

IOSEPHI STEPHANI VALENTINI

DOCTORIS THEOLOGI
Canonici & Operarij Ecclesiæ Segobricensis

DE POTESTATE COACTIVA
quam Romanus Pontifex exercet in negotia sæcularia

LIBER PRIMVS

AD SANCTISS. D. N. SIXTVM V. Pont. Opt. Max.

Congmi Oratorij Jesu xpi Dni nri R.

EX AVCTORITATE SVPERIORVM.

ROMAE Ex Typographia Iacobi Tornerij, & Bernardini Donangeli. M. D. LXXXVI.

SANCTISSIMO D. N.
SIXTO QVINTO
PONT. OPT. MAX.

POllicitus eram multis, Beatissime Pater, cum librum de pedum osculatione edidissem, me de satellitio Pontificum aliquid dicturum, vt multos ab ea persuasione reuocarẽ, qui negant arma necessaria esse Pontifici, quibus vel tectus ipse esse possit, vel punire improbos, vel vlcisci lacessitus. In qua re cum omni mente & cogitatione versarer, nescio quo pacto in sæcularium rerum disceptationem prolabor, quo mihi propositum initio non erat. Quare summam quam non sperabam occasionem nactus, vt diligenter quidquid ad satellitium spectabat vno opere includerem; rerum sæcularium disputationem a multis quidem desideratam, a me vero non inconsulto susceptam aggredior. Quam cum animo agitarem, atque multis rationibus exquirerem, tandem summam illarum difficultatum breuiter circumscripsi, quæ nostris temporibus plurimas atque item graues contentiones pepererunt: quas tribus libris breuiter atque dilucide complexus sum. In primo enim tredecim capitibus contra Caluinum, Franciscum Duarenum, & alios recentiores, cogendi potestatẽ in Ecclesia Dei reperiri demõstraui; in altero diffusius docui,

circa quæ negotia hæc poteſtas vigeret: in tertio nullo pacto illā impediri, aut perturbari poſſe concluſi. Tibi vero, Beatiſſime Pater, noſtri temporis ſingulari præſidio, qui teterrimum alioqui religionis malum, quod clauſum in venis & multarum prouinciarum medullis inſederat, expiaſti: qui nutantem huius ſæculi gubernationem ſuſcepiſti, feſſam denique ac quaſi collapſam diſciplinam numine & dignitate ſeruaſti; hunc primum librum humiliter deuoueo. Difficile quidem opus, & multorum hominum telis obiectum: ſed, ni fallor, certum & ſanctorum Patrum teſtimonijs, & auctoritate roboratum. Cui ſi tua diuina auctoritas acceſſerit, ſuſceptum ſtudiū, & ad Dei immortalis gloriam inchoatum, vehementiori diſputatione proſequar. Vale, Decimo ſeptimo Kal. Decemb. M. D. LXXXV.

T. S. humillimus ſeruus

Ioſephus Stephanus Valentinus.

LECTORI.

Licet operis inſcriptio alicui minus elegans uideatur, quia tamen non aliter rei inſtitutum exactè concipi poterat, coactus pene ſum vocem coactiuam titulo operis inſerere, vt auctoritatem, qua Pontifices ſua iura exequuntur, apertius indicarem. Eſt enim poteſtas coactiua vis & facultas, quam magiſtratus in nolentes, ac refractarios exercent, vt eos pœnis ac metu adigant ad iuſſa ſeruanda. Quæ cum in rebus ſpiritualibus quaſi oculis cerneretur, conſentaneum non fuit de ea in cõmuni diſſerere, ne actum, quod aiunt, agere, aut eodem reuolui viderer, quo ſæpe alij reuoluuntur. Quare ſtrictim diſputationem aggreſſus, particulatim ad negotia ſæcularia libri inſtitutum accomodaui, vt certo conſtaret, ex quibus initijs vis hæc originem duceret, quibus præſidijs niteretur, quo etiam pœnarum genere eorum temeritas coërceri poſſet, qui Pontificis iuſſa contemnerent. De qua re cum ſæpe ab ijs dubitatum fuerit, qui diuina & humana ſuo ingenio metiuntur, curaui primum, Ariſtotelis rationẽ ſecutus, rem ipſam ſtatuere, ideſt, demonſtrare apertius hanc poteſtatem in Eccleſia Dei vigere, vt conuiciatoribus omnem dubitandi occaſionem tollerem. Quod plane a poſteriori deducendum non erat, aut ſolis Iuriſconſultorum dictis, quaſi firmiſſimis totius operis radicibus defigendum, quibus valide firmari non poterat. Quare fuit operæprecium ex ſcripturis ſacris, quibus diuina conſilia deteguntur, & ex conciliorum, Patrumq́. auctoritate, qui Spiritus ſancti ſenſum imbiberunt, & hiſtoriarum exemplis, quibus veritas manibus teneri ſolet, multorum hæreticorum captiones diſcutere. In quam rem quidquid in me fuit ingenij, licet exiguum, contuli, vt in verã ſententiã illos adducerẽ, qui hanc poteſtatem a Romanis Pontificibus ſuſtulerunt. Hi vero in duas diſtribuũtur claſſes, alij vafre nimium, & inuerecunde omnia penes reges eſſe contendunt, nihilq́ præter nudas preces ſacerdotibus relinquunt: alij, quibus fortaſſe hoc nimiũ callidum, multa quidem ſacerdotibus concedũt, ſed ea ex proprio ſacerdotali munere nõ concedunt, ſed Principum ſæcularium auctoritate & imperio: quos omnes toto hoc

† 3 *primo*

primo libro satis diffuse impugno, vt de huius rei veritate exploratius indicetur. Quod dũ facio, multa ab origine, vt aiunt, vltima, repetenda fuere, de primatu Pontificis, multa de ecclesiæ auctoritate & imperio aduersus reges & regna, multa de vtriusque gladij potestate. Addidi præterea, vt deterrerem illos, qui absque auctoritate Apostolicæ sedis, bona ecclesiæ & eius diuitias, fortasse hæreticorum hortatu inuadunt & diuellunt, varia exempla, vt inde immunitas ecclesiæ constare posset. Quantum vero hoc opere confecerim, alij diiudicent: certe me maxime multa ex patribus græcis ac latinis, quæ nondum edita fuerant, collegisse, non inficior. Nec me latet, licet à multis hoc opus diligenter expensum fuerit, nondum tamen satis in tanta auctorum varietate & rerum magnitudine maturuisse, vt sæpe fieri solet, in his præsertim disputationibus, quæ sententiarum & rerum pondere laborant. Sed cum statuam huic primo libro quasi disputationis capiti reliquum corpus adiungere, non imprudenter fecisse me arbitror, si nunc primũ specimen totius disputationis præbuerim, vt inde animos multorũ explorarẽ, atque consilium caperẽ quæ in aliis duobus libris opportune dicenda, quæue omittenda forent. Hortatũ tamen velim lectorem, vt eo animo hæc nostra studia legat, quo impolitæ ac rudes picturæ conspici solent: quæ licet oculos minus delectẽt, sæpe tamen rudioribus lineamentis quibus adumbrantur, ad rei veritatẽ spectatorum animos traducunt. Vale.

INDEX

INDEX LIBRORVM QVIBVS PASSIM VTITVR HVIVS OPERIS AVCTOR AD ALIQVID CONFIRMANDVM VEL EVERTENDVM.

Cal-

Nice-

Sma-

ELENCHVS CAPITVM.

IOSEPHI

IOSEPHI STEPHANI VALENTINI

DOCTORIS THEOLOGI Canonici, & Operarij Ecclesiæ Segobricensis

DE POTESTATE COACTIVA quam Romanus Pontifex exercet in negotia sæcularia

LIBER I.

CAP. I.

Quod in supremo Ecclesiæ magistratu potestas existat, qua inobedientes coerceri possint.

SVMMARIVM.

1 *Quæ ab Aristotele perfecta Respublica censeatur.*
2 *In Ecclesia Catholica omnium rerum sufficientiam reperiri.*
3 *Cum Dei sacerdotibus non obtemperatur, maximæ in Ecclesia perturbationes excitari solent.*
4 *In Ecclesia supremum debere esse magistratum, qui inobedientes coercere possit.*

1 EO hominum conatus feruntur, vt semper omnium laborum perfugium & iniuriarum leuamentum quærant, quo vel calamitatum sæuitiam temperent, vel vitã in pace & otio traducant. Vtrumque, nullus hominũ solus ipse per se cõ-

ſequi potuit, neq; ad iniurias depellendas ſatis quiſq; virium habuit, cum vix plures alicuius priuati hominis ſubſidio, graue aliquod ſuæ vitæ diſcrimen effugerint. Quare vt omnibus adiumento foret humanum ingenium acre & ad omnia paratiſſimum, natura quaſi duce, vrbes & reſpublicas inſtituit, in quibus dum publicę vtilitati conſulitur, priuatis etiam commodis conſuleretur. Inter quas cū ſit multiplex conſtitutio & forma diuerſa, ea tamen optima ac pręſtantiſſima ab Ariſtotele 1. Politic. cap. 2. & 3. adiudicata eſt, quæ αὐταρκείαν, ideſt, in rebus omnibus ſufficientiam, & maxima vitę noſtræ pręſidia contineret; in qua omnia ciuilia vigerent officia, & magiſtratus publica auctoritate præſcriberent, recta vtilia & coniuncta cum legibus.

2 Sed cum Eccleſia catholica, quam non humanum excogitauit, aut inſtituit ingenium, ſed dominus noſter Ieſus Chriſtus (pro qua ſe ipſum tradidit, atq; omnibus vitę periculis expoſuit, vt illā ſanctificaret, & ſibi glorioſam & immaculatam exhiberet) ſit non modo ab auctore, verum etiam a cęleſti conuerſatione ſeu πολιτεύματος, vt loquitur Paulus, ideſt, municipatu, vt ait Hieronym. & reipub. inſtitutione gubernationeq;, omniū pręſtātiſſima (digne.n. Chriſti Euangelio πολιτεύεσθαι, ideſt, conuerſari, apud Paulū ad Philippen. 4. iuxta pręſcriptā reipub. chriſtianę formā res gerere; vel ciuiliter viuere ſignificat) decuit profecto Eccleſiam præſtantiſſima gubernandi forma, vt diuinarū legum præſidijs, & magiſtratum auctoritate ſubnixa, proprijs firmiſſimisq; munimentis inſiſteret.

Philip. 3.

In epita. Neop.

Etenim quo pacto eſſet ciuibus & pręfectis totius Eccleſię bene conſultum, ſi αὐταρκεία, ideſt, ſufficientia (quæ vt ait Ecphātes Pythagoricus παρὰ τὸ ἑαυτοῦ ἄρχειν dicitur, eo quod ſuis viribus nititur, aut ſe ipſa ſubſiſtit) vel ſi in illa exacta rerum gubernatio defuiſſet? ſi princeps ciuibus pro æquo, & bono imperare, ſi legum ſeueritate eos in officio continere, ſi pręmia aut pœnas decernere, ſi vindicare iniurias non poſſet? Ad hæc quis finis rerum gubernandarum 3

Stobæus in ser. 46.

rum bene beateq; institutus esset, si in caput reliquæ corporis partes conspirare, illud ab arce & principatu deijcere, eius dignitatem impugnare, aut deprimere auderent? *Enimuero facile respub. perturbatur & in seruitium ruit* (vt scribit Tacitus) *si vis magistratus resoluitur.* Neque enim aliunde hęreses & schismata nascuntur, & totius ecclesiastici ordinis fit conuulsio, *quam inde quod sacerdoti Dei non obtemperatur* (vt ait S. Cyprianus epistola ad Cornelium Papam) *& Ecclesiæ præpositus superbo tumore contemnitur.* *Annal. l. 1.*

4 Quare vt ecclesia magno religionis, & fidei præsidio firmaretur, merito supremus in ea Christi voce institutus est princeps, *qui pro Episcopatus vigore, & cathedræ auctoritate, potestatem haberet qua de transgressoribus* (vt ait Sanctus Cyprianus ad Rogatianum) *iudicare posset*; qui pœnis coerceret rebelles, optimos quosq; in officio & munere contineret, iniurias in ciues illatas coerceret & repelleret, vt tandem quod virtutis studio effici non posset, supplicijs vindicaretur.

CAP. II.

Petro toti Ecclesiæ præposito coercendi potestatem a Christo Domino impositam.

SVMMARIVM.

1 *Petrus totius ouilis pastor, alijs artibus agnos, alijs oues pascere debet.*

2 *Petrus maximam potestatem accepit puniendi sontes & contumaces.*

3 *Christo vt homini, imperium regendi in virga ferrea, a Patre delatum.*

4 *Pascere apud Matthæum cap. 2. & Michæam. 5. præter alias significationes, seuere & cum imperio regere, vel publicum magistratum gerere significat.*

5 *Pascere subditos in disciplina, Petro Apostolorum Principi maxime conuenit.*

6 *Nullum Apostolorum præter Petrum, ab ore Christi pastoris nomen assecutum.*

7 *Christus, ex Apocalypsi 19. regit in virga ferrea.*

8 *Virgam ferream necessariam esse ad impugnandum hostes Ecclesiæ.*

9 *Pascere, apud Michæã cap. 3. destruere, uel demoliri significat.*

10 *Nomen Regium fæmori Christi inscriptum, Regiam potestatem posteris communicatam denotat.*

11 *Gladius super fæmur Christi idem demonstrat.*

12 *Ecclesia potestatem accepit pascendi greges in virga ferrea.*

13 *Apostoli omnem potestatẽ assecuti sunt, quæ necessaria erat gubernationi Ecclesiæ.*

HANC potestatem Petrus totius ædificij petra firmissima, immo vero Ecclesiæ princeps, munimen, & doctor (vt aiunt S. Hippolytus Portuensis Episcopus lib. de consummatione mundi, & S. Titus Bostrenus in Lucam cap. 22.) assecutus est. Qui cum præcipuus Ecclesiæ Magistratus a Christo Domino electus, & ipsi *προστασία τῶν τῆς οἰκουμένης προβάτων*, vt loquitur Theophilus; idest, *totius ouilis præfectura* cõmissa fuisset, nõ solum potestatẽ pascẽdi vniuersum gregem obtinuit: sed etiam ad omne officij munus exacte instructus est, vt omnibus tam ouibus, quam etiam agnis, pro cuiusque captu & modo præscriberet. Enimuero licet Petrus omnium Apostolorũ vertex summo pascendi munere fungeretur, ipsi tamen alia opera in alendis agnis, alia vero in pascendis ouibus iniuncta fuit; vt disparibus rebus, dispar quoq; adhiberetur & cultus & curatio. Quæ sane diuersæ gubernandi artes, quibus mirifice vsus est Petrus, diuersis etiam vocibus à Christo Domino expressæ sunt; vt inde aperte constaret, aliud studiũ erga agnos, aliã vero curam in oues conferendã esse. Sed de hac re Christũ loquentẽ audiamus. *βόσκε τὰ ἀρνία μου,* 1

Ioan. 21.

pasce

pasce agnos meos, ideſt, *floribus*, (vt interpretatur Nonnus Panopolites) *ale*, tenellum cibum infirmioribus præbe, delicatulos & imbecilles ſenſim ac leniter tracta, verbo cum ſuauitate quadam orationis imbue, exemplo inſtrue & informa, in eoſdem moderatione & benignitate animaduerte: cum debeant rudes & quaſi infantiles animi, primum pietate foueri & deliniri blanditijs, donec cōſtantiam & fidei firmitatem obtineant. Quæ plane ex ipſius verbi proprietate deducuntur. Nam *βόσκω*, vt Gloſſariū interpretatur, *pabulare, vel pabulatum mittere* ſignificat; & *βόσκω, ξέφω, νέμω, σιτίζω*, ideſt, *nutrio, alo, veſcor cibo*, tamquā paria verba de eiſdem rebus dici ſolent. Immo etiā apud ſacram ſcripturam, benigna ſuauiſq; cultura, quæ agnos tenellos ac molliculos decet, hac verbi ſignificatione expreſſa eſt. Eſaias cap. 5. vt infirmos pro captu & ingenio imbuendos eſſe demonſtraret, iſta vocis proprietate eſt uſus. *Paſcentur*, inquit, *agni iuxta ordinem ſuum, & deſerta in vbertatē verſa, aduenæ comedent.* Paſcentur, inquit, *βοσκηθήσονται*, ideſt, nutrientur iuxta demenſum & captum, ne diſciplinæ difficultas illos perterreat, aut deſertores faciat. Animi enim infirmi aperta & facili ratione inſtituendi ſunt, vt leuiori via, ſine magno labore, & ſine ulla diffidentia, maturius ad rei ſtatū perduci poſſint. Quod ſatis aperte idē Eſaias cap. 49. ſui ipſius germanus interpres, explicauit. *Super vias*, inquit, *paſcentur, & in omnibus planis paſcua eorū. βοσκηθήσονται*. ideſt, aperta & facili ratione inſtituentur, ne deuios anfractus ſecuti, per præcipitium labantur. Subiungit: *Tunc ponam*, inquit Dominus, *omnes montes meos in viam, & ſemitæ meæ exaltabuntur.* Ideſt, ob diſciplinæ dignitatē, ſi quid grauius obſtiterat impedimentū, per Euangelij prædicationem ſublatum erit; directa etiam qua ingrediendum uia, vt iſthuc quò contendimus peruenire poſſimus. Enimuero ne ob diſciplinam & fidei inſtitutionē, infirmi animi deterrerentur, illis Dominus, apud Eſaiā cap. 30. tranquillitatem & vbertatem pollicetur, his verbis. *Et paſcetur in poſſeſſione tua in die illo agnus ſpatioſe; βοσκηθήσεται*.

Super Ioān. nom.

θήσονται, idest, non in alienis sedibus, aut pascuis, sed in Dei certa & vberrima possessione nutrientur agni, simplices, (vt ait Cyrillus. tom. 3. commentariorum in Esaiam) pusillanimes, & qui mente tarda, & imbecilli sunt. Hi enim dicuntur primogeniti pauperum, *qui pascentur*, vt ait Sophonias 3. *& accubabunt, & non erit qui exterreat*. Pascentur, inquit, νεμήσονται, idest, suauissimo pabulo Dei nutriētur, scriptura diuino spiritu prodita, quæ tendit maxime ad pietatem: & accubabunt in ecclesia catholica, quæ ouile, immo & domus est Christi, in qua qui ex animo versantur, quamuis spe aut metu tententur, secure tamen & tranquille conquiescunt. Eamdem plane disciplinę institutionem Paulus egregius animarū opilio, 1. ad Corint. 3. pręscripsit episcopis, vt paruulos, idest, imbecilles in fide, nō solidiori quidē cibo, sed *lacte rationali*, idest, *elemētis exordij sermonū Dei* (vt ad Hebręos 5. docet) nutrirent; & per omnem sermonē virtutemq; sua vbera lacte distenta (vt ait Theophanes Nicęnus) haurienda præberent. Qui non debent, vt idem Paulus 2. ad Corint. 10. est auctor, vltra modum & rudem hominū cognitionē se extēdere, aut diffusius (vt ait Clemens Alexādrinus lib. 7. strom.) supra rudē catechesim, idest, institutionē progredi: sed potius sese ad cuiusq; ingeniū captumq; cōponere. Ita enim paulatim fit, vt illi cibo solidiori nutriti, in spiritualem possint proficere senectutem. Quod Pinytus Cretensis in epistola ad Dionysium Corinthiorum episcopum demonstrauit.

In lib. de Sacerdotio M.S.

S. Hieron. de viris illustr.

2 Sed bene quidem ecclesiæ prępositis, immo vero melius ipsis subditis consultum esset, si ita se subditi gererent, vt nunquam magistratus iusta imperia recusarent. At vero cū temporum iniuria, multi audacter Christi institutis obsistant, eisq; temere se opponant; tunc quidem in eos leui animaduersione vtendū nō est: sed potius omisso paulisper humanitatis & benignitatis studio, ab ecclesiæ magistratibus eo cum imperio scelesti homines coerceri debēt, quousque tandem metu & pœnæ grauitate in officio contineri possint. Quam auctoritatem, ne aliquid ecclesiæ defuisset,

ſet, Chriſtus Petro apoſtolorum principi, & cælorum regni clauigero (vt ait S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 17.) contulit his verbis. *ποίμαινε τὰ προβατά μου. Paſce oues meas*, ideſt, firmiores, & robuſtiores guberna, vt S. Baſilius in Eſa. cap. 5. interpretatus eſt. Gubernatio vero abſq; diſciplina, & punitione eſſe non poteſt; vt ex pſal. 77. cõſtat his verbis: *Elegit Dauid ſeruum ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ouium, de poſt fœtantes accepit eum: paſcere Iacob ſeruum ſuũ, & Iſrael hæreditatem ſuam. Et pauit eos in innocentia cordis ſui, & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos*. Etenim Dauid, non ſolum in innocentia, ideſt, benignitatis ſtudio, & diligentia paſtorali, pauit gregem: ſed etiã intellectibus manuum ſuarum, ideſt, actionibus prudentia diſpoſitis, virga pedoq; quod manibus geſtabat, vt ait Euthymius, caſtigauit: cũ principis & paſtoris auctoritas, in erudienda puniẽdaq; multitudine maxime appareat. Quod Eccleſiaſticus cap. 18. docuit his verbis. *Qui miſericordiam habet, docet & erudit quaſi paſtor gregem ſuum*. Quem locum aperte ex codice græco interpretari poſſumus: vbi inter præ- *lxx. interp.* cipua paſtoris munera, mulcta & pœna enumerantur, quæ ſæpe ſubditis debent magiſtratus imponere, vt ſuo diligenter munere fungi poſſint. *ἔλεος δὲ κυρίου ἐπὶ πάσαν σάρκα ἐλέγχων, καὶ παιδεύων, καὶ διδάσκων, καὶ ἐπιστρέφων, ὡς ποιμὴν τὸ ποίμνιον αὐτοῦ*. ideſt, *miſericordia Domini omnes caſtigat, erudit, docet, reducit, vt paſtor gregem ſuum*. Sed hæc ex græca verbi ſignificatione aperte conſtant: nam apud Gloſſarium *ποιμαίνω ἐπιανθρώπων rego, impero, & ſeuerius coerceo* ſignificat, vt ex varijs locis ſacræ ſcripturæ aperte colligitur.

3 Primum ex pſal. 2. vbi Dauid propheta, vt Dei filiũ, qui ante ſuſceptam carnem nobis imperabat, etiam tũc carne indutum regnum obtinere teſtaretur; immo vero vt quam primum Verbum caro eſt factum, principatum in nos geſſiſſe demonſtraret: ſtatim à Patre regem rerum omnium conſtitutum fuiſſe, oſtendit his verbis. *Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam* *Pſal. 2.*

termi-

terminos terræ, & reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos. Et quod inde excurrit. Quamquam enim Verbũ Patris antea omnibus dominabatur, tamen etiam modo secundum humanam naturam (vt ex hoc loco patres Concilij Ephesini docuerunt) Principatum accepit; quo regeret gentes in virga ferrea, & tanquam figuli vasa confringeret. Huius vero Regni Christum secundum humanam naturam, non modo merito redemptionis, sed etiam dono Patris (vt ait Bernard. lib. 3. de consideratione) potitum fuisse; S. Cyrillus in Ioannem lib. 3. cap. 2. & lib. 11. cap. 15. S. Chrysostomus in Matthęum cap. vltimo, Theophilactus in cap. 1. ad Hebręos, Theodoritus, Euthymius, Ruffinus Aquileiẽsis in psalmũ 2. Gregorius Theologus, Origenes, Nicephorus in Catena græca psalmorum, & reliqui omnes patres, quos recensere longum esset, communi consensione testati sunt. *In hoc enim Christus mortuus est* (vt ait Paulus ad Rom. 14.) *& resurrexit; vt & viuorũ, & mortuorum*, idest, corporum, & animarum (vt interpretantur S. Methodius, & S. Cyprianus) *dominetur. Et enim constitutus fuit Rex à patre* (vt auctor vetustissimus explicauit, in notationibus gręcis manuscriptis huius psalmi, quæ in Vaticano seruantur) *eo tempore, quo multi tyrannidem occupabant; ad quam delendam, Pater omnem potestatem contulit filio: Qui secundum carnem constitutus est Rex, non solũ super populum Iudæorum, sed etiam super omnes gentes: quamuis Iudæi ex animi prauitate eum expulerint Regno, nec recipere voluerint, cum ipse & Rex, et hæres, & gubernator totius orbis à Patre institutus fuisset.* Hactenus ibi. Hæc autem vsq; adeo vera sunt, vt omnes Patres aperte docuerint, Christum tamquam Regem totius orbis, virga ferrea, idest, sceptro rigido, & inuicto Romanorum (vt postea docebimus) omnia regere, eiusque acri uerbere, regna mundi *vasis figulinis similia* (vt ait Hieremias cap. 19.) cõterere potuisse. Enimuero solet dominus (vt ait Basilius in Catena græca psal. 44.) terrea & lutea uasa confringere, ad eorum qui regũtur vtilitatem & commodum; quemadmodum etiam nonnul-

los

Tom. 1. p. 179.

In oratione hypopãtes, & in Symboli explicatione.

cap. 4.

ſos interitu carnis affligere conſueuit, vt tuto illorum ſpiritum ſeruet. Quod plane Ioannes Zonaras tom. 2. in Vitello eleganter explicuit, vbi ex hoc Dauidis teſtimonio, inſignem illam Ioſephi Iudæi contumeliam & audaciam ſingularem compreſſit. Qui vt ſcurriliter Veſpaſiano Imperatori blandiretur (vt ex Appiano Alexandrino lib. 22. colligitur) oraculum illud de Chriſto Meſſia euulgatum, Geneſ. 49. non ad Chriſtum, quem ille diuinum hominem nominat, ſed ad Veſpaſianum Auguſtum impie & impudenter retulit. Cum tamen nunquam imperium Romanorum ſit in extremos orbis terminos propagatum, ſed ſua magnitudine & mole laborãs, ad certas Aſiæ regiones, ad Pityuntẽ vſque, vbi fines ſunt ponti, & ad Britanniam vſque, vt ait Strabo lib. 2. terminatum fuerit. Dauid vero in Chriſti teſtimonio reddendo, accommodatiſſima vſus voce, magiſtratus ſeueritatem, & iudicij acerbitatem demonſtrauit. ποιμανεῖς, inquit, hoc eſt, *reget Chriſtus* in virga ferrea, præſcribet, imperabitq; grauitate cenſoria. Quod ex recentioribus Auguſtinus Eugubinus, & Guilliermus Genebrardus in hunc locum pſalmi, ex linguæ hebrææ proprietate, & multorum auctorum teſtimonio comprobarunt.

4 Quam vocis ſignificationem, non ſine inſigni myſterio vſurpauit Chriſtus, cum Petro vicariam curam Dominici gregis imponeret, & illum ſui loco toti orbi præficeret. ποίμαινε, *paſce,* inquit Chriſtus, ideſt, rege cum imperio, virga ferrea, quam ego a Patre accepi, inflexibili iuſtitia, omnibus gentibus ac nationibus terra mariq; imperato. Neque enim aliud quicquam ποίμαινε, hoc in loco tám accommodate, præter alias interpretationes, quæ eleganter a patribus excogitatæ ſunt, ſignificare videtur: quam principũ more præſcribere, aut magiſtratus ritu imperare, vt Matthęus cap. 2. Michææ vſus teſtimonio comprobare viſus eſt. Qui cum Magorum aduentum & tumultuantem Herodis animum retuliſſet, tandem Michææ oraculo, & locum vbi Chriſtus naſciturus erat, & eius poteſtatem expreſſit. *Ex te,* inquit, *exiet dux* ποιμανεῖ, *qui regat populum*

meum Israel. Quam vero apte hic locus, hac voce regendi fuerit translatus, ab ipsismet septuaginta viris edoctus didici. Qui idem Michææ testimoniũ interpretati, illam regendi vocem ita reddiderunt. *Ipse* inquiũt, *erit dominator in Israel*, εἰς ἄρχοντα, hoc est, *geret principatum in Israel*. Quæ vox magistratum, eiusq; iurisdictionem significat; vt Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionẽ, exponens locum Exodi 3. accurate expressit his verbis: *Quis te instituit magistrum, & iudicem?* cũ græci legant ἄρχοντα καὶ δικαστὴν, & nostra vulgata editio actorum 7. *Principem & iudicem* reddiderit. Archondes vero apud Athenienses, iudiciorum moderatores erãt, eodemq; ferme fungebantur munere, quo Romæ prætores & cõsules, vt auctor est Aelius Spartianus in vita Hadriani & Vlpianus in commentarijs Demosthenis, vbi sic ait: εἰσὶ δ' ἄρχοντες τῆς βουλῆς οἱ πρυτάνεις, idest, *qui toti senatui præsunt Archondes dicuntur*. Tertullianus etiam lib. de resurrectione carnis, & aduersus Marcionem 3. Magistratus & reip. principes Archondes appellauit, vt aperte ex cap. 34. Ezechielis cõprobari potest: *Suscitabo*, inquit Propheta, *pastorem vnum secundum cor meum, Dauid, qui pascet eas* ποιμανεῖ, idest, *qui reget eas*. Quem locum enarrans S. Hieronymus in Oseæ cap. 1. ἄρχων, idest, *Principem unum in medio eorum*, Dauid futurum esse interpretatus est. Quæ vocis notio ex 2. Regũ 5. & 1. Paralip. 11. constat his verbis: *Tu pasces populum meum Israel, & tu eris princeps super eum*: vbi ex posterioribus verbis, priorum sensum aperiri ambiget nemo, si hunc locum exacte perpendat, quod etiam ex Ezechiel. 37. aperte deducitur. *Seruus*, inquit, *meus Dauid Rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum*. Ex quibus locis apte colligitur, apud scripturã sacram, pascere & regere tãquam paria verba vsurpari. Qua de re cum Christus eadẽ vocis significatione in designando beato Petro vteretur, merito a S. Cyrillo in Ioannem lib. 2. cap. 64. Petrus princeps, ἄρχων, *caput, & antesignanus aliorum Apostolorum* appellatus est; cum ei a Christo Domino regendi potestas fuisset imposita.

5 Sed huius vocis ἀρχιντος, significatione paululũ omissa, vt ex diuerticulo redeamus, pascere apud Hieremiam cap. 3. graue pœnam imponere, vel seuere castigare significat. *Dabo*, inquit, *vobis pastores secundũ cor meum, & pascent pascẽtes vos, in disciplina*; idest, seuera & graui punitione plectent. παιδεία nãq; siue disciplina, ex Paulo ad Hæbreos, 12. *non gaudij, sed mœroris est plena*, vt ex S. Cypriano lib. de disciplina & habitu virginum, vbi ita hunc locum Hieremię citat, & ex Tertulliano cõtra Valentinum constat. Immo vero veteres illos clarissima linguæ latinæ lumina (Quinctilianum, inquam, lib. 2. cap. 4. Cor. Tacitum lib. 5.) cum pœnæ seueritatem significare uolebant, ita locutos arbitror; de qua re satis liquet. Hũc vero locum de Romano Pontifice intelligendum esse, Lucifer Caleritanus, lib. de non parcendo in Deum delinquentibus, docuit his verbis: *Numquid nam fuerat dignum, non pastores sed mercenarios exhibere nos? Petro dicit beato, pasce agnos meos, & iterum, pasce ouiculas meas. et tu veniens lupus, iis eos qui successores extitisse inueniuntur beato Petro, vicem gerere mercenariorum; eos quos iam pridẽ per Hieremiã promiserat populo suo dicẽs. et dabo vobis postores secundum cor meũ, & pascent vos pascentes cũ disciplina.* Sed vt nunc obiter moneam, apud nonnullos latinos codices, in illo loco Ioannis, pasce oues meas, ouiculas meas legitur; quasi in græco contextu προβάτια legeretur. Quam veterem lectionem agnouit Ambrosius, & Lucifer in hoc *In Lucam.* loco, licet apud græcos patres eam numquam repererim. Ergo si Pastor ecclesiæ in disciplina pascere debet subditos, profecto cum Christus Petro pascendi potestatem iniunxit, grauem quoque atque seueram magistratus personã imposuit, qua omnibus alijs præesset, subditos regeret, & si opus esset acri acerboq; iudico scęleratos pœnis prosequeretur.

6 Quæ omnia hac vna pascẽdi voce lucide expressa sũt: ex qua præcipua dignitas, & præcipuus gradus ecclesiæ, cathedræq; principalitas deducitur ab Arnobio psal. 137. his verbis: *Nullus Apostolorum præter Petrum, a Christo Do-*

mino nomẽ pastoris accepit: solus enim dominus Iesus Christus dicebat, Ego sum Pastor bonus. & itesũ, *Me*, inquit, *sequuntur oues meæ. Hoc ergo nomen sanctum, & ipsius nominis potestatem, post resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit, & negatus, negatori suo, hanc quam solus habet, tribuit potestatem.* Petrus Paludanus in 4. dist. 24. q. 6. hunc locum imitatus, totam iurisdictionis potestatem in fonte datam fuisse Petro commemorat, *cum ipsi soli totius ecclesiæ cura fuerit commissa, soli vt pasceret oues dictum; quod nulli Apostolorum nec tunc, nec ante, nec post dictum fuit.*

Eamdem pascendi significationem ad verbum expressit 7 Ioannes in Apocalypsi, cap. 19. Vbi cum Christi dominationem, quam in nos habet exercetque demonstraret; totidem fere verbis, quibus Dauid vsus, eius sententiam transtulit: *De ore*, inquit, *procedet gladius ex vtraque parte acutus, vt in ipso percutiat gentes, & ipse reget eas in virga ferrea.* Perpendenda nunc est uocis ποιμαίνειν significatio, in qua reddenda proprie locutus est interpres. *Ita enim vsus obtinuit* (vt ait Origenes hom. 2. in Genesim) *vt quia præsules gentiũ, & populorum magistratus, tam apud prophanos, quam apud sacrã scripturam pastores soliti sint nuncupari; etiam hæc vox ποιμαίνειν regere, & imperare significet.* Cui sententiæ B. Basilius in concione in S. Martyrem Mamantem subscripsit; vbi pascendi & regendi artes maxime coniunctas, & vicissim cohærentes docuit. Quod etiam legimus apud Xenophõtem lib. 8. vbi Cyrus pastorum & regum opera, παραπλήσια idest, *connexa atque coniuncta*, appellauit; de qua re plura S. Gregorius Nazianzenus in Apologetico disseruit. Ergo Christus primum acutissimo prædicationis gladio, eoque ancipiti omnes aggreditur, vt ad spiritus & animę ad compagum & medullarum diuisionem pertingat, tum virga ferrea, idest, vel iustitiæ immutabili rectitudine (vt ait Primasius lib. 5. in Apocalypsim.) vel regia auctoritate imperat, vt possit hostium impetum & temeritatem comprimere.

Ad Heb. 4.

Nam quantumuis *licet virga ferrea* (vt ait Arethas Cap- 8 pado-

padociæ episcopus huius loci interpres) *proprie ad regendum apta non sit, sed potius ad confringendum eos, qui in vita lutei sunt, & parati vt conterantur; quia tamen regendo pugnandum est, & nonnumquam cum ferinis hominibus acriter dimicandum propterea virga ferrea ecclesiæ necessaria fuit, quæ aduersarijs timorem incuteret, perfidis etiam exitium, & interitum afferret.*

9 Quam vero apud scripturas sacras hoc pascendi verbũ sit vsitatum ac tritum, ex Michęæ cap. 5. demonstrare possumus. Qui cum calamitatem terræ Assur deploraret, eiusque vrbis vastitatem dolentius lamentaretur; tandem inter querelas & voces, illam omni armorum genere, omnique bellico apparatu pascendam, idest, funditus delendam prædixit, his verbis. *Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates hominum* (vel vt habent Septuaginta viri δήγματα, idest, *morsus*, qui tenaciter comprimant) *et pascent terram Assur in gladijs, & terram Nembrod in lanceis.* Quo in loco pascere, demoliri atq; deuastare significat, quod Septuaginta viri ea voce τάφρῳ, idest, fouea siue lacu explicarunt: cum tanta futura esset terræ vastitas, vt quasi cuniculis bellicis, munitissimæ vrbes essent solo æquandæ: vel τάφρῳ, idest, in lacum venationibus destinatum, homines tamquam feræ, per saltus & lucos errantes, ui & armis adigendi essent. Zacharias cap. 11. idem retinens verbum, pecudes occisioni destinatas, ita fore pascendas, idest, occidendas vaticinatus est; vt uno mense, idest, breui temporis spatio, tres pastores morte afficiendi essent. Eadem etiam vocis proprietas ex lib. Numerorum constat his verbis. *Delebit populus meus omnes, qui in nostris finibus commorantur.* Vbi hebræa lectio, vocem illam, delebit, ita reddidit, *depascet, atque euellet eos omnes, qui populi Israelis fines occupant.*

10 Sed pergamus vlterius in explicatione Ioannis, qui in eodem loco, vt huius muneris amplitudinem commendaret, ita intulit: *et habet super vestimentum, & super fæmur suũ scriptum, Rex regum, & dominus dominantium.* Fœmur poplite genuq; superius, propagationis successionem significat,

inde

inde enim generatio nostra descendit, vt ex Gene. cap. 46. & 49. attestari possum. Quare vt hanc Christi auctoritatē, veluti propagatione (vt ait Primasius Bizazenæ parœciç episcopus in hoc loco) & quadam spirituali successionē in ecclesiam deriuari ostenderet Apostolus; merito in fœmore vnde est propagationis exordium, regium nomen conscriptum affirmauit.

Quemadmodum etiam gladius, quo super fœmur accingitur Christus, potentissimas vires suis posteris, suæque ecclesiç prępositis, impertiendas significat: cum dominus, soleat illos qui vocati ad nuptias venire recusarūt (vt ait Eus. in catena grçca psalmorum) morti destinare, & immissis exercitibus, homicidas illos perdere, & illorum ciuitatem igne succendere, vt his profligatis, Christiana religio felicius propagetur. Quod plane fuit in causa, quamobrē Græci sacerdotes sub geniali cingulo (quod ὑπογονάτιον dicitur, cum ad lumbos vsque propendeat) accingantur; vt inde (teste Symeone Thessalonicensi episcopo, lib. de templo, sacerdote, & mystagogia) hæc Christi potestas, gladijque auctoritas suæ posteritati collata demonstretur. 11

Matth. 22

Huc etiam spectat illud Dauidis testimonium, quo usus est Ioannes cap. 12. cum Christi, & ecclesiæ propagationē ostenderet: *Peperit*, inquit, *mulier filium masculum* (hoc enim nomine Christum appellat) *qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea*. Peperit quidem, sed nihil effeminatum aut molle, sed masculum fortem & virilem, vnū plane, sed leonem, vt est in parœmijs, qui regat in virga ferrea, & pessimos quosq; acri & seuera animaduersione castiget. Id enim ea vox græca, ποιμάνειν ῥάβδῳ σιδηρᾷ austerum scilicet animaduersionis iudicium significat. Quç plane potestas nō solū Christo soli ipsi a Patre collata, sed etiā præcipuis ecclesiæ visibilis membris per ipsum communicata fuit; vt ab his Christus indies per fidem & prædicationem, in uniuersum orbem latissime propagaretur. Qua de causa merito ecclesia hanc potestatē a Christo dño assecuta est, 12

ut in

ut in virga ferrea si oporteret, subditos gubernare posset. Quod testatur Primasius, qui quintæ Synodo interfuit, lib. 3. commentariorum in Apocalypsim his verbis: *Ipse Christus auctor & consummator fidei, in quo faciemus virtutē, regit in bonis, confringit in malis: quod etiam eius ecclesiæ, tamquā corpori coaptatur ex capite.* et paulo post. *Dicit enim Dominus, data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra; non quam semper ipse habuit, sed quam in ecclesia ex tempore quo ipse voluit, tamquam caput in membris habere cœpit.*

13 Habuit quidem ecclesia talem a Christo domino potestatem, quæ ad eius corporis gubernationem, & integritatem necessaria erat; non tamen illam, quæ ad excellentiæ potestatem, & ad sacramētorum institutionem spectabat; vt vel ex hac sola re illorum ratio dissolui facile possit, qui ab ecclesia, ea de causa potestatem gubernandi res temporales adimunt; quia Christus excellentiæ potestatem Apostolis non contulerit. Fateor quidē ea quæ ad ecclesię constitutionem, & quasi totius prima reip. fundamenta, idest sacramentorum institutionem pertinebant, numquam Apostolis communicata fuisse: cum ecclesia nullis alijs sacramentis, quam illis, quæ a Christo domino instituta fuerant, indigeret: nec ipsi Apostoli, qui potestatem excellentiæ assecuti non fuerāt, aliud fundamentū præter id quod positum erat, ponere possent. At vero illos, omnes gubernandi artes, quę aliquando futurę erant necessariæ ad ecclesię administrationem latuisse, aut minus ad gubernandum instructos, aut parum simplices a Christo domino ad ecclesiæ gubernationem missos fuisse, affirmabit nemo. Quod Tertullianus in lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos, cap. 22. & 23. copiose demōstrauit. Quo enim pacto omnis *ædificatio constructa cresceret in templum Dei*, & totum Christi corpus compactum atque connexum (vt ait Apostolus ad Ephes. 4.) *secundum omnem iūncturam subministrationis* fieret in domino, nisi Apostoli summam habuissent potestatem statuendi necessaria, deprauata corrigendi, atque etiam depellendi ea omnia, quæ ędificatio-

ni ec-

ni ecclesię, & eius commodis obsisterent? Si enim Paulus
Tito discipulo emendandi & corrigendi ea quę deerant
in Creta curam imposuit, fatendum profecto est, Apostolos eam potestatem vberius assecutos, qua omnia ad rectā
reipub. gubernationem referre possent. Est enim regnum
Christi duplex, vt ait S. Anastasius Synaites lib. contra Iudęos, alterum *θεικὸν*, idest, *diuinum*, in quo regnant omnes illi, qui Christi pręcepta seruant, quod *regale sacerdotiū*
nominat Petrus, Lucifer Calaritanus, regnum sacratissimum appellare solet. Alterum vero *ἀνθρωπικὸν* idest, *huma-* 1.
num dicitur, & sacerdotibus in ecclesia militanti collatum.
Quod plane cum aliquando aduersus reges, & principum
conatus seipsum obiecerit, merito Christus dominus rex
orbis, & ecclesię caput, temporalem dignitatem, quam dono patris acceperat, Apostolis contulisse dicitur: & illis
etiam qui in hac apostolica cathedra per successionem ab
initio decurrunt. Vnde ea ratio, quę a nonnullis obijci solet, vt a pontificibus Romanis temporalem dominationē
tollant, parum apud me firmamenti & auctoritatis habet.
Licet enim Christus regia auctoritate abuti non posset, &
pontifices vel animi infirmitate, vel alia quacumque ratione possent; non tamen id futurum erat in causa', cur ab eis
temporalis potestas tolleretur. Alioquin asseuerandum esset, cum multi regiam dignitatem in tyrannidem ciuiumq. perniciem transferant, tantam imperij temporalis magnitudinem, qua salus hominum firmissime nititur, a Deo populis relictam non fuisse.

CAP. III.

Virgam ferream, quam a Patre Christus accepit, ecclesię prępositis fuisse collatam, vt maximum ius potestatemque haberent iudicandi.

SVMMARIVM.

1 Iterum idem locus Apocalypsis cap. 2. ex Patrum traditione explicatur.

2 *Ex Andrea Cæsariensi constare, potestatem regendi in virga ferrea ecclesiæ magistratibus collatam.*
3 *Ex Aretha Cappadociæ colligi duas in ecclesia virgas.*
4 *Triplex virga Christo collata fuit a Patre.*
5 *Ex Gregorij Nazianzeni testimonio duas in ecclesia virgas reperiri, vnam quæ plectat, aliam quæ sicet.*
6 *Ecclesiam vti posse virga, vt docet Victorinus, absque tyrannidis nota.*
7 *Arnobius, imperium ecclesiæ aduersus reges, ex hoc loco collegit.*
8 *S. Augustinus, eamdem virgam ferream, quam Christus obtinuit, ecclesiæ traditam docuit.*
9 *Primasius idem demonstrauit.*
10 *Ex similitudine virgæ ferreæ, & vasorum confractione pœnæ grauitatem ostendi.*
11 *Cur præceperit Dominus Apostolis, ne virgam gestarent.*

1 POtestatem, quam Christus obtinuit ac gessit, sui loco præpositis vicarijs communicatam, indeque in alia capita hierarchica effluxisse, idem B. Ioannes Apocalypsis 2. cap. aptissimo testimonio comprobauit. qui cum ecclesiæ dominatum maximis cumularet laudibus, ei tamdem summo ornamento tribuit, quod virgam ferream, qua rerum omnium potiri possit, tamquam bonorum operum præmium, & victoriæ publicum munus acceperit. Nam audi quæso quid spiritus dicat ecclesijs, illis scilicet, quæ in vnitate fidei, & charitatis consociatione iunguntur, illis, *quibus vna cathedra, & communis episcopatus est*, vt ait Cyprianus de vnitate ecclesiæ, illis, *quæ a capite hanc assequütur potestatem* (vt ait Primasius in Apocalypsi, cap. 1.) *si sint in illius vnitate fundatæ. Qui vicerit*, ait Ioannes, *& custodierit vsq; in finē opera mea, dabo illi potestatē super gētes, καὶ ποιμανεῖ ἐν ῥάβδῳ*, idest, *& reget eas in virga ferrea, & tamquam uas figuli confringentur, sicut & ego accepi a Patre meo.* sui ipsius victoriam hoc in loco ab eis maxime expetit Christus, qui pastoris magi- cap. 2. Apocal.

strique munere fungi debent. nimirum vt virtutum & bonorum operum studio, ut ait S. Greg. Nazianzenus Apologetico 1. reliquum vulgus antecellant, ut cum inde pro uirili honeste versati fuerint, nauiter ferream virgam, idest, summas in ecclesia gubernãdi partes sustineant. Sed huius rei gratia grauissimos testes aduocemus Andream Cæsariensem, Arethã Cappadociæ episcopum, Nazianzenum, Victorinum, Arnobium, Augustinum, Primasium, qui cum hũc locum de ecclesiæ potestate interpretati sint; aperte profitentur uirgam ferream a Christo domino magistratibus ecclesiæ ea gratia collatam fuisse, ut munus Pontificium omni ex parte explere possent.

Qui custodierit usque in finẽ opera mea, idest, qui summam curam & operam in præceptis domini exacte seruandis adhibuerit, hanc potestatem assequetur. Neque enim ἄχρι, idest, usque, & ἕως idest donec, apud sacram scripturam, certam temporis significationem denotant; neque difficillima scripturæ loca (ut docet Theophilactus actorũ 3.) 1
ad eas angustias redigi debent, ut sub istis uocibus certum temporis articulum includamus. Quod etiam S. Hieronymus aduersus Heluidium de his aduerbijs, ante, donec, vsque, eleganter edocuit. Nam qui intelligendum esset illud, *vsque in seculum tu es Deus?* & aliud, *quem oportet cælum susci-*
Act. 3. *pere, vsque ad tempora resurrectionis;* si hæc ad diffinitum tempus referamus? Eadem etiam ratione hæc potestas, quam dominus victoribus pollicetur, nunc quoque ad ecclesiæ ædificationem concedi oportuit; vt nihil in sacræ reip. constitutione & gubernatione desiderari possit: quod plane veteres Patres firmissimis testimonijs comprobarunt.

Primum Andreas Cæsariensis, qui ante mille annos præ 2
clarissima in Apocalypsim edidit commentaria, ita hunc locum interpretatus est, ut ex Archetypo, qui in Bibliotheca vaticana asseruatur, transcripsi: καὶ διὰ τούτου, καὶ τὴν τῶν ἀπίστων κρίσιν αἰνίττεται. δι' ἣν οἱ πεπλανημένοι ὡς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ποιμαινόμενοι συντριβήσονται ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ πιστευσάντων, idest, *hac in re contra infideles iudicium exprimitur,*

mitur, quia seducti, quasi uirga ferrea gubernabuntur & conterentur ab his, qui se Christo per fidem adiunxerunt. Sed qui obsecro infideles acriter & acerbe plectendi sunt? num illi, qui numquam ad ecclesiam accesserunt? quos Apostolus tamquam pro foribus versantes, ab ecclesiæ iudicio exterminat? ne id quidem, sed illi conterendi sunt ferrea virga, qui uel semel initiati fidem irritam fecerunt, vel Christi præcepta violarunt. In quos ecclesiæ disciplinam, seueritatemq; animaduersionis adhiberi necesse est, vt pœnæ acerbitate, vel a praua vitæ consuetudine resipiscant, vel ad fidei verã sententiam adigantur. *1. Cor. 5.*

3 Arethas eamdem interpretationẽ copiosiori oratione persecutus est, cuius sensum breuiter strictimque complectar: *Ad triumphum victoriæ dabo potestatem super gentes, quemadmodum apud Lucam 19. cap. dixit Dominus illis qui recte talenta dispensauerant, vt alius quinque, alius decem vrbibus præesset. Omnia enim hæc quẽdam principatum ac potestatem magistratibus ecclesiæ datam esse significant super infirmiores, & eos quibus dirigi opus est; sicut scriptum est psal. 44. Virga directionis virga regni tui. Etenim virga directionis emendationem potius, quam punitiuam correctionem indicat: ferrea vero virga cõtritionem & supplicium eorum denotat, qui ob inobedientiam uasis fictilibus conferũtur. sic virga virtutis & potentiæ progressa est ex Sion, vt dominaretur inimicis, eosque Christi imperio subiugaret.* S. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. in Esaiam cap. 54. exponẽs illum locum, *Semen tuum gentes hæreditabit*, eidem veritati consentiens, ita subscripsit: *Plurimorum virorum sãctorum & bonorum mater ac nutrix ecclesia gentium fuit, ac multos principes ac præfectos populorum peperit; adeo vt multis gẽtibus dominaretur. Quibus ipse Saluator, eis qui laudatam vitam traduxerant, sortem promittit, & in omne tempus futurum imperium populorum: Esto* (inquit) *tu supra decem ciuitates; alteri, eris supra quinque. Quod etiam præfectis ecclesiarum conuenire potest, qui præ gaudio dicunt, Subiecit populos nobis & gentes sub pedibus nostris*, hæc ille. *Luc. 19.*

Virga vero uirtutis, quæ progressa est ex Sion, nulla pro

fecto alia fuit, quàm quę ex demortuis, & quasi victis veteris legis radicibus, tāquam pullus enata est, ut apud Theophrastū ῥάβδος siue virga, παραβλαστάνην idest, germē significat. Quæ cū absq; terra, quasi e tenero matris corpore abscisso exoritur, sæpe firma & robusta nascitur, vt pote quę totā veteris arboris vim combibat & trahat: quod plane fuit in causa quamobrem Christus virga ex radice veteri Iesse dictus fuerit, cum veteri lege abrogata in Euangelij prędicatione, & ecclesiæ gubernatione maximas fuerit vires ac firmitatem nactus, quibus gentes innixæ, tantum abest quod labi aut confringi potuerint, ex Ezechiele cap. 19. quam quod etiam nunc stabilius firmiusque substiterint.

Quod ex Clemente Alexādrino lib. 1. pædagogi cap. 4
7. constat his verbis. *A Propheta prædictum est nomen Saluatoris, qui nos instituit, eaque de causa ei virga a prophetia adiuncta est. virga inquam* παιδευτική, idest, *admonitioni, & disciplinæ apta, ἀρχική imperij, & κατεξουσιαστική summæ potestatis. illi enim qui ratione persuaderi nō possunt, minis sanari solent; quæ si nihil prosint, virga ad salutē admonenda est; quæ si nihil conferat adiu-*
Esa. 11. *mēti, igne sceleratos adurere necesse est. De qua re Esaias ait, Egredietur virga de radice Iesse. vide nostri præceptoris curā, sapientiā & potestatem. Neque enim ex opinione iudicabit, neque secundum loquelam arguet, sed iudicabit humili iudicium, & arguet pecca-*
Psal. 117. *tores terræ. et per Dauid, Castigās castigauit me Dominus, & mor ti non tradidit me: a Domino enim castigari, est tamquam a præceptore erudiri, & a morte liberari. De quo ait Propheta, & reges*
1. Cor. 4. *eos in virga ferrea. & Apostolus ad Cor. Quid vultis in virga vēniā ad vos, an in dilectione, & spiritu mansuetudinis.* hæc ille. Ex quibus verbis aperte colligitur triplicē virgā Christo domino fuisse collatam, disciplinæ vnam, qua subditos admoneret, imperij alterā, qua regeret, puniret & plecteret; summę denique potestatis tertiā, qua sceleratos extingueret extremo iudicio.

Præterea S. Gregorius Nazianzenus in Encomio S. 5
Athanasij illud maxime episcopo Athanasio laudi tribuit, quod numquam virga nisi moderate vteretur, cum ui & fa

culta-

cultate dicēdi, omnia a ſubditis impetrare poſſet. Sed eius uerba audiamus. ἥκιστα δὲ ῥάβδου, διὰ τὸν λόγον. ἔτι δὲ ἧττω τομῆς διὰ τὴν ῥάβδον μετρίως πλήττουσαν, ideſt, *virga non admodum egebat ob dicendi vim; ſectione vero multo minus, ob virgam moderate ferientem*. hæc ſane exacte perpendenda ſunt, cum virga proprie non ſecet aut ſcindat, ſed gladius; percutit quidem illa, & eum qui grauiter deliquit, ferit & punit, ſicut ſcriptum eſt, *virga in dorſo eius qui indiget corde;* Prou.10.
nōn tamen ſecat niſi ferrea ſit. Tunc enim ob materię firmitatem partes corporis elidimus, hoſtes impetimus, ferro concidimus. Quare oportuit, ut in eccleſia duę eſſent uirgę, altera quę percuteret, altera quę ſecaret. Athanaſius utraque parum utebatur, cum omnia ſui exemplo, & orationis ſuauitate a ſubditis impetraret. Idem etiam confirmat S. Gregorius Nazianzenus oratione ſecunda in Paſcha, ubi duplicem uirgam neceſſariam eſſe commemorat; alteram, quę fulciendi atque emendandi uim habeat; alteram acerbe puniendi, & caſtigandi. Quod Nicetas Setronius in eius loci commentarijs ita expoſuit: *Duplex*, inquit, *baculus eſt, ſiue virga, alia pecudes ratione vtentes paſtorum ritu caſtigans, iuxta illud pſal. 2. Reges eos in virga ferrea; alia infirmos fulciens ac ſuſtinens, vt quæ labefactata ſunt facile cohæreſcant, vt Zacharias 8. dicit, ſenes futuros eſſe in Hieruſalem, qui præ multitudine dierum, baculos virgasq. in manu ſua geſtarent.* Vtraque plane poteſtas ad eccleſię ędificationem propagationemq. neceſſaria fuit, ut docuit S. Paulus 1. ad Corin. 4. his uerbis: *Quid uultis*, inquit, *in virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?* quę diffuſe ſequentibus capitibus exponemus.

Ad hęc Victorinus, non ille rhetor, ſed Pitabionenſis
6 epiſcopus, qui anno domini 270. floruit, elegans Apocalypſis interpres, his patrum ſententijs ſubſcripſit, his uerbis: *Dabo poteſtatem*, ideſt, *iudices aſſignabo.* ſubiungit: *& reges eos in virga ferrea*, ideſt, *qui perſecutionis*, uel ut emendatiora habent exemplaria, *abſciſionis gladio plectant.* Non ut tyranni, ut ait B. Hilarius in pſal. 2. non ut domini, qui

uix

vix cogitant ęquum an iniquum imperent, vix quidquid laboris sit reputant; sed vt æquissimi iudices, vt parentes optimi, vt censores grauissimi, qui summam potestatem maxima cum benignitate,& spiritus suauitate coniungūt. Psal. 2. *Neque enim ipsum regere*, vt ait S.Hilarius,*tyrannicum*,*neque iniustum est, sed ex æquitatis & moderationis arbitrio.Id enim quod nobiscum est,reges eos,græcè ποιμανεῖ αὐτούς*, idest,*pastoraliter reges significat:cum Christus huius regni princeps curam atque effectum pastoris ad congregandum gregem habiturus esset, vt Esaias.cap.40 est auctor*.Ruffinus presbyter Aquileiensis in psal.2. hunc locum interpretatus, virgam ferream inflexibilem iustitiam nominat;*virgam quidem ob rectitudinem, ferream vero ob duritiam, atque rigorem. Futura enim erat hæc virga recta bonis,& iucunda iustis: sed malis & peruersis dura & aspera:qua cum carnales confringendi essent, ideo recte a Propheta illatum est, Et tamquam vas figuli confringes eos.* hęc ille.

Apertius Arnobius, qui anno 300. Domini vixit, in 7
psalm.2. explicatione, totam hanc rem eleganti oratione complexus est: *Sion*, inquit, *mons quod sit ecclesia,docet Propheta,qui dicit:Ego dominus excitabo Sion in gētibus,& dabo eā in festiuitatem æternam omni nationi.in ipsa ergo prædicat filius Patris præceptum,in ipsa regit gentes quasi in virga ferrea. Non enim cedit fortibus mundi,nec miserorum despicit facies, ipsa timorem regibus imperat, ipsa iram venturam contemptoribus pollicetur,per quam fictilibus vasculis comminatur interitum*. hæc ille. Hac plane potestate maxime functi Apostoli, omnem impietatem profligabant, satanam, vt ait S. Paulus ad Rom. 16. idest,quidquid sibi futurum erat impedimento,sub pedibus ob inuictam potentiam, (vt ait Philastrius Brixień. lib. de hæresibus & Arethas Cappadociæ episcopus in Apocalypsim) velociter proterebant, illius dissoluebant opera, omnibus hominibus incutiebant timorem, omnibus metum inferebant; cum illis fuerint armis induti,teste Paulo. 2. ad Corint. cap. 10. quibus omnium regum munitiones debellari possent.

8 Præ-

8 Præterea S. Auguſtinus Homil. 2. in Apocalypſim, ad finem diſputationis ſic ait: *In Christo habet eccleſia hanc poteſtatem, ſicuti dixit Apoſtolus ad Rom. 8. cum illo omnia nobis donata fuiſſe: ſic virgam ferream dixit Ioannes propter iuſtitiam, & propter rigorem; cum virga corrigantur boni, mali vero confringantur.*

9 Quo teſtimonio impulſus Primaſius lib. 1. in Apocalypſim, diffuſe ſatis totam Auguſtini ſententiam perſecutus eſt his verbis: *In Christo habet eccleſia hanc poteſtatem tamquam corpus in capite: ſi qua enim eccleſia digne capiti eius adhæſerit, veraciter habere dicitur quod filius hæreditario iure poſſedit; in quo ſecundum Apoſtolum, nobis Deus omnia donauit: ſic virga ferrea inflexibili omnino iuſtitia eccleſiæ collata, regit mites, deſtruit contumaces.* Cui etiam ſententię ſubſcripſit Haymo lib. 2. in Apocalypſim, quem ob diffuſam orationem omitto.

10 Ex quibus omnibus locis inter ſe conſentaneis, atq; mutuo conſequentibus, & ex hac aptiſſima figuli ſimilitudine, qua Ioannes vſus eſt, non ſolum eccleſiaſtica poteſtas, verum etiam pœnarum acerbitates colliguntur: ad quas proſequendas, eccleſię magiſtratus quadam legum ſeueritate armari debent, ad vaſa fictilia, quæ in figuli rota formātur, & artificis manu conteruntur, vt ait Hieremias cap. 18., ideſt, ad ſceleſtos & omni flagitio coopertos homines, virgæ fereæ verbere caſtigandos. Qui niſi reſipiſcant, aut ad bonam mentem quaſi in viam redeant, de illorum tergo & ſcapulis, vt ait Cato, more mancipij conſulatur; vt quēadmodum gentilem populum moribus & exemplo imitati ſunt, ſic velut ethnici & publicani vapulent.

11 Sed cum Dominus ſapientiam inter perfectos loqueretur, & legis ueteris ſeueritatem Euangelij clementia temperaret, cōſulto iniunxit Apoſtolis Matthęi 10. ne virgā deferrent; *cum maioris profectus eſſet,* (vt ait Hieronymus in Michæam cap. 7.) *virgam non habere, quā virga populos ouesq; corripere. Vnde virga quæ eſſet litium incentiua; & vltionis inſtrumentum, ab Apoſtolorum manibus depulſa eſt,* (vt ait Ambro-

11.q.3.c. ita. brosius lib. de S. Ioseph. cap. 13.) non tamen castigandi & animaduertēdi potestas. Ea enim apud Marcum cap. 6. Apostolis conceditur, præsertim in eos, qui pecudum more, maxime corporis voluptatibus indulgēt. Quod Victor cap. 6. Antiochenus in Marcum ita explicat: *Apud Marcum virga permitti videtur, legitur enim in hunc modum; & præcepit illis, ne quid tollerent in via nisi virgam tantū. Quod enim de virga hic asseritur, tantum secundum indulgentiam assertum videtur: certe verba eiusmodi quiddam insinuant; habent enim nisi virgam tantū, quasi dicat Dominus, nihil volo uos in via deferre, nisi forsan virgam, qua nitamini. particula itaq.* μὴ δὴ, *idest, neque absolute non negat, sed aliquatenus permittit.* hęc ille.

CAP. IIII.

Ex Michææ prophetia constare regiam in Ecclesia esse potentiam, a qua non solum subditæ gentium nationes coerceri, sed etiam, si earum labantur regna, fulciri possint.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia semper eamdem firmitatem aduersus omnes eius hostes obtinuit.*

2 *Ecclesia pascit & regit in fortitudine Domini, idest, Regia potestate, & principatu primo.*

3 *Principatum primum nominari a prophetis vrbis imperium, vbi summa ecclesiæ auctoritas futura erat.*

4 *Dominus cum regendi in virga ferrea potestatem contulit ecclesiæ, vires Romani imperij ipsi concessit.*

5 *Ecclesiam multis miraculis extructam fuisse, Prophetarum oraculis comprobatur.*

6 *Populi aduersus principatum ecclesiæ, neq; mussitare quidē debent.*

7 *Ecclesiæ imperium a se originem habet, nullis externis præsi-*

dijs

dijs fulcitum.

8 *Ecclesia regnum ex se firmum est, cum alia imperia ab ecclesia firmitatem obtineant.*

9 *Terrena regna vt stare possint, hinc inde auxilia postulant.*

10 *Romanum imperium æternum, sybillinis folijs prædictũ fuisse, quia futurus erat æternus vrbis Antistes.*

11 *Ex vetustissimorum patrum testimonio comprobari, Romani Pontificis monarchiam esse Romanum imperium.*

12 *Hæretici ægre ferunt, ab ecclesia Romana imperij iura conferri.*

13 *In Antichristi aduentu multi ab ecclesiæ Romanæ obedientia se ipsos abducent.*

1 SED quoniam cap. 2. in Michææ prophetę mentionem incidimus, operæ pretium me facturum arbitror, si multa eius loca, quæ maxime ad hanc rem faciunt, exponam. Fuit quidem hic propheta cui quãplura de Christo & eius ecclesia oracula patefacta sunt, vt merito in eo diutius immorandum sit; ut hanc quam suscepimus disputationem illustrare possimus. Hic igitur cap. 5 loquens de Christi regno, ita habet: *Stabit, & pascet gregem suũ in fortitudine Domini, & sublimitate domini Dei sui, & conuertentur; quia nunc magnificabuntur vsque ad terminos terræ.* Theodoritus in huius loci commẽtarijs, de sacrosancta ecclesia vltimam verborum partem interpretatus, ait, *ab ecclesia Dominico nomine gloriose ornata, vbique terrarum Dei nomen summis laudibus cęlebrari.* Quare, cum ex eo constet hunc locum de ecclesia intelligendum esse, aliunde exponendæ erunt singulæ uoces, vt de hac rę explorate iudicare possimus. *Stabit*, inquit, vel Christus qui perpetuo regnaturus est in ecclesia, vt Rabbini vetustissimi ante Christi exortum interpretati sunt; vel *Stabit* ecclesia, Apostolica dignitate fulcita, firma atq; perpetua, supra petram, hoc est, Petrum saxum firmissimum structa,

Bosra, ideſt, conſtituam congregaboque gregem meum, Valentiæ ſeu Romæ vel robore. Valentiā vero Romanam Vrbem totius orbis principem prius dictam fuiſſe, Iulius Solinus, & alij auctores memoria prodiderunt. Idem nāq; ῥώμη græce, latine Valentia eſt. Quod etiam veteres Rabbini comprobarunt, qui Boſram Romam nominant. ergo in Vrbe ampliſſima & totius orbis principe, totum Iacob & Iſrael congregauit Dominus, vt non ſolum ibi arcem imperij obtineret, ſed etiam religionis dignitate nobilitaretur. Vbi primus gregis paſtor Chriſti Domini vice functus, ſuccedentibus deinde per longam temporum ſeriem paſtoribus, Chriſtianæ diſciplinæ rationē illuſtrauit, auxit, propagauit. In hanc ergo Vrbem ingreſſus Petrus, vt triū phum nobiliſsimum duceret, & inſigne religionis & dignitatis exemplum omnibus pręberet, *aſcendit, pandens iter ante omnes*, & vt ampliſſimum aditum aperiret gentibus, murum diuiſit, ac demolitus eſt. Nam quemadmodum in ſacris certaminibus, quæ hieronica dicuntur, deiecta parte muri (vt ait Suetonius in Nerone, & Plutarchus lib. 2. *cap. 25.* Sympoſion) & deiectis parietinis, vel demolitis arcubus, atque etiam omnibus acclamantibus, pompa publica ducebatur: ſic Petrus multis religionis cauſa laboribus perfunctus, diuiſit prærupitq; muros vrbis, ideſt, impedimenta omnia ſuſtulit, & eos qui Romæ ſeſe temere ſuæ prædicationi opponebant, ſubiecit; ac veluti rex & totius orbis paſtor in arcem imperij Chriſtianam religionem inuexit. Quo tempore factum eſt, vt bellum ciuile, quod Camillus Scribonianus excitauerat, Petri in Vrbem aduentu, fuerit compreſſum, atque extinctum (vt docet Paulus Oroſius lib. 7. hiſtoriæ) ne fidei Chriſtianorum germina, adhuc tenera & erumpentia, impediri poſſent. Vnde tantam eccleſia amplitudinem aſſecuta eſt, vt non iam imperio ſubiaceat, ſed potius Imperium, quod ſępe bellum eccleſiæ intulit, & eandem laſceſſiuit iniurijs, iam ſub eccleſiæ ditione teneatur.

4 Etenim cum Dominus virgam ferream eccleſię contu-

virga tua, gregem hæreditatis tuæ, habitantes solos in saltu, in medio Carmeli pascentur, Basam, & Galaat iuxta dies antiquos. sed quonam pacto pascentur gentes, aut regentur populi, tam patrijs moribus quam consuetudine diuersi? *Secundum dies,* inquit, *egressionis tuæ de terra Aegypti, ostendam eis mirabilia.* Illis enim portentis extructur ecclesia, quibus synagoga: illis prodigijs, immo multo maioribus erigetur, illis viribus robustissimaque Petri uirga, & potestate haud Moysis inferiori, gubernabitur. Quod plane ex vtriusque collatione constabit. Moyses non solum virga Aegyptios decem plagis afflixit, & populum Israel, idest, omnia vasa fractilia populi, eadem virga dura contriuit: sed etiam mare diuisit in diuisiones, vt populos per aquam nimiam träsueheret. Eadem ratione Petrus Christi potestate functus, non abalienatum populum dumtaxat ad veræ fidei rationem perduxit, vasa testea in contumeliã structa, virga ferrea obtriuit, Ananiam & Sapphirã acerbissima morte mulctauit, nonnullos grauissimis pœnis insecutus est: sed etiã quod mirabile quidẽ est dictu, mare Aegypti spiritu violẽto percussit, ut calcee mero, traijci posset. Quod Esaias cap. 11. admirabundus enarrauit his verbis: *Desolabit Dominus linguam maris ægypti, & leuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui, & percutiet eum in septem riuis, ita ut transeant per eum calceati. & erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs, sicut fuit Israel in die illa, qua ascendit de terra Aegypti.* Vt Euangelicæ prędicationi peruia fieret terra Aegypti, Dominus omnia impedimenta sustulit, quæ ipsis Apostolis obesse poterant; & præsertim B. Marco, qui in Alexandrinam vrbem a B. Petro transmissus erat: *cui prudenter & caute consultum est, vt sibi euangelizanti Iesum* (vt ait B. Cyrillus) *transitus & via patefaceretur, vt libere in Aegyptum commigrare posset.* Etenim diuisus est Nilus in partes, & scissus in riuos, vt posset absque vllo impedimento, vt ait S. Hieronymus, Euangelicus sermo discurrere, & ad populos Aegypti vltimos peruenire: quo quidem tempore non sine ingenti gloria via facta est residuo populo Dei,

Præscribat, illi nemo prorsus omnium
Mussent, sed omnes sponte vna pareant
Pietate sola adducti, in animis
Suapte vi, parentiumq; ritibus? hæc ille.

7 Subiungit præterea idem Propheta: *Pascent in sublimitate Domini Dei sui*, ideſt, imperabit, vt habent Septuaginta viri *ἐν δόξᾳ*, ideſt, in gloria Domini Dei sui. Quam vero apte hac voce vsi fuerint, obſeruatione cõpertum habeo. Nam *δόξα*, aperte potentiam roburq. ſignificat, apud Zachariam cap. 2. & 6. qui cum de Ieſu ſacerdotis ſacra functione diſſereret, dixit: *Ecce vir Oriens nomen eius, & ſubter eum orietur*, ideſt, nullis humanis præſidijs nixus, ſed ſubtus ſe, & a ſe eius germinabit imperium; non alienis viribus partum, aut alterius auctoritate firmatũ, ſed a ſe ipſo, ſuiſq. viribus conſtitutum: quod ex Eſaia cap. 40. conſtat, vbi cum de Chriſti regno prophetaret ait: *Ecce Deus veſter, ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur*: vbi textus hebræus eam vocem habet, dominabitur per ſe, vel ſibi, ideſt; ipſe per ſe pariet ſibi dominatũ & poteſtatem. Neque enim Chriſtus bello imperium aſſecutus eſt, neque more aliorum regum ſuam ditionem externo militum præſidio firmauit, ſed a ſe ipſo, & dono Patris, in cælo & in terra poteſtatem obtinuit. Quod plane fuit in cauſa quamobrem Chriſtus regnum ſuum non eſſe de hoc mũdo affirmarit: quia non ſicut alia regna bellorum tumultibus partum ac conſtitutum fuerat, ſed dono Patris, qui omnia Filij poteſtati ſubiecit, vt ex Auguſt. tract. 115. in Ioannẽ aperte conſtat, & ex ſynodo ſecunda Nicæna vbi ſic habetur: *Audite quid ſcriptura dicat, regnum Illius regnum ſempiternum, non quemadmodum terreni reges, qui nunc victoria ſuperiores, nunc vero inferiores videntur*. In qua re maxime ſęculare regnum ab eccleſiæ imperio, & principatu ſecernitur; vt illud alieno præſidio partum cum ſit, debeat aliena auctoritate fulciri, Chriſti non ita; cum eiſdem artibus retineantur imperia, quibus parta conſtitutaq. fuerunt. Addit Propheta, *& ædificanit templum*, idem Ieſu, *&* Actione 6.

porta-

portabit gloriam, δόξαν, idest, grauem geret personam, maximam dignitatem sustinebit. Quod præter hunc locum, & Genes. 18. & 45. & psal. 104. vbi gloria potentiam significat, etiam nunc clare huius vocis sensus aperitur: his verbis: *Et sedebit, & dominabitur super solio suo*, idest, hanc gloriam & potestatem habebit, ut firmum & perpetuum regnum obtineat, & eidem in solio suo, idest, in sublimitate atque potentia dominetur.

Igitur sublimitas huius imperij, eiusque gloria & firmi- 8
tas, hac vna in re comperta est maxime, vt cum res humanæ aliud alio ferantur, in dies mutentur, atque perpetuo miscenatur, solum ecclesiæ imperium (tametsi varijs tempestatibus agitari, & tumidis fluctuum voluminibus obrui, atque submergi videatur) æquabiliter tamen atque constanter se habeat. Quæ plane vsque adeo vera sunt, vt regnum illud minus aduersis casibus laboret; immo facilius retineatur, si fuerit ecclesiastica auctoritate fulcitum. Quod ab Esaia cap. 22. iuxta Septuaginta translationem aperte prædictum est his verbis: *Vocabo puerum meum Eliachim*, qua voce, vt ait Hieronymus in hoc loco, Euangelici cultus sacramenta monstrantur; *& induam illum stola tua, & coronam tuam dabo ei, & œconomiam tuam dabo in manus eius, & erit tamquam pater omnibus habitantibus in Hierusalem, & qui habitant in Iuda, & dabo ei gloriam David; & principatum geret, & non erit qui contradicat, & ponam eum principem in loco tuto, & fiduciam in eum habebit quisquis gloriosus est in domo patris, à modico vsque ad magnum, & pendebunt ab eo illa die.* Quem locum S. Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Maximianum Constantinopolitanum episcopum, de ecclesiæ præfectis interpretatus est. Quibus omnes tam maximi quam etiam minimi innituntur, & tamquam a paxillo pendent ne corruant, ne ve suis sedibus pulsi, honoribus & dominatu deturbentur. Etenim futuri erant ecclesiæ magistratus, *tamquam equi gloriæ in bello*, idest, fortes maxima cũ laude, vt Zacharias cap. 10. & Iob. 39. & Esaias. 40. docuerunt. A quibus *egredietur*, vt Zacharias eodem loco est auctor,

ctor *angulus*, idest, Princeps (vt Iudicum 20. legimus) *& paxillus* inquo omnia domi instrumenta suspenduntur, vel vt habet paraphrasis Caldea, rex erit ex eis, *et arcus pralij*, quo fortiter aduersarij feriantur, *& omnis exactor simul*, qui nos ad opus bonum acriter urgeat. Addit propheta: *Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in pralio, & bellabunt quia Dominus cum eis.* Cum aduersarij ecclesię tamquam lutum sint calcibus impetendi, vel tamquam hostium cadauera, vt ait Caldea paraphrasis, plantis proterendi & conculcandi, *& sicut lutum platearum delendi.* Psal. 17.

9 Quare cum terrena regna satis ipsa per se ad perpetuitatem virium non habeant, cum ipsis quam plurium rerum αὐτάρκεια & sufficientia desit, hinc inde suppetias atque auxilia petunt, ebriorum more, qui cum pedes labascunt, aut gressus titubant, manu omnia explorant, & ad quemcumque locum adhæreſcunt, ne humi corruāt. Hæc vero secularibus regnis sæpe contigisse, Naum Propheta cap. 3. vaticinatus est, cum Alexandriæ & Niniuæ uastitatem pręsagiret. *Et tu inebriaberis*, inquit, *& eris despecta, & tu quæres auxilium ab inimico*: Septuaginta viri hanc voculā addiderunt ἰνασίσιν, idest, quæres suppetias aliunde, vt stabilire tuum regnum possis. Quas cum ab inimicis expostules, ipsis eris contemptui, tamquam ebria. At vero cum ecclesia Romana nulli sit noxia, immo vero omnibus tam quam parens optima præsidio sit, omnibusque propitia atque benigna; facile profectò terrenis regnis, si ipsius paruerint legibus, auxiliares copias & firmissima præbet munimenta; quibus regna perse ipsa ruitura fulciat, & ad multorum sæculorum perpetuitatem seruet.

10 Hæc enim sola est quę æternitatē obtinet, cum alia omnia fluctuent Imperia. Hæc perpetuo apud omnes viget, cum alia occidant, vel breui tēpore aucta senescant. Quod plane fuit in causa, vt magnis ingenijs tanta Imperiorum commutatio suspecta fuerit, adeo vt affirmare auderent non legitime eos Imperio potitos, qui rerum conuersione dominationem amitterent. Imperium vero Romanum

legitimum & æquum, quod perpetuum ab oraculis prædictum, quod alijs nationibus per varias vices iura dederit, quod illis abunde magna presidia præstiterit; quibus non solum subditorum bona tuta, sed etiam omnia illorum secunda & fortunata foret. Quibus de causis Aristides in Romæ encomio, Vrbis præstantiam extulit his verbis: *Qui enim*, dicam latine, *ante vos dominati sunt, serui dominiq; inter sese ἐν τῷ μέρει*, idest, *alternis uicibus, & quasi per partes, nec legitime asciti sit degere, quasi in pila ordinem commutantes. Seruiere Macedones Persis, Persæ Medis, Medi Syrijs*. Sed quid? nõne & ipsi Romani grecis ac barbaris nationibus paruerũt? quæ etiam vnã cum suis viribus confractę, ac funditus perditæ? nonne in eas calamitates proiecti, vt ex tanto imperio pauca remanere videatur? Aeterna tamen Vrbs est, vt ait Ammianus lib. 17. & Sybillinis folijs eius æternitas prædicta, quia æterna futura erat ecclesia Romæ fundanda; æternum imperium Romanum, non proprijs viribus, sed æterni Vrbis Antistitis auctoritate fulcitum. Neque enim alia ratione tam varia de Vrbis æternitate, & de imperio sine fine vera forent, nisi ecclesiæ auctoritate firmarentur.

Vnde Tertullianus lib. ad Scapulam, imperiũ Christianorũ, idest, monarchiã ecclesię catholicę Romanę, imperiũ 11
Romanum appellat, *quod* inquit *tamdiu stabit, quousque seculum stabit.* eidem etiam S. Hieronymus commentariorum in Michæam lib. 1. cap. 4. assentitur his verbis: *Postquam ad imperium Christi singulare imperium Roma sortita est, Apostolorum itineri peruius factus est orbis, & apertæ sunt eius portæ vrbium, & ad prædicationem vnius Dei singulare imperium constitutum est*. Quod nam vero aliud imperium singulare fuit, quod Romę constitutum est, nisi Romani Pontificis monarchia? *Quæ*, vt ait Prosper Aquitanicus lib. 2. de vocatione gentium, cap. 6. *amplior per Apostolici sacerdotij principatum facta est, arce religionis, quam solio potestatis, aut rei militaris disciplina.* Hinc S. Clemens Romanus lib. 5. constitutionum cap. 5. docet Christum tamquam lapidem sine ma

nibus

ribus excisum, dominatum multorum regum obtriuisse ac deuastasse, Romanamque monarchiam elegisse. Quod planè factum est, cum Christus Dominus Petrum Romanę monarchię prefecit, vt una cum ea totius orbis imperio potiretur.

12 Hoc tamen æquo animo pati non possunt Antuerpienses heretici in sua cõfessione, qui ira tumidi execrari solẽt, omnibusq; maledictis impetere Episcopos, Principes, Reges, quod a summo Pontifice iura legesq; deposcant. sed hoc hæretici faciunt inclementius, cum inter tot imperij clades Vrbi & orbi illatas, ne tãti quidem imperij uestigiũ reliquum foret, nisi ecclesia Romana illud nutans, & quasi labens, sua manu atque presidio, tectum sartumque seruasset: *Est enim ecclesia in republica Romana*, idest, *in imperio Romano*, ut ait Optatus Mileuitanus lib. 3. *& non respublica in ecclesia*, idest, cum imperium prius & antiquius fuerit ecclesia Romana, quę labentibus seculis subsecuta est, primũ in eius gremio ac sinu coaluit, mox ecclesia illud excepit, ut bellorum tumultibus laceratũ retineret. addit Optatus: *Imperium Libanum appellat Christus in Canticis canticorũ, cap. 4. cum dicit: Veni sponsa mea, inuenta de libano, idest, de imperio Romano, vbi & sacerdotia sancta sunt, & pudicitia, & virginitas, quæ barbaris gentibus non sunt.* hęc ille. Libanum uero λευκασμὸς dicitur, idest, candor & splendor, a quo ecclesia progressa est, sicuti scriptum legimus canticorum 3. *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata, & transit per viam huius saeculi*, ut legit Hieronymus ad Iouinianum. Ergo si sacerdotium non esset, neque imperium Romanum extitisset, neq; de illo fuisset ecclesia congregata. Sacerdotium, inquam, non illud imposturis & prestigijs idolorũ infame, & uirtutis macula, & dedecus honestatis, pecudumque sanguine cruentum: sed Christi passione insigne, & maiestate gloriosum: a quo viget imperium; quia in eo uiget sacerdotium, viget respub. Romana, quia in ea uiget ecclesia; quę nisi uiguisset, iam imperium tot barbarorum impetu, atque incursione lacessitum, extinctum fuisset.

 Qua-

Quare cũ ecclesia Romana, quę de Libano progreditur, 13
sit Verbi incarnati imperiũ, *quod Christus super humeros susti-
net* (vt ait Achatius Episcopus Melitensis in Homilia ha-
bita ad patres Concilij Ephesini) necesse est, vt stabile eua-
dat quidquid fuerit eius potestate atque pręsidio firmatũ:
quod plane perpetuo durabit, donec tandem Christus rex
sęculorum immortalis inuisibilis ad orbem iudicãdum ac-
cedat. Tunc enim fiet discessio primum, vt ait Paulus 2. ad
Thesalonicẽ. 2. quam Gręci Apostasiam nominant; quę
proprie dicitur a fide & religione dissidium, vt libellus grę-
cus manuscriptus Illustrissimi Cardinalis Sirleti, qui λέξις
vocũ Pauli inscribitur, interpretatus est. Quod tunc futu-
rũ esse docet S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 15.
quando non solum fidei, sed etiam bonorum operum ne-
glectus erit. Tunc enim omnes fere gentes quę huic Roma-
no imperio, idest, ecclesię Romanę subiacebunt (vt Ioan-
nes Gersõ sermone de signis ruinę ecclesię, & Otho Frisin-
gensis lib. 8. cap. 2. & Engelbertus Abbas Admõtensis lib.
de fine Romani imperij cap. 18. egregie docuerunt) ab ea
recedent, & suauissimum iugum religionis excutient. Tũc
reuelabitur homo peccati, idest, Antichristus filius perdi-
tionis, qui ab ecclesia Romana omnes quos poterit, vi &
armis abducet, & grauissimis tormentis etiam constantes
a fidei causa depellet. Quod iam imminere nostris turbulẽ-
tissimis temporibus magno omnium mœrore cõspicimus.
Etenim Angliam a Romana ecclesia euulsam, sanctorum-
que martyrum sanguine madentem, quis siccis oculis
intuetur? Gallię & Germanię bonam magnam partem di-
stractam, & inter se intestinis bellis fluctuantem, & disci-
plina fœdatam, & abalienatam a Romana ecclesia, quis
sine fletu & suspirijs aspiciet? Omitto alia quę sępe lachry-
mas excutiunt: iuge illud ac perenne sacrosanctum corpo-
ris & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sacrificium,
quo omnia quę in terris & in cœlis sunt pacificãtur, negle-
ctum atque conculcatum: vt ex hac sola re, quemadmodũ
S. Hippolytus lib. de consumatione mundi, eius interitum

pre-

prędixit; sic nos qui rem ipsam manibus tenemus, prope iam totius orbis excidium imminere videmus.

CAP. V.

Omnes Principatus & mundi regna ob Ecclesiæ contemptum subuertuntur.

SVMMARIVM.

1 *Apostolos leonibus similes fuisse.*
2 *Ex Theodorito constare, post diuulgatum Euangelium pessima regna dissipata.*
3 *Reliquiæ Iacob & vermen Iacob sunt Apostoli, qui ex Esaia 41. obtriuerunt reges.*
4 *Apostolos facibus, plaustris, rotis, & pistrini molis, & cornu tandem ferreo collatos a Prophetis.*
5 *Grauissima perpeti damna illos qui ecclesiæ leges contemnunt.*
6 *Paulus arma ecclesiæ cur neget esse carnalia.*
7 *Omnia regna quæ erant peccatis obnoxia, ab ipsis Apostolis destructa fuisse.*
8 *Ecclesiam habere vires robustissimas, quibus repugnantes Principes ab statu depellat.*
9 *Regna ob iustitiæ meritum ab ecclesia protecta, ob scelera dissipata.*
10 *Imperium Romanorum ob eius impietatem, ab ecclesia dissipatum fuisse.*
11 *Quæ fuerit causa subuersionis Imperij.*
12 *Regnum Dauid esse ecclesiam Romanam, teste Epiphanio.*

1 TAcere non possum ob Michæę præstantiam, quin demum eius exponam scripta, in quibus viua ecclesiæ facies, & quasi spirãs imago veritatis expressa est. Habet quidē multa eademq. grauissima argumenta, quæ maxime nostræ disputationi conferunt. Habet

bet maximam in dicendo uim, præsertim vbi leonum robori & viribus, Apostolicam auctoritatem contulit. sed eũ loquentem audiamus: *Et erunt reliquiæ Iacob in gentibus, in medio populorum multorum quasi leo in iumentis siluarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorũ, qui cũ transierit, & conculcauerit, & ceperit, nõ est qui eruat. et exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt, & erit in die illa dicit Dominus, auferam equos tuos de medio tui, & disperdã quadrigas tuas, & perdam ciuitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas.* & quę sequuntur, Rabbini uetustissimi reliquias Iacob interpretati sunt Apostolos, & Discipulos, quorum virtutem, excellentiam, auctoritatem, atque constantiam coram regibus in deferendo Euangelio miris modis commendauit Propheta.

Theodoritus in huius loci cõmentarijs, totum hunc locum elegantissima paraphrasi exposuit, quam non pigebit huic capiti apponere, vt germanus huius loci sensus apertior fiat: *Apostolorum*, inquit, *principia roris similia iacebantur, & quemadmodum agni impietatis gramen depascebantur, doctrina & miraculis in medio luporum versantes. Postea vero quam orbis terræ Euangelij declarationem suscepit, & reges & imperatores ad numerũ ecclesiæ adscripti sunt, in veritate in hostes metus incubuit, & ij iumentorum similes facti, metu & horrore complentur ex omnibus partibus auxilio destituti. Hi vero qui Euangelicam doctrinã docent, leoninos animos gerentes & robur, cum summa libertate veritatis uerbo expugnant.* & subiungit: *Ergo hoc animi robur adipiscentur; qui vero in perfidia permanserint, suo regno spoliabuntur, & omnino peditatu equitatuque priuabuntur: neque vrbes mænibus munitas habebũt.* Satis aperte Theodoritus ecclesię auctoritatem commendauit: sed singulas Prophetę voces perpendamus, vt veritas illustrior fiat.

3 *Reliquiæ Iacob* hoc nomine Apostoli, & eorum successores expressi sunt, qui ex tota illa Abrahę progenie remanserunt. Esaias *vermen Iacob*, cap. 41. & Hieronymus *mortuos ex Israel* eosdem nominat, cum toto corpore ueteris populi, qua-

li, quasi iam putrefacto & tabido spirare, viuere, & tamquam ui quadam caloris agitari viderētur: mox tamen in tantā potentiam excreuere, tantū roboris, vt ait paraphrasis Caldęa, assumptis viribus assecuti sunt, ut non solum reges & principes sibi aduersos in nihilum redigerent, & ab eorū manibus bellica armamēta depellerent, verum etiam omnia regna mundi debellarent, protererent, caperent.

4 Quantum vero hęc ecclesiæ dignitas ceteris omnibus potestatibus antelata sit, aptissima leonis similitudine expressum est a Michęa: nam cum leo loca aliqua furore percurrit, omnia proculcat, vel vt habent Septuaginta viri, διαστείλας *diuidens*, ἁρπάσῃ, idest *discerpit, & demolitur*: sic ecclesiæ aduersarij ab ipsis Apostolicis viris profligantur, & diuino prosternuntur numine, vt nullus ab eorum possit manibus effugere. Etenim fuerunt Apostoli *tamquam caminus, et tamquam fax ignis accensa*, vt ait Zacharias cap. 12. non quidem solum vt illustrarent animos hominum, quam quod etiam omnes peßimos populos in circuitu, ad dexteram & ad sinistram absumerent. fuerunt tamquam *plaustrum nouum triturans, habens rostra serrantia*, ut ait Esaias cap. 41. *quo montes, & colles*, idest, regna, & mundi principatus protererent: & tamquam rotę *plaustri*, vt legunt Septuaginta viri, quæ celerrime quasi diuino turbine agitarentur. Fuerunt tamquam feruidissimę rotæ pistrini, quæ impetu in orbem agitatæ, omnia frugum genera comminuerent, vt Michæas expressit his verbis. *Surge & tritura filia Sion*, Septuaginta habent ἅλωον, mole vt pistrini rota, quę cesim fruges territ ac minuit: *quia cornu tuum ponam ferreum*, idest ecclesię caput firmissimas & robustißimas uires assequetur, quibus omnes hostes prosternat; *et vngulas tuas ponam areas*, idest, vt habet paraphrasis Caldæa, populus eam firmitatem obtinebit, qua alias omnes gentes conculcare & proterere, possit. subiungit Propheta: *Et interficies Domino rapinas eorum.* Quod plane proprie sacerdotū esse, nullus inficiari poterit, pręsertim cum ipsis ex munere cōpetat dedicare aliquid Deo immortali, eiusque consecrare

re numini. Quę plane ex hoc loco aperte colligũtur, vbi Septuaginta legunt ἀναθήσεις, idest, consecrabis Domino rapinas gentiũ, idest, fortitudinẽ facultatesq. omnes, & uires dicabis Domino uniuersę terre. Offerunt enim Sacerdotes munera & quasi opima Deo consecrant spolia, (ut ex psal. 67. cõstat) ad ornatũ & cultũ domus Domini: cum omnes gentiũ facultates ad illius dignitatẽ splendorẽq; traducũt.

Sed ex hoc loco, & ex his quę a S. Cyrillo cap. 41. in 5
Esaiam adducuntur, omnes homines admoneri debẽt, ne ecclesiam temere deludant, aut eius leges, vt habẽt Septuaginta uiri παρανομήσουσι, idest, trãsgrediantur: cũ inde summa gentium & regnorum uastitas ab ipso Propheta, & prędicta & subsequuta sit: Quam plane regnorum orbitatem Michęas cap. 5. ne ab illo recedamus, uaticinatus fuit his uerbis. *Exaltabitur manus tua contra tribulantes te*, idest, ecclesię potestas grauissima erit, eorum more qui manus nimium quantum extollunt, ut maiori impetu pugno collidant: uel aliter, sublimis erit ecclesię manus contra hostes, cum manus Domini longe in altum elata, nullis humanis uiribus oppugnari possit. Addit Michęas: *Et erit in illa die, dicit Dominus, auferam equos tuos de medio tui, et disperdam quadrigas tuas*, idest, omnia belli robora, quibus se aduersarij tueri poterant funditus demoliar; *et perdam Ciuitates terra tuæ, et destruam omnes munitiones tuas*. Quę quidem omnia ob sacerdotum contemptum euenire, ex Deuteronomio cap. 33. constat. Vbi cum Leuitici generis incolumitati precaretur Moyses, dixit: *Benedic Domine fortitudini eius, et opera manum eius suscipe, percute dorsa inimicorum eius, et qui oderunt eum non consurgant*. Hęc quidem mala ecclesię inimicis impẽdent, cũ eorum dorsa ob ecclesię contemptũ, a Domino ualidissime trãsuerberentur, uis roburq. deprimatur, ut uix tandem refici, aut in pristinũ statum restitui, ob scelus perpetratum possint. Quod etiam Zacharias cap. 14. aperte prędixit his uerbis: *Et hæc erit plaga qua percutiet Dominus omnes gentes, quæ pugnauerunt aduersus Hierusalem. Tabescet caro uniuscuiusq; stantis super pedes suos, & oculi eius con*

tabescent

tabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo. Hęc vero passos nõ esse Romanos, qui Hierusalẽ demoliti sunt, cunctis perspicuum est: *Nos autem dicemus*, vt ait Hieronymus in huius loci commentarijs, *omnes persecutores, qui afflixerunt ecclesiam Domini, vt taceamus de futuris cruciatibus, etiam in præsenti sæculo recepisse quæ fecerint. Legamus ecclesiasticas historias: quid Valerianus, quid Decius, quid Diocletainus, quid Maximianus, quid sæuissimus omniũ Maximinus, & nuper Iulianus passi sint, & tũc rebus probabimus etiam iuxta literam prophetiæ veritatem esse completam, quod computruerint carnes eorum, & oculi contabuerint, & lingua in pedorem, & saniem dissoluta sit.* hæc ille. Tertullianus lib. ad Scapulam idẽ affirmat: *Vigelius, ait, Saturninus, qui primus gladium in Christianos egit, lumina amisit. Claudius Herminians: Cælius Capella, & alij peste vastati, vermibus ebullierunt.*

6 Sed quibus armis hostes depellere, & eos qui ecclesiam vexant impugnare poterimus? Istud plane Paul. 2. ad Corint. 10. aperte demonstrauit: vbi arma nostra quibus gentium munitiones solo æquamus, *nõ carnalia, sed potẽtia Deo*, idest, Dei gratia valida appellauit. Quid? nonne Christus gladium ferreum manu Petri exerendum cõtulit ecclesię? plane quidem: sed Paulus carnalia arma nominat, (vt S. Cyrillus homilia ad Ioannem Antiochenum, & Ioannes Cassianus collatione 7. cap. 5. interpretati sunt) *non infirma, aut imbecillia.* Sunt quidem aliqua ecclesiæ arma corporalia, sed non infirma aut inualida, cum temporalia omnia uetustas conficiat, aut vis subruat. Ferrum si exerceas, conteritur; si nõ exerceas, rubigo interficit. ecclesię vero arma quo magis exercentur, firmiora fiunt; & quo magis intra vaginam Petri reconduntur, eo magis splendent: quibus ecclesia pro communi omnium salute communita felicius decertat, & regum munitiones ὀχυρώματα idest, *flagitia, fastuosas vires, & tumorem deprimit, & omnes efferentes se captiuant*, αἰχμαλωτίζοντες (vt interpretatur Theodoritus in huius loci commentarijs) quasi belli impetu proterit. *In promptu enim vlcisci* solita est ecclesia *omnem inobedientiam sui*,

 cum

cum omnis fidelium obediẽtia adimpletur. Vlcisci inquã
potest ἐκδικῆσαι,& iuste de hostibus supplicium sumere, &
pœnas iudicio persequi,& omnia perpetrata scelera acer-
rime vendicare, cum plenitudo gentium in ecclesiam in-
troierit. Tunc enim destructa atq; subuersa sunt regna pec
catis obnoxia, vt in locum superiorum quæ destructa
sunt extruerentur ea, quę cum ecclesiastica veritate con-
uenirent.

Solet enim Dominus,qui in æternum regnaturus est,in 7
iustos Prĩcipes a suo statu & possessione deijcere, vt iustos
& prudẽtes substituat. Solet etiã commutare, *& eos Reges*
facere (vt legimus Daniel. 2. cap.) qui egregie & sapien-
ter populis pręscribent. Quod Ecclesiasticus cap. 10. expli-
cauit his verbis: *In manu Dei potestas terræ, & execrabilis om*
nis iniquitas gentium, & vtilem rectorem suscitabit in tempore
super illam. subiungit: *Regnum a gente ingentem transfertur* 8
propter iniustitias,& iniurias,& contumelias, & diuersos dolos.
sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites
pro eis. Radices gentium superbarum arefacit Dominus, & plan-
tauit humiles ex ipsis gentibus; terras gentium euertit Dominus,
& perdidit eas vsque ad fundamentum; arefecit ex ipsis & disper
didit illos,& cessare fecit memoriam eorum à terra. Et cap. 40.
eandem sententiam repetens ait, *Substantiæ iniustorum si-*
cut fluuius siccabuntur,& sicut tonitruũ magnũ in pluuia persona
bunt. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos,& radices im
mundæ super cacumen petræ sonant, idest,magno cum fragore
corruent,& dissoluentur, & quasi impetu quodam e cacu-
mine petræ profundentur. Qui quanto ceteris omnibus
magnitudine antestant,vt ait Lactantius lib. 7. tanto maio
ri decidunt lapsu, quia plus habent ponderis ad ruinam,
qua sunt ceteris altiora. Sic etiã propheta Esaias cap. 40.
de Principibus qui ad summum gradum dignitatis creue-
runt vaticinatus est: *Dat,* inquit, *secretorum seruatores quasi*
non sint, iudices terræ velut inane fecit. Equidem neque planta-
tus, neque satus, neque radicatus in terram truncus eorum, repen-
te flabit in eos,& aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.

Enimuero solet esse terrori mortalibus calamitas & interitus regum, quos sæpe Dominus statim initio imperij de medio tollit, antequam prolem generent, aut sobolem relinquāt. Qui etiā sępe suis viribus collapsi, aut intestino peccati malo pressi, ad regimen alterius imperij recidunt, & amissa libertate ad alterius ditionem reuoluuntur. Quod malum propter grauia peccata comminabatur Hieremias cap. 17. his verbis: *Fortitudinē tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in vniuersis finibus tuis. Et relinqueris sola ab hæreditate tua, quam dedi tibi, & seruire te faciam inimicis tuis, in terra quam ignoras.*

8 Hanc vero potestatem, quam Dominus obtinet, sæpe prophetis & sacerdotibus concedebat, ut eius vice imperia commutare, & ea quæ nequitia inualescente, in deterius prolabebantur, subuertere atque demoliri possent. Samuel Dei præcepto, Dauidem in regem inunxit, quamquam Saulem defleret. Achias Salonites Ieroboamo prædixerat, decē Tribubus præfuturum. Elias inūxit Asael regem super Syriam, & Iehu regem super Israel, & Eliseum pro se in prophetam; eo sane consilio, vt qui fugisset manus Asael, occideret eum Iehu; & qui manus Iehu euasisset, interficeret eum Eliseus. Præterea Ozias rex ab Azaria Pontifice ex templo exclusus & regno deturbatus est, & in eius locum Ioatham filius suffectus. Athalia sacerdotis iudicio interfecta est, Ezechias regno expulsus fuit, & ab alijs eius ditio occupata, quemadmodum Esaias cap. 22. prędixerat. Tandem Hieremias hāc plenam in omnes gentes & regna potestatem assecutus est, vt euellendi, destruendi, ac deuastandi regna, auctoritate fungeretur; quēadmodum cap. 1. conceptis verbis docuit Propheta. *Ecce constitui te hodie*, inquit Dominus, *super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes*. & cap. 45. eandem sententiam exprimens ait: *Hæc dicit Dominus, sic dices ad eum. ecce quos ædificaui ego destruo, & quos plantaui ego euello, & vniuersam terram hanc.*

1. Reg. 15.
3. Reg. 11.
3. Reg. 19.

Etenim ob peccata destruuntur regna, ob pœniten-

tiam & preces rursus stabiliuntur, atque firmantur, vt idē Hieremias cap. 42. est auctor: *Si quiescentes*, inquit, *manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam; plantabo, & non euellam, iam enim placatus sum super malo quod feci vobis.* Hæc uero loca quæ ex Hieremia adducimus, in Christo & eius ministris fuisse completa, Origenes in Matth. cap. 16. tractatu 1. demōstrauit. Neque enim propheta gentes dissipauit, aut regna destruxit; sed potius hęc omnia impleri cęperunt in Iesu Christo Domino nostro, quem constituit Dominus hæredem vniuersorum, & omnibus gentibus & regnis præposuit, vt subuerteret pessimos quosque, & rursus ædificaret optimos. Eidem sententiæ Origenis S. Gregorius Nyssenus in lib. de incredelitate Iudæorum adstipulatus est his verbis: *Ecce*, inquit, *constitui te super gentes, et Regna. Quæ verba de Hieremia non intelliguntur: nam quæ regna stirpauit, aut quas gentes perdidit? Verùm hæc de Christo Domino dicta sunt.* Præterea Idacius clarus Hispanus lib. 3. aduersus Varimandum hunc Hieremiæ locum de Apostolis interpretatus fuit: Quos, inquit, Pater apud Hieremiam cap. 1. super gentes constituit, Christus eosdem ad Euangelium prędicandū constituit, & Spiritus sanctus eos cōstituit episcopos regere ecclesiam Dei. idem prorsus orientalis ecclesia per Illirycum dispersa ad Symmachum Papā conscripsit his verbis: *Neque in eradicando aut diruendo, sed in plantando atque ædificando potius secundum B. Hieremiam, magis vero secundum Saluatorem mundi Christum, in cuius ille extitit typo, tibi potestas est tradita, in soluendo quoque diu vinctos ad imitationem Magistri.*

Theodotus Ansiranus in Homil. habita in die Ioannis Euangelistæ sacro, Hieremię sententiam ad sacerdotes tamquam ad animarum medicos retulit. Qui vt omnem malitiam corruptionis e medio tollant, sæpe putridum mēbrum abscindunt, vt sanitatem inducant: *Quod plane genus medendi nouum non est*, inquit, *sed antiquum, & ab initio vsurpatum. Hac enim ratione sancti Patres venerandam hanc ecclesiam hactenus curarunt, et conseruarunt. Obtinet enim sacerdos,* gla-

gladium non vt lædat, sed vt medicinam afferat; quod ipsum superna gratia insinuans, quondam Hieremiam ita affabatur: Constitui te hodie super gentes, et super regna vt euertas et destruas, disperdas et dissipes, & ædifices & plantes. Etenim si tabes maior fuerit quam vt curationem admittat, tum demum membrorum sectio præsens est medicina. Hæc Theodotus. sed liceat paululũ in hac re immorari, vt totam hanc veritatem apertius detegamus. Primum enim arbores aridæ & infrugiferę ideo euellũtur, vt nouellę propagines & traduces serantur: deinde ædes quę motu concussæ ruinam agunt, ad fundamenta vsque deijci solent, vt elegans ædificatio extruatur: sic ut pietas commode in animis hominum insereretur, Apostolorum auctoritate regna, quę iam peccatorum magnitudine quasi grauissima mole laborabant, dissipata fuerunt, & spiritu oris Iesu, (vt ait Paulus 2. ad Thessa. cap. 2.) destructa, & aduentu pręsentiæ suę dissipata; vt illa extruerentur regna, quæ maxime ecclesiasticę veritati cõsentirẽt. Quod Iudęis accidisse satis in aperto est, quibus euulsis, ac regno depositis, nouum ecclesiæ regnum ex gentibus collectum fuit, ut Esaias *cap.* 61. prędixit his verbis: *Et vocabũtur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini, ad glorificandum, & ædificabunt deserta a seculo, ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generationem & generationẽ.* & paulo post: *Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra, & filij peregrinorum agricolæ, & vinitores vestri erunt.* Quę plane ecclesię euenisse D. Hieronymus lib. 17 in Esaiam demonstrauit, cum regno Iudęorum subuerso, illius etiam demolitis parietinis (vt ait Smaragdus Abbas in collectaneis) & malis male mulctatis & perditis, peregrini fuerint principes constituti, qui aratro fidei gentes domarent, & ad bonorum operum vbertatem traducerent. Quorum ope & pręsidio semper ędificatur ecclesia, & stabiliori nixa fundamento, eleganter erigitur; cum gentes sint Dei ędificatio, atque agricultura. Quod ex prima ad Corinth. 3. & Matth. 21. satis aperte constat: vbi regnum a Iudæis ablatum est, vt genti facienti iustitias traderetur.

Hæc

Hæc tamen summa uis, quæ collata fuit vni prophetę, 9
cui tantum vnius populi cura imminebat; æquioribus de causis Petro totius orbis prǫfecto (vt ait Chrysost. ĩ Matt. homil. 55.) concidi oportuit, vt ecclesię aduersarios depellere, & ab omni dignitate deijcere posset. Quo argumento Innocentius I I I. vir pietate & doctrina singularis vsus est, c. Solitæ. de maioritate & obedictia, his verbis. *Potuisses prærogatiuã sacerdotij ex eo potissimũ intelligere, quod dictũ est, nõ a quolibet, sed a Deo, nõ regi, sed sacerdoti, nõ de regia stirpe, sed sacerdotali prosapia descẽdẽti, de sacerdotibus videlicet, qui erãt in Anathot; Ecce cõstitui te super gẽtes et regna, vt euellas et dissipes, ædifices, et plantes* Idẽ in epistola ad Colaianẽ regẽ Bulgororũ, & Bonifacius octauus cap. Vnã sanctã. de maior. & obed. & Ioãnes xxII. ca. I. de consuetudine, inter communes affirmarunt. S. Bernardus epistola 237. ad Eugeniũ ita docuit: *Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorũ, locus illius est quẽ cõstituit Dominus Dominũ domus suæ, & principẽ oĩs possessionis eius. Constitutus es super gentes, vt euellas & destruas, & ædifices & plantes*, & epist. 236. *Ridiculũ an miraculum? humuncionẽ assumi ad præsidendum principibus, ad imperandum episcopis, ad regna & imperia disponenda.* Hildegradis in epistola ad Eugenium: *Tu qui es in vice Christi sedens in cura ecclesiastica cathedra, vt graues, & impios tyrannos eradices.* & Petrus Blesensis Archidiaconus Bathoniensis ad Cælestinum III. nomine Reginæ Angliæ scribens in epist. 144. ita habet: *Gentes diuulsæ, populi lacerati, prouinciæ desolatæ, & generaliter tota occidentalis ecclesia confecta lamentis, in spiritu cõtrito, & humiliato supplicat vobis quem constituit Deus super gentes & regna, in omni plenitudine potestatis.* Alexander de Hales 3. parte, q. 40. membro 2. *Nullus est maior Papa in ordine spirituali, cuius potestas est super secularem, sicut spiritus supra corpus: Vnde, & Hieremias dicit; Ecce constitui te super gentes & regna vt euellas, destruas, ædifices, & plantes.*

Habet enim ecclesia ad id præstandum suas uires robustissimas, habet sua cornua firmissima, quibus hostes impetere,

tere, & in eos irruere poſsit iuxta illa eccleſiæ verba 1. Reg.2.*Exultauit cor meũ in Domino, & exaltatũ eſt cornu meũ in Deo meo.* Etenim eccleſię regnũ (vt ex S. Greg. Angelo mius monachus in huius loci cõmentarijs collegit)a Chriſto vbiq. ſublimatũ, & in uaſtiſsimas orbis regiones effuſũ, vſque adeo diuino ſupercæleſtiq; robore firmatũ eſt: ut poſſit cuncta mundi regna confringere. Quemadmodũ Dauid pſal.74. prædixit,*Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iuſti*. Hinc Origenes homil. 1. in lib.regum,quędam iuſtorum cornua,& quaſdam firmiſſimas vires eſſe commemorat,quibus in hoſtes irruant, vt eos a gradu & dignitate deturbẽt.Iuxta illud Dauid vaticinum, quod Apoſtolis accõmodauit Paul.2.ad Corin.4. *In te inimicos noſtros ventilabimus cornu: & in nomine tuo ſternemus inſurgentes in nos*. *Neque enim in gladio ſuo* Apoſtoli *poſſederunt terram,& brachium eorum non ſaluauit eos,ſed dextera tua,& illuminatio uultus tui,quoniam placuiſti in eis.* ergo Apoſtoli cornibus,ideſt, potentia & robore excutiebant hoſtes,eoſque uelut armis ſic cornibus impetebant,& uultus illuminatione proſtrabant. vultus vero illuminationẽ appellat Nicephorus in catena pſalmorum εὐδοκίαν, ideſt, benedictionẽ, vel ἀγαθὸν δόγμα, ideſt, Chriſtianę religionis inſtitutum,in quo inimici ſtrati, afflicti euerſique ſunt populi,vt illæ gentes plantarentur, quę fructus exhiberẽt ſanctitatis.Ex quibus facta eſt uinea dilecto meo in cornu filio olei,ideſt,in ſublimitate atque potentia, ut ait S. Eucherius in quæſtionibus ueteris teſtamenti: cum tanta futura eſſet Chriſti & eccleſię auctoritas,vt ſub eius ditione redigendum eſſet Romanum imperium.

10 Quo cum nihil fortius ac firmius eſſet, ab eccleſia tamẽ obtritum fuit,quemadmodum alia omnia imperia. Quod ex Daniele cap. 2. conſtat his uerbis: *In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum.* ſubiungit Propheta, *comminuet autem, & conſumet uniuerſa regna hæc*. Quem locum enarrans Guitmundus Auerſanus epiſcopus (lib.3. de ſacramentis) de eccleſia Romana interpretatus eſt: *Danielis,* inquit,

inquit, *locus de nostra ecclesia luce clarius constat. Ipsa enim imperium cum adhuc ferreum esset, cætera regna contriuit: ipsa quoque quod nemo negare potest, in ipso palatio Imperatoris domũ obtinet Saluatoris.* Hesychius psal. 2. vt in catena græca legimus: *A regno*, inquit, *Christi, & ab eius possessione in terminos vsque terræ diffusa, finem terreni Principatus impositum.* Quod plane ab Aggęo propheta cap. 2. sub Zorobabelis nomine prædictum est his uerbis: *Subuertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni gentium, & subuertam quadrigam & ascensorem eius, & descendent equi, & ascensores eorũ: uir in gladio fratris sui.* In primo enim Christi Domini aduentu, ut dicit Hieronymus, fortitudo gentium, imperiumque Romanorum resistentium Euangelio contritum est ab ecclesia, ob illorum scelera, quibus illam impugnabant. enimuero numquam reges ecclesię dignitatem agnoscunt, nisi cũ eam uiolare contendunt, numquam experiuntur uires illius, nisi cum eas impugnant. Quod S. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 38. explicauit his uerbis: *Regnum terrenum sæculi huius cuius figuram reges gerunt, qui Saram polluere permissi non sunt, non expertum est, nec inuenit ecclesiam esse coniugem Christi, nisi cum eam uiolare tentauit. ac propterea correctum est in posterioribus regibus, ac eam honorauit munere, quam corruptioni suæ subdere in prioribus nõ eualuit.* hęc Augustinus. Qua uero ratione id acciderit, Otho Frisingensis episcopus lib. 6. cap. 36. demonstrauit his uerbis: *Hic quod supra distuli, soluendum puto, quod Romanum imperium ferro a Daniele comparatum, pedes ex parte ferreos, ex parte fictiles habuit, donec a lapide præciso sine manibus excisum subrueretur. Quid enim aliud sine melioris sententiæ præiudicio, lapidem sine manibus excisum, quam ecclesiam capitis sui corpus sine carnali commixtione, ex spiritu sancto conceptum, & virgine natum; ipsam quoque sine humana operatione, & ex spiritu & aqua regeneratam dixerim?* & paulo post: *Hoc nimirum regnum circa finem suum, quem pedes significant, ferreum propter Martem, fictile propter conditionem, in ea parte quæ firmior fuit, ecclesia percussit: dum regem orbis, non tamquam orbis Dominum vereri, sed tam*

quam de limo per humanam conditionem fact um fictilem, gladio anathematis ferire docuit. Neque vero solum spirituali: sed etiam materiali gladio regna ab ecclesia subuersa fuisse, idem est auctor lib. 7. in prologo his verbis: *Non desunt qui dicant Deum ad hoc regnum* (loquitur de imperio) *imminui voluisse, vt ecclesiam exaltaret. regni quippe viribus, & beneficentia exaltatam & ditatam nemo ambigit ecclesiam: constatque non prius eam in tantũ regnum humiliare potuisse, quam ipso ob amorem sacerdotii euiscerato ac uiribus exhausto, nõ eius tantum, idest, spirituali, sed suo proprio, scilicet materiali gladio percussum destrueretur.* & subiungit: *nisi forte Dauid imitari cogitent, qui Philistæum primo virtute Dei strauit, postmodum proprio gladio iugulauit.* hęc Otho, licet fluctuanti, & ancipiti animo dixerit, cum esset imperatoris partibus ob eius cõsanguinitatem addictissimus. Idem etiam in vita sancti Eugilberti Coloniensis legimus apud Surium, qui cũ parũ publicis iudicijs ualuisset, robur militare sibi adiunxit, ut melius imperata seruare cogeret. Iudam Machabęum imitatus, *qui primum proprio gladio*, hoc est, *spirituali*, *deinde gladio pugnauit Apollonij.* sic ecclesia prætèr spiritualem gladium sæpe temporalẽ exercet, vt impetus aduersariorum comprimat.

11 Sed fortasse aliquis suspicari poterit, ab ecclesia hanc iniuriam Romano imperio impositam fuisse, ut regnum tãta mole fundatum, & tamdiu per tot tantosq. viros auctũ, tantis denique opibus firmatum, ab illa, tot cladibus dispersum ac comminutum fuerit. Quod plane olim apud Christianos maximam inuidiam conflauerat, cum crederent Ethnici, tantum imperium a Christianis commutatum, & religionis causa perturbatum fuisse. Sed ab hac calumnia nos eripit Sibylla, quæ de imperij sede translata, atque de illius commutatione cecinit, his uerbis.

Post hac imperium regni succedet alius
Excellens, ducibus multis ex occiduiq;
Parte maris multis quod terris imperitabit,

Et quatiet multos, & regibus omnibus olim
Terrorem faciet multis ex vrbibus auri
Diripiet, multum argentiq; deinde per orbem
Aurumq; argentumque erit, ornamentaque rursum
Mortalesq; prement; tandemq. existet eorum
Casus, & iniusto incipient turgescere fastu:
Continuoq; in eis scelerum vis magna vigebit,
Donec venturum sit Regnum vigeatq. potestas.
Tum demum surgent magni praeclara Dei gens,
Qua duce mortales omnes bene viuere discent.

Legant Lactantium lib. 7. cap. 15. qui ait: *Nihil humanis viribus laboratum esse, quod non humanis aeque viribus destrui possit.* praesertim cum Romanę Vrbis tempora in suas ętates distributa fuerint, adeo ut post tot bella, quae senectutem denotabant, statim esset futurus interitus, ut Lutius Florus & Liuius lib. 1. demōstrarunt. Legāt Gregoriū Nazianzenum oratione 1. contra Iulianum, vbi imperiū Romanum potius in incolumitatem salutemq. commutatum fuisse, quā ab ecclesia depressum memorat: cuius verba sunt haec, re lata a Nicephoro, lib. 9. cap. 50. *Non enim tot gentes imperio eius subactae*, loquitur de Constantio, *non respub. ab eo rite gubernata, non ingens pecuniae uis, non gloriae amplitudo, non quod regum princeps atque imperator & esset, & nominaretur; nō aliae denique res quaecunque ad hominū felicitatem facere uidentur: tantū eum exhilararūt, quantū & nos quidē per ipsum, per nos autē ipse, & apud Deū, & apud homines laudē consequeretur, & constans nobis perpetuaq. permaneret potestas. Etenim cum alia multa, tum illud praecipue sublimius imperatorieq; magis quam alij multi considerans, optime nouerat, cum Christianorum rebus, vna Romanum auctum esse imperium, atque adueniēte Christo, rerum administrationem ad vnius principis, quod antea ex omni parte factum nunquam fuerat, summam potestatem peruenisse. Quam ob causam merito ille mihi visus est res Christianorum tantopere ornare, & fouere.* hęc ibi.

Theodoritus lib. 2. cap. 19. & 20.

Prętе-

Præterea Iuſtinianus nouel. 6. & Zeno imperator in Enotico, ideſt, in pacis & vnitatis edicto, (quod Illuſtriſſ. Cardinalis Sirletus in omnem poſteritatem commendandus, mihi tranſcribendum, ex vetuſtiſſimo originali conceſſit) nullum maius imperij pręſidium eſſe confirmat, quam fidei catholicę præſidiũ, & eccleſię matris obſequiũ: ἀρχὴν καὶ σύστασιν, δύναμίν τε, καὶ ὅπλον ἀκαταμάχητον τῆς ἡμετέρας εἰδότες βασιλείας τὴν μόνην ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν πίστιν, καὶ ἐκκλησίαν μητέρα τῶν ἡμετέρων σκήπτρων. ideſt, *Imperij noſtri initium, conſeruationem, tum autem opus, & armaturam inexpugnabilem, perſuaſum habemus eſſe ſolam rectam & veram fidem*, & ſtatim addit: *eccleſiam matrem imperialium ſceptrorum eſſe, a qua imperia defenduntur.* Quod quidem non tãtum ad preces, quę ab eccleſia pro imperij incolumitate fundũtur, referri debet, vt Renatus Coppinus retulit, ſed etiã ad munus gubernandi, quo epiſcopi populis & principibus præſcribebant, vt conſeruationẽ, armaturã & pręſidiũ firmiſſimũ obtinerẽt. Ergo cauſa euerſionis Populi Romani eccleſia non fuit, neque ipſa concitauit in imperium ſeditionem atque diſcordiam, nec fecit ut barbaræ nationes exercitibus in immenſum coactis Vrbem uexarent, leges commutarent, diriperent omnia, & execrabilia molirentur; *Sed potius eorum nefaria ſcelera, & ſæua crudelitas pene barbara*, vt ait Saluianus lib. 5. de gubernatione Dei, *fecit per vniuerſum Romanum orbem iam non eſſe Romanos.* ſed quamdiu in ipſis Imperatoribus viguit religio Chriſtiana hęc retinuit imperium: cum uero facta cõuerſione proſcriptiones orphanorũ, viduarum afflictiones, pauperum cruces, nefarię libidines exercebãtur, & Chriſtiana fides, & Pontificum dignitas impugnabatur, euerſio totius Vrbis ſubſecuta eſt. Quod plane ex Othone Friſingenſi lib. 3. cap. 17. aperte conſtat, his uerbis. *Petro Romæ ſucceſſit Linus, et eiſdem diebus cum maxima ciuium & ſociorũ clade duo oppida in Britannia capiuntur, eodem tempore Romani milites plurimis in oriente amiſſis prouincijs, ſub iugũ Parthorũ ignominioſe venerunt. et nota quod Apoſtolis in Vrbe martyrio corona-*

Nicephorus lib. 16. cap. 12.

tis, sæcularis huius Urbis dignitas minui cœpit. In ea vero Rep. quidquid fuit religionis & pietatis, Pontifex Romanus vna cum imperij ruinis custodiuit, atque seruauit; vt inde Romanum etiam nomē pietatis causa vna cum imperij sublimitate propagaretur.

Quare merito post regnorum tot, tantasque mutationes, post tot imperiorum clades quę ob peccatorum molem subsecutæ sunt, solus totius, ut ait Ecclesiasticus cap. 10. χρηστὸς, idest, vtilis constitutus est rector, qui omnium commodo & vtilitati prospiceret Pontifex Maximus, ecclesiæ vniuersalis Antistes, & totius orbis gubernator: qui imperium, quod a Christo suscepit, in futuras æternitates propagauit. Quod plane in illo Dauidis solio præfiguratū est, supra quod, vt docet S. Epiphanius hęresi 29. contra Nazaræos, *Episcopi summi*, idest, Romani Pontifices, *sederunt serie & successione perpetua: Sedet*, inquit, *Christus super thronum Dauid, cuius regnum trāstulit, & ipsum vna cum summo sacerdotio seruis suis summis Pontificibus ecclesiæ Catholicæ, largitus est*. quod S. Paulinus Nolanus epistola 42. docuit his carminibus. 11

Habes & illud: ventris a fructu tui
In sedibus ponam meis.
Qui sermo Dauid quamlibet Christum sonet,
In Christo, & illis concinit
Qui Christiani corporis collegio,
In sede ponentur Dei.

Ex quo loco aperte constat, regnum Dauid distinctum fuisse à sacerdotio ueteri: quia, illud quod a Dauide propagatione descendebat, ad Pontifices Romanos Christi vicarios translatum traductumque est: sacerdotium vero nō ita. Præterea, Abachuc prophetæ verba cap. 3. Christi regnum maxime commendarunt, *splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius*. splendor Euangelica doctrina est, vt ait Seuerus lib. 3. contra Grammaticum; cornua vero re-

gna

gna ſunt mundi,quæ ſub Chriſti, & eccleſię manu proteguntur,& ob flagitia diſſipantur.Hinc contriti ſunt *montes ſæculi*, vt ait Nicolaus presbyter de Iudæorum uaſtitate agens: *incuruati ſunt colles mundi*,ideſt,*contraria, & aduerſa mundi Imperia*, quę a Chriſto & Apoſtolis protrita profligataque fuere,*maledictum eſt ſceptris, capiti etiam bellatorum* male precatum fuit,quod ceu ingẽs turbo excitatum erat, ad eccleſiam deuaſtandam : quæ vt ait S. Hieronymus de Iuliano, Maximiano, Valeriano, Decio,Domitiano, & Nerone perſpeximus; a quibus amputata,& pręſciſa ſunt regna, vt ſępe Dei indignationem non tardam, ſed præſentem videamus. Poſtea ſubſecuta ſunt alia ſupplicia, quæ in Imperatores Græcos exercuit Chriſtus, exercuit Romana eccleſia,a quibus ob hæreſes graues animo conceptas imperium ſublatum eſt, & in occidentales partes eccleſię Romanę auctoritate, magna bonorum omnium acclamatione traductum,ut Helmoldus Buzouienſis lib. 1. chronicon cap. 3. docuit.

Tandem uero ob eorum Græcorum impietatem atque diſcordias, cum eccleſia Romana temere ſuſceptas, funditus quidquid reliquum erat imperij, Nicolai V. prædictione, ut ait Gennadius Scholarius diſceptatione 4. barbarica Turcorum immanitate extinctum atque deletum fuit. Caueamus autem & nos, ne fortaſſe ob ſcelera noſtra in eccleſiam tamquã in noſtram matrem perpetrata,iram Dei prouocemus; ne ve ob eius conteptum numen, & ſacerdotij neglectum, cui ſæpe minus iuſto deferimus, in grauem Dei indignationem incurramus.

CAP.

CAP. VI.

Apostolos eam potestatem assecutos, qua pro temporum opportunitate subditos populos cogerent.

SVMMARIVM.

1 *Apostolos œconomia vsos fuisse, vt omnes gentes ad fidei veritatem pertraherent.*
2 *Quæ nam sit œconomiæ ratio ex patrum sententia.*
3 *Paulum in gubernanda ecclesia miris artibus vsum.*
4 *Paulum ab omni adulatione, & auaritia liberum.*
5 *Paulum, honorem & cultum, quæ magistratibus debentur, a subditis deposcere potuisse.*
6 *Paulum benignitate potius quam imperio, quod iure exercere poterat in subditos, vsum fuisse.*
7 *Pauli lenitatem minus iusto apud Corinthios ualuisse.*
8 *Paulum se ipsum cum pseudoapostolis contulisse, ut suam potestatem efferret.*
9 *Paulus tametsi posset cogere, & in faciem cedere Corinthios, abstinuit tamen.*
10 *Episcopi quamquam possent imperio vti, merito tamen Paulum imitantur.*

RESTAT tandem, vt hanc auctoritatem, 1
quam in ecclesia reperiri docuimus, etiam tunc Apostolorum tempore, in vsu fuisse demonstremus; vt inde oracula illa veterũ prophetarum a nobis allata firmitatem habuisse constet. Quod plane non leuis erit industriæ, cum ex Apostolorum scriptis, benignitas & mãsuetudo, potius quam seueritas disciplinę colligatur. Præterea pręceptum Petri prima epistola cap. 5. quo episcopis iniunctum est, ne dominatum in clerum exercerẽt, sed mitius,

mitius,& suauius se gererent; multos induxit in eam mentem,vt crederẽt,Apostolos numquam graui imperio usos fuisse. Item Pauli voces ad Rom. 13. & 2. ad Corinth. 5. quibus nimium se submittit Apostolus, vt quod gentium vtilitati conferret, precibus & obsequio impetraret. Sed nihil hęc officiunt,nihil hæc Pauli testimonia veritati obsunt, immo vero multo magis eam, quam prophetarum prędictione auctoritatem docuimus,comprobant. Quod ex veterum patrum præscripto colligitur: nam cum Apostoli per orbem Euangelium diuulgarent, atque omnibus hominibus deferrent; diligenter cuiusuis mores & ingenium explorabant,vt eos facilius ad se se allicerent,& cõmodius Christi pręceptis imbuerent. Quam gubernandi rationem Clemens Alexan. lib. 1. pędagogi, cap. 1. S. Gregorius Nazianzenus de laudibus Athanasij, & Tertullianus varijs in locis œconomiam appellant. Quę licet nomine latino careat, vt ait Quinctilianus lib. 3. cap. 3. a Martiano tamen,& Sulpitio Victore in Rhetoricis,dispẽsatio siue dispositio dicitur. Quod nomen fortasse ex ędificandi arte deductum est. Quę primum ordinatione, deinde dispositione constat, mox eurythmia & symmetria, & decore,& distributione,quam Græci, ut ait Vitruuius lib. 1. de architectura,œconomiam appellant. Inde hoc nomẽ illis recte accommodatum est,qui cum domi præsint,apte omnia collocant, & singulis singula munera distribuunt, ne aliqua domi perturbatio excitetur.

Eadem ratione in ecclesia Catholica œconomia sum
2 ma prudentia dicitur, in verbi diuini prædicatione,munerisque administratione. Qua nihil improuide, nihil temere,nihil denique nisi omnibus circunstantijs accuratissime perpensis & exploratis, dicendum faciendumque est. Vt omnia consilia, cogitationesque ad unius charitatis scopum referantur,nec quicquam proponatur, quam ecclesiæ ędificatio, & plebis commissa custodia. Vnde Clemens Alexandrinus lib. 1. pędagogi, cap. 1. prius sermonẽ προτρεπτικὸν εἰς τὰ ἤθη, idest, exhortatorium ad mores hominum,

minum informandos, deinde ὑποθετικόν, idest, præceptoriũ ad actiones moderandas, mox παραμυθητικόν, idest, consolatorium ad passiones, & perturbationes sedandas, instituendum esse affirmat: vt vnusquisque his quasi virtutibus recte compositus, facilius in omni rerum genere uti possit. Quod S. Gregorium miraculorum opificem, fecisse legimus apud Nyssenum; qui populis multa ex gentium hilaritate, & uoluptatibus cōcedebat, ut paulatim illos a veteri consuetudine reuocaret. S. Chrysostomus, & Theophilactus in Apostolorum acta, hanc gubernandi artem συγκατάβασιν nominant, idest, uirtutem, qua Apostoli se se ad tempora & personas accommodabant, & vna cum illis se ipsos dimittebant, ad eorum mores, & captum compositi. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 9. omnia omnibus se factum esse fatebatur, benignis benignum & mansuetum, superbis seuerum & grauem, vt eorum deprimeret audaciam.

3 Quod eleganter S. Gregorius Nazianzenus Apologetico 1. Pauli leges recensens explicauit his verbis: *Pro alijs Paulus gratias agit, alios acrius perstringit, alios gaudiũ suũ, et coronã nominat, alijs amentiã obijcit, alijs rectũ iter tenẽtibus comitẽ se adiungit, alacritatẽq. eorũ sua alacritate excitat, alios male incedentes coercet, ac reprimit. Nunc ab ecclesiæ cætu proscribit, nunc charitatem firmat, nunc eundem subuehit, nunc virgam minatur, nunc clementiæ spiritum protendit, nunc apud sublimes, & arrogantes se effert, nunc se apud humiles deijcit. Hic est ergo spiritualis præfecturæ finis, nimirum priuata vtilitate postposita, aliorum commodis inseruire.* hęc ille.

4 Fateor quidem Apostolos lenitate & mansuetudine vsos potius quam imperio fuisse, potuisse tamen seueritatem in subditos exercere, ipsemet Paulus de se & alijs Apostolis prædicat, prima ad Thessalonicenses 2. his uerbis: *Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, neq; occasione auaritiæ, Deus testis est, neque quærentes ab hominibus gloriam, neque a uobis, neque ab alijs, cum possemus vobis oneri esse vt Christi Apostoli. sed facti sumus paruuli in medio vestri*

tam-

tamquam si nutrix foueat filios suos, Duo illa a quibus se omnino solutum ac liberum asserit Paulus, maximam in ecclesia calamitatem inuehunt. Adulatio & προφάσις πλεονεξίας idest, occasio auaritię, vel pecunię studium, πρόφασις enim, vt ait Oecumenius, institutum nostrę voluntatis significat, siue animi propositum diuitiarum gratia; Simoniam nostri Theologi recte dicunt: Paulus ne Christi fieret desertor, adulando hominibus non placebat. Pręterea nullius pecunias expetebat, non bonis, non vestibus (vt ait Actor. 20) non thesauris, & hęreditati inhiabat, ne auaritiæ sordibus corruptus, auctoritati Euangelij derogare videretur: Si illud venale exhiberet, aut propinaret, aut sibi suisque commodis, potius quam aliorum vtilitati & saluti consuleret.

5 Præterea nec gloriam, idest, auctoritatem, & laudem (vtrumq. enim significat δόξα. 1. ad Corint. 9. de hac eadē re agens) ab ipsis gentibus ambiebat, id enim ea vox ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, significat, candidatorū more ad honores, & dignitates contendere. Etenim frustra Paulus eam sibi conciliasset gloriam, quam ipse & ampliorem, & illustriorem habebat; non populi consensu delatam, sed muneris auctoritate collectam: de qua illico gloriatur his verbis. *Cum possemus uobis oneri esse, vt Christi Apostoli,* & quod inde excurrit: Ecce auctoritatem & imperium, quod sibi suo iure vendicat Paulus. *Cum,* inquit, *vobis oneri* ἐν βάρει, idest, cum dominatum, & auctoritatem exercere, immo & vobis pręscribere possemus; noluimus quemquā grauare, & nullius imperium nostro pręstantiori & nobiliori imperio deprimere. Ita interpretatur hunc locum catena gręca in Paulum, S. Ambrosius, & Oecumenius: & ex Clemente lib. 1. Stromatum, & ex Origene tract. 31. in Matth. facile hic sensus colligitur, si eius institutum quisquam diligenter expendat. Quod etiam ex Syra editione apertū est, quæ ita latine redditur: *Cum possemus in auctoritate esse,* ex recentioribus Dionysius, Caietanus, & Ganneius huic interpretationi subscribunt. Primasius, Petrus

Lombardus, S. Anselmus, S. Thomas, Vgo Carensis, Lyranus, & Bruno *Honori* legunt: quasi Paulus de sua dignitate & principatu ageret. Quę plane cum totius orationis serie aptissime conueniunt; tum propter id quod proxime antecedit, *Neque quærentes ab hominibus gloriam*; tum propter id quod subsequitur: nihil enim Paulus de collectis, nihil de victu exquirendo eloquitur; sed tantum suiauctoritatem & grauitatem extollit, se alijs Apostolis non inferiorē, aut minorē nominans: *Sicut ceteri*, inquit, *Apostoli*, idest, sicut solent ceteri Apostoli in honore, & pretio esse, sic ego eodem iure mihi id vendico. Sunt enim Apostoli Christi legati, Christique præfecturam gerunt. Quare merito debent a subditis populis honorari ob amplissimam personam quam sustinent.

Eamdem ego poteram, inquit Paulus, potestatem exercere, & maxime a uobis coli, non tamen passus sum: *sed facti sumus paruuli in medio vestri*. Ego facile ad eorum sensū accederem, qui ἤπιοι, blandi, lenes, mites, mansueti, beneuoli legi posse arbitrantur; vt legit Clemens Alexandrinus lib. 1. pędagogi, cap. 5. Chrysostomus in hunc locum Pauli, Syriaca, & Complutensis editio; & duo codices latini, quos citat Lucas Burgensis: nisi omnia fere nostra latina exemplaria patribus omnibus latinis stipulantibus, reclamarent. Ita enim nutricis similitudo, qua vtitur Paulus facile ad amussim adaptari posset. Etenim nutrix cum fouet & alit infantes, amplexibus fouet & allicit; blāditijs & lenitate eorū amorem cōciliat, tum omnia ab ipsis beneuolentię iure deposcit. Sic Paulus deposito graui supercilio, seueraq. persona, viscera misericordiæ indutus, gentes benignissime fouebat, & quam plurimum ad Dei prouehebat pietatem, vt eos magistri iure in officio contineret. 6

Præterea hęc eadem Apostolorum auctoritas ex cap. 11. epistolę 2. ad Corinth. aperte deducitur: vbi cum Paulus subditis contemptui esset, ut suam apud eos auctoritatem, idest, apostolicam tueretur, se ipsum commendat: & suam potestatem cum pseudoapostolis conferens, nedū 7

illis

illis inferiorem,sed multo etiam potiorem & prestantior̃ nominat. Nam cum Pauli demissio & lenitas qua vtebatur,minus iusto apud Corinthios valuisset,immo in dedecus ac probrum verteretur, coactus fuit Apostolus,ut sui aduersus detractores auctoritatem retineret, se cum his qui ὑπερλίαν sunt Apostoli,idest, qui vehemẽter in munere apostolico elaborasse videbantur, uel cũ pseudoapostolis,qui hanc potestatem nimium sibi arrogabant, conferre,atque in suas laudes quas ipse insipiẽtiam nominat, erumpere: *Quoniã multi*,inquit, *gloriantur secundũ carnẽ,& ego gloriabor. libenter enim suffertis insipientes: sustinetis enim si quis nos in seruitutem redigit,si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur,si quis in faciem vos cadit;secundum ignobilitatẽ dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte, in quo quis audet, audeo & ego.*

8 Pseudoapostoli maximam gratiam sibi atque auctoritatem apud Corinthios conciliarunt, quod fastu & graui supercilio potestatem,quam ipsi apostolicam vocabant, tuerentur. Tumidum enim & superbientem Corinthiorũ animum simili tumore & grauitate pellexerant,quę apud tumidos plurimũ valebat. Paulus e contra, summa benignitate & mansuetudine vsus,ea de re despectui, & offensioni; immo multis quasi pro ridiculo erat. Quare cum de sua,idest,de Euangelij auctoritate aliquid detrahi ęgre ferret, suam cum pseudoapostolis potestatem contulit, tum in deferendo Euangelio,tum in perferendis laboribus. Vrget vero Corinthios, quod facile possent suã insipientiã, idest, se suas laudes recensentem æquo animo pati: cum multo grauiora a pseudoapostolis libenter & ex animo perferrent. Qualia vero ista essent,statim enumerat: *Si quis vos in seruitutem redigit*, καταδουλοῖ, seruitute vos deprimit, & fastu quodam & imperio rebus vestris vtitur;facile tanquam serui obsequimini: *Si quis vos deuorat*, κατεσθίει, comedit,& vestras facultates absumit,quod crimen pseudoapostolorum familiare erat,qui domos viduarum comedebãt, vt ait Matth.cap.23.easq. omnino subuertebant: *Si quis ca*

pit, vt ad alios alio transmittat: *Si quis extollitur*, & fastu in vos insurgit: *Si quis in faciem vos cædit*, & aperte & palam vestram libertatem & dignitatem impugnet, αἰέχεσθε, sustinetis, & æquo animo patimini quidquid vobis oneris imponitur: *Secundum ignobilitatem dico*, ἀτιμίαν, ideſt, ad vestram refero contumeliam, vt rubore suffundamini, cum tales summo honore suspiciatis Apostolos, qui vos in faciem cędant. Non quidem quod Corinthi vapularent, aut palmis cęderentur, sed quod per summum dedecus ęqua fere sustinerent, ac illi qui pugnis eliduntur.

Subiungit Paulus, vt eorum errorem grauius impugnaret, qui dimitius & abiectius de eius potestate cogitabant: *Quasi nos infirmi fuerimus*, hoc est, vt est auctor Origenes tractatu 31. in Matth. Chrysostomus, Photius, & Oecumenius in hunc locum, quasi ita esset imbecille, & abiectum Pauli munus, vt eadē quę illi subditis imponere poterant, ipse non posset. Poterat quidem in quo quis audebat & ipse audere; mulctare, capere, & vt sibi obsequium & cultum deferrent, imperare & cogere, debite secundum fidei institutionem, absque tyrannidis nota: *Nihil enim minus fuit*, vt cap. 12. ait, *ab his qui sunt supra modum Apostoli*. ab his tamē abstinuit, *non quia infirmus, aut quod ea sui iuris non essent* (vt ait Origenes) *aut quod minus ea facere posset. sed ut præstaret quæ docuerat; & modestiam moderationemque animi, qua subditos erudiendos præceperat, ipse primus ceteris exemplar factus comprobaret.* 9

Quam plane animi lenitatem ceteri omnes episcopi pro temporis opportunitate imitati sunt, & inter eos Basilius, qui benignitate & mansuetudine omnium hominum animos ad se ipsum suspiciendum impulerat: cuius ingenium & egregias in gubernando artes Nazianzenus oratione de eius laudibus ita descripsit: πρὸς τὴν διεξαγωγείαν, οὐ τέχνῃ δουλούμενος. ἀλλ' εὐνοίᾳ σφετεριζόμενος. οὐ δυναστείᾳ προχρώμενος. ἀλλὰ τὸ δύνασθαι μὲν φείδεσθαι δὲ προσαγόμενος. τὸ μέγιστον, τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς αὐτοῦ διανοίας. ideſt, *non callide sibi homines seruire cogens, sed beneuolentia deuinciens. Ne-* 10

que

quę imperij Regia potestate vtens, sed potestatis repressione, & ignoscēdi facilitate polliciens, cū omnes ipsius ingenio cōcederent. Ergo imperium quod gerebat, tanta benignitate temperabat, vt omnes sua sponte eius dicto cederent. Hęc conabatur Paulus a Corinthijs impetrare, quæ tamen cum ægre ob pseudoapostolorum impedimenta cōsequeretur, voluit suę caussę patrocinium suscipere, & suam potestatē diffusius multo quam tanta Apostoli lenitas postulabat, cō mendare: *Insipiens*, inquit, *factus sum, vos me coegistis.*

C A P. V I I.

Pauli tantam fuisse potestatem, vt non solum seruum retinere; sed etiam temporales pœnas transgressoribus posset imponere.

S V M M A R I V M.

1 *Paulum Onesimum seruum retinere potuisse.*
2 *Apostolum imperandi potestatem habuisse.*
3 *Paulum iure optimo tametsi imperare poterat, expectasse tamen minorum assensum.*
4 *Paulum repugnantem Philemonem cogere potuisse.*
5 *Paulum maluisse obsecrare, quam cogere.*
6 *Mancipia ob ecclesiæ seruitium imperatorum rescriptis libertate donantur.*
7 *Episcopi potestatem quam habent, summa cum benignitate coniungere debent.*
8 *Episcoporum munus esse insectandi hostes & oues puniendi.*
9 *Subditis propter delicta, non solum spirituales, sed etiam corporales pœnas constitutas.*
10 *Dure siue ἀποτόμως punire, est graues nedum animi, sed etiam corporis pœnas imponere.*

QVam grauem Apostoli potestatem & do- 1
minatũ in subditos exercuerint, ex va-
rijs scripturæ testimonijs demonstraui-
mus : nunc operæpretium est, vt aliqui-
bus exemplis & probationibus totam
hãc disputationem illustremus. Primum
igitur Paulus suæ grauissimæ potestatis specimen præbuit, cum Onesimum retinere, & in libertatem (erat enim fugitiuus & seruus) vendicare voluit. sed eius uerba, quæ plurimum auctoritatis habent, in mediũ adferamus: *Propter quod,* inquit, *multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet, propter charitatem magis obsecro, cum sis talis ut Paulus senex, nunc autem vinctus Iesu Christi.*

Imperandi cogendique facultatem habebat Aposto- 2
lus, cum omnia suo iure a Philemone omnium bonorum, immo suimet debitore posset exigere. Istud enim ea verba, *παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοὶ τὸ ἀνῆκον*, idest, fiduciã *imperãdi tibi quæ ad hanc rẽ pertinẽt,* aperte ostendũt. Varij tamen auctores trium catenarum in Paulum, quæ in Bibliotheca Vaticana seruãtur, ita hunc locum cõmuni cõsensu reddiderũt, *ἐπάρχῃ τὸ σοὶ πρᾶγμα πρέπον*, idest, vt sensum exponã, Paulũ iubere, & more magistratus quod decẽs erat, vel sua ad hanc rem interesset, imperare potuisse: nã imperare nõ simpliciter retinere est, sed aliquid maius, & grauius. Id enim *ἐπαρχεῖν* & quod inde deducitur *ἔπαρχος* prætorem, & prouinciæ præsidem agere, apud Plutarchum in vita Galbæ significat.

Ergo asseuerabat Paulus summa animi constantia, ut 3
eius sensum ex Theophilacti interpretatione colligamus, *τὸ ἀνῆκον, quod ad rem pertinet*, idest, se iuxta illud quod sui muneris erat, potestatem habuisse iniũgendi, & quod grauius est, imperandi: cum res ecclesiæ munerique apostolico consentaneas non solum præcipere, sed etiam ita imperare posset, vt ad eas exequendas, omnes charitatis caussa cogerẽtur. Sed sine Philemonis cõsilio, idest, nisi ille prius

Paulo

Paulo acquiesceret,nihil fieri oportere,ne veluti ex necessitate bonũ esset; sed voluntarium.ergo Paulus expectauit Philemonis assensum,non vt aliquid facultatis ex eius voluntate sibi accederet,sed vt ad laudem & meritum occasionem daret,ex qua ille maximam a Deo gratiam,ob benefactum promereri posset.*Etenim maiores*, vt ait S. Anselmus Cantuariensis in hoc loco,*debent spectare minorum sententiam, vt quæ ex necessitate sunt, melius fiant*. Qua de re Paulus ex charitate, ut ait Sedulius in huius loci commentarijs, obsecrabat; sed caussa ipsa fiduciam tribuebat imperandi.

4 Quod si Philemon sententię Pauli restitisset,κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγαθὸν,idest *bonũ fieret necessarium*,non voluntarium,sed coactum;cum Apostolus eum reluctantem (non quidem vinculis verberibusque, quibus in sontes ciues magistratus animaduertunt)sed charitatis imperio coegisset. longe namque differunt sanctum & iustum;multaque charitatis impulsu necessario fiunt, ad quæ tamen vindicatiua iustitia coerceri non possumus;vt S. Basilius in reg.249. per compendium tradita,elegantissime docuit. Ergo poterat ex fiducia charitatis seruum retinere, non tamen decorũ eo tempore aut iustitiæ sęculari consonum videbatur (cũ oporteret eos tunc omnem adimplere iustitiam)ne in primis ecclesię exordijs,Apostoli seruos sollicitare, intercipere,corrumpere (quod 82. Apostolico Canone aperte cautum est) aut plagiarium crimen committere viderentur.Sed cum Philemon religionem Christianam suscepisset,& sacrosancto esset mancipatus ministerio, erat enim senex & presbyter, plane esset iniurius, & ecclesię incommodus, & Christi insecutor, si sententiæ Pauli, qui ad ædificationem ecclesię Onesimi seruitio utebatur, restitisset.

5 Nam quemadmodum seruus immitem atque superbũ dominatum a se pellere potest,si ad Christi naturæque præceptum violãdum cogeretur:cũ teste S. Basilio huius sententiæ auctore,(in regula 11.diffuse explicata,& 114.

per

per compendium tradita) alienus dominus sequendus nō sit,sed vitandus & fugiēdus, ne Christi & naturę iura violentur; eadem plane causa, opposita tamen ratione, Philemonē repugnantem,& ecclesię ædificationi noxium, & suæ immo Christi sententię prævaricatorem, cogere potuisset Apostolus,& Onesimum vt obedientem, & Reip. necessarium retinere. Maluit tamen exorare propter charitatem,& propter Philemonis senectutem deprecari, ob quam senes orandi potius quam increpandi sunt, vt ille vberiorem gratiam,ob studium maximum erga ecclesiam promereretur. Quod si ius suum prosequi voluisset Apostolus,propter labores Euangelij caussa susceptos, poterat a Philemone Pauli subdito omnia iure suo deposcere. Sic enim inquit Paulus: *Vt non dicam tibi quod & te ipsum mihi debes*: Græci legunt προσοφείλεις, idest, insuper præter alia multa,tu ipse mihi maxime deuictus, & obnoxius es. *Quare si tu meus es,et tua omnia mea sunt,Onesimus quoque,qui tuus est,meus est:quo poteram tamquam meo vti, & ei non solū debita remittere,sed etiam absque tuo consensu retinere: sed voluntati tuæ relinquo,ut mercedem habeas ignoscendo*: hęc Hieronymus tom:6. totidem verbis explicauit, a quo Sedulius in huius loci commentarijs,mutuatus est.

Sed hinc serui nullas dominis fraudes struere, aut quasi ex composito,rationes ad vindicandam propriam libertatem nectere possunt. Iam enim ex Iustiniani imperatoris nouella 5. & 123. cap. 26. & domini Leonis sapientis constitutione,ob solam pietatem, si serui fuerint per triennium Monasterij seruitio mancipati, inuito domino liberi sunto: cum in his, quę ad Dei cultum & religionem spectant,vt ait Iustinianus, neque masculi aut feminę, neque liberi, & serui discrimen existat. Quę noua constitutio a sacris canonibus comprobata est,cap. Si seruus.dist. 54. Vbi monachi,qui latent,post triennium liberari debent,clerici uero qui palam omnium ante oculos sunt, & in publico viuunt,post annum libertate donantur, vt ibi glo. docuit verbo,post triennium,& ex l. seruus inscio, cū

l. se-

l.sequen.de fideiuss.constat. Episcopi uero per ordinis susceptionem liberantur a conditione seruili,cum omnium fiant patres,& amplissimam dignitatem assequātur; vt Iustinianus nouella 81. & Theodorus Balsamō in Photium titulo 1. cap. 36.docuerunt. Nam cum episcopi Imperatorum & Regum eligantur patres, ab aliena potestate eximi necesse est. §.filius familias inst. quibus mod. ius. patr. pot.sol. Quod etiam cōfirmat Harmenopolus lib.1.promptuarij titulo 14.§.seruus tutor,& titulo 18.eiusdem lib. §. vltimo. Sic etiā qui ordinati fuerunt presbyteri inscio domino, amisso peculio,libertate donātur, cap.ex antiquis. 53.dist. quo si careant,in diuinis officijs suis dñis tenētur inseruire 54.dist. cap.Frequēs,& cap. De seruorū,de seru. nō ordinan.& ibi glo. verb. deponatur. Ergo vt vnde digressi sumus nostra reuertatur oratio, ex his facile constat Pauli sublimis potestas, quam non solum in res spirituales,sed etiam in temporales exercuit. Qua tamen ita moderate vsus est,ut sępe maluerit obsecrare,quam cogere. hinc 2. ad Corinthios cap. 2. orare non destitit, vt illi peccatorem maxime mœstum ac contristatum in charitate confirment:cum tamen(vt ait Theophilactus in eius loci enarratione)id Paulus suo iure,idest, Apostolico imperare potuisset.

7 Vnde ecclesię pręsides Pauli vestigia secuti, summam auctoritatem quam obtinent, præsertim si fratres obsequūtur, summa cum benignitate coniungunt: quod ex psalm. 44. aperte deducitur: *Accingere*, ait Dauid, *gladio tuo super fœmur tuum potentissime, specie tua & pulchritudine tua, intende, prospere procede,& regna. Quorsum,* ait Tertullianus lib. contra Iudęos,& lib.3. contra Marcionem, *ad bellum suscipiendum de festiuitate oris, & de labiorum gratia Imperatori blandimur? propter lenitatem,*ait,*& iustitiam, deducet te mirabiliter dextera tua. At quis ense accingitur,& non contraria lenitati atque iustitiæ exercet?* idest, *dolum asperitatem, & iniustitiam, propria scilicet negotia præliorum?* nimirum quia ecclesiastici pręsides propter ueritatem,mansuetudi-

nem & iustitiam dextera fidei & pręsidij signo mirabiliter deducuntur,ut desertores quamprimum ecclesiæ præceptis paruerint, ab omni alia cogitatione ad optimam mentem ac uoluntatem traducant.Quod plane fiet,dummodo in ea crimina pertinaciter prolapsi nō fuerint, quę acriori ignis gladijque amputatione coercenda sint.

8 Idem prorsus asseuerat S. Bernardus lib. 3. de conside ratione ad Eugenium,his verbis: *Age*,inquit,*puta tempus putationis adesse,accingere gladio tuo*, idest, *gladio spiritus,glorifica manum & brachium dexterum, ad faciendam vindictam in nationibus,increpationes in populis,ad alligandos reges eorum in compedibus,& nobiles eorum in manicis ferreis. Non mediocris est iste principatus, domabis lupos, sed ouibus non dominaberis, pascendas namque oues,non premendas suscepisti.* Ergo Romano Pontifici ad quem scribit, & alijs episcopis premere lupos, hostes insectari, eis dominari: & censoria seueritate notare,permisit Bernardus; cum tamen oues punire,castigare,coercere,& in eas acriter uindicare, increpare,alligare non vetet. Quis ergo non uidet,hac potestate non solum conatus ciuium inhiberi,sed etiam incursiones impetusque hostiles reprimi, & eorum improbitatem retundi?

9 Hanc eamdem seueritatem disciplinæ exercuit Paulus 2.ad Corinth. 13. ut nihil non eius testimonio confirmetur: *Non enim*,inquit, *aliquid possumus aduersus veritatem,sed pro veritate.* subiungit: *Ideo hæc absens scribo uobis, ne præsens durius agam, secundum potestatem,quam Dominus dedit mihi in ædificationem,& non in destructionem.* Quid minatur Paulus se durius acturum?quid acerbius tractaturum,secundū potestatem sibi a Domino collatam? An aliquis penes se remanebat dominatus? An aliqua alia erat auctoritas, cum iam Corinthū, qui nouercæ vitium intulerat, ex cōmunione hominum proscripsisset, reliquos uero ob hanc causam dure & acerbe fuisset insecutus? Id arbitror: nam Theodoritus,Hieronymus,Primasius,Oecumenius,Sedulius, & alij 1. ad Corinth.4. ex illis uerbis Pauli: *Quid vul*

tis

tis in virga veniam ad vos? collegerunt quamdam summam vim & vindicandi potestatem in Apostolis extitisse, qua in grauissimis ecclesiæ negotijs, etiam appositis temporalibus pœnis uterentur, Petri exemplo, qui Ananiam & Sapphirã Spiritui sancto mentiẽtes, morte mulctauit, vt egregie S. Gregorius lib. 1. regesti, epistola 24. explicauit. Qua plane usus potestate Paulus, Act. 13. Elymam Magum tenebris & densissima caligine obcæcauit, vt ei cæcitas mentis lumen afferret; & de suscepta caussa quam nimis perfracte defendebat, rei periculum depelleret. Sic Elias ignem de cęlo deduxit, vt suos aduersarios aduret, & Apostoli ignem de cælo deposcebant, cum potestatis fiducia facile deduxissent, nisi eos Christi sermo prępediret. *Marc. 4* Nec minoris auctoritatis fuisse episcopos quã Elias aut Apostoli fuerint, Lucifer Caleritanus lib. 1. pro S. *pag. 37.* Athanasio affirmauit his verbis: *Ad dictum Eliæ descendens ignis honoratos quinquagenarios absumpsit. Vides hodie posse o Constanti quia persequaris Athanasium, vel nos te fulmine, aut quolibet modo extinguere, sed reseruari ad hoc, vt aut te conuertas, aut omnis possit impleri iniquitatis tuæ mensura. Quolibet* inquit, *modo*; quia quæuis pęna illis imposita & quoduis genus mortis iniunctũ est, miuus est illo scelere quod aduersus ecclesiã cõmittunt. sed hac potestate usos fuisse Apostolos & episcopos, ad ędificationẽ & nõ ad destructionẽ, Paulus 2. ad Corint. 10. testatus est. Nam licet nõnulli, vt ait Theophilactus in locum Pauli, pœnas grauissimas scelerum perferrent; ille tamen uel in eorum vtilitatem & cõmodum referebãtur (vt de Anania, quem per mortem puriorem in cælum trãsmissum fuisse docuit Origenes tract. 8. in Matt.) uel in aliorum exemplum, & ędificationem redundabant.

10 Sed hunc locum Pauli ex eodem Paulo diffusius exponamus: *increpa*, inquit ad Titum 1. *eos dure, vt sani sint in fide.* Qui amabo sũt dure, vel ut legit Lucifer Caleritanus, acriter increpãdi? Qui acerbioribus remedijs redarguẽdi? Illi sane qui fidẽ professi sunt, sed cũ fide, vt ait Theodori-

tus,cōsentientē uitā non agunt. Illi dure & aspere abscindēdi, qui Christi præcepta eiusq. disciplinā lędunt. Illi qui vniuersas domos subuertūt, & *turbida subuersione*, vt ait Abacuch cap.2.quasi amatorio poculo mentē eripiūt;docētes quæ nō oportet, turpis lucri gratia, mēdaces, inobediētes, vaniloqui, & mentiū seductores, *gladio ignis*, vt ait Clemēs Romanus lib.2.*vrendi & secandi*, ne sui exēplo totum corpus cōtagione inficiant. sed id quod Latinus interpres *dure*, hac voce transtulit, Græcus codex ἀποτόμως, reddidit, quę significat aspere & dure, cęsim membratimq. decerpere, vt grauitas & diuturnitas pœnę indicetur. Quod plane ex eadem sacra scriptura colligitur: nam Sapientiæ 5. ira grauis & dura, ἀπότομος, idest, rigida & acerba nominatur; & impetus quo Rex omnia proculcat, & grauitate iudicij examinat & condemnat, Sapient.11. ἀπότομος, dicitur, & ad Rom.11. ἀποτομία, Dei seueritas appellatur, quæ benignitati opponitur: qua voce Paul. 2.ad Corint. 13. his locis, sibiq. consentiens sæpe vsus est, dicens: *Hæc scribo vobis ne dure agam in vos*, ἀποτόμως, idest, ne vos acrius plectam, vel de vobis sicut de Elyma, temporales pœnas iam meritas sumam; quibus homines carnales maxime commoueri solent; ne ve tamquam vasa in contumeliam constructa, comminuam; ne pro delictorum mensura, multiplicia pœnarum genera augeam, addam, cumulem. Quam potestatem ad ædificationem ecclesiæ exercebat Apostolus, vt stabilius & solidius Christi ædificium extrui posset.

Ex LXX interpretatione.

CAP. VIII.

Petrum non solum supra totum orbem auctoritatem accepisse, sed etiam vtriusque gladij potestatem assecutum.

SVMMARIVM.

1 Petro nulla certa Prouincia decreta, sed totus orbis.

2 Pauli

2 *Pauli & aliorum Apostolorum auctoritatem, cum Petri potestate parem non fuisse.*

3 *Sine Petri consensu, nulli Apostolo Prouinciam decretam.*

4 *Concilia vniuersalia a solo Romano Pontifice conuocari, cũ nihil ratũ sine sedis Apostolicæ auctoritate haberi debeat.*

5 *Petrus cum super omnes virgam acceperit, cur eius successores baculo pastorali non vtantur.*

6 *Petrum similem virgam quam habuit Moyses assecutum.*

7 *Virgam Petri sicuti Moysis duplicem significationẽ habuisse.*

8 *Paulum quia principatum in populo sibi subiecto gerebat, vt ait Origenes, virgam habuisse.*

9 *Apostolis vsum gladij omnino interdictum non fuisse.*

10 *Passionem Christi gladio impediendam non fuisse, ac propterea eo tempore eius vsum prohibitum.*

11 *Duos gladios sufficere, quo sensu hæc verba intelligenda sint.*

12 *Armorum portatio fuit Apostolis imperata.*

13 *Gladium materialem esse in potestate ecclesiæ.*

14 *Gladio materiali potius, vsum esse Petrum quam spirituali.*

15 *Quid significet ad nutum sacerdotũ gladium esse educendũ.*

16 *Arma plerumq. iuste a sacerdotibus fuisse tractata.*

17 *Imperatores nonnulli, & hæretici male de huius gladij potestate censuerunt.*

18 *In sensu mystico, quid duo gladij significent.*

1 COnstat iam superiori disputatione Apostolos
2 summam in puniendo imperandoq. vim assecutos: nunc operępretium est vt ex varijs Patrum sententijs demonstremus, Petro præ alijs omnibus multo omnium grauissimam & nobilissimam personam a Christo Domino impositam. Fuit plane Petrus a Christo Domino omniũ Apostolorũ vertex & choripheus institutus, fidei ecclesięque petra & firmamentum, vt in eius pręsidio omnia niti possent (vt ait Tertullianus lib.4. aduersus Marcionem, & S. Greg. Naziãzenus oratione de modestia seruanda, & Philippus presbyter Legatus Cęlestini Papę in Cõcilio Ephesino)

simo) ne sublato religionis & fidei fundamento, veritatis sententiæ fluctuarent. Quod plane fuit in caussa, quamobrem longe maximam prę alijs omnibus Apostolis dignitatem adeptum patres existimarent: quia vbicumque negotiorum ratio exigeret, vel rei veritas postularet, ille ius dicere, & pro æquo & bono sententiam ferre posset. Hoc certe omnes Apostoli in Petro agnouerunt, in quo vno maximam dignitatem potestatemq. assecuti sunt, cum ei tamquam Doctori, & eorum qui ecclesię per fidem adiunguntur, magistro & antecessori detulerint: *Homo enim* (vt ait Iustinianus in edicto, quo iuris auctoritas confirmatur) *legum peritissimus, a quo alicuius rei forma petitur* (vt ait Tertullianus lib. 1. aduersus Marcionem) *Antecessor dicitur*: Qui vt alijs iuris notitia, sic & auctoritate antecedit. Huius vero ordinis Petrum fuisse, Tertullianus eodem loco luculentissime demonstrauit: *Paulus*, inquit, *adhuc gratia rudis, trepidus denique, ne in uacuum cucurrisset aut curreret, tunc primum cum antecessoribus Apostolis conferebat*; & lib. 5. aduersus Marcionem, *vt Paulus sciret se non in uacuũ cucurrisse, dexteras ei dederunt antecessores*. Quod quidem adeo verum est, vt sine Petri & eius successoris assensu, nihil fieri posse arbitretur Sophronius Hierosolymitanus episcopus, in epistola synodica ad Honorium Pontificem Romanum; cum Petrus iure ποιμεναρχης idest, *pastorum princeps fuerit appellatus*. Quod etiam Basilius Achridinus Archiepiscopus Thessalonicensis in epistola responsiua ad Hadrianũ Papã huius nominis primum affirmauit, ut ex Illustriss. Cardinalis Sirleti uetustissimo exemplari græco manuscripto traduxi. Sic enim habet: *Perlegi tuas literas Sanctissime Papa, ex quibus mentis tuæ altitudinem, & humilitatis profunditatem, & charitatis latitudinem, iuxta Dei dispositionem agnoui. Quæ cum ita sint, nõ debet tuus apostolicus animus deprimi aut constringi, sed potius dilatari et diffundi, ut in te vno omnes ecclesiæ Christi, tãquam in perfugio & receptaculo conquiescant. Etenim ex tuis literis uocem tuam loquentem agnosco, non solum aures, sed etiã animum peruadentem. Audiuimus te ipsum loquentem, qui om-*

nium

nium pater es,& pastor,immo vero & pastorum princeps, ἀρχιποιμὴν & omnium vertex: hęc ille. Neque vero aliunde Petrũ eiusque successores donatos hoc nomine existimo, quam a Christo,quem pastorum principem idem Petrus 1.epistola cap.5.nuncupauit. A quo cum potestatem pascendi totum gregem accepisset,vna cum ea pastorum omnium obtinuit principatum, *vt ab eo* (teste S. Cypriano lib. 5. epistola.6.) *& episcoporum ordinatio,& totius ecclesiæ ratio decurreret:. De qua Christus in Euangelio disponens dixit Petro: Tu es Petrus,& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.*

Quia ergo ecclesia super episcopos cõstituitur*: & omnis actus ecclesiæ per episcopos gubernatur,episcopi vero a Petro tamquam a capite originem habent,& ab eo cathedræ dignitatem assequuntur:*merito Petrus ἀρχιποιμὴν, idest *omnium pastorum princeps,& ποιμεναρχης*,idest,*pastorũ primus*, & a Valentiniano imperatore, de ord. epis. *vertex episcopalis coronæ* dictus fuit. Eadem etiam ratione Ausonius Gallus vir doctissimus in Eidyllio 2. Petrum totius cathedrę inchoatorem appellauit,his verbis:

Dans aulam Stephano pretiose dilapidato,
Dans claues superas Cathedrali inchoatori,
Quin Paulum infestum copularis agglomeratu.

2 Etenim cum a Petro sacerdotalis ordo descẽdat,vt ait Anacletus in epistola ad episcopos Italiæ, merito ab eo Cathedra episcopalis, immo & omnis ordo dicitur inchoatus;vt Victor Vticensis lib.2.persecutionis Africę,& Optatus Mileuitanus lib.2.contra Parmenianũ docuerũt. Sed Optatũ loquentem audiamus: *Scire debes in vrbe Roma,Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, qui Cephas appellatus est.In qua vna Cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent:* hæc ille. Quare necesse est fateamur Petro, & diffusiorem & ampliorẽ reliquis omnibus Apostolis administrationis potestatẽ fuisse col-

se collatam, vt ex 21. dist. cap. in illis. 2. q. 7. cap. puto, colligimus: cum ei nullus certus prescriptus locus, nulla prouincia sorte designata, nulla regio certo decreta, sed vna cum Vrbe quæ tunc omnibus imperabat, totius fuerit cura orbis iniuncta: quod Prosper Aquitanicus in carminibus de ingratis, docuit his verbis:

Sedes Roma Petri quæ Pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis
Relligione tenet.

Glorietur licet Paulus, se ipsum gentium Apostolum, & a Hierosolymis ad Illyricum vsque Euangelium detulisse; nũquam tamen sibi suo iure, quemadmodum Petrus totius orbis curam vendicabit. Habuit Paulus suos sibi præscriptos terminos, habuit Andreas Thraciam & Scythiam, vt narrat Hippolytus martyr, & Græciam predicatione illustrauit, vt Zonaras, & ordo primarum cathedrarum, qui apud me est græce M. S. & alij testati sunt. Habuit Bartholomæus Indos, & ad Lycaoniam vsque penetrauit. Thomas Parthos, Medos, Persas, & Hircanos, & Aethiopes, ad quos tandem detulit Euangelium. Habuit Iacobus Hispanias, quas tonitru predicationis impleuit: vt Athanasius Antiochenus, & Iacobus episcopi Arabes (quos Reuerẽdissimus Dominus Ignatius Patriarcha Antiochenus Romę Arabice manu scriptos exhibuit) & Isidorus de viris illustribus, & S. Braulio Cæsaraugustanus episcopus in vita B. Isidori, & Otho Frisingẽsis lib. 3. Chronicon, cap. 15. & Ioannes Beletus in rationali, & Martinus Polonus docuerunt. Alijs etiam omnibus secundum cuiusq. mensuram & regulam, singulatim sua regio contigit. Solius tamẽ Petri auctoritas nullis certis terminis circumscripta, non solum singulas, sed omnes prouincias moderabatur, omniaq. diuina auctoritate sibi commissa gubernabat: *Nos autem*, ait Paulus 2. ad Corint. cap. 10. ***non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regulæ,***

De viris Apostolorum.

qua

qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi vsque ad vos: non enim quasi non pertingentes ad vos, super extendimus nos. sed singula diligenter perpendamus. *Non*, inquit, *in immensum gloriamur*, *εἰς ἄμετρα*, idest, non diffuse, ac sine modo extollimur, & de alienis laboribus, vt ait Theodoretus efferimur, sed *secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus*, *ἐμέρισεν*, idest, partitus est nobis Dominus, atque singulatim distribuit, mensuram pertingendi vsque ad vos. Suus cuique modus & mensura præscripta fuit, nec totus orbis, vt in eo præessent singulis Apostolis contigit, sed pars. *Quibus tamquã agricolis vineam distribuit Deus*, vt ait Chrysostomus, & Theophylactus in hoc loco, *sic orbem terrarum per singulas partes dispertiuit, & assignauit*, vt in eas quas quisque susceperat colendas, diligentet incumberet. *Petro tamen omnes creaturæ sunt traditæ* (vt S. Greg. lib. 7. epist. 95.) *cum ipse* (vt idem est auctor lib. 4. epist. 38.) *primum sanctæ & vniuersalis ecclesiæ membrum fuerit, Paulus, Andreas, & Ioannes, singularium plebium capita.* Quod etiam S. Bernardus lib. 2. ad Eugenium, ex illo ardentissimo amoris impulsu, quo se Petrus in mare proiecit, illum nõ vnius tantum populi, sed populorum omnium potestatem accepisse demonstrat.

3 Etenim Petro totus terrarum orbis commissus est, & tota Christi familia eius curæ, & diligentiæ credita fuit, quod nulli Apostolorum contigisse legimus, ut ex S. Chrysostomo homil. 87. in Ioãnem, & ex Theophilacto in cap. 21. Ioannis aperte colligitur. Adeo quidẽ hæc vera sunt, vt oriẽtalis ecclesia per Illyricũ dispersa affirmauerit, quotidie a S. Petro, per Pontificem Romanũ doceri, & oues Christi per totum mundum habitabilem sibi creditas, pasci. Et quidem merito cum nulla prouincia, nullus locus, nulla regio alijs Apostolis credita fuerit, nisi prius Petri consensus accessisset. Quòd ex Lucæ capite 5. Titus Bostrorum episcopus demonstrauit: vbi cum Petrus rete copiosa multitudine piscium redundans, solus extrahere subducereque non posset, alijs eiusdem piscationis socijs

Iacob. Feuardentius in Irenæum lib. 3. c. 3. nu. 3.

K innuit,

innuit, alios vt pręses & rector nauiculę aduocauit vt vna secum operi incumberent.

Qui locus designabat multos futuros esse, quibus hic 4
piscandi labor cum Petro communis esset, inter eos tamē Petrum, qui nauiculę pręerat, etiam ecclesiæ pręfuturum. Qui prisci mores usu & consuetudine vsque ad hęc nostra tempora seruati sunt; & Dei numine posthac constanter seruabuntur, cum fuerint ex Petri auctoritate, & imitatione introducti. Habet enim vna cum Petro Romanus Pontifex, ut quemadmodum nihil ualidum fuit in ecclesia, nisi prius cum Petro dexteras societatis prębente conuenerit: sic nullam episcoporum electionem firmam, nulla decreta ualida fuisse, nisi prius Pontificis Romani auctoritate firmarentur. Hinc uiguit consuetudo, ut a solo Romano episcopo omnes alij orbis pastores ad Conciliū vniuersale congregarentur: cum ipse solus ad piscium multitudinem subducendam aduocauerit socios, qui operi incūberent, ne retia nimium distenta rumperētur. Quod de quattuor Conciliis uniuersalibus aperte constat in lib. a me conscripto huius argumenti. Vnde Leo primus epist. ad Anastasium Thessalonicensem apte demonstrauit, nihil ratum firmumque habendum fore in ecclesia catholi-
ca, nisi fuerit Apostolicæ sedis auctoritate sancitū. Cuius 5
rei caussa Nicephorus Constantinopolitanus episcopus, in epistola ad Leonem III. non solum a Romano Pontifice informationem fidei, sed etiam confirmationem dignitatis expostulat. Cum illi qui a Romanæ ecclesię gremio recederent, tamquā oues errantes, aut drachma perdita, aut mortui diu in sepulchro iacētes censerētur, ab Hadriano I. in epistola ad Basilium Thessalonicensem, & in epistola respōsiua eiusdem Basilij ad Hadrianū, cuius verba sunt hęc, ex meo manu scripto libro traducta: *Quemadmodum pater abalienari a se filios videns, eos fouet ac congregat; sic sub tuo paterno sinu congreges opus est, eamq. curā diligenter perficias, vel tamquā pastor sic oues aberrantes reuoces, & vt pastorū pastor tua arte pastoria, & diuina scientia tibi collata nos doceas;*

ne ue ipsum gregem aberrantem negligas, sed potius omni conatu prouideas, & diligenter labores, ut in eos qui male affecti sunt sanitatē inducas. Audiuimus nos oēs a te vocari, et statim tuis uocibus flexi sumus. Quam obrem omnes illos alienos filios & adulterinos censemus, qui a tua pastorali arte recedunt, aut tuam paternam uocem audire negligunt, aut qui non reuocantur pastoris vocibus, quibus nos omnes reuocare contendis; iuxta Domini nostri Iesu Christi verbum, Mercenarij & alieni uocem eius non audiunt, sed fugiunt illum. Quid igitur Beatissime Pater nobis illa parabola de erranti oue, & drachma perdita adaptari poterit? ne id quidem, cum neque lapsum me fuisse, aut a tuo gremio recessisse asseuerare possim. Enimuero numquam effugi tua diuina monita, neque a tua pastoris cura recessi, ne vituperaremur. Stamus quidem, & id Dei gratia, in B. Petri confessione firmi & immoti; & sicut ille confessus est, & publice suæ fidei professionem euulgauit; sic & nos idem confitemur & prædicamus, nihil quidquam innouantes earum rerum, quæ a sanctissimis patribus aperte & palam decretis firmatæ sunt. et paulo post: *Illos ergo Beatissime Pater, qui a te recedunt, nominas oues errantes, drachmā perditam, & fœtidum cadauer. Nobis vero hæc prorsus non competunt, qui nullum alium fundamentum præter id quod positum est agnoscimus, & hæc eadem tibi pro honore deferimus. Nec solū ego, sed etiam omnes qui in magno & Apostolico throno & pariter in alijs ecclesiis consederunt, in quibus fidei sermo annuntiatur.* et paulo post: *Cū igitur omnino Christi imaginē et exēplar referas, tū propter throni magnitudinē, tū propter scientiā, tū propter tuæ vitæ splēdorē, tuū erit omnia scādala dirimere et auferre, et in ipsis ecclesiis statuere quod apud oēs vnū et indiuisum sit.* hęc Basilius scripsit, in illis temporum tumultibus, in quibus Constantinopolitana ecclesia dissidium atque discordiam aduersus ecclesiam Romanam moliebatur. hoc tamen odium Constantinopolitanę ecclesię, Anna Comnena Alexij Imperatoris filia in ecclesiam Romanam euomuit, multisque mendacijs compositis turpissimum errorem aperte prodidit. Illa enim cum de Gregorio VII. cōquereretur, muliebri furore correpta, uix sibi temperare

potuit quin hęc effutiret: *Frustra*, inquit, *gloriantur Latini Papam toti orbi praeesse, cum sceptrum & totius imperij administratio, & ecclesiastici throni prærogatiua, Constantinopolim trãslata sit; cum idem etiam Carthaginẽsi synodo placuerit, ut omnes totius orbis ecclesiæ, nouæ Romæ sedi subiectæ sint*. hæc illa. Sed quo in concilio hæc prærogatiua concessa, quibus stipulantibus patribus hæc auctoritas collata fuerit Constantinopolitano Antistiti, numquam auditum. ex quibus satis superque Martini Crusij hęretici imposturę deteguntur, qui in historia Turco græciæ, ineptissimas seminat fabulas, a mendacissimis quibusq. græculis excogitatas, vt ecclesiæ Romanę auctoritatem deprimere velle videatur. 5

Quare cum Petrus totius orbis curam acceperit, merito illis ornamentis & insignibus dignitatis decorari debuit, quibus tantam personam, & muneris amplitudinem tueretur. Inter quę Petro uirga magistratus insigne concessa fuit a Christo Domino, quam in omni loco, & in omni prouincia quãtumuis remotissima, exercere posset. Vnde Nonnus Panopolites in commentarijs in Ioannẽ cap. 21. ait: *βόσκε μοι ἔμφρονας ἄρνας ἀσιγήτῳ σέω ῥάβδῳ. pasce*, inquit, *mihi prudẽtes agnos nõ tacente tuo baculo*, vbi nõ quiescentẽ neque tacentem nominat Petri uirgã, ordinariam scilicet eius iurisdictionem in omnes gentes extensam, quæ nullo temporis nec loci interuallo coarctari & impediri potest. Habent enim ceteri omnes episcopi sibi præfinitos terminos, habent certa loca & certas ciuitates, in quibus (vt ait Paulus ad Titum 1.) episcopi cõstituti sũt. habent certam iurisdictionem, cum in partem solicitudinis, & in participationem ministerij, non tamen in plenitudinẽ potestatis uocati fuerint. Quod plane fuit in caussa, quamobrem omnes episcopi baculo recuruo & inflexo vtantur, summus uero Pontifex qui plenitudinem obtinet potestatis, huiusmodi baculo non utatur. Nam licet baculus qui *δικανίκιον* dicitur, a iudicij potestate, pascendi gregem Christi potestatem denotet (vt ait Matthęus Blastares in Nomino, quẽ a D. Dionysio Strongilio Ephesio

rum Metropolitano dono accepi,eo tamē Romanus Pontifex(qui neque ab homine, neque per hominem iurisdictionem assequitur) vti non debet.Quod Innocētius III. vir & pietate & eruditione singularis cap. vnico, extra de sacra vnctione §.vltimo,decreuit his verbis: *Licet Romanus Pontifex non vtatur baculo pastorali, tum propter historiam,tum propter mysticam rationem: tu tamen ad similitudinē aliorum Pontificum poteris eo vti.* Historiam huius rei satis apte exposuit idem Innocentius lib. 1. mysteriorum Missæ cap. 62.his verbis: *Romanus Pontifex pastorali virga non vtitur,pro eo quod B. Petrus Apostolus baculum suum misit Euchario primo episcopo Treuerorum,quem vna cum Valerio,& Materno ad prædicandum Euāgelium genti Theutonicæ destinauit:cui successit in episcopatu Maternus, qui per baculū S. Petri de morte fuerat suscitatus. Quem baculum vsque hodie cum magna veneratione Treuerensis seruat ecclesia* hęc Innocentius. Sed ex his constat auctorem glossæ in prędicto cap.vnico,verbo propter historiam, aliter huius rei factum enarrasse, cū dicat hunc fuisse B. Marcialem, quem vna cum Matthæo B. Petrus in Germaniam transmiserat.Nisi fortase ex nominis similitudine aliqua suborta fuerit varietas, & pro Materno Marcialis substitutus, quod plane satis constare videtur apud S. Aurelianū episcopum Lemouicensum, qui in vita B. Marcialis alios cōmites, longe ab ijs omnibus diuersos enumerat, nempe Alpinianum & Austriclinianum, qui vna cum Marciale, a B.Petro ad prædicandum Euangelium fuerant destinati: *Qui Marcialis velocissimo cursu Romam contendens, batterium e manu B. Petri accepit, vt eius contactu,mortua membra rediuiua redderentur.* Batterium vero idem est cum baculo, quod in glossario, βάκτον, siue βακτηρία, dicitur. De mystica vero significatione glo.copiose disseruit,cuius tamen posterior pars cōsentanea ęst maxime Rabano Maguntino lib. 1. de institutione clericorū cap.4. & Matthęo Blastari supracitato, & lib.veteri anonimo, qui ordo Romanus inscribitur: cū baculus in signum ligandi & soluendi,vel regendi plebem

uel

vel sustinendi populi infirmitates côferatur. Vnde viguit consuetudo multis annis seruata, nunc tamen intermissa, vt in signũ episcopalis dignitatis, episcopi etiam iter agentes, manu baculum deferrent (vt in vita S. Adaberti legimus) & in signũ absolutionis pastorale baculũ absentis & excômunicatis (vt ait Surius in vita S. Galli Abbatis) trãsmitterent. S. Th. in 4. sent. dist. 24. q. 3 ad 8. arg. totum hoc factum retulit his verbis: *Romanus Pontifex non vtitur baculo, quia misit ipsum ad suscitãdum quendam discipulum suum, qui postea factus est episcopus Treuerensis. Et ideo in diœcesi Treuerensi Papa baculum portat, & non in aliis, vel etiam in signum quod non habet coarctatam potestatem, quod curuatio baculi significat.* Baculum vero non apud Treuerim, sed Metis diligentissime custoditum fuisse, & inde Coloniam translatum, narrat Surius in vita S. Brunonis ca. 26. licet in Catalogo electorum ecclesiasticorum fol. 2. & 234. legamus, partem Treueri remansisse, & partẽ Coloniam fuisse transmissam; quod etiam Otho Frisingensis libr. 3. cap. 15. confirmauit his verbis: *Petrus ad florentissimam vrbem Treuerim tres simul proceres Valerium, Eucharium, ac Maternum destinauit, qui dum alpes transissent, Maternus in via moritur, Quo facto perculsi so, cũ Romam reuertuntur, Beatus itaque Petrus pastoralem virgam, vt traditur, per eos ad suscitandũ eum misit: qui venientes ad locum sepulchri post triginta tres dies inuenerunt eum in monumento iacentem. Attamen viri Dei fide & bonis operibus pleni, sub obedientia magistri admota virga, socium a morte suscitarunt: qui vt fertur post Eucharium, & Valerium, per tot annos rexit Treuerensim & Agrippinensim ecclesiam, quot dies antea in sepulchro iacuerat. Ostenditur autem & ista ipsa virga in argumentum rei quã diximus, Treueri, & Agrippinæ: ita quod superiorem eius partem Treuerẽses, inferiorem Colonienses habeant:* hæc Otho.

Summus vero Pontifex vice baculi, ferulam coertionis & castigationis insignẽ deferebat, vt ex Luithprando Ticinensi libr. 6. capit. 11. aperte constat. Patriarcha tamen Constantinopolitanus, vt refert Manuelus Malaxus græcus in historia datriarchali, manu Imperatoris pedum insi

gne

gne pastoralis curæ accipere est solitus. Quam consuetudi nem ab Andronico imperatore seruatam legi, apud Gregoram lib. 6. cap. 1. Gregorius enim Cyprius Patriarcha Cõstãtinopolitanus, δικανίκιον, idest, pastorale pedũ, ex im peratorio suggesto more veteri accepit. Quod primũ anno 964. a Nicephoro Phoca Imp. videtur constitutum, a greculis & leuibus Põtificibus seruatum, mox tamen ab Alexio Comneno imp. anno. 1081. graui edicto sancitũ, sibi vni licere Patriarchalem thronum & ecclesias cõcedere, vt apud Zonaram tom. 3. & in libro iuris orientalis tertio constat. Hac tamen tempestate vbi omnia tyrannidé Sultanorum gubernãtur, hic mos maxime inualuit; eo quidem consilio, ne Patriarchæ sententię atque iudicia a tantis tyrannis rescindantur. Sed olim, cum maxime vigebat Christiana disciplina, Patriarcha ab Heracleę Metropolita inauguratus, ab eius manu baculum accipiebat, vt docet Theodorus Balsamon in synodo Cõstantinopolitana can. 3. De qua re ita ait Matthæus Blastares in nomimo: *Ordinatur Patriarcha Cõstantinopolitanus ab Heraclea metropolita, quia ByZantium erat episcopatui Heracliensi subiectum: sed cum a Constantino Vrbs Constantinopolis noua Roma constructa fuisset, & dignitate Patriarchali sublimata, Heracliẽsi metropolitano remansit hæc auctoritas, vt Patriarcham consecrare posset. Patriarcha igitur capit baculum e manu episcopi Herclea, qui illum in Patriarchæ manum dat. Eiusque manu osculata, incipiunt psalere cantores, Dominum & Patriarcham nostrum custodi Domine, in plares annos serua Domine.* In regno vero Iustiniani, Anthimos hæreticus cũ ab orthodoxis Patriarchatu eiectus fuisset, a Sanctissimo Papa Agapeto consecratus est, vt in calendario græcorum in mense Iulij, & a Nicephoro lib. 17. cap. 9. refertur. Sed hæc diffusius multo quã sperabam, reliqua prosequamur.

6 Habuit ergo olim Synagoga suos Duces, Iudices, & reges, præcipue tamẽ Moysem antesignanum, & legislatorem Populi, imperitum eloquio (vt ait S. Cyrillus Alexandrinus in collectaneis cap. 2. & 5.) ętate decrepitum, timi-

dum,& ad munus suscipiendum tardum & morosum:ei tamen virga non defuit,quam in omnes subditos exerceret, qua etiam toti populo grauiter præesset. Quod si ecclesia Synagogę,& populus populo in fide & religione succedit, mirum ne est si magistratus magistratui in uirga & auctoritate succedat? Quod S.Macharius Aegyptius homil. 26. docuit his verbis. *Postea Moysi successit Petrus, qui nouam ecclesiam Christi,nouumque sacerdotium instituit*. idem prorsus glo. affirmauit verbo, ad Regē. c. causamquę,qui filij sint legi. quod satis aperte ex Matthęo 25. cap. constat; cū in Moysi cathedra Apostolos sedisse, & in ea discipulos Domini fuisse dicat Origenes tract. 24. in Matthęum. cathedra vero non lignum,ut ait,S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi. 12. sed doctrinæ significat potestatem, quam Apostoli assecuti sunt pariter ac veteres illi sacerdotes.ergo si Petrus Moysi dicitur successisse,necesse quidem est,ut eandem virgam quam ille gerebat, eodem munere functus,acceperit. Quod explicare uisus est S. Bernardus lib. 4. de consideratione ad Eugenium,qui Pontificem Romanum cum Moysis auctoritate conferens,eum potestate Moysem appellauit; ea fortasse de causa quia in fide loco,& magistratu successerit:is enim proprie, vt ait Nazianzenus de laudibus Athanasij,successor dicitur,qui cum eandem fidem retineat,in eundem locum & magistratū sufficitur:sed licet vmbra nostri sacerdotij proprie Moyses esse dicatur,nihilominus tamen S.Clemens Romanus lib. 2. constitution ū cap.30. diaconum Aaroni,episcopū Moysi similem esse dixit. & B. Ephręm Syrus in sermone de transfiguratione,sicuti Moyses Hebręorum princeps fuit, sic Petrum Christianorum principem fuisse demonstrauit.Quid?quod Dauid regno potitus est,& in sellam regiam thronumq. conscendit, vbi toti populo pręscripsit, leges imperauit: in cuius locum successisse Petrum,& ab eo Romanos Pontifices hanc auctoritatem obtinuisse ex S.Epiphanio docuimus, cum per cōtinuatā seriem, & episcoporum successionem ecclesia Romana Dauidis regnū

obti-

obtineat: cuius plane potestatem omnes tamquam Moysi uirgam, & Dauidis sceptrum pertimescunt, *& eius caput*, idest, regni Dauid sublimitatem, ut ait Photius explicans locum Pauli ad Hebræos 13. adorant & uerentur.

7 Habet enim omne regnum, atque recte constituta respublica non solum auctoritatem ad moderandos animos hominum, sed etiam grauem potestatem ad hostes acerrime propellendos: quamplane cum olim assecutus esset Moyses, Petrus etiam pariter totius populi moderator obtinuit: quod virgę exemplo demonstratum est, ab eodē B. Machario homilia 47. his verbis: *Virga Moysis duplicem gerebat imaginem: Occurrebat enim hostibus tamquam serpens mordens & enecans, Israeliticis uero erat uice baculi quo innitterentur.* Vtrumque munus virga Petri præstitit in ecclesia. Alterum, quo continuit, conseruauitque & infirmum fecit consistere: ius etiam singulis pro ęquo & bono reddidit; ut ex Cyrillo lib. 2. in Esaiam constat. Alterum uero, quo transgressores accerrime castigauit: quod plane rationi maxime consentaneum fuisse veterum exemplo comprobari potest. olim enim gentium publici magistratus, non solum vestium cultu ornabatur, sed etiam virgam manu gestabant, ut dignitatem muneris ostenderent. Centuriones uirgam siue vitem manu deferebant, sub qua milites errantes plecterentur, ut Spartianus in vita Hadriani, & Cor. Tacitus lib. 1. Annalium affirmarunt. Is quoque, cui palatij cura mādata erat, aurea virga decorabatur, ut lib. 7. uariarum formula 5. docuit Cassiodorus. Quare merito Apostolos, & illorum successores uirgam signum potestatis habere oportuit, cum & militiæ Christianorum præsint, & ecclesię ędificationi maxime studeant. neque a uero alienum censeo ex horum officiorum similitudine, in ecclesiam Rom. consuetudinem inductam, S. R. E. Cardinales præcipua ecclesiæ membra, virga argentea ad publica comitia deferri, cum ipsi Apostolicam dignitatē maxime repręsentent, & totius ecclesiæ ędificationi consulant: quemadmodum etiam amplissimas domos habitare

his R.E.principibus consultissimũ fuit, cum apud gentiles populos, vrbium sacerdotes palatia regia incolerent, vt ait Vitruuius lib. 1. cap. 9. *Trallibus domum regibus Attalicis esse factam, quæ ad habitandum semper datur ei, qui ciuitatis gerit sacerdotum.*

Quas ob res merito Origenes homil. 9. in cap. 16. Numerorum, *omnibus principibus, & populi magistratibus virgã concessit, cum recte populus gubernari non possit sine virga. Hinc Paulus Apostolus quia princeps erat in populo Dei constitutus, merito 1. ad. Corinth. 4. dicebat: Quid vultis? in virga veniam ad vos? aut in charitate & spiritu lenitatis.* hęc ille. Ergo si Paulus ab Origine Princeps populi appellatur, & ob id ei virga cõceditur; æquioribus de caussis asseuerandum erit, Petro firmiorem virgam, ampliorémque potestatem collatã fuisse a Domino, cum omnium Apostolorum caput, doctor, & magister, & magnum ecclesiæ fundamẽtum, & petra solidissima, ab eodem Origene, homil. 6. in Exodum, iu dicetur. Sola namque Pontificum uirga germinat, sola inter omnes floret & fructificat, quia inter alias obtinet principatum. Et sicut Pontifices pro animabus nostris invigilant, sic virgam vigilantiæ signum assequuntur, vt Origenes homil. 9. in Numeros, & S. Cyrillus in collectaneis cap. 11. docuerunt. 8

Sed postulat iam hic locus, cũ de gladij potestate, quæ plane a virga ferrea aliena non est, differendum sit, totius scripturę seriem detegamus, ut inde hæc disputatio apertior & illustrior fiat. Primum igitur Christus Matthæi 10. & Marci 6. omnibus Apostolis perfectam rerum abdicationem iniunxit, vt omni cura & solicitudine eos solutos ac liberos redderet. Sed cum deinde in multa incommoda inexpectata, quę nostræ vitæ calamitas infert, labi ac ruere deberent; noluit Christus illius sanctionis prioris vigere rigorem, sed prioris instituti seueritatem remisit & temperauit: nẽ grauis illis uita foret, si omni humano prȩsidio destituti; exactam abdicationis regulam seruarent. Quam obrem ut sibi Apostoli humana prȩsidia pararent, merito 9

Chri-

Christus illis iniunxit, ut tunicis pretio distractis, emerét gladios. Hæc docet S. Titus Bostrorum episcopus in cap. 22. Lucæ. ex quibus verbis deduci facile potest, Apostolis facultatē a Christo concessam defendendi se ipsos, & aduersarios impetendi, si ipsos impugnarent: ita enim uerba Christi, quæ obscura esse videbantur, ab ipsis Apostolis accepta fuisse, satis eorum non inconsulta postulatio denotauit: *Domine si percutimus in gladio*? & statim Petrus auriculā amputauit, quin Christi respōsum expectaret; cū uel rei necessitate argeretur, vel Christi prior admonitio confidentem paulo reddidisset.

10 Cui Christus: *Reconde*, inquit, *gladium tuum in vaginam*; non iussit Christus Petro, vt gladium e manibus deponeret, aut abijceret, sed ut recōderet in vaginam, aut in aliud opportunum tempus seruaret: ne forsan hæc Apostolorū defensio, Christi passionem impediret: *Calicem*, inquit, *quē dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum*? Ergo obiurgauit Petrum, vt ait Optatus Mileuitanus lib. 3. aduersus Parmenianum, non quia exercendi gladij sibi vsum vendicasset; sed quia Petrus humano ingenio & præsidio, Christi vitę consuleret, quæ tamen pro omnium hominum salute profundenda erat: *Quare cum Christus pati non defendi venisset*, merito Petri conatum compressit, qui educto gladio seruo vulnus inflixerat. Neque enim militum gladijs egebat Dominus, qui si sui corporis præsidium postulasset, nō tantum vnus homo sibi fuisset auxilio, sed plusquam duodecim mille legiones Angelorum (vt legit Hilarius psal. 54. & 10 de trinitate) a Patre transmissæ fuissent. quod Iuuencus presbyter Hispanus lib. 4. cecinit his carminibus:

Olli Christus ait, gladio tu ponito noster,
Nam quocumque ferox confidit vindice ferro
Hunc iusti similis ferri vindicta manebit.

Et Sedulius lib. v.

Tunc paci mucroni iubet, quia venerat ipse
Ponere pro cunctis animam, non tollere cuiquam.

Solitus enim erat Petrus, Matth. 20. Christo humanitus condolere, crucem ab eo detestari, immo illum a morte auertere dicens: *absit a te Domine*. qui tametsi amoris & charitatis illecebris, quibus mire in Christum exarserat, bene illi precaretur; tamen & Satanam, & scandalum, Petri cogitatum appellauit Christus, cum inde grauis iactura omnium hominum fieret, si Christi mors impediretur: qua de caussa Christus gladium Petri non de manibus depulit, sed recondendum in vaginam iussit, vt Petrũ ab ea cogitatione impediendi mortem auocaret: *Calicem*, inquit, *quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?*

Sed locum Lucæ cap. 22. & dilemma elegans & argutum S. Titi Bostreni, & Anastasij episcopi Nicæni, q. 71. & S. Athanasij Alexandrini, q. 67. perpendamus, vt totã huius rei veritatẽ detegere possimus: *Domine*, inquiunt Apostoli, *ecce hic duo gladij sunt*. Hortatus est Christus ut alijs rebus omnibus gladij vsum præferrent, vt tunica postposita, immo vero pretio distracta, gladium conquirerent, aut emerent. Sollicitus tunc Apostolorum animus, atq; æstuãs ardor in tam multa nocte circa gladiorum facilem apparatum, Christi voce fuit sedatus, atque restrictus his verbis: *satis est*. sufficit hoc tempore, hanc curam in alium locum reijcite, nunc satis sit hęc cogitatio, atq; hos duos gladios in promptu habuisse. Quod Caietani Ientaculo 1. q. 2. consentaneum est, vbi ait, Dominum non respondisse, satis sunt, sed impersonaliter satis est, videlicet doctrinæ meæ, & solicitudini vestrę. Quæ plane ex S. Tito episcopo Bostreno apte deducuntur: *Si Christus*, inquit, *humano præsidio vti voluisset ad suam mortem defendendam, neque si centũ gladij in parato fuissent, satis erãt: cũ cohors omni armorum genere instructissima, frustra ab eis impugnaretur. Quod si illo defensionis adminiculo eos vti non voluit, atque sui defensionem gladijs prohibuit, duo quoque gladij superuacanei forent, quos tamẽ Christus satis esse docuerat*. Plane hoc tẽpore quo Christi mors gladijs prohibenda non erat, satis erat duos glados habuisse ἱκανόν ἐστι, sufficiẽs & idoneum erat, neque

super-

super uacaneum (ita enim glossarium hanc uocem reddidit) d uos gladios in cœna repertos fuisse, ut aliquam ab Apostolis defensionem fieri posse constaret.

12 Quod S. Augustinus in q. 104. mixtim explicata ita demonstrat: *Significatur in Luca, quod ipso Domino permittente percusserit Petrus, & sic prohibitus, audiuit: Ideo enim permissum est, vt vindicare se posse non ambigeretur; inimici vero pro certo haberent, datam sibi potestatem vt hoc faceret. Quare ergo sententia data est, vt qui gladium accipit, gladio pereat? nisi quod nulli licet, excepto iudice, quemquam gladio occidere. Apostolo Petro vsque hoc promissum est, vt dolorem faceret, non vt occideret; ob hoc enim audiuit ne iterum percuteret. At vbi tempus quo se pati permisit aduenit, præterquam quod rixa magis quam bellum imminebat, armatos iubet esse discipulos, non vt repugnarent qui pati volebat, sed vt dixi, vt in potestate habere possessionem suam ostenderet.* hæc ille. Istud etiam idem Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 77. sibi consentiens, explicauit: *Misi vos sine sacculo & pera.* Et post. *qui habet sacculum, tollat similiter & peram, & qui habet tunicam vendat & emat gladiū. Ita pro temporum diuersitate, vel consilia, vel præcepta, vel permissa mutantur. Atque obtemperantium quoque discipulorum facta in Euangelio secuta sunt. Nam & tunc sine sacculo & pera ierunt, & dixerunt ei nunc cum de gladio emendo iussisset, ecce sunt hic duo gladij, & ille respondit; sufficit: hinc & Petrus armatus inuentus est, cum aurem persecutoris abscindit, vbi spontanea eius coercetur audacia, quia non vt iussus fuerat ferrum tollere, ita iussus fuerat & ferire. Latebat certe Domini voluntas, cur arma portare præcepisset, quibus eos vti noluisset.* & eodem lib. cap. 70. *Petrus cum euaginato gladio, volens defendere Dominum, aurem persecutoris abscidit. Quod factum Dominus satis minaciter cohibuit dicens: reconde gladium tuum, qui enim gladio vsus fuerit, gladio cadet. Ille autem vtitur gladio, qui nulla superiori ac legitima potestate vel iubente vel concedente in sanguinem alicuius armatur: nam vtique Dominus iusserat vt ferrum discipuli eius ferrent, sed non iusserat vt ferirent.* hæc Augustinus: Ergo non dubitat Augustinus portationem armorum

morum re uera discipulis imperatam, licet Christus eorũdem vsum non perinde eis præceperit. Sed de hac re audiamus fragmentum orationis Leonis sapientis, ut arbitror, quam in adorationem venerabilium catenarum, & gladij sancti, & Apostolorum principis Petri conscripsit; *Et qui non habet*, ait, *gladium, emat: quæ verba illis consentanea non sunt, quæ antea dixerat, cum non peram, non gladium possidendum præcepisset. Quid est igitur, quod gladios nunc emendos esse iubet? Maxime inquam ob eam caussam, quod tunc quidem cũ illis inopiæ semina insereret, vt ad Euangelij cursum conficiendũ leuiores, & agiles atque expeditos redderet, gladiorum & aliarũ rerum possessionem interdixit; hoc autem loco, tempore illo imminente, quo salutaris eius passio futura erat, tacito & mystico quodã modo indicare volebat, non dormiendum, neque animo decidendum; sed quasi contra Iudæos armari oportere, & aduersus cæsores tamquam in acie aliqua contraria standum esse, & ijs resistendum, qui Deum interficere parati erant, eiusq. sanguinem ac mortem sitiebant. Nunc non est, inquit, doctrinæ tempus, non curandorum ægrotantium locus, neque miraculorum opportunitas. Armis opus est, gladijs & huiusmodi propugnaculis ad arma illa repellenda, quibus homicidæ scelestissimi ad meam cædem vtentur. Hac igitur ratione Petrus gladium attulit, cuius licet feruentem beneuolentiam, & ardens studium Iesus ipse cognosceret, quodque eo gladio aurem illam abscissurus erat; non tamen prohibuit ne fieret, vt & eius in magistrum suũ ardor aperiretur, & curationis opus ad ingratos illos, qui Deum interficere aggrediebantur, redarguendos patefieret. Quod autem non ad oppugnandum aut vlciscendum Dominus Iesus discipulis suis gladiorum possessionem præceperit, sed ad eorum quæ passurus erat, significationem; licet hoc aperte cognoscere ex Euangelij verbis, cum ipse dicit: Mitte gladium tuum in vaginam: quasi diceret; Non enim propterea iussi vos gladios possidere, vt illis ipsis inuasores vlcisceremini: Non est mihi hoc optabile. Nam si deceret, & mihi opem ferri vellem, possem rogare Patrem meum, & daret mihi plusquam duodecim legiones Angelorum. sed quoniam voluntarie meipsum ijs tradidi, propterea & gladiorum possessionem, ad ea significanda,*

quæ passurus sum, vobis indicaui. si enim permisi paululum te, Petre, gladio vti, ob eas caussas feci, quas prædixi, et vt discipulos ad pericula subeunda promptos efficerem: sed conuerte gladium tuũ in vaginam, quod mihi fas non est gladijs vti, ad imminentes cruciatus auertendos. Nam licet antea gladios emendos Dominus præcepisset, & discipuli se duos habere dixissent, satisque illos esse, magister ipse respondisset, ea re significauit passionis suæ tempus prope esse: quasi gladijs vtendum esset ad inuasores repellendos.

Ita igitur gladium Petrus possidens, secum & in prædicatione afferebat, tum vt sicubi opus esset, illo vteretur, tum vel maxime vt ipsum videns, ad magistri admonitionem memoria tenendam reuocaretur; & eo modo tempus illud, quo Iesus crucem passus est, & ea quæ postea secuta sunt, secum cogitaret, inuidiam scilicet odium, insidias, proditionem, iniustum iudicium, iniustiorem mortis sententiam, crucem, sepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Iudæi facere ausi sunt. Hæc, cum gladium illum Apostolus videret, contemplabatur, hæc assidue animo reuoluebat; hæc secum repetens meditabatur, gladio ipso memoriam suggerente, & ad prædicationem exequendam illum alacriorem efficiente. Hoc gladio & ad omne periculũ pro Christo subeundum armabatur Apostolus, & ad pericula omnia suscipienda, tum vel maxime ad sacras illas cathedras induendas, & iniquorum hominum carcerem habitandum. hęc ibi.

Ex quo loco deducitur ius gladij semper penes Petrũ, eiusque successores fuisse: vsum uero eiusdem gladij non omni tempore conuenire, sed opportuna & diligenti cõsideratione habita, & debitis pręponderatis rationibus, pro loci & tẽporis occasione. Quod satis aperte B. Bernardus lib. 4. de consideratione ad Eugenium explicauit his verbis: *Quid tu vsurpare gladium tentes, quem iussus es ponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis sic: Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipse tuo forsitan nutu, & si non tua manu euaginandus; alioquin si nullo modo ad te pertineret, & eis dicentibus Apostolis, Ecce gladij duo hic, non respondisset Domi-*

nus

nus satis est, sed nimis est. Vterque ergo ecclesiæ & spiritualis scilicet gladius & materialis, sed is quidem pro ecclesia, ille vero et ab ecclesia exercendus est: iste sacerdotis, is militis manu; sed sane ad nutum Sacerdotis, & iussum imperatoris. quod etiam Bonif. octauus cap. unam sanctam, de maio. & obed. explicauit: *In hac* inquit, *eiusque potestate duos esse gladios, spiritualem videlicet & temporalē, Euangelicis dictis instruimur. Nam dicētibus Apostolis, ecce gladij duo hic in ecclesia, scilicet: cum Apostoli loquerētur, nō respōdit Dominus, nimis esse, sed satis. Certe qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis; conuerte gladium tuum in vaginā. Vterque ergo est in potestate ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius, & materialis: sed is quidem pro ecclesia, ille uero ab ecclesia exercendus: ille sacerdotis, is manu regum & militum; sed ad nutum & patientiam sacerdotis.* hæc ille. Idem uenerabilis Beda uidetur censuisse in Lucę cōmentarijs, ut refert S. Thomas in catena aurea, qui libere duos Petro gladios, concedit; *vnum qui audaciam pro Domino certandi doceret, alterum vero nequaquam vagina ereptum, ut ostenderet Apostolos nec totum quod potuere pro eius facere defensione permissos.* hęc ille.

Hoc autem adeo verum est, vt solo gladio materiali Petrum vsum fuisse legamus apud S. Hildebertum Cœnomanensem episcopum, epist. 40. *Duos,* inquit, *in cœna fuisse gladios, hoc quoque & legis & intelligis. Vnum quidem Petrus in Malchū vibrauit, dum Malchus in Christum manus extēderet; Alter vero eductus fuisse non legitur. Apte profecto inuentus est vterque apud discipulos Christi, quia adhuc uterque ostenditur in membris corporis Christi. Membrum enim Christi rex, membrum Christi sacerdos. scienti loquor. nosti gladium regis, nostri gladium sacerdotis. Gladius regis censura curiæ, Gladius sacerdotis ecclesiasticæ rigor disciplinæ. Hos Euangelistam figurasse legisti, dicentem: Domine ecce gladij duo hic.* hactenus ille: Ex quibus aperte constat gladium materialem sub Petri potestate & imperio fuisse; sed magis illius vires in rege ostendi, cum ipse solum bellorum caussa eius præsidio vtatur. Præterea hoc materiali gladio Petrus ad 14

Malchi iniuriam propellendam exercuit, cap. pro membris. 23. q. 3. quem cum vlciscēdi animo eduxisset, in Malcho patientia Domini vulnerata est, quæ legis rigorem atque vindictam temperauerat; de qua re Tertullianus lib. de patientia: *Ille*, inquit, *cui legiones Angelorum si voluisset, uno dicto de cælis adfuissent, ne unius quidem discentis gladium vltorem probauit. Itaque gladij opera maledixit in posterum.* hoc est, gladio uindice Petrum perpetuo interdixit, cum vindicandi animo & cogitationi pręcipiti ille gladiū eduxisset. vnde Nonnus Panopolites in Ioannis cap. 18. affirmat, a Christo Petri cogitatū repressum, ac cohibitū his verbis: *mitte gladium in vaginam*, hoc est, cessa ab ira, in vagina ponito gladium, cum Petri intentio non a mandato legali, neque a vindicandi conatu fuisset aliena, vt ex S. Cyrillo Alexandrino lib. 11. in Ioannem, cap. 35. colligitur. Quæ plane interpretatio a Christi instituto dissentanea non est, dum ait: *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Qui enim gladio utitur ad vindictam, pœnam quoq; gladij subibit, cum non publica auctoritate & imperio, sed pro libito vsum gladij temere arripiat.

Sed id, quod Patres crediderunt, gladium materialem ad nutum sacerdotum exercendum esse, facile explicari potest. Etenim nutus exhortatio est & iussio, ut ex cap. igitur. 23. q. 8. & ex cap. hortatu. eiusdem quæstionis constat. Quod S. Pacianus Barchinonę epistola 2. docuit his uerbis: *Cum per nostram fidem Christiani principes esse cœpissent, ipsi principes catholicæ, hoc est, suæ parti fauentes, proprio dolore commoti sunt; nisi forte Daniel imputabitur, quod a Dario vindicatus est, aut Hester cum pro ea dux regis occiditur, aut tribus pueris, quod propter eos post experimenta flammarum incredulis Rex Babylonius comminatur. Nonne Simonem Magum Petrus iudice stipulante confundit? Num Helymam fauente Sergio Paulus excæcat? qui vindicatus esset Hierosolymis, si quis fidelis illum ligatum habuisset. Nescis seruire ipsas ignoscentibus potestates, & in bonum sanctis Patribus ministrare? sicut Apostolus dixit, principes non sunt timori bono operi, sed malo; vis autem non*

timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex ea per Dominum, minister est enim tibi in bonum. hęc ille.

Id etiam S. Prosper Aquitanicus lib. de vocatione gentium cap. 33. explicauit: *Gratiæ,* inquit, *Christianæ affectibus, etiam ipsa quibus mundus atteritur, arma famulantur.* & S. Leo epistola 73. ad Leonem Augustum, ad ecclesiæ pręsidium, regiam potestatem maxime esse collatam affirmat. & S. Gregorius ad Mauritium lib. 2. epistola 61. Ad hoc potestas, ait: *Super oēs homines dominorum meorū pietate cœlitus data est, vt terrestre regnum cœlesti regno famulentur.* Pręterea nutus gladij materialis dispositionem significat, vt S. Bernardus epistola 256. & 179. & S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. docuit his verbis: *Omnis persona, vel ars, vel virtus ad quam pertinet finis, habet disponere de his, quæ sunt ad finem; bella autem carnalia in populo fideli sunt referenda sic ad finem vt ad bonum spirituale diuinum, cui clerici deputantur: ideo ad clericos pertinet disponere & inducere alios ad bellandum bella iusta.* hæc S. Thomas.

Vnde licet nihil tam cōtrarium sacerdotibus videatur 16
quam prophana militia, armorumq; tractatio, ut in Concilio 4. Toletano can. 44. diffinitum est, & ab Iuone Carnotense lib. 3. de uita clericorum, relatum: non desunt tamē multa bellatorum exempla, quæ pro patria & ecclesię libertate, a uarijs auctoribus referuntur. Anglię enim rex Eduardus III. clericorum conscripsit exercitum, aduersus Scotos Britāniæ Insulę prędatores, annum circiter 1347. auctore Polydoro Virgilio. Quin & Bisetislaum Pracentium Antistitem, Bohemicum regnum sexdecim tenuisse annis, vnacum episcopatu memoratur; illudque peritia rei militaris ab externa armatorum ui conseruasse, ut est apud Aeneam Syluium in historia Bohemica, cap. 25. sic etiam Paulus Tomoreus Collocensis episcopus, ac Franciscanus Cęnobita, Hunnorum copias duxit in Solymanum Turcicum imperatorem, ac in acie prope Budam occubuit; auctore Iouio in lib. de rebus Turcicis. Ioannes Carauajal Hispanus Cardinalis Sancti Angeli, cum Ioanne

Ca-

Capistrano monacho viro sanctissimo, ad Albam græcã, eductis copijs profligauit Muhamedem Othomanici imperij principem. Henricus Cardinalis pontificius in Angliam Legatus, numerosas militum turmas legit aduersus Bohemos. Quę omnia maxime rationi cõsona fuere, cum obsessi ab hostibus, necessitateq. obstricti milites cõscripserint, eosq. pro ecclesię libertate aduersus publicos hostes in aciem eduxerint. Sed de his sequenti cap. dicemus.

17 Ex quibus omnibus facile constat, Federicum primum Rom. Imp. vt Radeuicus lib. 1. cap. 10. contra Hadriani IIII. literas, & lib. 2. cap. 56. testatus est, & Henricũ IIII. imperatorẽ in epistola ad Annonum Coloniensem episcopum, male de huius gladij potestate sensisse. Sic enim habet Henricus scribens contra Gregoriũ VII. *Vt de pluribus pauca referamus, regnum, & sacerdotium Deo nesciente sibi vsurpauit. In quo piam ordinationem contempsit, quæ non in vno, sed in duobus duo, idest, regnum, & sacerdotium principaliter consistere voluit, sicut ipse Dominus Saluator in passione sua de gladiorũ duorũ sufficiẽtia typica intelligẽtia innuit. Cui cum diceretur, Domine, ecce duo gladij hic, respondit, satis est, significans hac sufficienti dualitate spiritualem & carnalem gladium in ecclesia esse gerendum, quibus omne negotium nociuum foret amputandum; videlicet sacerdotali ad obedientiam regis pro Deo: regali vero gladio ad expellendos Christi inimicos exterius, & ad obedientiã sacerdotij interius, omnem hominem docens fore castigandum: & ita de alia in aliam charitate tenderetur, dum neque regnum sacerdotij, nec sacerdotium regni honore priuaretur.* hęc ille.

Turpiter tamen ne dicam inuerecunde Gregorio VII. hanc notam inussit, cum illi imponat præter ius fasque vtriusque gladij potestatem arrogasse. Cum re uera Petri personæ gladij utriusque potestas assignata fuerit, ut simul & terreno & cælesti imperio potiretur. Quod Nicolaus II. dist. 22. cap. omnes, affirmauit. *S. Petro terreni simul & & cælestis imperij iura commissa* fuisse, ut etiam 1. q. 4. cap. quia præsulatus, & Clem. de sent. & re iud. cap. Pastoralis, satis aperte liquet. Nec ab hac opinione abhorrere videntur

dentur illi, qui gladium temporalem tantum ratione finis collatũ esse ecclesię arbitrati sunt, quasi tẽporalis gladius existens in principe sęculari, potestati spirituali ministret: quã opinionẽ amplectitur Couarruuias cap. alma mater. 2.p.§.9. nu.7. Maxime vero & Patrũ instituto & Bonifacij decreto diuersã, cap.12. demonstrabimus. Sed Henrici tẽpore hanc multorum hominum opinionẽ fuisse, ex Berengosio abbate Treuerensi, lib. de mysterio crucis Dominicæ, satis aperte constat: qui cum fuisset Imperatori addictissimus, inductus fortasse auctoritate Henrici abbatis Cluniacensis, qui omnia Imperatori consilia suggerebat ex his ausus est affirmare, non esse legi diuinę contrarium, ut Pontifex regi, & rex quandoque Pontifici pareret. Vtriusque vero munera ita disiunxit, vt Pontifici solum gladium spiritualem cõcederet, & temporalem adimeret; licet ratione finis nemo negauerit in Pontifice extitisse. quę res cum in controuersiam uocata non fuerit, frustra Bonifacius decreuisset illud, de quo nusquam gentium dubitatum erat.

Quare si ad mysticam significationem recurramus, ad quam sępe ecclesię Patres confugerunt, gladij vtriusque potestas duplicem vitæ statum denotat, vt Theophilus abbas in Prato spirituali cap. 40. affirmauit; *Duo gladij duas vitas significant, actiuam & contemplatiuam: Si quis ergo has duas virtutes habeat, hic perfectus erit.* Quare cum actiuã vita sępe armorum præsidio nitatur, qui perfectus est & in perfectionis statu consistit, vt sunt episcopi, arma tamquã vitę suæ auxilia quærere debent, ut hostes qui sæpe armis uirtutem impugnant, arceant & propellant. Vereor tamẽ ne illa sit nimium audax hominum sententia, qui affirmãt ex sensu literali nihil de duobus gladijs materiali & spirituali clarum haberi: cum profecto nullum alium sensum & aptiorem, & veriorem Patres agnouerint. 18

Ex quibus omnibus Francisci Duareni imposturę deteguntur, qui lib. 1. de sacris ecclesiæ ministerijs, cap. 4. uafre nimium & callide in ecclesiã, & ecclesiastica tribuna

lia debacchatus,tamdem gladij ius atq; imperium ab omnibus ſacerdotibus ſuſtulit; ſolisque ciuium magiſtratibus conceſſit. Sed eius verba audiamus: *Gladij ius & imperium non habent ſacerdotes, ſed magiſtratus ciuiles, vt clare teſtatur Chriſtus,cum ait:Regnum meum non eſt de hoc mundo,& reges gentium dominantur eis: Vos autem non ſic. Nam & Petrus præcipit eis,vt paſcant gregem non dominantes. Inde Hieronymus ad Nepot.Epiſcopi,inquit,ſciant ſe ſacerdotes eſſe nō dominos. Itaque dicuntur non habere territorium, nec prehendendi ſummouendiq. facultatē,magiſtratibus quibuſdā Romanis nō diſſimiles;qui,vt Gellius ait,vocationem habebant non prehenſionē.* Ex quibus apparet maxime huius hominis conatus eo potiſſimum ferri,ut non modo eccleſiæ poteſtatem lædat fœdetq. verū etiam omnia eius munimēta conuellat.Nos autem ne hæc irrefutata tamquam foueam prætergrediamur,ſuis opportunis locis libri ſecūdi,bonā magnā huius diſputationis partē pręſcribimus.Exoratū tamē uelim lectorem, vt ęquo animo me alio progredientem ſuſtineat, ut facile ex his quæ dicenda ſunt, huius hominis temeritatem exiſtimare poſſit.

CAP. IX.

Petri ſucceſſorem iure ob ſui corporis cuſtodiam, eccleſiæque præſidium, ſatellitio militum ſtipari poſſe.

SVMMARIVM.

1 *Olim lictores ſacerdotibus veteris legis præſidio fuiſſe.*
2 *Quid hæc vox magiſtratus ſignificet apud ſcripturam.*
3 *Qui dicerentur ſcribæ,& eorum munus.*
4 *Milites corporibus cruci ſuffixis ſeruandis, adſcripti ex S. C.*
5 *Ioiadæ ſacerdotis facto conſtat, arma & milites templi præſidio fuiſſe.*
6 *Ioiadæ factum recte in exemplum trahi poſſe.*
7 *Imperatores olim inermes ad templum accedebant.*

8 *Non*

8 *Non decet nostro hoc tempore Pontifices absque militari præsidio incedere.*

9 *Pontifices a nonnullis hominibus petulantissime fuisse tractatos, licet ante Pontifices nudi gladij delati fuerint.*

10 *Pontifices cum virgam magistratus insigne gerant & virgis reos cedant; iure debent stipari lictoribus.*

11 *Septem Diaconi olim incolumitati episcopi consulebant.*

12 *Cyrillus armis septus, Iudæos in exilium misit, illorum bona publicauit, & diripienda Christianis concessit.*

13 *Parabolanos qui sub episcopi tutela erant, Cyrillo præsidio fuisse.*

14 *Defensores Episcoporum qui fuerint.*

15 *Heretici, ex Aristotele & ex varijs historijs, Pontificis satellitium impugnant.*

16 *Omnes rationes opposita dissoluuntur.*

17 *Aristoteles armis Remp. defendendam docuit.*

18 *Hæretici ut errores sererent, armis vtebantur; quod secus a pontificibus Romanis factum fuit.*

19 *Milites boni præsidio ecclesiæ esse debent.*

LOCVS & res ipsa adhortatur ut de satellitio Pontificis disseramus, quod hoc tempore tam est a pessimis quibusque hæreticis impugnatum, quam si iure diuino ipsis Pontificibus esset prohibitum, vel ab eorũ dignitate, & spirituali potestate abhorreret maxime. Qua de re æquum esse arbitror, ab origine (vt aiunt) vltima, totam hanc disputationem inchoare, vt illi ab ea mente depellantur, qui Romanum Pontificem seruis publicis stipari, & in corporis custodia aliquod suę uitę præsidium constituere, absurdum existimãt. Fuit quidem olim militia Tẽpli custodię adscripta, quę res sacras seruare, sacerdotes stipare, iniurias arcere, sontes iure prehendere, & in uincula deducere posset. Quod abũde ex lib. 1. Machab. cap. 4. constat, a Iuda ædificatas turres firmissimas, ibique milites collocatos, ad gentium vim repellendam. 1

dam. Mox vero Herodes rex, ut ait Iosephus & Cor. Tacitus lib. 5. historię: Templum custodia muniuit, turrimque templo continentem firmauit, quam in gratiam Marci Antonij triumuiri, Antoniam appellare uoluit. Habuisse autē Iudęos eius custodię caussa, milites assignatos, satis indicat Acto. 4. caput. Vbi a templi pręsidio & duce militiæ, inobedientes legi, ut ipsi dicebant, in vincula adductos; & cap. 5. a pręfecto pręsidij templi, nonnullos prehensos & in carcerem coniectos legimus. Sed in exemplaribus Gręcis quę omnium manibus circumferuntur, στρατηγὸς, idest, magistratus templi habetur, apud Theophilactum & alios στρατὸς τοῦ ἱεροῦ, idest, *templi præsidium*, legitur. Quodcumque tamen sit, nostra nihil refert, cum ex vtraque lectione, templi pręsidio ascriptos milites comprobetur: qui nō solum illud tuerentur, sed etiam puniendos in vincula raperent.

2 Sed satis mirari non possum, cur quidam ex recentioribus nostrum interpretem parum apte uertisse hunc locū existimet, quod voce illa στρατηγὸς, magistratum militare nō expresserit: quod plane satis temere illum dixisse arbitror, cum aperte ex cap. 16. Act. discrimen inter ἄρχοντας, idest, principes, & στρατηγοὺς, idest, magistrat⁹ cōstet: Proprie enim illi magistratus dicuntur, qui pœnis prosequuntur reos eosque acerrime castigant; vt Lucas eodem loco docuit his verbis. *Et magistratus scissis tunicis eorum iusserunt eos virgis cædi.* ergo στρατηγοὶ, illi erant qui lictoribus utebantur, vel sibi milites adiungebāt, ut manum inijcerent, uel uim sicunde forte ingrueret propulsarent. Et paulo post: *& cum dies factus esset* στρατηγοὶ, idest, magistratus: *miserunt littores* ῥαβδούχους. hæc ibi. Immo etiam glossarium uetus latinum, στρατηγίαν, magistratū, & στρατηγὸν quoque magistratum siue Duumuirum transtulit, prętorem uero στρατηγὸν ῥώμης nominat, cū absolute hęc uox στρατηγία pręturā non significet, nisi addatur ῥώμης ubi erat.

3 Hi tamē magistratus apud Hebręos שטרים schoterim dicebantur idest, monitores, qui sacerdotum placita non modo diuulgare pronuntiareque; sed etiam auctoritate, si

opus

opus erat,uel ad agendum aliquid impellere poterat. Hos Rab. Solomō flagris & loris armat,ſicut Romani ſuos magiſtratus,qui lictores apparitoresq. habebāt. Quod aperte ex 2.Para.cap.34.& Deut.cap.16. cōſtat.Vbi inter alia legis præſcripta hoc vnum extat,ut in ſingulis Vrbium portis Iudices,& ſchoterim, ideſt,magiſtratus qui lictores, & monitores,ſeu apparitores deferrent,ut ius adminiſtrarēt iudicio iuſto. Aquilas Ponticus hos ἐκδικητὰς, ideſt, facinorum uindices tranſtulit. Septuaginta γραμματεῖς hoc eſt ſcribas,ſiue litterarum publicarum promulgatores & vindices tranſtulerunt; quod aperte ex cap. 1. Ioſue collegit Andreas Maſius.

Sed hoc militū genus longe ab illo diuerſum fuit,cuius 4
partes erant cruci ſuffixos ſeruare, & ne cadauera a crucibus abſtraherentur, armis & diligenti præſidio munire. Capitale enim erat ex S. C. (vt ait Petronius Arbiter in ſatyra) militi, cuius dolo malo,aut culpa cadauera detracta forent. Quare cum milites ad ſeruanda & munienda ſepulchra adſcripti non eſſent,immo iure. P. R. cadauera in ſepulchro ſeruare, aut medicare funus prohibitum:merito a Pilato militum manus ad ſepulchrum muniendum a ſacerdotibus poſtulabatur. Quibus Pilatus, *habetis* inquit,*cuſtodiam*,ex ueſtris militibus pręſidium collocate:*ite, cuſtodite ſicut ſcitis*, ſeruari oportere. Homo uero Romanus uſus eſt uoce Romana, ut milites cuſtodiæ adſcriptos ſignificaret. Solēt enim Apoſtoli multas uoces latinas ſuis ſcriptis inſerere,quæ conſuetudine receptæ erant. Quales ſunt *pretorium* apud Paulum & Matthæū, & hęc uox apud eūdem Matthæum cap.27. ut ait Theophilactus, *cuſtodia*; qua apud Latinos tam illi qui ſeruant,quam ſeruati & cuſtoditi intelliguntur: *ſudarium* etiam apud Ioannem cap. 11. & Lucā Acto.19. latina vox eſt. Sed quamquā apud Gręca exēplaria ἔχετε τὴν κουστωδίαν, ideſt, *habete cuſtodiā* legatur,quaſi a Pilato ſuorum militum fuerit imperata cuſtodia;tamen haud abſurdū erit coniectari, ut vulgarē lectionem defendamus, de ea cuſtodia quam templum ha-

bebat, Pilatum locutum fuiſſe.

5 Sed hæc ſatis ad rem faciunt, cum etiam ex Scripturæ ſacræ teſtimonijs cõſtet, in templo lanceas, clypeos, & omnia armorum genera fuiſſe, quibus illud populi præſidio defendi poſſet. Legimus Paralipomenon lib. 2. cap. 23. a Ioiada ſummo ſacerdote cuſtodias domus Domini, & milites templo adſcriptos fuiſſe; quorum præſidio Athalliæ tyrannidem deprimere, & filium regis publice inaugurare poſſent. Nam pręter quattuor millia leuitarum, qui excubias domus Domini agebant, etiam fuiſſe milites leuis armaturæ 4. Regum cap. 11. conſtat. Quo in loco vbi noſtra editio *milites* hebręa lectio habet *celeres*, ideſt, leuis armaturæ, vt Vatablus, & Sanctes Panninus adnotarunt.

6 Quamobrem ſi in exemplum trahi poſſunt, veteres mores, hic vnus eſt, qui noſtro inſtituto facile aptari poterit; cum armis vitæ præſidia quærere, & libertatem eccleſiæ tueri conſultiſſimum ſit, & Petri exemplo quaſi decreto firmatum. Habent enim noſtra hæc tempora multa incommoda, habent multas calamitates & infortunia, ab aduerſarijs Romanę eccleſiæ illata: qui tantum abeſt, ut dignitati, & muneri Apoſtolico deferant, quam quod etiam Põtificum uitæ ſalutique inſidientur. Quæ omnia inter alia ſtipatorum caterua anteuerti poſſunt, qua auctoritas Apoſtolica defendendi, & amplitudo decorari oportet.

7 Olim cũ Imperatores maximo cultu eccleſiã proſequerẽtur, & humi cubare, & ad ſacerdotum pedes ruere, & ad eorum conſpectum diadema detrahere, caputque eorum manibus obiicere, (vt ait Chryſoſtomus tom. 4. homil. 5.) conſueuiſſent; Pontifices armis non egebant: cum omnia illorum ſententia & auctoritate gubernarentur. *Soliti enim erant Imperatores*, vt ait Theodoſius Imperator, in edicto regio, de iis qui ad eccleſiam confugiunt, (quod tom. 5. cõcilij Epheſini habetur, & apud Ant. Auguſt. lib. 1. conſtit. græcarum Iuſtiniani, tit. 12.) *cum legitimis armis numquam non circundarentur, quique ſine armatis ſtipatoribus eſſe non poterant, Dei templum ingreſſuri; foris arma relinquere, &*

psum etiam diadema regiæ maiestatis insigne, humiliter deponere. quę quidem consuetudo a veteribus illis Imperatoribus originem traxit. Nam Hadrianus Imperator, vt auctor est Spartianus, cum in Aetia sacra celebraret, ne quidem ipse cultrum in sacris detulit, nullumque armatum cum eo templum ingredi passus est. Iulianus quoque fidei pestis, simili de causa Arsacium Galatię Antistitem hortabatur (in epistola de hac re conscripta) ne ducibus in Vrbem ingredientibus, sacerdos obuiam fieret, nisi quando ad templa deorum accederent; & id solum intra uestibulum, & eos intrantes nullum militem armatum procedere permitteret, cum statim ac dux delubri limen ingressus fuerit, publicam personam deponat, & illam sacerdos induat.

Sed cum conuerso rerum ordine, ecclesia iam sit milite completa, & sacri Pontifices sæpe ab Imperatoribus vinculis immaniter constricti, ad carcerē barbarica feritate raptati, sæpe mali mulctati fuerint; debet ne tantis hominum calumniis tanta dignitas exponi, & imbelles inter audaces milites, vbi iura silēt, intrepide se committere? Cum iam a priuato quoque homine eorum auctoritas temere oppugnetur, quam veteres principes religionis caussa maxime suspiciebant? Num erit consonum eos vitam priuatam cum dedecore agere, & precibus ea consequi velle, quę ne armis quidem, inter tot, huius sęculi ad deteriora labētis scelera impetrari possunt? *Lachrymæ arma sunt sacerdotum* (vt ait Ambrosius ad Auxentium) quando prosunt & ecclesiam iuuant. Profuerunt apud Ethnicos, & illæ maxima negotia confecerunt, quibus nostri nihil deferunt. Nihil enim iam a flagitiosis hominibus consequitur humilitas, nihil impetrat demissio. Quare decuit Pontificum maiestatem, non solum legibus, sed etiam insignibus splendoris & imperij, hoc est, lictoribus, & publicis seruis armari, vt vtroque tempore bellorum & pacis omnia legitime gubernarentur. 8

Quod variis exemplis ex historia collectis confirmare 9

poſtumus. Primo anno Domini 637. Cum milites, Mauritij Chartularij auctoritate, ad diripiendum theſaurum eccleſiæ Lateranenſis diſcurrerent, a clericis cum armata iuuenum manu, qui a Seueriano PP. re prouiſa coierant, magna animi alacritate repulſi, eo prorumpere nequiuerunt. Præterea Anno Domini 693. (vt Otho Friſingen. lib. 5. ca. 12. refert) Sergius PP. cum populum in Zachariam Protoſpatharium commotum, & armis tumultuantem ſedaret, cum laudauit, quod pro ſua ſalute, tam alacriter arma ſuſcepiſſet: ſic Exhilaratus dux in Campania, cum populos in Pontificem excitaſſet, à Romanis, qui ſuum Pontificem colebāt maxime, obtruncatus eſt. Hoc vero tempore, ante Pontificem Romanum nudos gladios in ſignum iuſtitiæ, & poteſtatis delatos fuiſſe, vt tanta Pontificis auctoritas, etiam in gladij materialis geſtatione omnibus conſpicua foret; aperte ex annalibus B. Corij colligitur, vbi ſic habet: *Ab Hadriano ſummo Pontifice Deſiderius rex impetrauit, vt qui nudum gladium ante Pontificem geſtarent, ij natione Longobardi eſſent, quemadmodum priuilegium teſtatur cui ſubſcripſit Ceſius Fontanus Romanus Apoſtolicus Cācellarius, ſcribendo adfuit Vrſinus Angelus Anno poſt Chriſtum 796. Actum Romæ Sexto Idus Maias. Idem etiam a Carolo Rege Francorum impetratum, ſubſcripſit Caroli ſcriba Aquinus Potinus, ſcribendo adfuit Iacobus Canarinus Mediolanenſis*. hæc Corius. Licet alio inſtituto id retulerit Ioannes B. Fonteius lib. 2. de Ceſiorum gente cap. 19. Subſecuta deinde fuerunt alia turbulentiora tempora, & quem antea populus ſummis honoribus proſequebatur, ſummis iniurijs abſque cauſſa onerare non deſtitit. Leoni III. Paſchalis & Campolus ciuitatis principes, Anno 799. diſpoſitis inſidijs vim grauem intulerunt; & impetu facto, Leonem corripuerunt, & in terra abiectum; Paſchali caput, Campulo pedes tenentibus, ſacris veſtibus exuerunt, atque oculos elidere, & linguá præſcindere contenderunt. Tractum inde in proximum templum, & ante altare cōſtitutum, diris affecere vulneribus; & mox ſemianimem & ſanguine madentem, in Monaſte-

rio S. Erasmi arctæ tradidere custodię. Quam impietatem Carolus Magnus imperator (vt ait Otho Frising. lib. 5. cap. 30. & 31. & Robertus Guaguinus, & Paulus Aemilius lib. 3. de gestis Francorum) grauissimis pœnis prosecutus est. Ad hęc, Vido Tusciæ dux , Marrochiæ vxoris impulsu, Anno Domini 917. Ioannem Papã X. missis in Lateranum satellitibus, faucibus ceruicali occlusis interemit. Præterea Stephanus IX. Anno Domini 941. per tumultum, Alberici factione oppressus, fœdisq. vulneribus affectus, extinguitur. Sed cum iam hoc fœdum facinus omnes homines exhorrescerent, Crescens Nomentanus Anno Domini 985. Ioannem XV. Vrbe per summam vim expulit, & postea Gregorium V. Anno 995. eadem vrbe, eodem scelere inductus, exclusit. Quare cum Pontifices summis onerarentur contumelijs, & sæpe eorum dignitas populari temeritate maximo dedecore læderetur, suæ incolumitati consuluerunt. Inter quos Leo IX. uir summæ prudentiæ & plurimi consilij, Anno 1049. cum Patrimonio B. Petri quasi iure hæreditario, a Normandis fuisset exutus, egregie docuit (vt ait Nicolaus Cardinalis ab Aragonia in suo regesto) iura ecclesię armis esse defendenda. Eius vero successor Stephanus X. Anno 1057. eamdem caussam intrepide suscepit. Gregorius V I I. Anno 1073. quamquã ab Henrico IIII. Vrbe obsessus fuerit, acerrime tamen ecclesiæ immunitatem (vt ait Guilielmus Tyrus lib. 1. sacri belli cap. 13.) tutatus est. Hinc Paschalis I I. Anno Domini 1100. tametsi dolo malo ab Henrico V. in sacro B. Petri templo petulanter & contumeliose comprehensus, ui & metu priuilegia ecclesiæ abrogarit, (vt ait Otho Frising. lib. 7. cap. 14. & Ioannes Tusculanus in epistola de captione Papę Paschalis, quę habetur in notationibus ad epistolas Iuonis Carnotensis) eam tamen dedecoris maculam, quam barbarico bello & furore susceperat, deleuit; & Imperatoris improbitatem in synodo Romana compressit & extinxit. Sic Eugenius III. antiquos ecclesiæ hostes militia coercuit, cum Iordanem Petri Leo

nis filium, ad ius Patricij ſui repoſcunt, ut auctor eſt Friſingen. lib. 7. cap. 31. Quibus exemplis facile perſuademur, multorum hominum improbitatem armorum pręſidio coercendam, & Pontificis amplitudinem armato milite defendendam; ne tot hominum iniurijs tanta auctoritas pateat.

10 Sed pręter hęc exempla, hanc eamdem rem alijs rationibus confirmemus. Primum ab his qui publicum magiſtratum gerunt uirgam principatus inditium deferendam eſſe, ſuperius ex uarijs auctoribus demõſtratum eſt. Ex quibus aperte liquet, ſummos magiſtratus lictoribus ſtipari oportere, ut in repentinis ſeditionibus compeſcendis, uel in grauioribus periculis propulſandis, plurimum viribus & potentia valerent, ad res humanas confirmandas, quę ſæpe armis & cædibus funeſtantur. Qua de re magiſtratus Populi Romani lictores, uiatores, & apperitores habebãt, ut ait A. Gellius lib. 13. cap. 12. non tam ut populum ſummouerent; quam vt ſontes in vincula adducerent. Hos tamen lictores Liuius lib. 45. & Seneca epiſtola. 95. ſummotores nuncupauit, qui ſoliti erant gladijs populum ſummouere; ij quoque ſacerdoti apparebant, eique occurrenti ſummouebant meretricem, vt auctor eſt idem Seneca & cõtrouer. 2. lib. 1. Iidẽ cõpulſores a Gellio lib. 10. cap. 3. executores, ſiue exactores ἐπιβασεῖς ἀπαιτηταῖς & ἐπιλλω-πεῖς dicũtur a Gloſſario. In libro legũ Vuiſigothorũ 2. tit. 1. cap. 17. & lib. 2. variarum, epiſtola 13. & 20. & lib. 3. epiſtola 20. & lib. 4. epiſtola 37. 22. 47. & lib. 8. epiſtola 24. & 27. & lib. 9. in edicto Athalarici, omnes hi lictores ſagiones ſiue ſaiones dicti fuere; fortaſſe, vt ait Iſidorus lib. 5. etymo. ab exigendo. Iſocrates orator, epiſtola 9. ῥαυδούχους appellat, ideſt, virgarios; quia illos magiſtratus ſuo ῥάβδῳ, ideſt, ſceptro & virga, innolẽtes & refractarios armat; vt his quaſi legum repagulis & viribus, turba ſummoueri, & ſubditi omnes in officio cõtineri poſſent, de quibus Martialis lib. 11. ad Baſſum ait.

Non consulatus ipse non Tribunatus,
Sæuisque faces, nec superba clamosi
Lictoris abiget virga.

Eadem prorsus ratione apud sacram scripturam lictores qui hominum impetus cōpescere sunt soliti, ῥαβδοῦχοι dicti sunt, quia ῥάβδῳ virga cędebant reos, ut Acto. 16. cōstat. ergo si ἀπὸ τοῦ ῥάβδου, ῥαβδοῦχοι originem ducunt; & lictores non nisi ad magistratus imperium indicandum deferri non possunt, profecto Romanus Pōtifex qui virgam ferreā ad perfidos comprimēdos a Christo Domino accēpit, poterit stipari lictoribus: cū ἀπὸ ῥάβδου ῥαβδοῦχοι, idest, lictores, & virgarij dicantur. Quę enim ratio est eos lictores gestare non posse, quos confiteare uirgam habuisse? aut cui uirgam iure cōncedis, eidem uelle potestatem deferendi seruos publicos abrogare? Sed hęc liquido ex episcoporum iurisdictione constabunt: qui cum ex suo proprio munere iudicium exercere, cruciare reos, & pœnas temporales transgressoribus imponere, & virgarum coertionem tamquam tormenta congruę seueritatis adhibere possint: (vt habetur cap. si res. 14. q. 6. & cap. circucelliones. 23. q. 5. & 86. dist. cap. non liceat. & 95. dist. cap. cum beatus. & 5. q. cap. 5. illi) merito debēt stipari lictoribus, ut virgarum pulsatione veritatem extorqueant. Sed Augustinum de hac re in epistola 159. ad Marcellinum comitem loquentem audiamus: *Noli perdere paternam diligentiam quam in ipsa inquisitione seruasti, quoniam tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti: qui modus coertionis & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in iudicijs solet ab episcopis adhiberi.* Virgarum uero pulsatio a lictoribus fiebat, qui gladios deferebant, ut ait Philo lib. contra Flaccum Aegypti pręsidem. Nam apud Alexandrinos, qui virgis reos cædebant, Spathephori, idest gladij gestatores, & eorum duces Protospatharij dicebantur. Virgarum uero pulsatio liberis homini-

minibus adhibebatur, cum serui flagris cęderentur, ut ait Iacobus Durantius lib 1. variarum, cap. 15.

11 Ad hæc olim ante quam Imperatores sua pręsentia & fide ecclesiam cohonestarent, septem diaconi cum alijs ut Euaristus Pontifex instituit, episcopi inter concionādum latus claudebāt; ne illis aliqua inferretur iniuria, quos pro viribus ab omni periculo abstrahere, & custodire debebant. Nam cum episcopalis dignitas omnium sit amplissima, necesse fuit episcopos famulitij multitudine comitari (vt ait Iustinianus nouella 6. & Matthæus Blastares in Nomimo) tum propter muneris amplitudinem, cum ipse inspector & curator omniū Christianorum sit; tum ut testes bonorum operū secum deferant: quod Lutius Papa in cap. iubemus, de consecratione dist. 1. *testimonium ecclesiasticum* appellauit, videlicet, *duos presbyteros & tres diaconos*, vt Ado Treuerensis in martyrologio 4. non. Martij retulit. Nunc uero cum truculentissimi hostes apud Anglos & Germanos ecclesiam inuaserint, qui summo odio episcopum Romanum prosequuntur, num suę dignitati consulere, & vt decet totius Orbis & Vrbis Antistitem armis & militari pręsidio stipari crimē erit? licuit Eusebio Samosateno, qui propter ecclesiā multos pertulit labores, ut scribit Theodoritus lib. 4. cap. 12. *militari ornatu & thyara capiti imposita Syriam Phœniciam, Palestinam peragrare et presbyteros & Diaconos cum hoc militari ornatu creare*: & Pontifici Romano omnium Antistitum principi satellites deferre non licebit? Licuit Synesio episcopo sanctissimo se armis tueri, & ipsis vitę suæ præsidia quęrere, ut in eius epistolis legimus, & sola hæc culpa in Romanos Pontifices conferenda erit, a qua omnes alij liberantur?

12 Basilius cum per summum scelus ante pręsidem duceretur, tota Vrbe trepidatum est; omnesq. ciues (communi omnium ardore) armis, saxis, & telis pro episcopi salute egregie decertarunt; vt S. Greg. Nazianz. id maximæ ciuibus laudi tribuit, cum eos pietas ad tanti episcopi defensionem excitasset; & solum Romano Pontifici hoc idē

ponen-

ponendum erit in culpa quod alijs extra omnem culpam caussamque ponitur? S.Cyrillus Alexandrinus ob hanc caussã ab egregijs ecclesię scriptoribus magna cũ laude cõ mẽdatur,& solus Romanus Põtifex huius rei culpam effugere nõ poterit? sed sãcti Cyrilli factũ referamus,ut quantũ a suspicione reprehẽsionis absit Romanus Pontifex cõstet. Orestes Alexãdrię prẹfectus apertas cũ Cyrillo inimicitias gerebat, eiusq; potẽtiã oderat, qđ episcopus multa ex publicis negotijs ad se pertraxisset. Partes præfecti, Iudæi qui pietate se Deo prẹstare arbitrantur, si Christianis malorũ caussa sint, tuebãtur: eũq; contra Hierarcẽ Cyrilli charissimum concitarant. In quem Orestes commotus rapere hominem,verberibusq. subditum affligi iussit. Cyrillo cum huius mali caput compertum esset,primarios Iudæorum accitos, minis perterruit, vt populum commoueré,& prẹsidem aduersus Christianos concitare desisterent. Quibus verbis commoti,nocte intempesta,cum S.Alexandri templum igne iniecto ardere, falso per varios Vrbis vicos conclamassent; multos Christianos,qui opem laturi accesserant, trucidarunt. Re comperta,postquam Iudęorum flagitiũ in aperto fuit, Cyrillus multitudine stipatus, synagogas eorum ademit,bona publicauit,populo diripiẽda dedit,eosque vrbe expulit. Orestes Cyrilli osor id ęgre ferens,ad Imperatorem retulit. Cyrillus etiam Iudæorum audaciam ad principem scripsit. vicit episcopi sententia, eiusq. factum potiori caussa stetit. Qua de re vehementissime irritatus prẹses, in episcopũ vindictam parabat, eiq. per summam vim dolo malo insidiabatur: cuius graue periculum cum religiosi homines amouere voluissent, plusquam quingenti Cyrilli vitæ prẹsidio fuere. Vehebatur tunc Orestes curru multitudine stipatus: cui pij homines obuiam facti, eum conuicijs & contumelijs proscidérunt,grẹculum & idolorum sacerdotem nominantes: rei periculo perterritus præses,se Christianum iactat,falso tamen. Quo responso, quasi per iocum misso, grauiter indignati,Orestem lapidum ictibus impetiuerunt. Ammonius

vero, quem postea Thaumatium, idest, admirandum appellauit Cyrillus, quia pietatis caussa egregie pro ecclesię libertate pugnauerat; saxum in faciem præsidis coniecit; quo totus sanguine consperfus ac cruentatus est.

13 Hi vero homines, qui intrepide Cyrilli caussam suscepe runt, non erant monachi, vt falso Sozomenus affirmat, a quo Socrates lib. 7. cap. 14. & Nicephorus lib. 14. cap. 15. mutuati sunt. Sozomenus enim cum episcopo, & monachis esset nimium quantum, quemadmodum & Theophilo Cyrilli auunculo infensus ob hæresim, quam ipse animo conceperat, hanc notam Cyrillo imponere, & ex suis scriptis inuidiam apud omnes homines conflare conatus est. De qua re a Gregorio Mag. lib. 6. regesti epist. 31. coarguitur. Fuisse vero collegiũ parabolanorum quod auxilium episcopo tulerat, vel hęc vna satis coniectura facit; quod sub episcopi prȩsidio fuerit, quod eodem anno, & eisdem consulibus, sub quibus Orestes lapidibus impetitus est, Theodosius Imperator de certo numero parabolanorum præscripserit; quod simul omnes incedere, & in forum publicumq. iudicium gregatim accedere, & Decuriones in hoc collegium cooptari vetuerit: vt in Cod. Theodos. lib. 16. tit. 2. constitutione 42. & 43. legimus. Parabolani vero dicti fuerunt, nõ quod glebę adscripti, ut ait Alciatus lib. 4. dispunctionum cap. 9. aut toto tempore uitæ hospitalium xenonumque seruitio addicti fuerint: sed quod intrepidi, ut docet Cuiacius nouell. 3. & audaces ui derentur; & quia ad curanda ægrorum corpora deputati, in periculis non paruis uersarentur, ex frequenti ægrorũ contactu. Hi etiam Parabolarij dicti, sicuti & Iulio Frontino Matheseos 8. bestiarij, & Socrati paraboli. Qui certo numero ab episcopo ordinabantur, ut ex Cod. de epis. & cler. l. Parabolani. & l. nõ plures. aperte colligitur. Qui licet ecclesiæ officia non exercerent, & proprię ecclesiastico muneri addicti non essent, quodammodo tamen ministerio ecclesiæ deputati videbantur. Quod plane fuit in caussa, cur ob collegij societatem & institutum, monachi

dicti fuerint: quemadmodum & Copiatę, idest, laborantes, & qui cereos, & funabula deferebant: ex C. Theodosiano lib. 10. & lib. 16. tit. 2. l. 15. a clericis separantur; & inter iuuenes recensentur, cum certa esset clericorum ordinatio, horum non ita. hi vero qui lectuli defuncti ministerium faciunt, dum ad sepulchrum defertur, decani dicuntur. l. non plures. C. de sacrosanctis ecclesijs, vt A. Augustinus in notis ad Iuliani epitomē docuit. Arma vero eos detulisse ad pericula submouenda, quæ ipsis noctu diuque in deportatione ęgrorum defunctorumq. imminebant, ratio ipsa adhortatur: ab his vero decanis ecclesiæ carcer decanica dicitur, ab illorum fortasse ministerio, ut idem A. August. est auctor. Vereor tamen ne idem a B. Ignatio epistola ad Antiochenos operarij, & a Hieronymo ad Rusticum fossarij dicti sint.

Hos vero parum a defensoribus ecclesię diuersos fuisse, facto ipso comprobamus. Licuit tunc parabolanis episcopi iniurias armis propellere; licet etiam nunc defensoribus materialia arma in ecclesię defensionem capere, & hostes impetere. Quod Nicolaus I. in epist. ad episcopum Treuerensem, vt habetur ca. auctoritatem. 15. q. 6. aperte demonstrauit his verbis: *Quin etiam præfato fratri nostro filijsq. Treuerensis ecclesiæ, illiusque defensoribus hæc in mandatis damus, vt spirituali, & materiali gladio tamdiu malignos illos eorumq. fautores insequantur, quousque cum integritate possessionis directe reuocentur.* Hinc constat Ecclesię Antistites posse bellū indicere, hostes bello lacessere. 23. q. 8. ca. igitur. & ca. hortatu. & ca. vt pridem. inimicos insequi gladio (vt ait S. Gregorius lib. 12. epist. 21.) infideles impugnare, vt Leo IIII. contra Agarenos exemplo demonstrauit. Qui vero fuerint isti defensores, synodus Mileuitana cap. 16. & cap. 19. & Petrus Vrbeuetanus episcopus, in B. Damasi papæ annotationibus explicauit: *Gregorius*, inquit, *vt est auctor Ioannes Diaconus, remotis a suo cubiculo sæcularibus, clericos sibi prudentissimos conciliarios familiaresq. delegit. Nemo laicorum quidlibet palatij ministerium vel ecclesiasticum patrimo-* 14

trimonium procurabat, sed omnia ecclesiastici iuris munia, ecclesiastici etiam viri subibant: ob quod se nonnulli procerum sub obtentu religionis tonsurare cœperunt. Hac consuetudo postea diu obtinuit in Romana ecclesia, vt omnia ecclesiastica ministeria, tũ priuatim, tum publice per solos clericos administrarentur. Quare Notarij & defensores, ex clericorum quoque ordine sumebantur: quod tamen & ante Gregorium obseruatum a religiosis Pontificibus, & ex rescriptis Zosimi & Gelasii Pontificum apparet. Quod autem fuerit defensoris officium, breuiter describitur a Pelagio in rescripto ad Antoninam Patriciam, quæ postulabat monachum fieri defensorem: in quo ostendit monachi, & defensoris officium conuenire non posse. Illis enim, inquit, quies, oratio, labor manuum: at his caussarum cognitio, conuentiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Præterea ex decreto Vrbani patet, procuratoris nomine intelligi quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, præpositum, Oeconomum, vice dominum. Defensoris nomine aduocatum, castaldum, & iudicem. Vice domini & maiores domus ab episcopis, ex ordine cleri instituebantur viri prudentes, quibus episcopij, idest, domus episcopalis, cura & administratio cõmittebatur, in hospitibus suscipiendis, et caussis cognoscendis; ut apparet ex rescripto B. Gregorij ad Antonium, & ad Clementiã Patriciam. hęc ille. qui plane defensores nobiles uiri cum primum a Gregorio clericali tonsura insigniri cœperunt, in Vrbe per singulas regiones fuerunt distributi; ut ait Ordo Romanus, quem Gregorius Cassander edidit. tum in primis ut sub eorum pręsidio ecclesiæ forent, tũ uero etiã ut ipsummet episcopum, eiusq; caussas omni studio defenderent. hi similes defensoribus ciuitatum censentur, ut ex Alcia. lib. 3. disp. ca. 5. patere potest: & scholasticis ex foro, ut Concil. Sardicen. cap. 10. & Cartag. cap. 9. idest, caussarum defensoribus siue aduocatis. omitto etiam eos episcopos, qui heroum munere temporalem dignitatem episcopatui annexam habent; quique & cæli & terrę principes, vt ait Hermoldus Buzouiensis lib. 1. cap. 4. regum beneficio instituti sunt: quibus non solum suo iure arma por-

tare,ſed etiam principum munere armatis militibus ſtipari cōuenit, vt Herbipolenſis epiſcopus,qui nudum gladiū habet ad aram maximam collocatum: de quo tritū illud; *Herbipolenſis ſola, enſe iudicat & ſtola.* vt Renatus Chopinus lib.2.de ſacrapolit. tit. 1. Reginaldus Pol.lib. de Papę poteſtate cap. 43. Vnde Iulius.II. ut ait Cardinalis Bembus lib.12. hiſtorię Venetę,Heluetios omnes honorifico nomine defenſores appellauit,quod omni armorum genere, libertatis Pontificię aſſertores fuiſſent.

Hęc quidem hactenus,quod reliquum eſt de hæreticorum rationibus dicam.Hæretici, quibus nihil tam eſt cordi, quam ut Romanam eccleſiam impugnent; non modo presbyteros armis ſtipari uetant, ſed etiam priuatos homines,qui nullo eccleſię muneri dicati addictique ſunt, arma deferre tam prohibent quam quod maxime. Hi Anabaptiſtarum partes ſecuti, Baculares ſiue Strebelli dicti, hominum genus,ſi Deus ſaxit,tranquillum & quietum:cū gladium numquam deferant, telum & quoduis armorum genus,prçter baculum,abijciant;& neſcio quæ eos inceſſit religio,vt vim ui repellere ne fas habeant. Hi parum a ſcelere Iuliani abſunt, qui Chriſtianis militię muneribus, & magiſtratu gerendo interdixit, quod diceret in Chriſti Euāgelio ab omnib. Chriſtianis gladij poteſtatē ſublatā. Quos ſępe illudens,his verbis excipiebat, ὑμέτερον τὸ κακοπαθεῖν: *Veſtrū eſt*, inquiens, *iniurias perferre,non vindicare.* Franciſcus etiam Duarenus lib. 1. de ſacris eccleſię miniſterijs cap. 4.facetijs quibuſdam ex Fulgoſo collectis, ſatis imperite nos cachinnis irriſit,& gladij poteſtatē impugnauit.Qui omnes ſuas partes tuentur ex Matth. cap.5. vbi Dominus maxime vindictam prohibet. Id etiam conficiunt ex Cyrilli commentarijs in Ioannem lib. 11. cap. 35.& 36. vbi gladij uſus videtur interdictus.Mox rationibus idem conſequi tentant;cum nulla res ſit,quę magis tyrannidem prodat, æque ac militum armatorum cuſtodia. *Omnes enim*, (vt ait Ariſt.lib.1. Rhetoricorum ad Theodectem) *qui corpus ſatellitio tutati ſunt,populi dominatum affectarunt,*

runt, vt Pisistratus Theagenes, et Dionysius satellitio tyrannide oc cuparunt. Præterea *parum fidei* (vt ait Valerius Max. lib. 9. cap. 14.) *in pectoribus hominum reponunt qui dignitatem suam stipatorũ custodia retinent.* Ad hæc Dion Chrysostomus oratione 4. de regno, nullis armis reges stipari debere conclu dit; cum timidi hominis, aut eius quem nimis subditi auer santur sit, arma gestare. Quare cũ timere a rege alienũ sit, oĩa debet arma deponere, & ea tyrãnis relinquere; qui cũ nihil tutũ habeant, propterea in armorum præsidio, vt ait Dion oratione 6. suam dignitatem constituunt. Sed quæ inde deducant uideamus: *Omnes*, inquiunt, *haretici, qui in ecclesiam tyrannidem exercuerunt, illam satellitio adepti sunt.* Paulus Samosatenus (ut ait Nicephorus lib. 6. cap. 30.) cum uirus suæ hæresis euomere voluisset, primum satellitio septus est. Quod plane quantum ab ecclesiastica disciplina abhorreret, omnium episcoporum consensu, qui eius factum detestabantur, comprobatum est. extat eorum epistola ad Dionysium Papam, in qua ita legimus: *Neque ut ille superbierit, sublatusque fuerit mundanis dignitatibus, ducenarius potius, quam episcopus uocari nolens. Neque ut per forum superbe incesserit, simulque epistolas legerit, & dictauerit cum satellitio publicitus ingrediens, magno numero his praecedentibus, illis sequentibus.* Ad hæc, Nestorius suam impietatem militum gladiis defendebat, quod ei tom. 2. cap. 2. Concilij Ephesini ponitur in crimine, cũ manu militari stipatus alios episcopos expulerit.

16 Quę omnia argumenta facile diluuntur. Primum Matthæi locus Moysi legis rigorem, & acerbitatem temperauit, ne scilicet nimium perfracte ulciscendo contumeliam propulsemus. Olim oculum pro oculo, dentem pro dente exigebant ueteres, Christus lenitate usus: *Ego* ait, *dico uobis non resistere a malo, ἀντιστῆναι*, idest, nolite oppositi esse atq; aduersi ad contumeliam illatam acerbius vindicandam: *Sed si quis percusserit in dexteram maxillam tuam, prabe & ei alteram,* idest, habes Deum iudicem, ipse tuorum aduersariorum defensor & vindex erit; tu nihil vindices priuato studio,

dio, sed quoad præparationem animi, quę in corde esse debet, ut ait S. Augustinus, lib. 22. contra Faustum, cap. 76. *Sustine omnes iniurias: perfer labores propter electos*, vt ait Paul. ad Timot. 2. *vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu. Neque enim oportet seruum Dei litigare, sed mansuetum esse ad omnes, patientem & cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati.* idest, non decet seruum Dei esse refractarium aut contentionum ferocitate decertantem, id enim significat μάχεσθαι, neque impetu, & acriori conatu tumultuantem, aut iniurias animositate prosequẽtem, sed pacificum, quietum, lenem. Qua de re pręscripserat Paulus episcopum non debere esse *percussorem*, eorum præsertim qui fidem nouiter amplectuntur. Cum ij qui fidei rudimentis imbui solent, seuere & aspere tractandi nõ sint, sed moderate ac modeste admonendi: *ne quasi duro baculo obiurgationis* (ut ait Origenes in Exod. homil. 10.) *veritatis fœtus ab illis animo conceptus, elidatur.* Christus uero nũquam cuiquã sui ipsius defensionem prohibuit. Nam cum a milite palmis cæderetur, se iniuste cæsum conquestus est. & Paulus colaphis ictus, sacerdotem maledictis fixit his verbis: *Percutiat te Deus paries dealbate*: Nec abhorret a nostra sententia S. Cyrillus ab illis citatus, qui Petri factum commemorans, a legis instituto, ut dentem pro dente excuteremus, alienum non fuisse docet: eaque de causa a Christo, qui modestiam moderationemque animi exemplo & oratione docuerat, grauiter obiurgatum. Iulianus uero peruerse & malitiose Euangelij auctoritatem ludificatus est. Quę non publicam vindictam prohibet, sed priuatam, ex ira, & contentione exortam. In qua re non modo improbissime cauillatus est, sed etiam dum ecclesię bona pręscriberet, & fortunas sacerdotum eriperet: vasa sacra in fiscũ inferret, at ait Theodoritus lib. 3. cap. 12. caussabatur se religiose id agere, quo facilius Christianis opem ferret; ne ad regnum cælorum properantes, pecuniarum mole retraherentur, vt in epistola ad Eubolium legimus. sed pręclarum suæ disciplinæ habuit auctorẽ Dionysium Tyrannũ, qui

qui aureum amiculum Esculapii ęstate graue, hyeme frigidum esse cauillabatur, vt templi bona surriperet. Franciscus vero Duarenus cum dicterijs & iocis episcopos excipiat, sui muneris, idest, hęretici immemor nō fuit. Ea enim quæ hæretici assequi, aut confutare non possunt, magno deludunt risu, vt apud omnes in nos inuidiam conflent. sic Iudæi non intelligentes Domini verbum Marci 5. Dominum irridebant, & Act. 2. illudentes Apostolos musto madidos appellabant.

17 In his vero, quæ ex Arist. obijciunt, produnt se ipsos parum in eius disputationibus versatos: qui lib. 1. Rhetoricorum, τέλος τυραννίδος φυλακὴν, idest, *finem tyranni custodiā*, nominat; cum nihil aliud moliatur, quam vt ciuitatem opprimat, & virtutē ui & dominatu extinguat. Quod ex Euripide in Supplicibus, & ex Herodoto in concione Ottane demonstratur, a Ioanne Stobęo serm. 47. Quis vero regum, qui sui corporis præsidium in armato milite collocauit, finem in custodia potius, quam in sacrarum legum obseruatione constituit? Cum illi armis rempub. non opprimāt, nec leges pro arbitratu & libidine, ut Baculares, rogēt aut imperēt, nec eas vt tyranni necibus consecrēt, sanguine cruētent? Ciuitates uero, & regiones armis muniendas defendendasque esse, idem Arist. lib. 7. Polit. propter eos, qui imperium detrectant, vel qui inferre iniuriam conantur, egregie demonstrauit. & lib. 3. cap. 5. πρὸς τὴν πολημικὴν ἰσχὺν paratas, instructasq. militum legiones, ducesque armis stipandos esse affirmauit. Qua de re non solum Romani Imperatores, sed etiam qui primariam dignitatem ab Imperatore, apud aliquam prouinciam assequebantur, cum splendido militum satellitio, pro dignitate sua, quotidie pro tribunali caussam dicebant: vt Philotomus martyr, teste Nicephoro lib. 7. cap. 9. Romano more, militibus stipatus, apud Alexandrinos iudicabat. Illa vero exempla nihil conficiunt, sunt enim σημεῖα, idest, leuia quædam signa, quæ facile eluduntur; non tamen τεκμήρια, idest, argumenta, vt ait Arist. 1. Rhet. quibus res necessario concluditur.

ditur. Etenim timere regi indignum est, sed insidias vereri, non tam regis quam cuiusuis hominis proprium. Presertim hoc tempore, ubi populi a Buchanano hæretico edocti, moliuntur pro suo arbitratu reges in dicta caussa temere summouere, aliosque pro libidine substituere. quod velitandum Niniano Vuinzeto, pro Scotis regibus relinquo.

Sic etiam illi episcopi, quos nobis per calumniam obtrudunt, tamquam munere indigni explodendi sunt: qui ut hæreses sererent, & sua iam omnibus comperta flagitia tuerentur, armis reluctantem populum adigebant, & armatorum exercitu ecclesiam occupabant. Quod Arianis S. Ambrosius lib. 8. in Lucam cap. 16. obiicit, & Auxentio in grauissimo ponit crimine lib. 3. de Spiritu sãcto, cap. 11. & lib. 5. epistolarum, & in oratione contra eumdem Auxentium, quem insectatur his uerbis: *Legimus in Propheta, quod viderit falcem volantem, hanc imitatus Auxentius gladium volantem per omnes Vrbes direxit. Tu Domine Iesu vno momento mundum redemisti, Auxentius uno momento tot populos trucidauit, alios gladio, alios sacrilegio. Meam basilicam petit cruento ore, sanguinolentis manibus:* et paulo post. *Quos non potuit Auxetius sermone decipere, eos gladio putat esse feriendos: Cruentas leges ore dictans, manu scribens, & putans quod lex fidem possit hominibus imperare.* Hinc S. Cyprianus epist. 55. ad Cornelium Papã, Nouatianum hæreticum, ideo ab ecclesia eiectum scribit, quia ad eam caterua & factione desperatorum hominum stipatus, ad tumultus excitandos accessisset. eosdem Leo Papa epist. 89. grauiter obiurgat, quod militari manu ad inuadẽdas per tumultum ecclesias accessissent. Fuit enim inter Nouatij sectatores, quidã Purpureus episcopus Limatensis, ut refert Augustinus lib. 3. contra Cresconium cap. 17. qui & catholicos militari vindicta occidit, & sororis suæ filios propriis manibus interemit. Hic cum Cęciliano catholico episcopo apertas inimicitias gereret, inter manus impositionẽ, caput quassadũ esse iactabat. Fuerũt etiam in Africa uarii episcopi hæreti-

ci, qui

ci,qui cruentis morsibus ecclesiam pauerunt, diaconos super altare occiderunt, vt ait Optatus lib. 2. lacerarunt viros,infantes necarunt, in matronas vim intulerunt,vt suã, ideſt,malignantium ecclesiam,vi & armis defenderent.sic Cyrila Arianorum Patriarcha, vt ait Victor Vticensis lib. 2. cum satellitibus in superbissimum concedens thronum, catholicos vexabat, & episcopos centenis fustibus tundi iubebat.sic Eusebiani, vt ait S. Athanasius Apologia 2.quo veritatem impedirent, comitem aduocarunt ad synodũ,vt militibus ac satellitio ad errores cõpelleret episcopos. Prætermitto Circumcellionum flagitia, quæ ab Optato lib. 3. copiose describuntur; apud quos nihil tam pium erat, quam ui & armis omnem catholicam pietatem tollere: qui cum ecclesiæ monitis corrigi non possent, eorum vesania, Arcadij & Honorij lege 31.(quę habetur in Cod.Theod.lib.16.tit.2.de episcopis & clericis) coerceri debuit. In qua Imperatores iudicibus Africanis præsidium armatæ apparitionis contulerunt, aduersus eos qui vi irruebant in ecclesias, earumq. clericos vexabant. de quibus Optatus lib. 3. *Inuenerunt in tanta necessitate consilium,vt armatum episcopi militem postularent, non per quem alicui vim facerent, sed vt vim a Donato supra memorato episcopo dispositam, prohiberent.* eadem quoque ratione Marcianus Imperator (vt ait Liberatus cap.13.breuiarij) Eutychianos hæreticos qui Chalcedonensi synodo, multis stipati militibus conuenerant, armis inhibuit; ne vanis contentionibus dissidia in ecclesiã excitarent: Romanus tamen Pontifex numquam armis ecclesias inuasit, nec militari præsidio fretus, religionis & fidei controuersias pro arbitratu composuit. immo vero postquam,splendido armatorum comitatu septus est, nullam sibi ampliorem quam antea habebat auctoritatem arrogauit, nullam maiorem dignitatis accessionem fecit, nihil pro voluntate imperauit, sed moderate, vt omnibus antea sine satellitio præscribebat,sic etiam modo militibus stipatus, omnia summa prudentia & benignitate moderatur. Armis vero vitæ præsi-

dia quærere. S. Paulus. Act. 21. sui exemplo licitum esse demõstrauit: qui cum insidias sibi a Iudæis instructas pertimesceret, ductores postulauit armatos, ne ipse Iudęorum insidijs opprimeretur. Quo exemplo B. Augustinus (epistola 50.) Maximinianum episcopum commendat, cum tuendę suæ ecclesię causa milites conduxisset, vt habetur 23. q. 3. ca. Maximinianus. Idem etiam confirmat in epistola 154. ad Publicolã & habetur 23. q. 5. ca. de occidendis.

Sunt enim milites tamquam muri firmissimi hostium incursionibus obiecti, quibus aduersarij depelluntur, & ecclesiæ Pastores gregem tranquille ducere & reducere, absque impedimento possunt. quod 1. Reg. cap. 25. ouium Pastores de militibus Dauid affirmauere his verbis: *Homines isti boni satis fuerunt nobis, & non molesti, nec quidquam aliquando perijt omni tempore, quo fuimus conuersati cum eis in deserto. Pro muro erant nobis, tam in nocte quam in die, omnibus diebus quibus pauimus apud eos greges.* Boni satis esse dicũtur milites, idest, opportuno in tempore ualde utiles ad hostium incursiones debellandas; neque molesti, si nulli iniuriam imponunt, neque rem alienam tamquã prędones surripiant; sed loco muri sese uitę periculis alacriter obijciãt, pro pace & tranquillitate reipub. & pro ecclesię dignitate. Qui enim huiusmodi sunt, merito fortunati appellari possunt, cum Euangelij præceptum ipsis iniunctũ adimpleãt. *Quid faciemus & nos* dicunt milites ad Ioannem Luc. 3. cap. Qui nõ ait, ite, arma deponite, bellorum fugite certamina, solis orationibus uacantes, Imperatoris præcepta cõtemnite: sed alia quędam proposuit obseruanda, dicẽs: *Neminem concutiatis, nulli calumniam faciatis, & cõtenti estote stipendijs vestris. Concutere uero* (ut ait S. Ferrandus Diaconus Carthaginensis ad Reginũ, reg. 2.) *est aperte facere uiolẽtiam, calumniari, occasionem nocendi requirere, quoniam qui stipendiis suis noluerit esse contentus, temerarijs excessibus aliena diripiat, necesse est.* Milites vero qui urbẽ cingunt, Vrbẽ opprimere non debent, sed eam tueri; nec uexare populos, sed defendere; nec diruere ciues, sed hostes arcere.

CAP.

CAP. X.

Petrum 1. epistola cap. 5. dominatum episcoporum, non tamen potestatem sustulisse.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi coacte non debent pascere subditos.*
2 *Grex qui est intra ecclesiā benigne puniri debet.*
3 *Grex Dei moderate tractandus est.*
4 *Subditi coacte pascendi non sunt.*
5 *Episcopis non esse sublatam potestatem seuere puniendi inobedientes.*
6 *Cum ecclesia hostibus infestatur, episcopi eam armis tueri & perfidos bello depellere possunt.*
7 *Quo tempore lenitas, & quo pœna exercenda sit.*
8 *Emendatio, quæ per uim fit parum prodesse videtur.*
9 *Episcopi non studio auaritiæ, sed ex animo gubernare debet.*
10 *Episcopi non debent arroganter dominari.*
11 *Episcopus forma gregis quo pacto fiat.*

1 EX his quæ copiose demonstrata sunt, locus Petri cap. 5. nobis antea oppositus, & a Frāncisco Duareno obiectus, satis illustris atq; in aperto est: qui tātū abest, ut nostrā infringat sentētiā, quā quod etiā eamdē multo ualidius confirmet. Sed eius uerba in mediū proferamus; *Pascite*, inquit Petrus, *qui in vobis est gregē Dei, Prouidentes, non coacte, sed spontanee secundum Deum, non turpis lucri gratia, sed voluntarie, neq; dominantes in clericis, sed forma facti gregis ex animo*. Petrus oēs episcopos monet, ut uolūtarie, & ex animo gregi prospiciāt ἐπισκοποῦντες idest, diligēter, & attēte, nō solū ea, quæ ante pedes, sed etiā ea quę remota sunt videant (ita enim ex Tucydide lib. 8. interpretatur hanc vocem Priscianus lib. 18.) & omnium commodis ita con-

P 2 ferant,

ferant atque inuigilent, vt omnium incolumitatis, vitæ & ſalutis ratio habeatur.

Sed quem gregem ea cum animi moderatione paſcere 2
debent? num errantem in alienis paſcuis, aut ad aliorum paſtorum compaſcua diuertentem, aut alienos ſaltus & ſtabula inſequentem? certe talia a Petro mandata epiſcopi non acceperunt, vt ea ita diligenter perſequi debeant; ſed ſolum illis eſt iniunctum, vt gregem qui in ipſis erat, & gregem Dei ſuauiter erudirent, & benigniſſime fouerent. Quod exploratius ex verbis grecis intelligitur: *Paſcite*, inquit, non quemcumque, ſed *qui in vobis eſt* ποίμνιον *gregem*, ideſt, eas pecudes, quæ in ouili veſtro continentur, quę vobis parent ac obediunt, quę plagis retibusq; veſtris ſeptæ ſunt, quæ veſtris caulis ſtabulisq. incluſę. Qui plane ſenſus ex ea voce, ποίμνιον deducitur, quę a noſtro interprete Ioannis 10.cap. & Luc.17. *ouile* translata eſt.

Nec ſolũ id eſt in cauſa; cur Petrus epiſcopis pręcipiat 3
diſciplina eccleſiaſtica moderate vti; ſed etiam illud quod cõſulto oppoſitum eſt τοῦ θεοῦ ideſt, *quæ ſunt Dei*. Nam oues quę Chriſti paſtoris uocem audiũt, quę illius ſonos agnoſcunt: *quæ ad montes æternos* Chriſti veſtigijs inſiſtẽtes ſpõte accedunt, ut ait Michęas cap.3. fiſtula potius ad paſcua ducẽdę, & inde opportune reuocãdę, tũ ſuauiſſimis herbis 1
ſaginandę ſunt; in quibus tandẽ feſſę molliter ſternant corpora: quam pedo, ſtimulis, & fundę ictu urgendę. ergo *paſcite*, ait Petrus, benigne & ſuauiter pecudes, quę ex animo Chriſti pręcepta obſeruant, in alias ſeuere acriterq. vindicate, & dominationem imperiumq. exercete.

Ex LXX. interpretatione.

Sed hęc vberius doceamus. *Paſcite*, ait, *nõ coacte*, μὴ ἀναγ- 4
καστῶς, quod plane fieri non poteſt, ſi ſtabile & firmum ſit futurum eccleſię imperium. Quidquid enim violenter agitur, non ſecus ac plantis accidit; quæ manibus inflexę atq; diſtrictę, quam primum miſſę factę ſunt, grauiori impulſu ad ſeſe quaſi ad ſuum ingenium reuertuntur. Quod autem a libera voluntate proficiſcitur, ęquiſſimum & firmiſſimũ eſſe ſolet, vtpote beneuolentię vinculis adſtrictũ atque ſer-

uatum

uatum. Quod Gregorius Nazianzenus apologetico 1. & oratione 2. ad Patrem, cum ei ecclesię cura imponeretur, ex professo Petri locum exponens, docuit his verbis: *Lege nostra cautum est, ne homines coacte, sed spontanee gubernentur; quod ita sit comparatum a natura, ut quidquid vi teneatur, prima quoque occasione oblata, se in libertatem asserat. Sic nostrum imperium vel magisterium nulla re aeque ac voluntatis libertate seruatur: Volentium enim non coactorum est pietatis sacramentum.*

5 Bene quidem Gregorius docet eos qui primum fidei rudimenta imbibunt, uel qui Christi institutis initiantur, sponte & leniter a scelere reuocandos; non tamen impulsu & quasi ui ad ecclesiam adigēdos. Quemadmodum etiā & eos, qui iuste religionem Christi priuatim & publice colunt, nō coacte pascendos admonet, sed uoluntarie. Cum aduersus eos, qui omni uirtutū genere recte instituti sunt, vel qui Christi pręcepta ex animo complectuntur: *Lex nō sit posita* (ad Galat. 5.) quæ cogat, uel quæ sęuitiam in bene agentes adhibeat; *cum Principes non sint timori boni operis* (ad Rom. 13.) idest, ad terrorem bene operantium constituti. Sed si obedientiam episcoporum, conuersa rerum natura, subditi populi tamquam iugum suauissimum religionis excuterent, uel doctrinam fidei, uel morum institutionem, propter sui perfidiam abijcerent, aut propter prauitatem animi deponerent; tunc temporis decet episcopos bellica pręsidia deducere, arma parare, se strenuos & bellicosos prębere, & ut firmissimę, ac munitissimę Vrbes, se cōtra omnia pericula, & insidias obijcere.

6 Quod plane Iohel, propheta cap. 3. docuit, vbi non solum fortes admonet, ut omnia armorum genera parent, instrumenta rustica comminuāt, & ex eis bellica arma conficiant: sed etiam infirmos & debiles adhortatur, ut armis induti iactent se iam fortes & strenuos euasisse. Sed Iohelem loquentem audiamus: *Clamate hæc in gentibus, sanctificate, & indicite bellum; suscitate robustos, ascendant omnes viri bellatores. Concidite aratra vestra in gladios, & ligones in lanceas, infir-*

infirmus dicat, quia fortis ego sum. Lxx. viri habēt πρᾳὺς ἔστω μαχητής, idest, qui clemens et mansuetus est, sese ad præliū, & pugnā accingat, ac strenuū et bellicosum se prębeat. sed ij plane mãsueti dicūtur, quos Paulus ad Gal. c. 6. spirituales, idest, sacerdotes appellat, eisq. iubet ἐν πνεύματι πραότητος *in spiritu lenitatis*, & 2. ad Tim. 2. ἐν πραότητι, idest, *cū modestia*, & ad Titū 3. πραΰτητα, idest, *mãsuetudine* fratres corripere. Qui plane mãsueti hoc in loco excitãtur ut maturent bellū, et eos qui moribus, & religioni infesti ab honestis in prauos abstracti sunt, acriter impugnēt. Ita docuit Greg. Nazianze. Apolog. de fuga: qui cū primū ad benignitatē sacerdotes adhortaretur, tamdē orationis ui, in hanc nostrā sententiā deductus est: *Atq; utinā, inquit, ex eorū sim numero, qui pro veritate decertãt, et in hominū offensionē incurrūt. Immò etiã me in hoc numero esse gloriabor. melius enim et optabilius est egregiū bellū, pace impia a Deo distrahēte: ob eãq; caussam clementē hominē Iohel 3. tãquam belli gerendi facultate instructū, Spiritus sanctus armat ad pugnam.* Et oratione 1. de pace ita habet: *Hic enim lenissimus quisq; ac moderatissimus intumescit, & mansuetus uere pugnax efficitur; cum se lenitate sua Dei iacturam facere perspicit, immo ut rectius loquar, pro lapsione sua Deum detrimento afficere, qui nos & pro diuitiys suis habet, diuites reddit.* hęc ille.

Quo autē tempore, qua uero ratione hæc lenitas exercenda sit, ad finē eiusdē primę orationis Gregorius explicauit: *Nã cum manifesto se prodit impietas, tū & ferro, & flãmis, & turbulentis tēporibus ac principibus, atq; oībus deniq; rebus ob uiã oportet eamus; quã ut mali fermenti participes efficiamur, perniciosaq. doctrina imbuti assentiamur. At cū suspicio sola animū nostrū male habet, timorq; nullis certis argumentis innixus, tū lenitate potius quã celeritate uti conuenit, demissione potius quã imperio: longeque melius & cōducibilius est, ut nos inuicem instauremus, quã ut prǽiudicio per secessionē facto, violento potius quã fraterno more, pro potestate correctionem impertiamus.* 7

Violentam corrigendi potestatem appellat Gregorius 8
ea quidem de caussa, quia emendatio quæ mansuetudine
& pre-

& precibus impetratur, potius ad hominum benignitatē videtur accedere, quam quæ vi, & bello conficitur. Quod Menelaus, apud Libanium dicebat, humanius esse prius ius suū verbis obtinere, quam armis consequi. eadē plane ratione Gregorius Apologetico 1. quod necessitate extorquetur violentum iudicauit. Id enim τυραννίζω apud eundē in oratione Basilij, uim afferre significat. Non quod hęc per vim emendatio sit ab ecclesia repellenda; sed quod parū illis prodesse videatur, si fidei desertores effecti, religionem ob solas pœnas seruare cogantur: quod sæpe experimentis comprobatum est.

9 Subiungit Petrus: *pascite*, inquit, *non turpis lucri gratia, sed voluntarie*. Nam qui auaritię sordibus dediti sunt, nihil sua sponte perficiunt, cum eos pecuniæ studium præcipites ac transuersos agat. Adeo enim pecuniarum cupiditatē ducūtur, ut nihil προθύμως, idest, *alacriter*, prompte & ex animi instituto, aut destinata uoluntate faciant, cum effrenata diuitiarum cupiditate rapiantur. Sed hæc uox πρόθυμον ad Rom. 1. ita intelligi solet, cū προθυμία Act. 17. & 2. ad Cor. 8. & 9. destinatum voluntatis nostrę institutum significet. Hinc Esaias cap. 3. cum auaros sacerdotes obiurgaret, illos exactoribus, & spicas legentibus contulit; qui sæpe plebem demetunt, & ueluti spicilegio compilant: vt tamquam duri & importuni domini, spe pretij ad ea, quæ ipsis collibuerint, populum adigant: *Aduersus quos Petrus* (vt ait Procopius Gazęus in eius loci commentarijs) *præcipit, ne gregem cædant, aut tamquam specilegio detondeant more ueterum sacerdotum, qui decimas mentæ & cymini inclementius exigebant, et eos qui in peccatū labebantur, in iudiciū vocabant; ut criminis conuicti, animaduersionis metu, maiora quam pro facultatum modo bona offerent.*

10 Præterea addit Petrus: *neque dominātes in clericis* μηδ᾽ ὡς κατακυριεύοντες, idest, supra dominantes. Nam κατὰ in compositione excessum & abundantiam denotat; vt apud Mathęum cap. 26. καταναθεματίζειν grauiter peierare, & apud Paulum ad Roma. 1. κατεργαζόμενοι non tantum actionē,

expri-

exprimit sed proprie, ut ait Oecomenius, grauem illum conatum perpetrandi, & pertinaciter nitendi. Sic 1. ad Corinth. 7. κατέχειν non tantum possidere, sed magnopere & arcte aliquid detinere, & vehementer ad illud affici significat. κατοχὴ enim ardens animi desiderium & affectio est. eodem etiam loco καταχρώμενοι non tam uti, quam supra modum & immodice uti, vel abuti significat. Eadem ratione Act. 19. cum homo in quo erat dæmonium alios opprimeret, κατακυριεύσας dominabatur, & seuere vexabat. Christus etiam apud Matthæum cap. 20. eadem vsus voce, Apostolorum ambitionem Principum exemplo compressit his verbis: *Reges gentium dominantur eorum.* Solent namq. Principes gentium impensius, & seuerius dominari, & ad summum imperium arrogantiam quoque & fastũ adiungere; sæpe etiam iniquum & iniustum ita præscribere, ut a subditis populis, pro iusto, & æquo habendum & ferendum sit. *Vos autem non sic*, sed mitius & benignius imperare, & infirmos sustinere debetis. Vnde Samuel lib. 1. cap. 8. leges regni enumerans, ideo populum ab illa regis postulatione deterrebat atque dehortabatur; quod sępe regnum in seuerum dominatum, ne dicam tyrãnidem erũpat. Non ita quidem episcopi subditis dominari, sed potius Gedeonem ducem imitari debent. Qui cum in Principem, Iudicum cap. 8. populi suffragijs inauguratus fuisset; fastum atque dominationem repellebat his verbis: *Non dominabor vestri, neq; dominabitur in vos filius meus, sed Dominus Deus vester dominabitur.*

Eadem plane ratione episcopi pręfecturam in ecclesia gerere debent, non eo ut tamquam Principes gentium dominentur, sed potius ut dispensatores ministeriorum Dei, omnes cogitatus atque consilia in Dei sententiam referãt; & forma gregis facti, nõ acerbitate iudicij, qua uitia Principum, vt ait Nazianzenus in uita Athanasij, teguntur, subditos puniant aut cædant; sed magis quod bonum est a subditis populis impetrent, & sui exemplo assequi contendant: *peccat enim in Deum quicumque episcopus, qui non quasi*

con-

conseruis suis ministrat, sed quasi Dominus: frequenter autem tamquã amarus Dominus(vt ait Origenes tract.31.in Matt.) *dominans per vim similis constitutus Aegyptijs, qui affligebant filiorum Israel vitam, summa cum vi.* Qui enim huiusmodi sũt, numquam τύποι, idest, exemplaria toti gregi, regibus, scilicet magistratibus, parentibus, filijs, liberis, & seruis (vt ait S.Clemens lib.2. constitutionum cap.11.) ad imitandum proponentur, vt inde subditi populi omnia virtutum genera petant, atque in se ipsos per omnes partes episcoporũ humilitatem, patientiam, & similia animi ornamenta transferant; cum difficile sit ab eis qui virtutem impugnant, virtutis exempla traducere. Qua de re S.Paulus ad Titum 2. hortabatur episcopos, vt virtutis institutionem suo exemplo alios docerent: *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, τύπον, in doctrina in integritate cum grauitate*; cum facilius homines exemplo doceantur (vt ait Hieronymus ad Lætã) quam voce: vnde Paulus 1.ad Tim.4. *exemplum esto*, ait, τύπος, *fidelium, in verbis, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate.* Quod plane exemplum Pauli 1.ad Thess.1. & 2.ad Thess.3. omnibus proponebat ad imitandum his verbis: *Ipsi scitis quomodo oportet imitari nos, quoniã non inquieti fuimus inter vos, neque gratis manducauimus panẽ ab aliquo, sed in labore, & fatigatione, nocte & die operantes, ne quẽ vestrum grauaremus, Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus*, τύπον *vobis, ad imitandum nos*. Quantum vero hęc exempla apud homines valeant, Gedeon Iudicum cap. 7. demonstrauit; qui populum ita hortabatur: *Quod me videbitis facere, hoc facite*. sic Paulus ad Philippen.4. dicebat: *Quidquid accepistis, audistis, & vidistis in me, hoc facite*. & ad Hebręos 13. *Mementote præpositorum vestrorum, qui in vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum, conuersationis imitamini fidem*. Quod plane non modo auctoritatem episcoporum eleuat, sed illam ipsam quammaxime commendat. Etenim episcopus debet esse πολύτιλος, idest, *plurimus*, vt cuique viuendi normã suo exemplo pręscribat. Quod quidem de S. Chrysosto-

mo, Georgius Cedrenus demonstrauit his uerbis: *Chrysostomus ad episcopatum euectus maiori supercilio aduersus subditos vtebatur, ad salutem & correctionem singulorum, gestus, mores, & sermones immutans. dicebat enim uarium debere esse pastorem, varium quidem non tamen subdolum, neque adulatorem, neque insultatorem, sed plenum magnæ libertatis, & confidentiæ: vt se tam lenem quam austerum præbere possit. Neque enim omnes subditi eodem modo tractandi sunt, quandoquidem neque medici eodem vtuntur remedio; neque gubernatores nauis eadem velificatione maris æstum, & tot fluctus tempestatum sustinent. Quare oportet episcopum esse grauem, fastus tamen expertem, terribilem & placidum, imperio vtentem, sed omnibus se communicantem, corruptelas respuentem, demerendi gnarum; quippe erga bonos submissum, erga feroces elatum segerat opus est: cum illi æquitatem, & mansuetudinem pro virtute; hi ferociam pro fortitudine habeant. Ideo illis tractandis adhibenda est quædam animi demissio, his autem fortitudo, quæ feroces eorum spiritus reprimat; quæ & illis prosit, & animos deijciat.*

Sed & diuinus Isidorus Pelusiota Chrysostomi discipulus: *Principem*, inquit, *& benignum esse oportet, & terribilem; vt qui recte uiuunt, rebus suis fidant, & qui mali sunt, delinquere metuant. Nam si horum alterum absit, imperium non est, sed confusio. Si enim omnes obedientes essent ac virtuti dediti, soli locus esset benignitati: si omnes vitiosi, solo terrore opus esset. Quia autem necesse est subditorum alios esse bonos, alios malos; oportuit Principem vtraque re bene instructum esse, vt & benignitate sua bonos ac modestos confirmet, & timore malos a peccando deterreat.* Nec solum ecclesiastici uiri his artibus usi sunt, sed etiã illi, qui recte imperium gubernarunt. Octauianus Augustus cum optimam gubernandi rationem secutus esset, uarios colores assumens, & se ipsum in multiplices figuras transformans, describitur a Iuliano in Cęsaribus. Hadrianus etiam huius mores imitatus, in omnibns semper multiplex erat, & specie recusantis, quę sibi videbantur utilia, ardentissime cupiebat: de

quo Spartianus ait, *Seuerus erat, lætus, comis, grauis, tenax, liberalis, simulator, sæuus, clemens, & semper in omnibus uarius.* Sed hęc extra nostrum institutum, reliqua prosequamur.

CAP. XI.

Episcopos non debere in munere episcopali, sęcularibus principibus subijci, nec tributa, nec vectigalia rerum ecclesiasticarum persoluere, ex uarijs Sanctorum testimonijs comprobatur.

SVMMARIVM.

1 *Constantius Arianus episcopis pro libidine imperabat.*
2 *Constantius ex Paulo ad Rom. 13. suum scelus defendebat.*
3 *Constantij perfidiam Valens, Valentinianus Iunior Henricus IIII. & V. & Philippus rex Francorum imitati sunt.*
4 *Caluinus nostri temporis Lerna, idem multis rationibus persuasit.*
5 *Locus Pauli ad Rom. 13. de spirituali potestate exponitur, cũ maius sit sacerdotium regno.*
6 *Ecclesiæ præfectura quibus nominibus a patribus donetur.*
7 *Basilius Eusebio præfecto Alexandrino non cessit.*
8 *Imperium ecclesiæ cum maius sit temporali, merito a Petro & Iuda δόξα, idest, maiestas appellatur.*
9 *Ecclesiastici homines, ut ait Origenes, non debent esse in rebus spiritualibus subditi potestatibus mundi.*
10 *Ecclesiastici uiri non debent tributum ex rebus ecclesiæ persoluere, nec sæculi magistratibus in rebus ecclesiæ subijci.*
11 *A bellis immunes esse sacerdotes, et a tributis quæ bellorũ caussa imponuntur.*

SED cum locum Petri pro uiribus exposuerimus, operæpretium erit, ut alia loca expendamus, quæ ecclesiæ potestatem lędere, vel imminuere videntur: ut hinc inde sublatis omnibus impedimentis, veritas fidei firmius consistat. Constantius Imperator Arianus, qui mentem omni impietatis scelere, corpus uero flagitio fœdauerat; hac una in re ceteris omnibus hæreticis scelestior ac nequior factus, quod episcopos sibi subijcere, & pro libidine imperanti, parere compulerit: qui cum multos bene de fide & ecclesia meritos exilio proscripsisset, cogebat reliquos, innocentē & inauditum Athanasium damnare; ut inde sublato firmissimo religionis præsidio, liberius Dei ecclesiam inuaderet.

Vrge-

2 Vrgebat illos scripturæ testimonijs,præsertim ex Paulo ad Romanos 13. & 1. epistola Petri, cap. 2. collectis, quibus sacerdotes violatæ religionis crimine arguebat: quæ cum Lucifero episcopo Calaritano egregio Athanasij propugnatore obiecisset,se ipsum purgat episcopus uarijs scripturę testimonijs,eo pręsertim lib. quem de non parcendo in Deum delinquentibus conscripsit. Sed querelam Constantij a Lucifero relatam audiamus:*Videns te, o Constanti veritate superatum, dicere es solitus: sacræ scripturæ præcipiunt regibus & omnibus degentibus in sublimitate, debere te esse subiectum,& audes, o Lucifer talia ac tanta mihi ingerere?* paulo post, de omnibus catholicis episcopis conqueritur,quos ob non obedientiam sui, *Legis transgressores* appellat.Fauebāt Cōstantio hęretico omnes episcopi Ariani,vt idem Lucifer est auctor lib. qui inscribitur, Moriendum esse pro Dei filio, *eumque episcopum episcoporum*, quod etiam audet Anglicana temeritas appellabant.

3 Eius perfidiam Valens Imperator imitatus, & Valentinianus Iunior Occidentis Imperator,omnia suæ potestati,idest, regię dignitati subiecta esse iactabat, vt S. Ambrosius lib. 5. epistola. 33. retulit. Pręterea Anastasius, Imp.ut refert Symmachus Papa in Apologetico,& nōnulli Germanię Imperatores,pręcipue tamē Henricus IIII. (vt constat ex epistola ad Hildebrandum, sic enim Gregorium VII. appellabat)& Henricus V. qui inuestituras episcoporum extorsit (vt constat ex epistola Paschalis Papę ad Guidonem Viēnensem,& ex Hermoldo lib.1.cap. 70. & 71.) & Philippus rex Gallorum, anno Domini 1329. tantum sibi arrogare ausi sunt; vt episcopos,immo etiam ipsum met Romanum Pontificem sibi fore subiectum impie defenderint.Contendebat Philippus sacerdotales titulos antea a Pontificibus concessos, suo iure sibi arrogare,& citra assensum Romani Pontificis, (vt ait Corradus Vecenus in vita Henrici Septimi)episcopos ordinare, & a Rom. Pontificis obedientia deducere. Nitebantur hi homines maxime illis rationibus, quibus & Constantius

Aria-

Arianus suam perfidiam defendebat. Nempe Pauli & Pe-
tri testimonijs, quibus sibi persuaserant, se omne negotiū
confecisse. eisdem rationibus Petrus Cugneris miles. Do-
ctor, & regis consiliarius, omnes episcopos ecclesiæ Gal-
licanę publica oratione, in regis conspectu admonuit, ut
regi parerent, & ecclesiasticam iurisdictionem regi subij-
cerent. Quod plane confecisset homo nimium callidus, ni-
si Petrus Bertrandus episcopus Eduen. & S. R. E. Cardi-
nalis, pro temporis & loci opportunitate, satisfecisset ho-
mini, eiusque temeritatem elegantissima oratione com-
pressisset. Quod ex libello eiusdem Bertrādi Parisijs edito
1513. satis liquido constat.

Sed neque hæc controuersia diu sopita est, cum nostris 4
temporibus, iterum Caluini improbitate excitetur: cuius
rationes sunt hæ, quas Rhenatus Choppinus in præfatio-
ne sacræ politiæ prosequitur. David Paralip. 16. distri-
buit omnes Leuitas in classes, Salomon 2. Reg. 8. sancta
cęremonia deuouit templum, sacerdotem Abiathar sub-
mouit, eius loco alium substituit; Ioas 4. Reg. 12. sacer-
dotes in officio continuit, illisque rationem ædifican-
di templum præscripsit, Arcam in templum inferri iussit;
Iudas Machabęus templum expurgauit; & si vetustissima
quæramus, Iesu Naue rationē deferendi arcam Domini,
tempus, & modum sacerdotibus indixit: Imperatores Cō-
stantinopolitani edictis publicis ecclesię ordinem, & sa-
cerdotum numerum sanxerunt, & sancitum firmarunt:
merito ergo episcopi regibus in ecclesię administratio-
ne subijci debent. hæc Caluinus impuris labijs, & ore
inuerecundo dixit: parum hęc nisi in Concilijs generali-
bus indicendis vel abrogandis, & in omni denique ec-
clesię administratione bonorū ac redditūū, reges Anglię
incredibili armasset audacia, ut primatum ecclesiæ sibi, &
posteris temere arrogarent.

Sed cum illi maxime Pauli & Petri testimonijs nitatur, 5
cogor eadem data opera, primo loco euoluere; ne in no-
stra negligentia, aduersarii maximum suę caussę præsidium
consti-

constituāt. sic habet Paulus: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Nō est enim potestas nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Qui locus tāetsi de oībus tā sęcularibus, quā spiritualibus magistratibus intelligi possit; apertissimę tamē de spirituali potestate interpretādus est, cū Primasio, Sedulio & alijs patribus: qui sensus quā maxime est Paulo ad Hebręos 13. consentaneus: *Obedite,* inquit, *Præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* inuigilāt quidē, non solū pro infimę cōditionis hominibus, sed etiam grauissimam pro regum & principum incolumitate curam gerunt, cum ecclesiæ Præsides summum magistratum, & longe alijs sublimiorem personā sustineāt. Quod Chrysostomus homil. 83. in Matth. demōstrauit his verbis: *Si is qui diademate ornatur, indigne adeat, cohibe & coerce, maiorem tu illo habes potestatem.* & tom. 1. homil. 4. de uerbis Esaiæ. *Alij sunt termini regni, alij sacerdotij, sed hoc illo maius est, neque enim ex gemmis & auro æstimari debet. Ille quæ sunt in terris sortitus est, sacerdotij ius a supernis descendit, regi quæ hic sunt commissa sunt, mihi cælestia, regi corpora commissa sunt, sacerdoti animæ. Maior hic principatus: propterea rex caput submittit manui sacerdotis.* & homil. 5. *Expende modum potestatis utrique traditæ, & videbis sacerdotē multo sublimius rege sedentem. admirandus videtur thronus regius, sed rerum terrenarum administrationem sortitus est, sacerdotis thronus in cælis collocatus, de cælestibus negotijs habet pronunciandi auctoritatem; cum sacerdotium a supernis descendat, eiusque vinculum animam contingat, atque ad cælos usque penetrat.*

6 Qua de re Gregorius Nazianzenus solitus est, in oratione de laudibus Basilii, hanc ecclesiæ præfecturam, ἐξουσίαν, idest, vt ait glossarium, maiestatē, ditionem & potestatem, τὸ κράτος τῆς ἐκκλησίας, idest, imperium ecclesię, & δυναστείαν, idest, regium munus: tum etiam ἀρχὴν, idest, principatum nominare: cum ecclesię munus, ἀρχικὸν, idest, grauitatem & auctoritatem obtineat. Quod plane S.

Pau

Paulo consentaneum est, cum ipse solitus sit ecclesiæ magistratus 1.Tim.3.& 5. & ad Tit.3.& 1.ad Thess.5. προϊσταμένους, idest, præsidentes, & ad Hebræ. cap. 13.& Act.15. ἡγουμένους, idest, duces præsides, principes, vt ait glossariũ, siue procuratores appellare, ut Pontius Pilatus ἡγεμὼν, idest, procurator Matth.27. dicebatur, & Lucas 21. reges & ἡγεμόνας tamquam pares munere & dignitate cõiunxit, qui proprie administrationem rerum habebãt, ut ex Strabone lib. ultimo, & ex Dione lib.53.& 57. intelligere possumus. Parem enim huiusmodi procuratores uim & potestatem (vt ait Suetonius) sub Claudio Imperatore habuerunt, ac si ipsemet Imperator iudicasset: quæ uox satis ecclesię auctoritatem & sublimitatem muneris indicauit, cũ ecclesiastici pręsides tam possint in ecclesiæ caussis componendis decernere, ac si firmum ratumque ipsemet Christus decreuisset.

Sẽsit Basilij vires Eusebius Valentis Imperatoris apud Alexandriam pręfectus, qui suo imperio omnes Christianos cędere, eosque leges suas prodere coegerat; dummodo mulierem amplissimo loco natam, ex sacra mensa in qua suę pudicitiæ asylum constituerat, extraheret. Deposcebat Iudex feminam, episcopus omni vi nitebatur, & obnixe eam οὐδ' ἧττον κατὰ κράτος, idest, iuxta sui imperij formam, ut ait Nazianzenus, retinebat. erat enim Basilius ἅπασι νομοθέτης, idest, omnium legum sancitor, & lator: cũ episcopi qui in sublimiori ordine & gradu, quam omnes alij magistratus existunt, etiam ipsis legislatoribus, (ut ait Nazianzenus oratione de se ipso quod cathedram affectaret, & oratione ad Iulianum) leges & iura præscripserint. Quid tandem? cedit pręses episcopo, cum tota Vrbe esset ob eius caussam tumultuatum; supplex atque deiectus ab eo deposcit auxilium, impetrat; episcopus turbam & populi furorem cõprimit: Alia de caussa nõ tamen absimili Modestus præses Alexandriæ S. Basilio episcopo paruit, ut Cyrus Theodorus elegantissimis carminibus descripsit.

Ἔπαρχος εἶ μοδέστε τοῖς ἄλλοις ὅλοις,
Μόνῳ δ᾽ ὕπαρχος τῷ σοφῷ βασιλείῳ.
Ἀρχὴ καὶ αὐτῷ, καί περ ἐξάρχειν θέλων.
Μυρμηκιᾷς δὲ, καίπερ ὡς λέων βρύχων.

idest, *Praefectus es tu caeteris quidem omnibus,*
Modeste, verum Basilio Magno subes.
Praeesse quamuis gestias, subes tamen:
Formica sane es, rugias licet vt Leo.

8 Id etiam aperte & palam Nazianzenus docuit, qui cũ ad ciues suos graui timore perculsos, orationẽ in praesidis conspectu habuisset, ecclesiae imperium quod *δυναστείαν*, appellat, omni alio saeculari principatu superius, praestantius, & perfectius ostendit: cum eius *βήματι*, idest, tribunali, non solum terrena regna cedere, verum etiam fasces & iura submittere debeant, ne *maiestatem* tanti imperij ecclesiastici (vt ait Iudas Apostolus in epistola canonica) spreuisse videantur. *Maiestatem* vero siue *δόξας*, idest, splendores, graeca scholia, catenae variae, & Oecumenius, ecclesiae magistratus intelligunt. Quod etiam Petrus de eisdem verba faciens *δόξας οὐ τρέμουσι*, magistratus ecclesiae, a perfidis saepe contemptui, & pro ludibrio haberi docuit. Cuius generis homines hoc nostro seculo pene multi iam *praescripti sunt*, vt ait Iudas, *in hoc iudicium*: qui cum magistratus ecclesiae vel abijciant, vel a sua dignitate exturbent, Iesum Christum, qui solus est dominator & Dominus, immo & *δόξα*, & maiestas Patris, a quo Apostoli splendorem acceperunt; negant, & abijciunt. *Qui vos*, inquit, *spernit, me spernit.* Quod plane ita, pro dolor, contigit hoc tempore, vt non solum ecclesię praesides irrideantur, sed etiam aperte, & palam impugnentur.

9 Sed locum Pauli aliter exponamus: Origenes vetustissimus auctor in Pauli commentarijs ad Rom. 13. singulas voces ita exacte & luculenter exposuit, vt nihil magis prudens, nec magis elegans excogitari potuerit. Quare ea quae diffuse ab ipso explicata sunt, qua potero breuitate complectar: *Omnis*, inquit, *anima potestatibus*, & quod excurrit

currit. *Anima nomine nõ spiritualis*.i. ecclesiasticus,& Deo sacer, vt ego interpretor, *homo, sed qui aliquid huius mũdi habet, & aliquibus est negotijs implicatus, intelligendus est. Huic præcepta Apostolus ponit, & dicit vt sit subiectus potestatibus mũdi: quia Dominus dicit, vt hi qui habent in se superscriptionem Cæsaris, reddant Cæsari quæ sunt Cæsaris. Petrus & Ioannes nihil habebant quod Cæsari redderent, dicit enim Petrus: Aurum & argentum non est mihi; qui hoc non habet, nec Cæsari habet quod reddat, nec vnde sublimioribus subiaceat potestatibus. Qui vero habet aut pecunias, aut possessiones, aut aliquid in sæculo: audiat quid præscribat Apostolus: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* hæc ille. Ergo licet ecclesia fuerit decimas Dei benignitate, vel diuitias principum munere, vel fidelium largitione libere assecuta, ex illis tamẽ cum magistratibus sæculi tributa persoluere non debeat; neque ipsi sacerdotes, qui ecclesię diuitijs aluntur, ob eam caussam sęcularibus magistratibus subijciẽdi erunt. quod in concilio Parisiensi, vel potius Meldensi cap. 8. statutum est; ut habetur 23. quęst. 8. can. secundum. & can. sancitum. & vt vetustissima adferamus a S. Cypriano lib. de opere & eleemosynis comprobatũ his verbis: *Patrimoniũ Deo creditum nec respub. eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit, in tuto hæreditas ponitur quæ Deo custode seruatur.* Quæ quidem verissima esse censentur, in illis presertim prędiis, quæ regum liberalitate donantur. tũc enim Dominio & iure manus mortuæ, vt aiunt, eximuntur; nec reges quidquam caussa fundorum possunt exigere; pręter quoddam fidei clientelaris obsequium, vt ait Rhenatus Choppinus lib. 3. de sacra pol. tit. 1. nu. 5. nẽpe, vt ego interpretor, quod in regno, sacerdotes ob beneficia in ecclesiam collata, illos eorũque prolem iure defendent, vt ex donatione Raymũdi Berengarii Comitis Barchinonensis, & principis Aragonum, facta ecclesiæ B. Mariç maioris Cæsarçgustanæ aperte constare potest. Vnde arbitror tot ecclesię Romanę donationes eo consilio factas fuisse, vt non solum redemptionem animarum, sed

12 q. 1. expedit. 23. q. 8. c. tributum. & ibi glos. ver. de exterioribus.

etiam

etiam defensione regię prolis haberent, vt ex Regesto Nicolai Cardinalis ab Aragonia liquido constat. De priuatis vero donationibus, quę ecclesię fiunt, Driedo lib. 2. de Christ. libertate, & Molanus lib. de pijs testamen. cap. 35. disseruerunt, utrum iure nec ne, manus mortuę obligatione tenerentur.

Habent enim viri ecclesiastici non solum animos solutos ac liberos, & corpora Deo dicata sacraque, sed etiam ecclesiæ redditus ab omni tributo & fœnore uacuos, cum vineam Christi colant; de qua soli Deo vineæ domino tributa persoluūtur. Tributa terræ nostrę & agrorum nostrorum quos proprio iure possidemus, vectigalia etiam mercaturæ, atque negotiationis nostræ regi soluenda sunt; sed quæ ecclesia possidet, soli Deo reddenda. Vnde Origenes, ut totam hanc rem breuiter concluderet, ita ait: *Principibus tributa quædam pendimus, dum adhuc secundum carnem viuimus, & quæ carnis sunt cogitamus. Nam si vineam Domini colamus, aut vitem veram, quæ Christus est, exerceamus in nobis; de ista vinea non ministris sæculi pendemus tributa, sed ipsi Domino fructus in tempore reddemus.* Hæc ibi: Is uero vineam Domini colit, qui prædicationi instat, qui gubernationi ecclesiæ inuigilat, qui pro populo deprecatur, & eius caussa grauissimos labores perfert. Quibus merito tamquam militibus egregie pro totius populi prçsidio certantibus, & merces & alimenta redduntur. A quibus reges tributa non exigūt, neq; a peculio castrensi uectigalia colligunt, neq; salarijs ac stipendijs militaribus tributa imponunt, cum congiaria, stipēdia, & salaria, sint laborū præmia, quibus anima & corpus in militia æstimari solet. Quare cum sacerdotes nullo iure ecclesiasticarum facultatum obnoxii sint sęcularibus principibus, *& nihil eorum quæ Cæsaris sunt possideant* (vt ait S. Gregorius Nazianzenus oratione ad Iulianum tributorum exactorem) merito omnia bona, quę illi ecclesiastico iure possident ab omni tributo libera esse debebunt. Hęc omnia ex Origene aperte colliguntur.

Idem sane asseuerare videtur Cardinalis Caietanus 22. q. 104. art. 6. ad 1. *episcopi & præsbyteri in hoc mundo tamquã filij regis, liberi a seruitute temporalium dominorum esse debent, & hoc saluatoris doctrinæ consonum est, dum Petrum liberum insinuat, sed ne scandalizemus eos, solue pro me & te.*

Quam etiam sententiam comprobare visus est S. Hilarius in Matth. cap. 22. his verbis: *Si enim nihil Cæsaris penes nos resederit, conditione reddendi ea quæ sua sunt non tenebimur. Porro autem si rebus illis incumbamus; si iure potestatis eius utamur, & nos tanquam mercenarios alicui patrimonij procurationi subijcimus, extra querelam iniuriæ est, Cæsari reddã quæ Cæsaris sunt, Deo quæ Dei sunt nos oportere, scilicet animum corpus voluntatem.* Beatus Ambrosius lib. 5. epistolarũ *Ecclesia* inquit, *Dei est, Cæsari utiq; non debet addici, quia ius Cæsaris esse nõ potest Dei templum. Quod cum honorificentia Imperatoris nemo dictũ potest negare. Quid enim honorificentius, quã imperator ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra ecclesiam, non supra ecclesiam est.* Et paulo post, *noli te grauare Imperator ut putes te in ea quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, sed si uis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est, quæ Dei Deo quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiæ. Publicorũ mœnium ius tibi commissum est non sacrorum.* Quis igitur affirmabit ecclesiasticos uiros, quibus ex iure diuino decimę, sportulæ, & alimenta debentur, ut & vitam tueri & Deo vacare possint, ea de caussa Regibus esse subiectos? Sunt enim decimę iure diuino concessę sacerdotibus, qui loco Dei præsunt (vt Gen. 14. 28. 47. Exo. 22. Leuit. 27. ad Heb. 7. & alijs sexcentis in locis aperte cõstat) quæ etiã illis iure gentium debentur, ut omnium hominum consuetudine comprobatum. Quod Plutarchus problemate 17. Macrobius lib. 3. Satur. cap. 12. Plinius lib. 12. hist. naturalis cap. 14. & 19. docuerunt. Vnde in nascentis ecclesię primordijs, Apostoli erant quasi sacri ęrarij dispẽsatores: mox tamẽ crescente numero Christianorũ Diaconi con-

stitu-

stituti, qui nummos earũ rerũ quę vendebantur, in cõmune distribuerent, & mensis ministrarent. Sed Tertulliani tempore singuli Christiani viritim pecunias, publicis congressibus conferebant in arcam, ex quibus inopes refrigerio iuuabantur, & subministrabantur patientissime necessaria, ut Tertullianus in Apologetico cap. 39. docet his verbis: *modicam quisque stipem menstrua die, uel cum uelit, si modo possit, apponit. Hæc quasi deposita pietatis sunt, quæ egenis alendis, humandisque & pupillis re ac parentibus destitutis, ætateque domitis senibus, naufragis, & qui in metallis dispẽsantur.* S. Cyprianus lib. 1. epist. 7. ministris ecclesię stipes, oblationes, lucra, & cœnas datas esse memorat: de huiusmodi uero rebus & alimentis in commune collatis, nutriri solitos martyres docet Tertullianus lib. ad martyres. Sportulas etiam presbyteris tributas fuisse, narrat Cyprianus epist. 34. ad presbyteros Furni consistentibus, & Tertullianus lib. 3. contra Marcionem: sed tempore Vrbani Anno 219. cautum erat ne prędia ecclesię venderentur, vt ex illorum fructibus ecclesiastici in commune vitam degerent, necessariaque ab episcopis acciperent 12. q. 1. c. videntes. Imperatores quoque non modo prędia ecclesijs contulerunt, sed etiam supellectili aurea uel argentea illas donarunt, & eleemosinas in varias terrarũ partes transmiserunt; ut ait Optatus lib. 3. Lybicis quoque ecclesijs frumentum ab Imperatoribus donatum testatur Ischirion in epist. ad Leonem, quæ in actis concilij Chalcedonensis habetur. Præterea eudoxia millia nummum quotãnis attribuit in victum sacerdotum, ut est auctor Sozomenus lib. 8. cap. 1. Niceph. lib. 14. cap. 5. Tandem priuati homines, opes & diuitias multas ecclesijs tribuerunt, ut ait Socrates lib. 7. cap. 21. Chrysost. in Matth. homil. 86.

11 Incolumitatẽ vero siue immunitatem harũ rerum habuisse Sacerdotes satis aperte ex Arist. 2. lib. Oecono. deducitur: prę sertim cum illi fuerint a bellis immunes ac liberi, eisq. probo esset, pias manus sãguine, ui & armis effuso temerare. Quade re ab omni mulcta & exactione liberi esse

ri esse

ri esse debuerunt, cum bellorũ caussa tributa, & vectigalia subditis fuerint imposita. Quod S. Gregorius Nazianzenus in oratione ad Iulianum tributorum exactorem demonstrauit: *Hoc mihi peccati præmium, hinc penuria nata est pernitiosæ cupiditatis mater, quæ bella peperit, a quibus orta sunt tributa, quibus in diuina condemnatione nihil grauius est & acerbius.* Et paulo post ad finem. *Sacerdotum cœtus, qui nullo vinculo humi tenentur, qui sola corpora, ac ne ea quidem tota possident, qui Cæsaris nihil, Deo omnia habent; hymnos, preces, vigilias, lachrymas, hoc est, eiusmodi opes, quæ manibus premi nequeunt, qui mundo mortui sunt, Christo viuunt; carnem confecerunt, animam a corpore abstraxerunt: hos si mitius tractaris, aut etiam omnino Dei seruos & discipulos, & cœlestium rerũ inspectores; has inquam, generis nostri primitias, hæc columina, has fidei coronas, has pretiosas margaritas, hos templi illius lapides, cuius fundamentum, & lapis angularis Christus: hos inquam si plane Deo reddideris, præclarissime & ipsis, & tibi, & nobis consulueris. Ac tibi has potius a nobis diuitias optauerim, quam magnos auri atque argenti thesauros nunc existentes, ac breui tempore dilapsuros:* hęc Gregorius.

Vnde Cõstãtinus Imperator res ecclesiæ catholicæ uoluit a tributis liberas esse, ut lib. 11. cod. Theod. tit. 1. l. 1. legimus. & Theodosius l. 33. sordidorum, & extraordinariorum munerum (vt ait Iustinianus nouella 131. & 16. q. 1. ca. generaliter. & extra de immnitate eccle. ca. non minus) sacerdotibus immunitatem contulit. Quod Ioannes Lupus lib. 1. de libertate ecclesiastica, part. 1. q. 2. & 4. & part. 2. q. 8. demonstrauit. Hæc tamen intelligenda sunt quando non exigit necessitas, quę si urgeret maxime, idest, si publica libertatis dignitatisque iactura fieret, etiam tunc prius a laicis exactis tributis, moderate & cum charitate, e clericorum redditibus essent tributa postulanda; vt in eodem cap. generaliter, cum ijs quę notat ibi glo. & cap. cum Apostolus. extra de censibus demonstratur. Dummodo tamen reges id propria auctoritate non faciant; sed Pontificis Maximi nomine

mine, atque eius assensu. cap. caussa de verb. signif. & in ecclesię defensionem, eiusque utilitatem & commodum transferant. Quę si aliter fierent quam ecclesię regula prę- scribit, omnes Prælati ad propriam libertatem ecclesiæ defendendam excitari deberent, B. Thomę Cantuariensis exemplo; qui & regio tributorum exactori restitit (vt in vita & processu eiusdem M. S. habetur) & pro ecclesię libertate gloriose triumphauit. Cū ęgre pateretur non solum ecclesiā annuo vectigali a rege Britanno imposito seruam ac tributariā fieri, sed etiam inuitis episcopis, sacra ministeria regia auctoritate peruadi. De qua re proditum est Alexandri III. queribundo rescripto, cap. ex frequētibus. de institut. & ab eodem Pontifice sancti viri occisoribus graues pœnę impositę sūt, c. sicut dignū. §. clericos, de homicidio. sed de his sequēti lib. copiose disseremus.

12 Quod si fateamur ecclesiasticos uiros, & præsertim episcopos ratione originis, idest, qua homines sunt & orti in aliqua prouincia principi temporali subiecta, ideo sęcularibus principibus parere debuisse; in qua plane re exquisitissimum sapientum iudicium requiro, cum maiora libertatis & patrię potestatis vincula publica dignitate dirimātur (vt ait Iustinianus nouel. 81. addita nouel. constitutione Constantini, & Heraclii, & Alexii Comneni, in qua cautum est militares magistratus nullam aduersus sacros viros potestatem habere, & Theo. Balsamon in Nomo canone tit. 1. cap. 36. & tit. 9. cap. 1. affirmauit) Si tamen quidquam principes pręscriberent, quod fidei, quod bonis moribus, quod ueteri instituto, quod cōsuetudini & ecclesię libertati aduersetur, illis profecto parendum non erit. *Admone*, ait Paulus ad Titū. 3. *principibus et potestatibus subiectos esse, dicto obedire* πειθαρχεῖν, idest, obedire imperio Act. 11. *ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines*: In operibus bonis non in malis debemus principibus esse subiecti & ἑτοίμοι, idest, alacres ad opera bona exercenda, ad quæ nostra sponte

& ala-

& alacritate ferri melius est, quàm alieno imperio cogi. Ergo si quis Princeps deserere fidē (vt ait Lucifer loco citato) iustum interimere, innocentem condemnare, inauditum punire & necare, leges ecclesiasticas prodere, consuetudini aduersari coëgisset: magis sacræ legis transgressor fieret, qui regi talia præscribenti obediret, quam qui se illi cum maximo uitę discrimine opponeret. Clerici Cōstantinopolitani pro sacra Synodo Ephesina, supplici libello sic obtestati sunt Imperatores: *Professionis nostræ scopus, pijssimi reges, inter alias leges omnibus quoque Principibus & potestatibus obediendum esse canet: dummodo tamen eiusdem obedientia, animæ saluti detrimentum non afferat. Quod si illa inter vtilitatis limites non uersentur, tunc etiam aduersus regium fastigium cum libertate audendum esse, diuinarum legum interpretes monent. Immo uero si regia maiestas recta quoque fide ornata fuerit, non pudoris sed virtutis eximiæque laudis loco ducendum erit, iniustis illius decretis obluctari. Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum (ait Propheta) & non confundebar.* Sic Iuo Carnutensis epistola 15. ad Philippum regē Galliarum, cum audacter regis imperio restitisset, intulit: *Nec ista contra fidelitatem vestram, sed pro summa fidelitate dicere arbitror, cum hoc & animæ vestræ magnum credam fore detrimentum, & coronæ regni vestri summum periculum.* Idem prorsus Origenes in cap. 13. epist. ad Rom. confirmauit: *Non de illis potestatibus loquitur Paulus quæ persecutiones inferunt fidei; tunc enim dicendum est, obedire oportet magis Deo quam hominibus; sed de illis dicit Paulus, quæ non sunt timori boni operis sed mali.* Hanc vero omnium Catholicorum mentem fuisse, docet Prudentius in vita Romani Antiocheni his carminibus.

Hoc opto tamen Imperator nouerit
Tuus meusque, si velit fieri meus.
Nam si resistit Christiano nomini,
Meus ille talis Imperator non erit,
Scelus iubenti crede numquam seruiam.

Sym-

Symmachus Papa eadē caussa impulsus Anastasiū Imperatorem in ecclesiam Rom. se efferentem, ita est allocutus: *Fortasse dicturus es scriptum esse omni potestati nos subditos esse debere: Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non erigant voluntates: Ceterum si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta diuinis. Defer Deo in nobis; & senatus & collegium clericorum Romæ, & nos deferemus Deo in te. Ceterum si in Deo non deferas, non potes eius vti priuilegio, cuius iura cōtemnis.* hęc Symmachus. 11 q 3 ca. qui resistit.

13 Idem affirmat Basilius, vt S. Gregorius Nazianzenus in eius encomio commemorat: qui cum maiestatis reus factus fuisset, quod Valentis Imperatoris rescripta contemneret; ita se apud pręfectum pugnauit: *Ceteris*, inquit, *in rebus, o Præfecte, clementes & placidi sumus, atque omnium abiectissimi, quemadmodum nobis lege præscriptum est. Ac non dicam aduersus tantam potentiam, sed ne aduersus plebeium infimæ conditionis hominem supercilium attollimus: verum vbi Deus periclitatur in nobis, & proponitur, tum demū omnia alia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur.*

14 Quo in loco episcopus tantum abest, quod se Pręsidi subiectum esse fateatur, vt etiam illi se longe superiorem ostendat: *Socios*, inquit, *vos habere honorificum fuit, sed vt alios quosdam ex his, qui mihi subiecti sunt*, τῶν ὑφ' ἡμῖν τεταγμένων, idest, *in eorum te numerum pono, quibus ego imperare & præscribere solitus sum*. Qua voce paulo ante vsus erat Gregorius, cum Basilii auctoritatem extolleret; quæ tanta erat, vt omnes in vna Basilii potestate pręsidium atque salutem collocarent. Id enim loco præsidii erat, sub ipso, τετάχθαι, idest, censeri, vel ipsi subiici.

15 Vnde cum ecclesię libertas impugnatur, in qua oppugnanda maxime impugnatur Deus; vel eius nos proditores aut desertores fieri cogimur, erit ne regio parendum Imperio? Aculeos, flagella, laqueos, vngularum excarnificationem, membrorum luxationem & extensionem, catastas, incendia, cruces, & tamdem omne tormenti ac mortis genus perpeti satius erit, quam ecclesię auctori-

tati, vel libertati detrahere.

Maluit Naboth in iram regis incurrere. 3. Regum cap. 21. quam paternam hæreditatem regi concedere. Eadẽ animi libertate, ecclesiastici viri se ipsos tamquam muri opponere regibus, & pro ecclesiæ præsidio iugula atque ceruices sponte præbere debent; antequam in ecclesiam aliquam iniuriã inferri patiantur: Quod Lucifer Calaritanus lib. de nõ parcendo in Deum delinquentibus affirmauit his verbis: *Ecce posui te hodierna die* (ait Hieremias) *sicut ciuitatem muratam, & murum æreum omnibus regibus Iuda, & principibus eius, & plebi terræ. Quæ sunt quæ dicebat Hieremias regibus Iuda, nempe hæc, quia dereliquerunt Dominum, & immolauerunt dijs alienis. Hæc tu facis, o Cõstanti, dereliquisti apostolicam & Euangelicam fidem, & suscepisti hæresim Arianam, & existimas te timeri posse a quoquam seruorum Dei?* Idem sensit intrepidi animi Ambrosius, qui oratione cõtra Auxentium de Basilicis non tradendis, ita locutus est: *Conuenior ipse a comitibus & tribunis, vt basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia; respondi si a me peteret quod meum esset, idest, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum, me non refragaturum; quamquam omnia quæ mea sunt essent pauperum. Verum ea quæ diuina, imperatoriæ potestati non esse subiecta. si patrimonium petitur, inuadite: si corpus, occurram. Vultis in vincula rapere, vultis in mortem, voluptati est mihi. Non ego me vallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans, sed pro altaribus gratius immolabor.* & paulo post: *Naboth vites suas vel proprio cruore defendit. si ille vineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Si ille patrum hæreditatem non tradidit, ego tradam Christi hæreditatem?* Et habetur 23. q. 8. ca. conuenior. Vnde e templo Dei nihil possunt sacerdotes desumere, vt alijs pręter regulam, (ut ait S. Hieronymus in Ezechi. cap. 46. & in Michęam cap. 4. & in Esai. cap. 3.) tradant, cum illud custodiendum non tradendum acceperint. 16

Hinc S. Babylas martyr, Antiochenus episcopus, & insi- 17

insignis ecclesię propugnator, Numerianum Imperatorem satellitibus septum, & temere in ecclesiam irruentem, non modo submouit; sed etiam dexteram in sceleſtiſſimum ipsius pectus impegit, vt eum a tam graui flagitio deterreret. De qua re Chrysostomus tomo. 3. ita ait: *Licebat Babylæ si voluisset vlterius progredi, & Imperatorem conuicijs aspergere, & diadema capite detrahere, & pugnis os tundere; Nam & dextram in pectus iam impegerat.* Et paulo post. *Sed illum omnes admirati sunt, inde edocti, quantam seruis suis libertatem Christus impertierit. Nam qui apud gentes templorum administrationem suscepere, ij reges suos colunt plus quam dominos, plus quam idola; sed non ita Christiani.* Et paulo post: *Ex quibus planum fecit Babylas, terræ & eorum quæ in terra fiunt curam & præfecturam verius residere penes sacerdotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus est & purpura indutus.* Et ad finem: *Docuit reges non posse vltra modum, ipsis a Deo datam potestatem promouere: Sacerdotibus planum fecit, qualiter regum principatui præesse oporteat.* hęc Chrysostomus.

Quare semper quę a Deo sacerdotibus collata, vel quę a maioribus tradita sunt, insigni fortitudine, animique constantia tueri debemus, ne quidquam ab his quæ Ecclesiastici iuris sunt, detrahi patiamur. Sic Liberius episcopus Romanus epistola ad Constantium Imperatorem Arianum secutum: se ait, *ordinem moremque maiorum, nihil addidisse episcopatui Vrbis Romæ, nihilq. minui passum vmquam fuisse; sed perpetuo illam fidem seruasse, quæ per tantorum episcoporum successionem decurrebat.*

18 Quamobrē diligentissime obseruare debent principes sęculi, ne cū suas partes tueri uelint, se ipsos in ecclesiæ iurisdictionē immittant. Quod Osius episcopus Cordubensis epist. ad Constantium Imper. (quam refert S. Athanasius epist. ad vitam solitariam agentes) admonuit. *Obsecro, ne te misceas ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus Imperium*

commisit, nobis quæ sunt ecclesiæ credidit; & quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne quæ sunt ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias: Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Eadem animi confidentia Leontius Tripolis Lydiæ episcopus, vt refert Suidas, cum ceteros episcopos Constantio applaudentes, illumq. inter sacerdotes sedentem vidisset, libere omnes a tanta temeritate deterruit, & ecclesiarum iudicia ad solos sacerdotes pertinere demonstrauit: *Miror,* inquit, *qui fiat, vt cum aliis curandis distinearis, alia tractes. cum enim rei militari & ciuilibus negotiis præsis, tamen episcopis ea præscribis, quæ ad solos pertinent episcopos.* Sic Oeniander episcopus (vt testis est Cedrenus) eadem caussa impulsus, Anastasium Imperatorem obiurgauit, quem veste prehensum: *Hæc,* inquit, *clamis nequaquam te post mortem comitabitur; missam fac ecclesiam, satis tibi sit quod Imperator es, Antistites ecclesiæ noli vexare.* hęc tamen verba nihil mouerunt hominem, immo potius cum maxime in ecclesiam debacchatus fuisset, fulmine percussus interiit; cum paulo ante quam obiret mortem, in somniis oblata esset imago insignis viri, qui e libro, quē manibus tenebat, decem & quatuor annos vitæ illius expungeret. Hinc B. Martinus (vt ait presbyter Fortunatus & Sulpicius) uix adduci potuit, vt Maximo tyranno concederet, quod aliorum sacerdotum & episcoporum adulatione, de Priscilliani caussa concessum erat; cum turpe arbitraretur, ab Imperatore ecclesiæ caussas, eiusque negotia terminari. Quod plane prohibitum est 96. dist. ca. si Imperator. Vnde Carolus princeps Pipini regis pater cū ecclesię bona sustulisset ac deuastasset, æterna pœna grauissimisque cruciatibus affectus est: cuius quidem rei, ut apertum extaret argumentum, illius sepulchrum semiustum repertum est (vt in vita B. Eucherii Arelatensis legimus) & ex eo Draco prodiisse visus est: cuius prodigioso aspectu perterriti S. Bonifacius & Fuldradus abbas Pipinum adorti, synodo apud Liptinas habita, ea omnia

nia,quę Pipinus abstulerat ab ecclesia, restitui curarunt. Post quem Carolus Magnus Imp. publica lege sanciuit, ne quisquam res ecclesiæ diuidere aut distrahere auderet, vt habetur in notationibus ad 16. q. 1. ca. quia iuxta.in exemplaribus nunc Romæ editis. Vereor tamē ne hoc factum sub Carolo Ludouici filio acciderit: qui, vt ait Iuo Carnotensis in Chronico:*Cum res ecclesiarum suis militibus in stipendium contulisset,postea mortuus,& in ecclesia B. Dionysii sepultus a sinistra parte altaris maioris, visus est noctu in specie draconis,effracto sepulchro, per vitreā ecclesiæ magno terrore exiisse.*Prętereaa Pipinus rex Francorū,(vt referūt Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis in vita B. Remigij,& Petrus Bertrandus episcopus Cardinalis) cum Villā episcopij Laudunensis quæ Anisiacus dicitur, facta recompēsatione ecclesię,sub cuius dominio erat, distrahere, & accipere quasi sub censu voluisset:noctu vehementissime territus est,a B. Remigio, qui regi in somnis occurrens, eum pastorali baculo dure percutiens,ac cedēs increpauit his verbis: *Tu quid hic facis? quare intrasti in hanc villam,quam mihi te deuotior homo dedit; melior te mihi hoc castrum dedit, & tu vis auferre?* Sequenti die rex totum corpus uerberibus liuidum,& vibicibus contusum omnibus spectandum præbuit:& statim ualida correptus febri, quātocyus ab ipsa villa recessit. quod plane postea fuit in caussa,cur reges Francię numquam in eo castro noctu cubare ausi fuerint, veriti,ne similia eis acciderent.Idem prorsus Otho Frisingensis lib. 6. cap. 2. refert de Noementicio rege Britonū; qui dum multis modis ecclesiam Dei persequeretur, vidit in visione B. Maurelionem Andegauensem episcopum sibi occurrentem, ac baculo pastorali se percutientem, ac increpantem, ut ab ecclesiarum oppressione cessaret; nec frustratus est visu: *Nam continuo ictu baculi corruens, ac a suis domum deportatus, manifestis Dei indicijs uitam simul cum tyrannide reliquit.* Prętereaa milites Theodorici Gallorum regis, ut narrat Robertus Guaguinus lib. 1. cum de S. Iuliani templo bona

surri-

surriperent, insania correpti fuerunt; & Siginaldus Treuirorum dux, cum villam Bulgradēsem, quam Tetradius S. Iuliano donauerat occupasset; non prius sui animi compos factus est, quam uillā restitueret. Clothariū etiā ob tertiam partem prouentuum ecclesiasticorum, quos auferre cogitarat, Turonēsis antistes increpauit his uerbis: *Si quæ Deo dicata sunt auferes, & de pauperum horreis tua pergis explere, regnum a te auferet Deus.* Vnde Nicephorus Imperator, qui iusserat ducibus belli, ut in domos sacras, & ædes episcoporum diuerterent, eorumque rebus pro arbitrio vterentur, (erat enim Manichęus, ut lib. 1. iuris orientalis constitutione 3. constat) misere pro tanto scelere patrato obtrūcatus est. Qui etiam hic cœpit pœnarum ęternarum certum argumentum exhibere; nam post mortem decaluato capite, ludibrio habitus est a Chruno rege Bulgarorum, ut Zonaras lib. 3. retulit. Prętere a Gothorum gentis interitus tūc fieri cępit, ut ait Paulus Diaconus lib. 5. de gestis Longobardorū cap. 4. quando ecclesia S. Ioannis despectui est habita, quando eius facultates expilatæ, quando sacerdotum redditus subtracti & imminuti fuerunt. Ad hæc Rutharius dux Childiberti, vt ait S. Gregorius Turonensis lib. 8. cap. 12. cum res ecclesię partim cepisset, partim etiam sibi vindicasset, filium febri ardentissima correptum, & seuero morbo afflictum amisit. Ferquhardum Scotiæ regem, ut ait Ioannes Leslęus lib. 4. de rebus gestis Scotorū, sacerdotum qui pecunijs affluebant hostem acerrimum, lupus diuinæ ultionis vindex dēte petiuit, ac interemit; vt idē iam morti proximus testatus est. Sic Arnulphus Imp. uoluptatibus immersus cum ecclesię bona sibi uindicasset, ut in annalibus Coloniensibus legimus, pthiriasi, ut sacrilegus mortuus est.

Sancius etiam primus Aragonum rex, quamuis auctoritate Alexandri II. & Gregorij VII. ecclesiæ redditus in publica bella consumpsisset; illis pręsertim temporibus ubi pro aris & focis contra Mauros pugnabatur, ueritus fortasse ne Christus ecclesiæ caput, regia licentia offen-

offenderetur anno 1081. ante altare Diui Vincentij in oppido Rodę, publicam pęnitentiam egit, quod decimas & ecclesiæ redditus in profanos vsus transtulisset; vt auctor est Hieronymus Zurita lib. 1. Annalium cap. 23. Prętereca Alphonsus Hispanię Imper. anno 1130. cum nimis auide bonis ecclesię inhiasset, eiusque thesauros in res profanas consumpsisset, diuina correptus vindicta, in bello iuxta Fragam suscepto, vel fugatus fuit (vt ait Zurita lib. 1. cap. 49.) vel post multos annos incognitus, suspendio publico, vt est rerum omnium perturbatio, Cęsaraugustæ interemptus (vt refert idem Zurita lib. 2. Annalium cap. 22.) sed vetera omittenda non sunt, quæ a Tertulliano lib. ad Scapulam a S. Hieronymo in Epitaphio Nepotiani, & a S. Chrysost. de Maximino, & eius patruo recēsentur. Illi enim ob scelera in ecclesiā perpetrata, adhuc viuēti oculorū pupillę spōte ex oculis exilierūt; hunc ob subrepta vasa tēpli, morb. inuasit, qui verēda ita vermiculis infecit, vt nulla arte e loco infecto euocari potuerint.

19 Quamobrem turpe immo & sacrilegum est id quod nostro tempore Elisabetha Angliæ, & alij hęretici principes temere sibi arrogant, cum agros ecclesiæ a maioribus legatos & sacerdotum redditus, fisco retentant: *Cum fiscus bonorum principum* (vt ait Symmachus in relatione ad Imperatores) *non sacerdotum damnis, sed hostium spolijs augeri debeat*. Quid enim calamitosius, quid truculentius, quam illis subsidia denegari, illis auferre facultates, quas nulla lex, nullusque casus fecit caducas? capiunt serui sua bona, Scythæ sua pretia exigunt, redditus barbaris hominibus non negantur: tantum sacri sacerdotes, & sacri Ecclesię Romanę presbyteri, religionis caussa, prędijs ecclesiæ, hæreditate paterna, proprijs redditibus, excluduntur. & quidem regio excluduntur iure, quod seruis, barbaris, & immanibus hominibus commune est, & omnibus nationibus impenditur. Sed hęc in aliud tempus relinquamus.

20 Ergo ut vnde digressi sumus nostra reuertatur oratio, Pauli

Pauli pręceptum ad Rom. 13. in ipsis nascentis ecclesię primordiis opportunum, immo & necessariũ fuit, ne Apostoli concitare seditionem atque discordiam, ne ad defectionem populos sollicitare, ne tumultus & bella conflare aut regna appetere viderentur. Hanc suspicionem, quæ in Apostolos cadere poterat, Paulus ab animis principũ remouet, vt ipsos beneuolos efficeret, beneque de Christi religione existimantes. Atque ut eorum animos facilius ad fidem alliceret, omnes Christianos hortabatur. 1. ad Tim. 2. vt pro ijs, qui in sublimitate erant constituti, orationes ac preces funderent (vt ait Tertullianus in Apologetico) & pro eorum salute & pace rogarent, vt inde reges bene in Christianos animati, Euangelij pręedicationi impedimento non essent: quod Origenes in 13. cap. ad Rom. docuit: *Si ponamus Christianos potestatibus sæculi non esse subiectos, tributa nõ reddere, neque vectigalia pensitare, nulli timorẽ, nulli honorem deferre; non ne merito rectorum & principum in se metipsos arma cõuerterẽt, & persecutores suos excusabiles redderent? Neque enim tam fidei, sed contumaciæ caussa impugnari viderentur.* hæc ibi. Istud etiã confirmat Theodolus pręsbyter Cœlosyrię in huius loci commentarijs, ubi sic ait: *Multam capitis huius vndique prouidẽtiam facit Apostolus, monstrans Christi Euangelium non ad publicæ bonæ ordinationis subuersionem datum fuisse.* Qua de caussa cum lex Euangelica principatus sæculi non tolleret, merito Christiani pro uita principis, eiusque imperio cælestibus auspicijs adaugẽdo deprecabantur, ut Athenagoras in Apologia testatur: *Nos pro imperio vestro, preces ad Deum emittimus, vt filius, quod iustissimum est, in regnum olim parenti succedat, vt imperium vestrũ amplius dilatetur, vt quod vobis salutare fuerit, quietam tranquillamque uitam degentes, uobis interim ad qualibet imperata prompte inseruiamus.* Ergo nostra caussa paremus regibus, ut inde quod salutare fuerit assequamur, ut tranquillã uitam, quin etiam & tutum ecclesiæ statum habeamus, τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ πρὸς ἡμῶν: hoc igitur e nostra re est, vt inde commodis ecclesiæ studere possimus. Quamobrẽ merito

Pau-

Paulus omnibus hominibus tam sæcularibus, quã etiã ecclesiasticis iniungebat, vt ait Chrysostomus ad Rom. 13. Oecumenius, & Nazianzenus in oratione ad ciues, vt
20 magistratibus sęculi (ne prędicationi & religioni Christi impedimento essent) subderentur, ὑποτασσέσθω, idest, ordine & ratione subiecti essent, illisque parerent, si legibus, & non pro libidine gubernarẽt. Nam ea vox ὑπόταξις, ordinem moderationemq. significat. 1. ad Corint. 14. & Coloss. 3. non tamen tyrannidem, quę subiectionis ordinem pietatemque euertit. Quare recte admonuit Paulus, parendum esse cum ratione gubernantibus, non tantum propter iram, qua in nos principes exardescunt: sed etiam propter conscientiam; ne scilicet aut ingrati ac perfidi esse videremur, dum hominibus bene de nobis meritis aduersamur, si iusta pręcepta illorum iniuste contemnimus. Sed illorum quidẽ amplectendę sunt leges quę si pro communi conuictu latæ, ad eas seruandas episcoporum auctoritas accesserit, vt Alciatus l. caussa, verbo sancimus. C. de sacrosanctis ecclesijs, cùm clerici nulla occasione de licti, a sęcularibus puniri possint; vt Iulius Clarus lib. 5. q. 36. nu. 1. & Alciatus c. cum non ab homine, de iudicijs. & Couarruuias Pract. q. 31. nu. 1. docuerunt.

21 Sed quamquam multi ita conscientiæ vocem exacte interpretati fuerint, ea tamen vt arbitror huic loco accõmodata significatio est, vt Euangelij prædicationẽ, & fidei notitiam intelligamus: *Serui subditi estote*, ait Petrus epistola 1. cap. 2. *in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam substinet quis tristitias.* Palam vox συνείδησις τοῦ θεοῦ, idest, *conscientia Dei*, fidei notitiam quam de Deo habemus, quaque eius diuinitatis participes, & socij sumus, significat: quemadmodum cap. 3. eodem sensu, & notione vocis vsus est Petrus: *Similes*, inquit, *nos effecit Baptismus, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio*, συνειδήσεως, idest, rectæ fidei stipulatio. Ergo propter conscientiam, idest, ne fidei & Euangelio impe-

dimento essent, iussit Paulus omnes Christianos regibus parere.

Nunc tamen, cum infidelitate propulsata reges ecclesię pareant, & colla sua sponte submittant genibus sacerdotum (vt ait Hieronymus lib. 17. in Esaiam, cap. 60.) idē ne Pauli præceptum seruandum; aut regibus parendum, si temere episcopis imperent? Id quidem non arbitror, nisi aliter fidei & ecclesiæ regula exigeret, & temporum necessitas cogeret. Quod fortasse cum Lucifero Calaritano asserere non erit absurdum. Ita enim Constantio Imperatori locū Pauli & Petri obijcienti respōdet, lib. de nō parcendo in Deum delinquentibus his verbis: *Addo illud quod illorum principum, & magistratuum Apostolus fecerit mētionem, qui nec dum credidissent in vnicum Dei filium, utique humilitate nostra & mansuetudine, & longa in aduersis patientia, & maxima in rebus congruis obedientia, fuissent prouocati ad credendum. Ceterū si tu quia Imperator sis, cogas nos Deum derelinquere, nūm quid aequi escendum tibi erit, ne prætermissa Apostoli videantur præcepta? sed ualere nō poterunt vires auctoritatis tuæ, quia tu vnus esse ex illis inuentris, quos nobis credentibus subiecit dominus, dicens: ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem virtutem inimici, & nihil nobis nocebit.* Paulus vero ideo omnes debere esse subiectos magistratibus dixit, ut omnis occasio tolleretur afficiendi contumelia reges, principes, & magistratus; vt Sadduçęi nefarie docuerāt. Quod ex can. 84. Apostolorū præscriptum est his verbis: *Quisquis regem, vel principem, præter ius, contumelia affecerit, pœnas luat. & si sit quidem clericus, deponatur: si uero laicus, segregetur.* Quod etiam in Nomo canone tit. 9. cap. 35. docuit Balsamon. Sadducæorū uero eam impiam mentem fuisse, ut seditionem molirentur, Appollinaris in catena græca demonstrauit his fere verbis: *Iudas Galilaeus vt populum auerteret a Romanorum obedientia, illis non parendum esse iactauerat; nullumque hominum dominum appellandū esse dixerat: cuius sententiæ Sadducæi fuere, qui populum hac de caussa a suis principibus auertebant, & huic*

Fol. 199. & 166.

Luc. 10.

Et synodus 16. Tolet. c. 8. & habetur 22. q. 5. c si qs.

huic hæresi Iudæ assentiebantur. Quare vt Apostolus huius hæresis memoriam tolleret, pietatem maximam erga Deum fore docet si principibus obtemperemus: & ideo in cap. 13. ad Romanos hūc sermonem instituit, ut illos ab hoc errore corrigeret. Vt hoc tamen Pauli præceptum obseruaretur, labentibus sęculis episcopi maxime laborarunt, quo temeritatem populorum aduersus reges comprimerent, neue suos principes barbarica seueritate summouerent, aut temere occiderēt: quorum sane regum Synodus IIII. Toletana cap. 8. vitæ, capiti, & saluti consuluit; & inuiolabilem eorum maiestatem esse sanciuit. in quam cum Gothorum populi maxima insania inueherentur, teste Annonio lib. 2. cap. 20. adeo ut quē regē minus probarent statim interimerent, aut regno deturbarēt; nulla alia lege deprimi, aut legitima pœna deterreri potuerunt, quam religione: quæ eorum temeritatem inhibuit denunciato anathemate, vt Rodericus Toletanus lib. 2. cap. 2. & lib. 3. cap. 20. retulit. & habetur 22. q. 5. ca. si quis. *Quo quidem tempore*, vt Roderici utar verbis, *per Concilij Toletani sancionem factum est, ut ab omni perturbatione adeo quiesceret Hispania, vt nullus in ea infidelis inueniretur, qui arma sumeret ad rebellandum.* Qui etiam mos cum apud Anglos vigeret, ut ait Gaguinus lib. 4. propterea reges ut suæ incolumitati consulerent, annuo tributo totum regnum ecclesiæ Romanę addixerunt. Sic Sancius primus Aragonum rex, regnum suū ecclesię Romanę annuo tributo instituto uectigale fecit, ut sibi, suoque regno & proli prospiceret: quod ex litteris Vrbani II. quæ in Archiuio monasterij montis Aragonum seruantur, & inde ad me ab Abbate transmissę sunt, aperte constat, quarum tenor hic est: *Vrbanus episcopus seruus seruorum Dei, dilectissimis in Christo filijs regularibus ecclesiæ, quæ dicitur Iesu Nazareni,* & infra: *Quia igitur charissimus in Christo filius Sancius Aragonēsis siue Pamphilonensis rex, ecclesiam vestram in Domini nostri Iesu Nazareni nomine per ipsum ædificatam, in Romanæ ecclesiæ tutelam specialiter suscipi postulauit; eius petitionibus iustis libenter annuimus.*

nuimus. Ipse si quidem rex beati Petri deuotissimus famulus, Romanæ ecclesiæ ea semetipsum, omnemque dominij & regni sui subiectionem deuotione dedit; ut se cum filijs suis in perpetuum quingentorum Macusorum, omneque caput in regno suo militantium vnius Macusi Iaccensis annuatim obnoxios fore decreuit. Et paulo post: *Præterea Catholicis omnibus notum fieri uolumus; quia regem beato Petro deuotissimum Sancium, eiusque filios & omne eius regnum sub tutela sedis apostolicæ speciali dilectione suscepimus. Constituimus ergo auctoritate apostolica sancientes, vt omnes eius successores, regnum illud de manu nostra nostrorumq. successorum accipiant; & eandem beato Petro nobisq; eius vicarijs fidelitatem obedientiamque exhibeant, eumdem censum dependãt, & sic beati Petri reges ministros ac famulos recognoscant. Quapropter nullus deinceps uiuentium, & fidem Christianam tenentium regnum illud temere perturbare, inuadere, aut diminuere qualibet occasione præsumat; nec molestiam vllam Sancio regi eiusq; successoribus, qui in eadem sedis apostolicæ felicitate permanserint, inferre audeat; ne Dei & Apostolorũ eius indignationẽ incurrat.* Deinde subiungit: *Hoc igitur nostræ priuilegiũ sanctionis, si quis in crastinum agnoscens, archiepiscopus, aut episcopus, Imperator aut rex, princeps, dux vel marchio, comes aut aut vicecomes, Iudex aut castaldio, vel persona qualibet magna vel parua, potens aut impotens, contra eam temere venire præsumpserit; & eiusdem ecclesiæ bona inuadere, molestare, vel suis usibus applicare tentauerit, secundo tertioue commonitus, si non satisfactione congrua emendauerit, a Christi eum & ecclesiæ corpore auctoritatis Apostolicæ potestate segregamus, & honoris sui periculo subiacere decernimus.*

Ex quibus liquido constat, regum præsidium maximũ in ecclesię pręsidio constitutum, & episcopos, qui regum in columitati & dignitati consulunt illis superiores extitisse; vt a S. Clemente Rom. lib. 2. cap. 34. & a S. Ignatio epist. 9. & ab Augustino psal. 98. a Nazianzeno in oratione. 1. in Iulianũ, ab Isidoro Pelusiota in 2. to. epist. ad Isidorũ Diaconũ, & ad Cyrum presbyterũ & tãdem a Procopio Gazęo in cõmentariis Esaiæ c. 9. cõfirmatũ est.

11. q. 1. c. sacerdotũ.

Quare

Quare Romanus Antistes, omnesq; alij episcopi, vt supra explicatū est, regibus non debent esse subiecti, neque de rebus ecclesię tributa persoluere, nisi pro scādalo, aut graui aliqua iniuria fugienda; vt de Christo docuit Origenes; aut pro pace & quiete seruanda; aut si cum onere aliquo agri ecclesiæ fuissent addicti: Quod 16. q. 1. ca. generaliter & 23. q. 8. ca. tributū expressum est. & a glossa cōfirmatū. Vnde bellorū tēpore bene possūt reges moderate aliquid ab ecclesia cū Pōtificis auctoritate, exigere, ut c. cū Apostolus, extra de cēsibus, & extra de immun. ecclesi. nō minus: nō tamē cruces, aut bona ecclesiæ uendere, aut relictis solū cētū pro sacerdotū uictu, quidqd reliquum est, sub iure, idest, iure patroni (ut uoluit Alphōsus Aluarez Guerrero in suo speculo principum, cap. 63.) depōscere: cum res ecclesiæ pro miserabilibus personis alendis uel defendendis, institutæ sint. 12. q. 2. ca. aurum, non tamen pro bellis, aut conscribendis militibus: cum bellorum tempore magis ecclesiæ suis redditibus egeant, tum ad ecclesias tuendas, quas sæpe militum barbarica feritas inuadit, tum ad miseros alendos, qui eo tempore ad maiorem egestatem, rerumque orbitatem rediguntur. Vnde memorabile illud Othonis dictum a Luthprando Ticinensi relatum lib. 4. cap. 15. animis perpetuo figendum esse censeo, ut reges tantam Imperatoris pietatem imitentur: qui cum in grauissimum discrimen incurrisset, & eius milites transfugę rerum inopia laborassent, noluit Abbatiam quādam Larestherim dictā, prædijs ditissimam, comiti concedere, ut illa militum inopia subleuaretur. *Scriptum est*, dixit prudētissimus Imperator: *Nolite sanctum dare canibus, Quod quamuis a doctoribus spiritualiter intelligendum esse prædicetur, ego tamen satis me dare sanctum canibus censeo, si monasteriorum prædia, quæ a religiosis viris Deo sunt militantibus tradita, tulero, & sæculi militantibus dedero*. hæc ibi. Sic etiam vt idem Ticinensis est auctor, cum sacerdos conquestus esset apud regem, iumētū quod solum possidebat, a militibus sui aduersarij fuisse sublatū,

tanta

tanta animi virtute atque celeritate in hostes impetum fe-cit, vt illico Sacerdotis iniurias vendicauerit. Aluari ve-ro parum de ecclesia meriti rationes nihil conficiunt, in re præsertim omnium maxima, quæ summas posset regi-bus calamitates parere. Quia patrono emolumenta de-bentur, pro sua & filiorum sustentatione, non tamen pro defensione aut recuperatione rerum suarum, ut ca. quicũ-que 2. 16. q. 7. & glo. verb. ad inopiam, ubi ait hoc intelli-gendum esse in summa egestate, & quando ecclesiæ post debitam redditthe dispensationem, idest, post distribu-tionẽ in pauperes, & alias miserabiles personas, Sacerdo tum curæ & fidei creditas aliquid superesset. 25. q. 2. §. ul timo, ad finem. Præterea testimonium 4. Reg. 18. nobis obstare non potest, quia dedit rex omne argentum domus Domini, non tamen vasa comminuit, in quibus Deo sa-crificia offerebantur, sed ea quæ deposito seruabantur, aut quæ ad externum ornatum templi spectabant, ut erant la-minæ argenteæ, quibus fores domus Domini tectæ erant; vt etiam ex facto Ioas 4. Reg. cap. 12. colligitur: *Caueant tamen*, vt Gregorij Tholosani verbis utar, in Syntagmate Iuris lib. 1. part. 1. cap. 20. nu. 8. *qui huiusmodi tributa exigunt, ne abutantur exactis, neve in usus alios conuertant. Nõ enim personis ecclesiasticis solum iniuriam irrogant, sed Deo, & pauperibus, quorum patrimonium absumunt. Deus autem non fal litur, metuendaque est execratio sacri Prophetæ Dauidis, dum ait. psal. 82. Pone principes eorum sicut Oreb, Zeb, Zebee & Sal mana, omnes principes eorum qui dixerunt, hæreditate possidea-mus sanctuarium Dei, Deus meus pone illos vt rotam, & sicut sti-pulam ante faciem venti. Nam priuilegium exigendarum deci-marum ecclesiasticarum, concessum intelligitur, dummodo enor-miter non lædantur ecclesiæ. cap. fin. de voto, uel misere, & barba rice non adigantur solutores, ad huiusmodi decimas impenden-das, vt cap. 1. §. declaramus autem, de decimis in extrauagan. commu. Cum ex natura introductum sit, ne quis cum alterius in-iuria locupletetur.* quæ vberius ab eodem auctore supra ci-tato petenda iudico.

Restat

13 Restat tandem, vt Caluini rationibus satisfaciam, ne in hac re defuisse uidear. Primum certum est, reges ex regio suo munere, nihil sacerdotibus imperasse, nec quidquam illis præscripsisse, quod ad templi statum, aut ad sacrorum rationem faceret, cum illi ex legis præscripto sacerdotibus parere debuisset. Quod plane ex Leuit. cap. 4. satis in aperto est; vbi ex sacrificandi ritu, & ex hostia quæ offerebatur, rex censetur inferior sacerdote, cum ille hircum, hic vero vitulum offerret, ut cap. sequenti demonstrabo. Quod etiam Procopius Gazęus in Esaiam, cap. 9. exponens illũ locũ, *Abstulit Dominus caput & caudam*, affirmauit: *Caput*, inquit, *Sacerdotes sunt quos Petrus Act. 4. principes populi & seniores dixit, Symmachus sacerdotes appellauit, quorũ facies admiramur*, idest, *αἰδέσιμους venerabiles, aut quos nulla ui impugnare possumus, quos omni cultu & honore prosequimur: reliquus uero populus sacerdotũ facta comparitione cauda, & posterior respub. pars censetur*: ac propterea in maximo cultu & honore haberi debent illi, qui proxime ad Deum ex munere accedunt. De qua re egregie Theophanes Metropolita Nicænus, in epist. de pręstantia sacerdotum disseruit, quæ gręce manu scripta est apud me. Ex his igitur constat olim reges & ductores populi, non ex regia dignitate, sacerdotibus imperasse; sed aliunde, idest, ex prophetico munere, quod sæpe Dominus regibus ad bene beateque gubernandum concedebat. Sic Iosue sacerdotibus imperauit, Dauid templi ordinem descripsit, Salomon benedixit populo, sacerdotem submouit, non propria, idest, regia auctoritate, sed vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo. Ergo non auctoritate regia, sed diuino spiritu afflatus e loco, & munere deturbauit sacerdotem: quia quod antea pręd ictum fuit a Domino, idem exequendum Salomoni reuelatum est. Eadem ratione Ioas cum fecisset bonum in oculis Domini, diuino spiritu inductus, templũ sarciri pręcepit, ex illa pręsertim pecunia, quæ Exod. 30. usui Tabernaculi destinata erat. Ille tamen 4. Reg. 12. & 2. Paralip. 24.

prius

logus cum tyrannice imperium inuasisset, Patriarcham Arsenium qui Imperatoris tyrannidi se opponebat, e gradu deiecit, & alium suo arbitratu substituit; cũ ęgrè pateretur, se ab Arsenio sacris submotum fuisse. Quę omnia ex lib. 4. Nicephori Gregorę petenda duco.

CAP. XII.

Episcopos in res temporales iurisdictionem & potestatem habere, secus ac a nostris recentioribus iudicatum sit.

SVMMARIVM.

1 *Recentiores iurisdictionem temporalem ab episcopis videtur sustulisse.*
2 *Quid sit iurisdictio ex illorum sententia.*
3 *Iurisdictio ex quibus initijs deducatur.*
4 *Iurisdictio in res temporales, iure gentium sacerdotibus competit.*
5 *Romanorum sacerdotes, in res seculares potestatem habebãt.*
6 *Iurisdictio Pontificum P.R. circa quæ versaretur.*
7 *Sacerdotes in veteri lege res seculares pertractabant.*
8 *Episcopos de secularibus negotijs iudicasse, ex Augustino demonstratur.*
9 *Idem ex Gregorio, Cyrillo, Synesio, Epiphanio, & Iuone Carnotense constat.*
10 *Inter episcopos, multi in negotijs componendis clarissimi sunt habiti.*
11 *Qui ad res seculares tractandas imperitus est, episcopatu indignus censetur.*
12 *Episcopus Romanus secularia negotia pertractat.*
13 *Iurisdictio ab Imperatore episcopis concessa non fuit, sed declarata aut prorogata.*
14 *Ex natura magistratus, iudicium de miserabilibus personis episcopis competit.*

15 *Rerum necessitas aliquam iurisdictionem episcopis contulit.*
16 *Iurisdictio episcoporum temporalis ex eorum auctoritate deducta est.*
17 *Principes si in hæresim incurrant, a Pontificibus ex iure sibi diuinitus collato, priuari debent.*
18 *Quam varia apud veteres fuerit magistratuum potestas.*
19 *Iurisdictio episcoporum qualem veterum magistratuum iurisdictionem referat.*
20 *Nomina quibus episcopi donantur a patribus, eorum iurisdictionem exprimunt.*
21 *Episcopi ex mero magistratus imperio, leges ferre possunt.*
22 *Episcopi classium ducibus, & exercitus Imperatoribus similes, iudices inferiores possunt constituere.*
23 *Iurisdictio duplex est.*
24 *Iurisdictionis executio triplex numeratur.*
25 *Si principes sæculi Romano Pont. non pareant, aut eius iussa perturbent, vi & armis ad ea seruanda cogi possunt.*
26 *Recentiorum rationibus satisfit.*
27 *Imperatores cur rerum ecclesiasticarum executionem ad inferiores sæculi magistratus retulerint.*
28 *Rerum sæcularium tria sunt genera, & quæ ex Pauli præscripto episcopis conueniant.*
29 *Valentinianus Imperator, & Sozomenus in hac parte audiendi non sunt.*
30 *Nonnulli recentiores iurisdictioni temporali Romanæ ecclesiæ detraxerunt.*

VOCAT me tota hęc disputatio, & quasi subloqui videtur, ut de episcoporum iurisdictione, & quo pacto illam in res temporales exerceant, aliquid differam, quę cum maxime nostris hisce temporibus in controuersiam vocata sit, & vehementissime a recentioribus impugnata, neque prætermitenda, neque in tanta rerum perturbatione negligenda est: vt tandem illis respondere possimus, qui grauiter episcoporum auctoritati detrahunt. Eorum caussa mul- 1

ſa multis rationibus nititur, quas nullis non locis verſant, & maxime lib. 1. C. Iuſtiniani tit. 4. de epiſcopali audiẽtia, vbi affirmant epiſcopos iuriſdictionem non habere, quia neque forũ legibus habent, vt ait Valentinianus nouel. de epiſcopali iudicio; nec apparitionẽ, nec executionem; ſed eorum iudicium delegatorum, qui etiam notionem non iuriſdictionem habent, & ſententias magiſtratus exequuntur. Quod ex Sozomeno lib. 8. hiſtoriȩ εἰς ἔργον τὰ κρινόμενα παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἄγειν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς διακονουμένους αὐτοῖς στρατιώτας. & videtur nouel. 120. δικαιοδοσίαν accipere pro notione. Itaque non de epiſcopali iuriſdictione, ſed de epiſcopali audientia merito titulus inſcriptus eſt.

2 Iuriſdictionem vero explicant proprie notionem, quȩ iure magiſtratus competit, cũ ab eo dicatur qui ius dicit, ideſt, iubet. Quæ enim mandata eſt a magiſtratu, aut lege, ſpecialiter magiſtratui delegata eſt, non iure ſuo competit. Officio quidem magiſtratus continetur, ſed iuriſdictione non continetur. Vnde iudicij publici cognitio, executio, & animaduerſio criminum, iuriſdictionis non ſunt quia iure magiſtratus non competũt, vel vt loquitur Dionyſius Halicarnaſſeus, nõ ſunt ἀκόλουθου ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ſed lege dãtur D. de off. cui man. iuriſd. & l. aliud §. ult. de ver. ſignif. Qua de re ſi ab epiſcopi ſententia appellatum ſit ad prȩſidem prouinciæ, & præſes conſeruauerit ſententiam epiſcopi, eam ipſe præſes exequetur l. epiſcopale. C. de epiſc. aud. Quia ſuȩ ſententiæ epiſcopus executionem non habet, ideſt, iuriſdictionem aut forum; ſed audientiã, & cognitionem tantum, ut Iudex delegatus. hȩc varij auctores noſtri temporis affirmarunt.

3 Sed in hac diſputatione malo veniam deprecari, quam culpa carere, prȩſertim cum rẽs eo ſit redacta, ut inter tot iuriſconſultiſſimos, qui noſtro hoc tempore magna cum laude florent, nullus huius cauſſȩ patrocinium ſuſceperit. Quare vt hanc diſputationem illuſtrem, hȩc neceſſario prȩmittenda ducó. Primum iuriſdictionem ex tribus ini-

tijs originem duxisse: lege, necessitate, & consuetudine. Quod ex Modestino D. de legibus cõstat. Cũ iura omnia aut consensus populi faciat, ut quę sunt plebis iussu sancita, aut necessitas, vt S. C. cum aucto numero P.R. necessitas curam totius reipub. ad Senatum deduxerit, aut tãdem ius consuetudine firmatum, quod inueteratus mos attulit. Similia Menander de dominatu eleganter retulit:

> Τρία γάρ ἐστι δεσπότα δι' ὧν
> Ἅπαντα γίγνεται, ἢ κατὰ νόμους
> Ἢ τοῖς ἀνάγκαις ἢ κρείττον ἔθει τινί.

idest, *Tria quidem sunt here, ex quibus*
Fiunt & præstantur omnia, aut ex legibus
Aut necessitate, & ex moribus tertium.

Hæc etiam tria capita iurisdictionem in res ſęculare episcopis contulerunt.

Primum naturale ius siue ius gentium, quo mentes hominum Dei opinione imbuuntur (ut ait Cicero 1. Tusculana, & Xenophon de dictis factisque Socratis) hanc potestatem sacerdotibus contulit. Numquam enim fuerunt hominum mores sine sacris, nec sacra sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine potestate legis sanciundæ, uel sine auctoritate iudicij statuendi. Ab externis exordiar, ut liberior postmodum dicẽdi campus pateat: Apud Aegyptios teste Aeliano lib. 14. variarum historiarum cap. 34. sacerdotes iudices erant: sic Druidę sacerdotes Gallorum, fere de oĩbus controuersijs, cũ publicis tum priuatis statuebãt. *Et si quod esset admissũ facinus, si cædes facta, si de hæreditate uel finibus cõtrouersia, ijdẽ decernebant, præmia pænasq; constituebant. Si quis antẽ priuatus aut publicus eorũ decreto nõ stetisset: sacrificijs interdicebant, quæ pæna apud illos erat grauissima. Nã quibus erat interdictũ, ij numero sceleratorũ habebantur, ab his omnes decedebant, aditũq; sermonẽq; defugiebant, ne quid ex cõtagione incõmodi acciperẽt:* vt auctor est Cæsar lib. 6. de bello Gallico, & Stephanus forcatulus lib. de Gallorum veteri religione. Præterea sacerdotes Germanorum (vt ait Cornel. Tacitus lib. de moribus Germanorum) in conuẽ-

tibus publicis, ubi sępe de summa rerum agebatur, ius habebant imperandi, & silentium indicendi. In Aethiopia, sacerdotes Meroe tanta pollebant dignitate, ut quando il lis videretur, regi nūciarent ut mortem oppeteret, regnūque deponeret. Quæ consuetudo usq; ad Ergamenem regem perdurauit, ut refert Diodorus Siculus lib. 4. Biblio thecę cap. 1. Apud Slauios, ut refert Helmodius lib. 2. cap. 12. sacerdotes maiores sunt regibus, cum ab illorum auctoritate pēdeant; apud Vtopienses Insulanos (ut ait Thomas Morus lib. 2. Vtopię) Sacerdotes nulli subsunt, omnibus præsunt, suntque morum censores acerrimi.

5 Eâdem gentium consensione, quasi naturæ uocibus impulsus Numa, sacra in Vrbem inuexit, Pont. Max. aliosq; sacerdotes constituit, eis dedit condendarum legum auctoritatē de sacris arbitratu suo, ipsosque Pontifices nulli potestati fecit obnoxios. Adeo quidem tunc potestas Pōtificum ampla fuit, ut non teneretur caussas ad Senatum referre, aut ei aliquam rationem reddere, cum Senatus Pō tificum iussa rescindere non posset; vt ex Plinio de viris Illustribus & ex Dionysio Halicarnasseo lib. 2. colligitur his verbis: *Nouissima Numæ institutorum pars continebat, sacra maximi apud Romanos sacerdotij, cuius potestas est amplissima. Nam de omnibus caussis ad sacra pertinentibus iudicant, & inter priuatos & magistratus, & inter Deorum ministros; nouasque leges de sacris arbitratu suo condunt, sicubi destituuntur scriptis legibus; ac magistratus penes quos ceræmoniæ sunt, ac sacrificia, sacerdotesque omnes examinant: ministros quoque sacrorum in officio continent, ne quid præter solennes ritus faciant. A profano etiam & imperito uulgo consuluntur de cultu Deorum ac Geniorum, Alijsque religionibus. quod si quem animaduertant præscripta sua contemnere, eum multāt pro delicti magnitudine. Ipsi nullius potestati sunt obnoxij, nec debent uel senatui vel populo reddere rationem*: Hæc ille. Ab hoc tempore cœpit Pontificum iurisdictio partim a Numa conscripta, partim a Pontificibus aucta, & consuetudine firmata: quę tantum apud homines valuit, ut multi varijs temporibus magistra-

tu ab

tu abire, dignitatem deponere, & potestate regia consulari se abdicare a Pontificibus iussi coactique fuerint: *cum Pont. Maximus* (vt ait Festus Pompeius lib de uerb. signif. verbo, ordo conuiuij, *esset omniũ sacerdotum iudex, & arbiter rerum diuinarum & humanarum*. Qua de re Metellus Pō tifex Maximus (vt ait Liuius lib. 29.) Posthumium consulem ad bellum gerendum Africam petentem, ne a sacris discederet, mulcta indicta, Vrbe egredi passus non est, religionique summum imperium cessit. Quo exemplo, alijsq. quam plurimis quæ extant apud Valeriũ Max. lib. 1. cap. 1. Pontificum dignitas, eorumque iurisdictio maxime commendatur: quam cum Imperatores pertimescerent, summo Pontificatu initiari, & omnibus sacris inaugurari voluerunt, vt ait Dion Cassius lib. 53. ne illorum dignitas alicuius potestati cederet. quod etiam ex Virgilio lib. 3. Aeneidos constat.

Rex Anius, rex idem hominum, plebique sacerdos,
Vittis, & sacra redimitus tempora lauro.

Vbi Seruius exacte omnia; 6

Iurisdictio uero Sacerdotum versabatur, tam circa religionem, quam circa rempub. cum res sacrę ad statum rei Romanæ spectarent, vt ait Vlpianus D. de iustitia & iure, l. 1. §. 1. & Alciatus l. pupillus §. munus D. de uerb. signif. In religionis parte tractabatur de rebus diuinis, de sacris cæremonijs, de personis sacris, & de his quæ accessorie sacra respiciebant. In reipub. negotijs agebatur potissimum de pauperibus, pijs caussis, de personis quæ fori eorum erant; vt scribit Cicero, oratione pro domo sua, & de Aruspicis responsis, & Liuius lib. 1. Item de testamentis, cum calatis comitijs, quæ proprie Pontificum erant, ut docet Gellius lib. 15. cap. 26. Pontifices testamentorum factionibus pręessent. Item de mancipationibus, & adoptionibus discernebant, vt multi lib. 2. institutorum tit. 10. docuerunt. Hanc vero potestatē, quæ maxima erat, suspectā & in uisam fuisse a patricijs, satis aperte Liuij locus lib. 4. ostendit. Apud quem conqueruntur, pontifices auguresq;

ple-

plebi communicari:& graue putāt esse, si Salij, Flaminesque nusquam alio, quam ad sacrificādum pro populo sine imperijs ac potestatibus relinquantur: vt satis mirari nequeam, cur aliqui ex hoc Liuij loco omnē iurisdictionē & potestatem adimere Pontificibus contendant, cum tantū abest quòd hic locus sacerdotū iurisdictionē infirmet, quā quod eā maxime statuat, cū ex illa ipsa populj querela summa sacerdotum auctoritas colligatur. Sic etiam aliorum sententia uix æquo animo ferenda est, qua Pontificum potestatem legis munere, non tamen iurisdictione contineri arbitrantur: cum hæc non a lege specialiter Pontificibus demandata, quales sunt pœnę criminibus impositę, quæ lege proueniunt, sed suo competant iure, & ex natura magistratus, sacerdotiique descendant.

7 Pręterea in veteri lege vnde multa cęterę nationes mutuatæ sunt, sacerdotibus suo iure, non solum legum condendarum, sed etiam de miserabilibus, & pijs personis iudicandi, æterna potestas fuit. Moyses & Aaron leges & cæremonias populis præscribebant: quos alii sacerdotes secuti, iura statuebant in populo, controuersias dirimebant, *inter mundum & immundum; inter lepram & lepram, inter caussam & caussam*, vt ait Ezechiel cap. 44. & 2. Paralip. 19. iudicabant: immo vero omnia ambigua caussarum genera, de quibus aliqua controuersia orta erat, ex Deut. 17. a sacerdotibus tollebantur: cum Dei loco pręsiderent, & in eorum verbo atque sententia Dei iudicium consisteret. Quod religiosissimus rex Iosaphat Paralip. 17. ex trāslatione Luciferi Calaritani, demonstrauit: *Videte*, inquit, *quid vobis facitis*, idest, ne graue vobis malum inferatis: *Non enim homini iudicatis, sed Domino, qui vobiscum est in verbo.* Vnde populus ad sacerdotes confluebat quęrens, iudicium a Deo, cum eius iudicium atque sententiam ad sacerdotis verbum accedere arbitrarentur. Quid autem sit Dominum in verbo esse, ex eodem Luciferi translatione colligitur: *Ecce*, inquit, *Amarias sacerdos princeps super vos in omne verbum Domini, & Iabadias filius Simabel qui prin-*

ceps Domini Iuda, in omnẽ verbum regis. Verbum Domini, lex Domini est, in scripturis sanctis contenta: in qua cũ omnia iudicia conscripta sint, sacerdotum partes erant, *inter sanguinem, & sanguinem, inter caussam & caussam iudicare,* idest, inter spirituales, & temporales res iudicium auctoritatemq. interponere, propriaq. iurisdictione omnem cõtrouersiam dirimere; vt cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi, ex hac huius loci interpretatione Innocentius III. illud factum dissoluit. *Verbum* vero *regis,* eius mandata & iussa significat, quæ vel ad indicendum bellũ, vel ad tributa exigenda, vel ad populi tumultus sedandos spectabant: quod ex illa populi postulatione, quę animũ Dei perculserat, colligitur. Bellorum enim maxime caussa atque præsidii potissimum regem profusis clamoribus populi postularunt, ut Oseę cap. 13. demonstratur: *Vbi rex tuus maxime nunc? saluet te in omnibus vrbibus tuis, & indices tui, de quibus dixisti; da mihi regem.* Quare ad salutem, & pręsidium, maxime bellorum tempore, regem efflagitarũt populi, vt a ceruicibus gladios, vastitatem ab vrbibus, ab omnibus tandem ferrum flammamque depelleret. At vero iudicium, quod lege præscriptum erat, ad regem proprie nõ spectare; sed tantum legis præsidium atque custodiam, ex Deuter. cap. 33. colligitur his verbis: *Legem præcepit nobis Moyses hæreditate multitudinis Iacob, erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi.* Qui locus est ex hebręo facile in aperto est, vt obseruauit Oleaster. erat enim futurus rex in rectitudine, vel ad rectum, nempe ad legem Domini egregie tuendam, quamdiu cum principibus populi societate quadam & consociatione iungetur. Etenim sacerdotes iudices controuersiarum, inspectores omnium, punitores damnatorum constitutos fuisse, Iosephus lib. 2. aduersus Appionem conscripsit. Quod ex Deut. cap. 17. & 19. aperte colligitur: *Si steteris testis mendax contra hominem, accusans eum prauaricationis, stabunt ambo ante Dominũ coram sacerdotibus, & coram iudicibus.* erant igitur sacerdotes vna cum principibus qui assidebant, ad caussas discernen-

hendas,vel componendas fore controuersias,vt Philo lib. 3. de vita Moysi, docuit exponens locum Leuit. 15. his verbis: *Comprehensum hominem adduxerunt ad principem, cui assidebant in concilio sacerdotes*. ex quibus aperte constat,nũquã Põtifices regibus paruisse, neq. illis abrogatã iudicandi potestatem, cum ex eorũ prescripto reges iura constituerent atque discernerent:sed Philo Iudæus,licet alibi hanc veritatem aperte docuerit lib. tamen de profugis,maxime suis sacerdotibus fuit iniurius. & in alijs quidẽ rebus, si credimus S. Augustino contra Faustum lib. 12. cap. 38. satis aperte allucinatus, in hac vero disputatione, nec sibi ipsi, nec scripturæ consentiens: cum satis liquido cõstet Leuit. 4. sacrificium sacerdotis pro ignorantijs immolatum,principis sacrificio præferri; ex quo apud scripturam cuiusque hominis dignitas colligitur, cuius rei caussam idem Philo in lib. de victimis reddidit,quia sacerdos toti populo collatus illi par esse videatur,eique prescribat,eiusq.gerat ministerium:princeps uero sacerdoti oppositus inferior iudicetur, eique pareat, a quo inauguratur atque regium diadema capit. Qua de re Theodoritus in Leuiticum q. 1.& Procopius Gazeus in eumdem locum,sacerdotes veteres principe honoratiores,& maiori dignitate prestantiores fuisse docuerunt, cum reges tamquam inferiores, a sacerdotibus tamquam a superioribus melioribusq; benedictionem acceperint. Quamobrem in populi grauioribus caussis,sacerdotes semper iura præscripserunt,& ea fecerunt seruare,cum legum transgressores, quandoque etiam inuitis regibus, vt de Samuele legimus,occiderint.Quamrẽ fortasse minus exacte Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothecę adnotatione 176. complexus est,ut alibi, ne orationis cursum retardemus, copiosius demonstrabo.

8 Similem æque ac veteres sacerdotes,immo longe maiorem ac illustriorem potestatem adepti sunt episcopi in ecclesia,non quidem populi consensu, sed auctoritate diuina; qua ipsis a B. Paulo 1. ad Corinth. 6. diuinitus man

data est iurisdictio, non tam ad spiritualia, quam etiam ad sæcularia negotia dirimenda. Quod plane patrum auctoritate satis manifestum atque in aperto est: Sunt enim in ecclesia sedes constitutę ad iudicandum, ut ex psal. 121. colligitur, in quibus graue iudicium redditur ab illis, qui pręsunt atque potestatem in ecclesia exercent. Hęc enim ecclesiæ auctoritas, inter alia multa a Dauide, hoc maxime nomine cõmendatur, qđ eius pręsidio iudicia reddita, & ad eius Tribunalia iudiciarię caussę delatæ fuerint. *Illic*, inquit, *sederũt sedes in iudicio, sedes super domũ Dauid* idest, sedes Tribunaliaq. fuerunt cõstituta super domũ Dauid, e quibus de domo Dauid regia pronũciari, & de illius caussis iudiciũ ferri posset. hãc vero cõsuetudinẽ in ecclesiã iudicãdi res tẽporales, inde effluxisse ac emanasse, S. Clemẽs in epitome gręca pag. 78. apte demonstrauit; cum thronus Christi super domum Dauid excellentior, & sublimior fuerit constitutus; in quo episcopi propter personę dignitatem assiderent, ad iudicandas omnes caussas quæ in domo Dauid regia agitantur. Quod etiã ex Ezechiel. cap. 34. constat. Vbi cum Christus suum munus in pascẽdis, & regendis ouibus describeret, intulit. *Et quod pingue & forte custodiã, & pascã illas in iudicio*, idest, controuersias componam inter oues, & si quisquã fortasse alium opprimet, iudicabitur; ut ex sequentibus verbis statim cõstat. *Hæc dicit Dominus Deus, ego iudicio inter pecus, et pecus arietũ: & hircorũ*. filios arietũ fideles ex gentibus ut Theodorus Heracliensis M.S. appellat in commentarijs in psalmos, & Euthymius in psal. 29. hircorum vero pecus infideles, & pessimos. In hoc uero iudicio sæcularium negotiorum magnam bonamque partem ab episcopis ob muneris iurisdictionisque præstantiam pertractatam fuisse S. August. in psal. 118. censuit his verbis: *Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos premunt, ut caussas suas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audemus, dic homo quis me cõstituit iudicẽ, aut diuisorẽ inter vos? Constituit enim talibus caussis ecclesiasticos Apostolus cognitores*; & tom. 2. epist. 147. ad

Proculeanum ita ait: *Homines quidem caussas suas sæculares apud nos finire cupientes, quando eis necessarij fuerimus, sic nos sanctos & Dei seruos appellant, ut negotia terræ suæ peragant. Aliquando agamus negotium salutis nostræ; & salutis ipsorum. Nō de auro, non de argento, non de fundis & pecoribus, pro quibus rebus quotidie submisso capite salutamur, vt dissentiones hominum terminemus.* & lib. de opere monachorū cap. 29. *Mallem,* inquit, *per singulos dies certis horis aliquid manibus operari, quam tumultuosissimas perplexitates caussarum alienarum pati, de negotijs sæcularibus vel iudicando dirimendis, vel interueniēdo præcidendis. Quibus nos molestijs idem affixit Apostolus non utique suo, sed eius qui in eo loquebatur arbitrio. Quas tamen ipsum perpessum fuisse non legimus. Aliter enim se habebat Apostolatus eius discursus. Nec dixit: sæcularia igitur iudicia si habueritis, ad nos deferte, aut nos constituite ad iudicandum: sed eos qui contemptibiles sunt in ecclesia, hos inquit collocate, ad reuerentiam vobis dico, sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum iudicare, sed frater cum fratre iudicatur, & hoc apud infideles? sapientes ergo, qui in locis consistebant fideles & sanctos, non qui hac atque illac propter euangelium discrurebant, talium negotiorum examinatores esse voluit. Vnde numquam de illo scriptum est, quod aliquando talibus vacauerit, a quibus nos excusare nō possumus: etiam si contemptibiles simus: quia & hos collocari voluit si sapientes defuissent potius quam ut negotia Christianorum deferrentur in forum. Quem tamen laborem non sine consolatione Domini suscipimus, pro spe uitæ æternæ, ut fructum feramus cum tolerantia. Serui enim sumus eius ecclesiæ, & maxime infirmioribus membris, quanta libet in eodem corpore membra sumus. Omitto alias innumerabiles ecclesiasticas curas, quas fortasse nemo credit nisi qui expertus est.* 1. Cor. 6.

Sed hic Pauli locus ab Augustino citatus, non leuem occasionem præbet, ut illum breuiter illustrem, eo præsentim cum multi contendant numquam hanc potestatem dirimendi controuersias episcopis fuisse concessam: *Audet aliquis vestrum,* inquit, Paulus, *habens negotium aduersus* 1. Cor. 6.

alterum accusari apud iniquos, & non apud sanctos? Audet inquit, vt ait Hieronymus & Sedulius, iudicium manu conferere, & in controuersia & contentione uersari, cum id a Christi lege abhorrere videatur? Si tamẽ id vestra imbecillitate fiat, hortor saltim ut vestrę disceptationes, sanctorum iudicio dirimantur. Quem plane sensum Clemens Alexandrinus strom. 7. ex uerbis Pauli videtur agnouisse: *Dominus docuit nos obliuisci accepta iniuria, beneque etiam precari ijs, qui iniuriam intulerunt; cum aperte iusserit pro inimicis orare. Quare iudicio contendere apud iniquos & iniustos, nihil aliud est, quam uelle videri vicem reddere, & velle iniuriã referre, quod plane non caret audacia.* Basilius q. 9. diffuse explicata idem admonuit: *Peccatum*, inquit, *reprehendere & obiurgare oportet, iuxta Domini praeceptum, sed litigare in iudiciali foro externo, interdixit pietatis sermo, dum ait. Qui vult te cum in iudicio contendere, & tunicam auferre, dimitte ei palliũ. Et Paulus 1. ad Corinth. 6. Audet aliquis vestrum litigare apud iniquos, & non apud sanctos?* Sed num veritatem defendere, & nostras partes tueri, aut aliorum calumnias coercere prohibemur, ita ut necessario veritas deferenda sit, & aduersarijs premẽtibus succumbendum? Ne id quidem: sed statim, inquit Basilius: *Coram sanctis vocabimus in iudicium maiorem rationem habentes salutis fratrum, quam pecuniarum, praesertim ad declarandam veritatem; dum is qui perfidiam auspicatus est nos ad commune iudicium vocat. Tunc enim iure condescendimus ad redarguendum prosequentes prouocantem, ut veritatem illustremus.* Ex quibus verbis aperte constat, hoc inter alia maxime esse in caussa, cur a Christianis lites institui atque ab ecclesiae magistratibus terminari possint, nempe veritatis studium. Nam licet non sit perfectionis spiritualis litigare, ad quam Christus maxime hortabatur vt S. Diadochus velle videtur lib. de perfectione spiritualis, cap. 64. tamen lites iustas prosequi, delictum non est; cũ aliquando necessarium sit ecclesiae gubernationi, non tã lites instituere, quam etiam res suas armis belloque defendere, ut S. Thomas 2. 2. q. 40. explicauit. Petrus vero

Damianus in epist. 6. parum ecclesiasticis videtur concesſisse, cum ius omne litigandi ab eis adimat, cum tamen secus sit, vt Hermas Lematius lib. 7. de instauranda veteri religione cap. 29. & 30. docte satis & copiose tractauit. Fateor quidem Christum & Apostolos monitis quibusdã ab huiusmodi controuersijs populos dehortatos fuisse, nõ tamẽ ab illis ius litigandi sustulisse, eo tamẽ seruato ordine ac ratione, ut ad episcopos suas contẽtiones deferrent, tamquã ad iudices, a quibus sopiri, aut dirimi disceptationes possent. Etenim cum turpe videretur Christianos homines, qui simplicitati studere debent, apud iniquos iudices deferri, merito instituit Paulus apud sanctos probatęq; fidei homines, & maxime apud episcopos, qui & auctoritate & prudentia præstant, omnes disceptationes terminari. Quod Theodoritus Scutatorius in huius loci commentarijs qui gręci M. S. habentur in Vaticano explicauit: vbi iniquos iudices nominari arbitratur a Paulo, qui humano more, & ex humanæ diei consuetudine, id est, non ex Euangelij religionisque sententia iudicabant; sanctos vero, spirituales siue sacerdotes, iuxta illud Pauli ad Galat. 6. *Vos qui spirituales estis corripite eum in spiritu lenitatis*. vel ut habet textus gręcus *καταρτίζετε*, idest, si dissidium fuerit, integrate, aptate, solidate. Sic eosdem Paulus ad Ephes. 4. doctores appellat ad consummatione sanctorum *πρὸς τὸν καταρτισμὸν*, idest, ad integritatẽ & soliditatem aliorum, ut ab ijs pietas sanctitásque doceatur, & dissidia omnia componantur. Illi uero qui existimant ex Luc. 12. a Christo caussarum controuersias reiectas fuisse cum fratrum postulationem reijceret, eorumq; dissidium nollet componere, minus iusto Christi locum uidentur intellexisse: quod S. Titus Bostrorum episcopus explicauit his verbis: *Cur Dominus dicente quodam; Magister dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatem, excepit dicens: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? Qui prætermiſsis utilibus, & ad animæ salutem facientibus, quæ eum vel inprimis inquirere oportebat, de terrenis momentaneisque*

an-

anxius; Christum istiusçemodi rerum sequestrem deposcebat; Ob hoc ergo tamquam importunum neque quidquam, ut ea qu scire debebat, disceret sollicitum, placido vultu illum a se dimisit. Cum autem hominem propter repulsam, pusillanimem effectum animaduertisset, innata grauitate usus, cum illi ipsi tum cæteris omnibus quoque, qui vel tunc audiebant, vel in posterum audituri erant, suasit, ne fluxis istis caducisq. rebus nimium se se dederent; neque propter eiusmodi res concertationem aliquam cum fratribus inirent, etiamsi qui plus iusto obtinere aliquando contenderent. Verum dicti illius: Volenti tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, memores iniuriæ vltro cederent, eaque; quæ ad animæ salutem vtilia vel necessaria haberentur, studiose inuestigarent, & auaritiam fugerent.

Ergo cum ex his constet controuersias ad ecclesiæ & episcoporum tribunalia fuisse delatas, merito Theodoricus lib. 3. uariarum epistola ad Petrum episcopum hortabatur, ut Germano ius redderet. *Si in alienis caussis* (ita enim sæculares caussas appellauit) *beatitudinem vestram conuenit adhiberi, vt per uos iurgantium strepitus conquiescat; quanto magis ad vos remitti debet, quod uos spectat actores. Atque ideo sanctitas vestra a Germano nos aditos flebili allegatione cognoscat, qui se filium legitimum asserit quondam Thomatis; dicens partem facultatis patris sui a vobis detineri*; & subiungit: *Quoniam caussarum uestrarum qualitas vobis debet indicibus terminari, a quo est spectãda magis quam imponenda iustitia*. hæc Theodericus. 9

11. q. 1. relatum. Istud idem S. Gregorius Nyssenus in uita B. Gregorij miraculorum opificis, docuit his verbis: *Quidquid a Gregorio vel diceretur, vel fieret, diuina virtute & agi, & dici populi credebant. Ne sæcularium quidem ac temporalium controuersiarum aliud ullum iudicium, sibi magis ratum ac firmum maioris ve auctoritatis esse putabant: Sed omnis quæstio disceptatioque, & omnis intricatus, & explicatu difficilis negotiorum nexus, illius consilijs & admonitionibus resoluebatur, & dirimebatur.* Quod ex epistola. 1. canonica eiusdem Gregorij can.

5. col-

5.colligitur. Vbi Euphrosinum iudicem se transmissurum pollicetur, ut iuxta formam sibi præscriptam, agros a Gothis occupatos faceret restituere, & quænam essent accusationes admittendæ disponeret. Theophilus Alex. epistola 2. Paschali, potestatem iudicij sibi datã esse, & iurgantium fratrum caussas ad se deferri solitas memorat. Quod plane ex S. Cyrilli facto satis dilucide comprobatur, ut refert Nicephorus lib. 14. cap. 14. Qui cũ episcopatũ suscepisset, maximo fastu, grauissimorum magistratuum more eam dignitatem iniit, a quo initium habuit ecclesia Alexandrina, vt in ea episcopi sæcularia negotia frequentius gererent, & instituta ciuilia quæ Græci πολιτείας nominãt, seu descriptiones ordinationesq. publicas inspicerent. Quod fuit in caussa, quamobrẽ præfecti Vrbis episcoporum potentiam oderint, quod hi multa ex publicis negotiis quæ ad illorum iurisdictionem antea pertinere videbantur, ad se suaque Tribunalia pertraxissent, vt iam superioribus capitibus docuimus. Prętera S. Epiphianus, vt in eius vita a Ioanne conscripta legimus, cum defensorem ecclesiæ stlitibus diiudicandis constituisset, & potius pauperum quam iudicii rationi consuleret, eo expulso, omnibus qui ad illum veniebant iudicium reddebat, eosq; a matutina vsq. ad horam nonam audiebat, ut illorũ dirimeret controuersias. Ad hæc Synesius qui tempore Theodosii floruit, hęc seculariũ ciuiliũq; negotia ad ecclesiã spectare, in epis. ad Eunopiũ, quã refert Nicephorus lib. 14. cap. 55. egregio testimonio docuit his verbis: *Negotia episcopus gerere debet, quæ simul oẽs tangunt. Quæ enim cõmunia omniũ sunt, vnũ ipsum curare opus est, nisi criminibus omnibus obnoxius esse uelit.* Et paulo post. Cum a curis quibus homines nimium conficiuntur, abhorreret maxime, tamen se munus iudicandi suscepturum, pollicitus est his verbis: *Constantiam si Deus voluerit retinebo; Atque quamuis a curis alienus macerabor, caussarumque & negotiorum quantumuis graue ministeriũ hoc, Deo confisus, sustinebo.* Quę vero fuerit ista negotiorũ administratio, ex verbis græcis aperte

te colligitur. Erat enim διοικήσεων καὶ πραγμάτων κατουχία, idest, caussarũ & negotiorũ administratio; ut etiã in epistola ad Andronicum exactius explicauit. Iniquo enim animo patiebatur Synesius, otio nimium indulgens, turbam tumultumque fori, illamque multis verbis insectabatur, publicum sacerdotium hac sola de caussa auersatus. Sed tandem cum precibus victus, in Pontificem consecraretur, se alacriter & ex animo seculares caussas suscepturum promisit. Quod munus adeo studiose sustinuit, ut plerumque magna militum manu, ut ipse variis in epistolis est auctor, multis repugnantibus & inuitis obnixe reti nuerit, ne ab aduersariis pro ridiculo haberetur. Tandem Iuo Carnotensis, cum negotia sæcularia pertractaret, & subditorum caussis cõsuleret, in epistola 4. ita ait: *Errabundis ouibus medicinã prouidere nos cõuenit, ne otiũ nostrũ negotiis secularbus præponamus, quo minus parturiẽti ecclesiæ debitũ ministremus*. Et epist. 6. *Nostræ orationes propter instantes necessitudines & secularium negotiorũ tumultus sæpe sunt perturbatæ*. sed de his copiose multa pertractata sunt ab Helia Archiepiscopo Turonensi, in eo libro quem inscripsit, contra impiam Gallorum sancionem cui pragmaticę nomẽ est, edito Romæ apud Eucharum sitber 1486. Solet enim ecclesia uarie per dispensationis rationẽ agere, ut ait Iuo Carnotensis epistola 262. & 285. easque leges statuere, quas opportunitas tẽporis, & necessitas tulerit: ex qua sola re veteris Philosophi sententia quã falso ex Suida hæretici referunt, facile confutari potest, cum perperam ciuilem virtutem ab episcopali functione seiungat, & tamquã ea quæ maxime natura diffident, connecti posse neget.

Hæc tamen perabsurda sunt, cum inter episcopos in 10
negotiis ciuilibus peragendis, & dirimendis fori controuersiis, multi clariores & insigniores sint habiti, qui hac de caussa ecclesiæ administrationem susceperunt; vt, Phileas Thumitarum episcopus, quem egregio testimonio commendat Nicephorus lib. 7. cap. 9. & Macedonius Constãtinopolitanus in tractandis secularibus negotiis,

& in conuictu hominum, consuetudineq. magnorum virorum (vt idem est auctor lib.9.cap.4.) miræ virtutis & industriæ. Qui ea de caussa ab Alexandro sanctissimo episcopo designatus aliis omnibus episcopalē cathedram præripuit; sic Maurilius Cadurcorum episcopus, vt ait Gregorius Turonensis lib.5.cap.42. in iudiciis publicis reddendis, summæ virtutis atque industriæ extitit. Adeo enim rerum temporalium cura episcopo necessaria est, vt sine ea res spirituales negligantur, atque exacte gubernari nō possint. Quod docuit Paschalis Papa 1.q.3.ca.si quis obiecerit: *Cum præsulatus ecclesiæ, non solum de sacerdotum, verū etiam de sæcularium vtilitatibus debeat esse solicitus*; (1.q.4. ca. quia) *& extrinsecæ subditorum vtilitati prospicere*. 39. dist.ca.Petrus. Quare merito episcopi multa sæcularia negotia ad sua Tribunalia deduxere, ne subditi ob sacerdotum neglectum, sæcularium principum iniuriis paterent.

11 Quare iure a summis Pontificibus sancitum est, illos vt indignos ab electione promotioneq. muneris Pontificii repellendos esse, vel saltem illis coadiutores sociosq. adiungendos, qui ad caussas sęculares pertractandas imprudentes existunt, vt 74.dist.cap.episcopus.& 7.q.1.ca.quia frater. Quod etiam in concilio primo Carthaginiensi, vt refert Burchardus Vvormacien.lib.1.cap.8. statutū est. Episcopos qui ordinandi erant antea examinari debere, an semper suis negotiis cauerint; an suis rebus consuluerint, cum maxime rebus omnibus, quę sibi ex munere episcopali credi solent, diligenter pręcauere debeant.

12 In qua re Romani Pōtifices totius Vrbis & orbis Antistites, maximam laudem promeruerunt: cum in omnibus caussis grauioribus, quæ vel ad religionem publicāq. disciplinam, vel ad statum rei Romanę, ubi dominatum gerunt, spectarent, plurimum auctoritate ualuerint. Extat magni illius senatoris patritiiq. & pręfecti vrbis Aurelii Cassiodori, lib.11.varia. epistola ad Ioannem episcopum Romanum conscripta, ubi aperta fit eius auctoritatis mentio. Sed illius verba audiamus. *Nolite in me tantū*

reijcere ciuitatis illius curam, quæ potius vestræ laude secura est. Vos enim speculatores Christiano populo præsidetis, vos patris nomine vniuersos diligitis. ergo securitas plebis ad vestram respicit famam, cui diuinitus est commissa custodia. Quapropter nos decet custodire aliqua, sed vos omnia. Pascitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem: tamen neque ista potestis negligere, quæ corporis iustitiam videntur continere. Nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni patris est vtraque re fouere. hęc ille. Quæ plane cum alijs omnibus patribus maxime consentiant ideo S. Ignatius varijs in epistolis, & S. Clemēs Romanus lib. 2. const. cap. 14. 25. 26. & 34. episcopum regem appellat: quia non solum animis, sed etiam corporibus pręsit. S. Grego. Nazianzenus Apologetico 1. & oratione de modestia seruanda, episcopos rebus omnibus sęcularibus tamquam animam corpori pręfectos existimat; vt quemadmodum Deus animę, & anima corpori; sic episcopus rebus omnibus imperet. S. Hieron. in epitaphio Nepotiani, episcopū cum rege conferens, illum huic antestare, atq. superiorem esse confirmauit: *Rex nolentibus praeest, episcopus volentibus; ille terrore subijcit, hic seruituti datur; ille corpora custodit ad mortē, hic animā seruat ad vitam; huius cōuersatio quasi in specula cōstituta, magistra est publicæ disciplinæ; et quidquid fecerit id sibi oēs faciendū putāt.* hæc ille. 12

Sed ad aliud caput accedamus, & de imperialibus rescriptis, quibus non tam concessa quam prorogata, aut euulgata fuit episcoporum iurisdictio, disputemus. Imperator Constantinus, vt ait Nicephorus lib. 7. cap. 46. iudiciū ciuiliū caussarū iurisdictionemque in clericos episcopis commisit, quæ tamen proprie ab Imperatore episcopis mandata non fuit, cum illis ex canone Apostolico 37. ex proprio munere & magistratus officio conueniret. Mox quod episcopi decernerent id robur auctoritatemq; sententię habere decreuit, & firma immutabiliaque esse voluit, quæ in synodis iudicata forent: quæ plane a Christo Domino potius quam principum rescriptis firmitatem obtinent; cum synodalia decreta Spiritus sancti auctori- 13

ctoritate, & non humano pręsidio aut ingenio nitantur. Istud tamen eo consilio pręcepit Deo charissimus Imperator,& in Codicem De ijs quæ in ecclesia manumittuntur, l. 1. & 2. retulit, & in Codicem Theodosianum lib. 16. tit. 2. l. 4. ne ab inferioribus magistratibus, ui aut dolo malo sanctissimorum episcoporum decreta infirmarentur. Ita etiam de hęreticorum factione, qua ecclesia vexabatur, iudicium caussamque ad Siluestrum Pontificem retulit idem Imperator,euocatis ad domum Faustæ ex Gallia episcopis, vt in caussa Donatistarum vna cum Siluestro assiderent. Quod ex B. Hieronymo epist. 133.ad Marcellam, vbi de Reticio Augustoduněsi episcopo agit,& ex Optato Mileuitano lib. 1 satis aperte liquet. In qua rerum perturbatione, mirificũ se Constantinus prębuit artificẽ;vt Donatistarũ siue Mõtensium temeritatem comprimeret,ut ex C. Theodo.lib. 16. tit.de epis & cle. l. 1.constat. Constantinum vero imitati sunt alij Imperatores,qui sanctissimas leges pro ecclesię libertate tulerunt,quę in C.de epis.& cler. & de sacros. ecclesc.continentur. Sed maxime multa Iustinianus in nouellam 123. retulit,in qua cautum est,non licere ab episcoporum sententia & iudicio prouocare, atque ad eam infirmandam alterius magistratus intercessioni deferre: cum plane impium videretur a parentum nostrorũ sententiis recedere.Sic etiam nouel. 86. sancitum est,ab
13 episcopis vindicari debere eas iniurias,quæ a pręside prouincię subditis imponuntur.

14 Quæ omnia tametsi ab imperialibus rescriptis emanare videantur, proprie tamen ab ipsomet episcopali munere & magistratus officio descendunt, vt l. 30. lib. 2. Vuisigothorum sancitum est his fere verbis: *Sacerdotes Dei, quibus pro remedijs oppressorum vel pauperum, diuinitus cura commissa est, Deo mediante testamur, vt iudices peruersis iudicijs populos opprimentes paterna charitate commoneant, deinde iudicium terminent, & specialiter iudicij sui formulam denotent.* Et quæ sequuntur,

 vt stri-

ut ſtrictim omnia complectamur. Hinc conſtat hanc poteſtatem in ſacerdotes a Deo prouenire, quæ tamen Imperatorum legibus confirmata eſt, vt ipſorum religioni ac pietati hæc ordinis ſacerdotalis immunitas, adſcribi poſſe videretur. Qua de re l. 29. eiuſdē 2. lib. ita cautum eſt, *Quia multimode occurrere debet miſerorum penurijs noſtræ remedium pietatis, ideo quemcumque pauperem conſtiterit cauſſam habere, epiſcopus adiunctis ſibi alijs viris honeſtis, inter eos negotium diſcutere, uel terminare procuret. Ita vt ſi a Comite cōtemni, vel nolle eum acquieſcere veritati ſacerdos inſpexerit, poteſtatis eius ſit eundem Comitem legis huius permiſſione conſtringere, ut emiſſo iuſto iudicio cum rei compoſitione, rem de qua agitur petentibus partibus conſignare. Quod ſi Comes iudicium epiſcopi fuerit contemptus implere, epiſcopo pro contemptu ſolo dare cogatur quantum quintam partem valere conſtiterit de re illa, unde actio commota eſſe videtur.* Hæc ex lib. Visigothorum, qui Foro iugzo apud Hiſpanos, vbi hę leges latæ ſunt, nūcupatur. Quę profecto pœnæ iure imponuntur comiti, qui epiſcopi poteſtatem iuriſdictionemque contemnit, cum olim inobedientes ſacerdotibus capitali pœna plecterentur; vt eſt etiā a Iuſtiniano in nouell. 86. relatū. olim enim qui ſe in eccleſiaſticorum cauſſis præſumebat ingerere, decem libris multabatur: apparitores vero executioni officio perpetuo ab epiſcopo prohibebantur, ut Balſamō tit. 9. cap. 1. demonſtrauit.

Ex his tertium iuriſdictionis initium deducitur, quod 15
epiſcopis multis in rebus auctoritatem contulit, cum ab eis variorū populorū tumultus ſedati extinctiq. fuerint; vt de Baſilio, & Cyrillo, & Sergio Papa retulimus. Nam cum ſæpe populi a præſidibus vrbium per ſummam uim iniurijs afficerentur, ad propriam uendicandam libertatē neceſſario epiſcoporum præſidio egebant, vt in legibus vel ferendis vel abrogandis eorum accederet auctoritas. vt de Cyrillo refert Nicephorus lib. 14. cap. 14. Cum enim epiſcopi conſtituti ſint in populis tamquam nuntij & interpretes Dei, ad eorū dignitatem ſæpe adiectæ ſunt

huma-

humanæ opes,honoresque amplissimi,quibus communiti præsides prouinciarum ac reges in officio haberent, parentumque auctoritatem apud omnes obtinerent; atque inde custodes ac vindices publicæ libertatis existerent. Hoc vero sæpe factum esse apud Italos,Hispanos,Gallos, Germanos,Britannos,Polonos,veteres auctores,& varia regesta Pontificum memoriæ prodiderunt: cum non solum efferentem se regum & magistratuum licentiam saluberrima episcoporum auctoritas coercuerit; sed etiam populorum tumultus,vt docuimus, aduersus reges excitatos compresserit. Quare cum populi nullo se alio præsidio contra libertatem oppressam tueri,aut nobilitatem extinctam se ipsos firmare potuerint;sæpe ad rerum statum seruandum ne regna laberentur, episcopos catholicæ pietatis cultores externa potentia claros, & auctoritate insignes habuere,ne spreta ecclesiæ auctoritate, tamquã euulsis radicibus,quibus fixa ac confirmata est salus omnium, reipub. status concideret: quod S. Isidorus Pelusiota 2. tom. epistola ad Isidorum eiusdem nominis diaconum videtur constare. *Sacerdotij & regni munera (o Isidore qui mecum cõmune nomẽ habes) distant, atque etiam maxime inter sese differunt. Illud enim velut anima, hoc vero vt corpus censetur. Sed in salutem eorum qui obediunt, tamquam in finem spectant. Qua de re apud Iudæos, cum ipsi principatum obtinebant, sacerdotium tamquam magis necessarium constitutum est, & a multitudine seiunctum; illi vero cum nimis carni dediti, atque etiam rudes essent, & regnum postulassent, ipsis utilitatis caussa concessum est, scilicet vt reprimeret lapsus eorum, qui sacerdotio non parebant. Etenim qui sacerdotio funguntur, ad illuminandum, qui potiuntur regno ad seruandum populum instituti sunt. Quorum altero sublato, nullum salutis fundamentum consistit. Vnde Propheta Daniel volens omnem rerum Iudaicarum interitum per crucem demonstrare, omnemq. spem reliquijs populi Hebræorum sublatam fuisse, vt post hac nihil iam maius animo concipere possent, dixit: Destruetur chrisma, & iudicium non erit in ipsa. Chrisma Sacerdotium significat, iudicium vero Regnum, & rei*

Lib. 12. legum Vvisigothorum cap. 25. Hermoldus lib. 1. cap. 12.

pub.

pub. constitutionē, præsertim cum subuerso sacerdotio et regni, & aliorū omniū subuersio visa fuerit. res enim magis præcipua atq; præstantes, quæ omnia suo gremio complecti videntur, nullibi insistere possunt. Verum regni basis est in Deum pietas, maxime vero si cum illius fuerit seruitute coniuncta: sed quoq; regni interitum & reip. Iudæorum funditus euersionem prædicit Propheta, atq; etiam testimonio pollicetur, alias res pulchriores, & diuiniores futuras et ad maiorem celebritatem perducēdas. hęc Isidorus. Externas vero opes maxime necessarias esse tam ad populorum statum, quā ad regni præsidium auctor est Helmoldius Buzouiensis lib. 1. annaliū cap. 12. *cum munificentia Othonis Imperatoris sacerdotes temporalium rerum affluentia cumulati fuerint, vt in de populi fauorē ascisere possent.* quod episcopi Germanię in conuētu Geilenhuen, vt idē est auctor lib. 3. cap. 18. testati sunt his uerbis: *Domine Papæ tenemur obedire, vobis idem vero principi Romani imperij a quo tēporalia possidemus, ad assequendas oēs iustitias uestras iure teneamur assistere.* ergo grati animi caussa ob prędia ecclesiæ col-lata, iuuare cōsilijs regē debēt, ipsi tm̄ obedire nō debent.

Enim vero Christianorum regnum, iam profanum nō est, sed vna cum ęternæ salutis vtilitate coniunctum: non 16 sæculare, sed spirituale potius, cum illorum aūctoritate dirigi ac gubernari debeat, ad quos spectat spiritualis finis, cura & custodia. Vnde principes quamprimum Christiani effecti sunt, & legitimum imperium per sacerdotum inaugurationem suscipiunt, non iam absolute gubernant, sed vna cum Christo imperii habenas gerunt, idest, vna cum sacerdotibus ditiones sibi subiectas tenent; præsertim cum reges ad exequenda mandata sacerdotum a Domino fuerint instituti. Quod S. Gregorius Nazianzenus in oratione ad ciues graui timore perculsos, explicauit his verbis: χριστῷ συνάρχεις, χριστῷ συνδιοικεῖς, idest, non absolute tu, o Rex imperium geris, sed vna cum Christo simul gubernas; vna simul cum sacerdotibus prouinciam administras. subiungit: παρ' ἐκείνου σοι τὸ ξίφος, idest, ab illo enim gladius Imperatoribus, & Regibus tribuitur,

cum

eum in publica inauguratione legitimũ ius vtendi gladio cõcesserint sacerdotes: quod quidẽ de imperio Germanorum satis liquido constat, cũ illud hactenus beneficẽtia & liberalitate Pontificũ, reges Germaniæ obtineãt, vt Zonaras in vita Irenes & Cõstãtini, Leonicus Chalchõdylas li. 1. Hermoldius Buzouiẽ. in chronico lib. 1. cap. 3. Crãtzius in metropoli li. 1. cap. 14. Cl. de iure iura. cap. venerabilẽ de ele. & electi. Robertus Gaguinus. li. 1. Radeuicus li. 1. ca. 9. & tãdẽ Hadrianus IIII. in sua epist. ad Fridericũ retulerũt. Est enim spiritualis potestas veluti anima, quæ corpori præest, cuius actiones nisi ab illa originem ducãt, omnino concidunt: anima vero efficit corporeos animalis motus, eosque efficienter producit. Præterea informat corpus, illique uitam & essentiam confert. tandem est velut finis, ad quem omnes corporis actiones referuntur. eadem prorsus ratione, spiritualis potestas est forma temporalis potestatis, cum ipsa quid iustũ, quid nõ sit præscribat; atq; de omnibus legibus, actionibusq; sæcularibus, tãquã forma disponat. est etiã efficiens caussa: quia vnacum temporali potestate cõcurrit, ut actiones bene dispositæ exerceantur. Tandem finis censetur rerum temporalium: quia, vt ait Isidorus, *eo consilio a Deo instituti sunt reges, vt reprimerent lapsus eorum, qui sacerdotio parere recusabant*. Qua de re spiritualis potestas vnacum temporali omnia gubernare, non quidem quasi dignitas Pontificia regum potestatem impediat aut tollat, sed vna cum potestate temporali Põtifex suum imperium exercere debet. Nam quemadmodum anima, ut ait Arist. lib. 1. de anima, sola non net, neque texit, neque ædificat; neque solum corpus anima destitutũ hæc munera exercet, sed id quod ex vtroq; concretum est; sic sola temporalis dignitas ipsa per se gubernare nõ potest, nisi ecclesiastica potestate quæ eius est anima fulciatur. Neque vero nunc potestas temporalis alio genere finis ab spirituali distinguitur, cum vtriusq; idẽ sit institutum, nempe ciuium felicitas: olim enim antequã regnum ecclesiæ pareret, fine secernebatur ab spirituali

cap. fundamenta.

22. q. 60. ar. 6. ad 3.

pote-

potestate; nunc vero cum in vnum quasi corpus coaluerint, vtriusque idem est finis ac institutum: vnde licet facultates animę sentientis a facultatibus animę rationalis distinguantur, cum tamen anima rationalis corpori infunditur, tunc ipsa inferiores animæ facultates complectitur; vt ab ipsa tam actiones vitales, quam animales, quam etiā rationales producantur. Idem prorsus de regno dicendū est. quod ante quam religionem Christi suscepisset, nulla prorsus ratione ab spirituali potestate pēdebat: quam primum tamen spiritualis potestas ipsi tamquam rationalis anima ad informandū accessit; ab illa omnes actiones regni gubernari debēt. Quas ob res nō iam libere reges suo arbitratu de cultu sacro, & de religione seruanda pręscribere, nec leges etiam circa res temporales pro libidine sācire, nec populos pręter ius fasque punire & coercere possunt, sed ex christianę religionis decreto & disciplina.

Hermas Lematius. Quæ omnia vsq; adeo vera sunt, vt olim principes a subditis populis tributa exigere non possent, nisi Synodi cōsensus accessisset, vt ex lib. 12. legum Vvisigothorum ex pręscripto Toletani concilij aperte constat.

Hinc hæretici, qui Christi religionem deserunt, regno potiri non possunt, cum persecutores fidei effecti, tamquā bestię immanes quę omnem prorsus humanitatem exuerunt, regno deturbari debeant. Qua de re quamprimum religionem deserunt principes, a Romano Pontifice suis regnis & ditionibus eijciuntur, cum indignum sit hęreticos imperare catholicis, aut religionis contēptores subditis religiosis præscribere. quod satis in aperto est apud Luciferum Caleritanum lib. 1. pro S. Athanasio aduersus tyrannidem Constantij Imperatoris: *Proba*, inquit Lucifer, *o Constāti te super nos factum iudicem, proba ad hoc te constitutum Imperatorem, ut nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui diaboli perduceres. Cum probare nō possis, quia præceptum sit tibi, non solum non dominari episcopis, sed & ita eorum obedire statutis, ut si subuertere eorum decreta tentaueris, si fueris in superbia comprehensus, morte mori iussus sis.* 17

Quo-

Quomodo dicere poteris iudicare te posse de episcopis, quibus nisi obedieris, iam quantum apud Deum, mortis pœna fueris mulctatus? Cum hæc ita sint, tu qui es profanus ad Dei domesticos, quare istam sumis in Dei sacerdotem auctoritatem; cum etiam ipsos indices Iudæos tunc quando in lege manebant Dei, ex genere habere permiserit suo? Si enim, inquit Moyses, dixeris, statuam supra me principem, quomodo & reliquæ gentes, quæ in circuitu meo, constituens constitues super te ipsum principem, quemcumque elegerit Dominus Deus tuus, ipsum de fratribus vestris constitues: non poteris constituere super te hominem alienigenam, quoniam non est frater vester. & subsequitur: *cur noluerit alienigenam fieri principem, ne scilicet ad sectam suam traheret alios. Propterea dicit, ne reuoces nos in Aegyptum, hoc est, ad idolorũ cultum, quasi d[illegible]at; Quis es tu, inquã, qui tibi vsurpasti hunc auctoritatẽ, quã tibi Deus non tradidit? & si traderet, & inter te esse permitteret, primo in loco Christianum te esse oportuerat, quia scelus esset alienigenam Dei seruos iudicare? in[illegible]tum religionis domesticos Dei. Deinde si fuisses Christianus, & te principem censuisset Deus sacerdotibus fieri, ad gerendum populum eius; accipe qualem te esse præceperit in Deuteronomio. & erit cum sederit in principatu suo: scribe hoc in libro ante sacerdotes & leuitas, & erit cum ipso, & legeris eis in omnes dies vitæ eius.* hæc Lucifer. Grego. vero Nazianz. qui Lucifero posterior fuit, in oratione de laudibus Basilij, hęreticis principibus, tributa persoluẽda esse negauit, idque ex S. Orestis sententia cõfirmat his verbis: καὶ τὸ μὴ τελεῖν δασμοφορεῖν κακοδόξοις πᾶς γὰρ ὁ λυπῶν κακόδοξος, idest, & illud vectigal hęreticis persolvendũ nõ esse: quisquis enim illi molestiam exhibebat, in hæreticorum numero habebatur. ex quibus verbis aperte colligitur, regem illum cõstituẽdum esse, qui frater sit, hoc est, Christianus, eo enim nomine Christiani donãtur a B. Chrysostomo homil. 25. epist. ad hebręos, & ca. ad mensam 11. q. 3. illi tributa soluenda qui catholicus sit. Tanta enim inter caput & membra debet esse consensio, atq; religionis concordia, ut merito negauerit Iouinianus qui post mortem Iuliani

Apostatæ salutabatur Augustus, se posse exercitui imperare, qui pestiferę religionis doctrina esset imbutus; ut docet Theodoritus lib. 4. cap. 1. Hinc Valentinianus Imperator negauit Valenti fratri auxilium, quia religionem diuersam amplectebatur, & Christum impugnabat, vt auctor est Cedrenus in historiarũ compendio: idẽ plane de Gratiano Augusto retulit Zonaras, qui affirmauit cum homine Dei hoste societatem ineundam non esse. ex quibus constat merito regem Romanorum iure iurando cõfirmare, se numquam societatem habiturum cum eo, qui catholicæ fidei communionem nõ habet; ne videatur amicitiam cum perfidis contraxisse; & refertur in Clement. vnica. §. porro. de iur. iura. Vnde episcopi quamprimum necessitate officij vrgentur, reges qui religionem impugnant, vel e gradu deijciunt (vt ex Hieremiæ testimonio docuit Lucifer lib. de non parcendo in Deum delinquentibus) vel illorum tyrannidem conuitijs insectantur. De qua re S. Isidorus Pelusiota tom. 2. epist. ad Cyrum presbyterum scripsit: *Sacerdotium regno sublimius & præstantius est, sed non decet illos, qui hoc munus sortiuntur, eius caussa elatos esse, atque eo nomine alios contemnere, sed potius per omnem animi mansuetudinem, eius præstantissima atque aptissima ornamenta extollere, vt inde omnes animaduertant, sacerdotium omni mortalium honori, ac dignitati præstare, quando diuina gratia & nutu sacerdotium assecuti sunt, vt in aliorum vtilitatem & commodum cederet: & iusti cum sint, tyrannidem aliorum insectari possint.* hæc Isidorus. Episcopos uero ex auctoritate Pontificis Romani, Imperatores deponere potuisse, docet Hermoldus lib. 1. cap. 32. Vbi cum episcopi hæsitarent, utrum possent regem regno deturbare, sic illos bene animatos ac cõfidentes reddidit Maguntinus. *Quousq. trepidamus, o socij? nonne officij nostri est regem consecrare, consecratum inuestire? Quod ergo principum decreto impendere licet, eorundem auctoritate tollere non licet? quem meritũ inuestiuimus, immeritum non desuestiamus?* hęc ibi.

Qua de re Henricus IIII. in epist. ad Hildebrandum

ſe, ſuamque perfidiam Iuliani exemplo tueri non poteſt. qui cum eſſet Apoſtata, epiſcoporum tamen prudentia depoſitus non eſt, ſed ſoli Deo relictus eſt deponendus. Hoc enim ab eccleſia opportuna ratione eo tempore per miſſum fuit, ne ille grauius malũ excitaret aduerſus Chriſtianos, & in eos ferocius deſæuiret, ut ca. Iulianus. 11.q. 3. & ca. Imperatores. §. Iulianus, & ibi glo. quod etiam docuit Ioannes Lupus tract. de confœderatione principum, q. 2. Quæ licet uera ſint, nihil tamen ſui muneris intermiſerũt epiſcopi, quin hominem grauiter obiurgarẽt, atque conuicijs a tanto errore & impietate auerterent. Fruſtra tamen ut ex lib. eiuſdem Iuliani conſtat, qui Miſopogon inſcribitur.

18 Sed addendum eſt, vt hæc diſputatio illuſtrior fiat, magiſtratuũ alios habuiſſe notionẽ tantũ & nõ iuriſdictionẽ, alios iuriſdictionem & executionem, alios vero iuriſdictionem, nõ tamen in rebus omnibus executionem, alios tandem executionem & iuriſdictionem, non tamen iudicium. De ſingulis dicam, & ad quam partem referẽdi ſint ſacerdotes demonſtrabo. Ab extremis igitur ordiamur. Cenſores iuriſdictionem & animaduerſionem habebant, in hac enim maxime executio cõſiſtit, qua uel ciues ſenatũ mouerent, vel in ceritum tabulas, & in ærarium referrẽt, ut eius diſciplinę notas cõmemorat Gellius li. 4. cap. 20. lib. 7. cap. 22. proprie tamen iudicium non habebant, vt auctor eſt Cicero oratione pro A. Cluentio his verbis: *Maiores noſtri numquam neque iudicium nominauerunt, neq; perinde vt rem indicatam obſeruauerunt, animaduerſionẽ auctoritatemque cenſoriam, cum rei iudicatæ pondus, auctoritatemque non habuerint.* Quod quidem ideo factum arbitror, aut quod per notationem, & nõ inter reum actoremque diſceptatio fieret, vel quod eorum notæ propriæ pœnæ animaduerſioneſque non eſſent, cum ſine ignominia remitterentur, vt ait. Gellius lib. 7. & Aſconius Pedianus in diuinatione. Conſules vero, pœnes quos ſuprema Vrbis auctoritas erat, executionem omnem non habebant,

cum tamen iurisdictionem haberent. neque enim iniussu populi, capite ciuẽ Romanum plectere poterant, cum id popularis fuisset potestatis.l.2.§.exactis.& §.deinde ex his.D.de orig.iur. Eadem ratione Legatus procõsulis coercendi, & atrociter verberandi ius nõ habebat, cum tamen iurisdictionem habuisset. l. si quid erat. D.de officio proconsulis. Creatis vero dictatoribus non solum illis iu dicandi potestas data est, verum etiam summa animaduertendi exequendique auctoritas.§.ex actis.l. 2. D.de orig.iur. vt ab eorũ iudicio atque sententia prouocari non posset. Tandem pedanei iudices, qui quasi plano pede iudicabant, nec pro tribunali sententiã ferebant; nec iurisdictionem, nec plenã cognitionẽ habuerũt. Sed per capita ἐν σχήματι, idest, per notationẽ, vt ait Iustinian. nouel.82. iudicarũt; cum facile ab illorũ sententijs appellari posset. 19

Primum episcopi cum pedaneis iudicibus comparãdi non sunt, qui solũ notionem habent, & ab illorũ sentẽtia prouocare licet; nam cum hoc iudiciũ partium arbitrio susceptum leuẽ sit, nihilq; ex se auctoritatis habeat, nihil maius profecto aut firmius Ecclesia habuisset, quam Iudæorum synaoga post Hierosolymorũ excidium, cui lege permissum est, vt ex partium consensu liceret, ante arbitros delectos causas componere.l.Iudęi.in C. Theod. de iurisdictione. Pręterea episcopi cum censoribus conferendi non sunt, quorum iudicia non stabant: neq; cum dictatoribus, qui capitales sententias ferebant: sed potius cõsulibus similes, & fere auctoritate pares adiudicari debent; qui cum multa tractarent, sententias tamen in capi tali iudicio exequi nõ poterant. Est enim in ecclesia seniorum ordo amplissimus, & presbyterorũ senatus ornatissimus, ad quẽ referebantur negotia, & apud eum disceptabantur caussę, vt ex Tertulliano in Apologetico, ex Clemente Romano, & S.Ignatio in epistolis, & ex S.Hieronymo in 3.cap.Esaiæ, & habetur 16.q.1. ca. ecclesia liquet. Quare cum episcopi huic senatui pręsint, consulum dignitatẽ, auctoritatemq; obtinebunt: vt quemadmodũ ij

leges

leges ferre, & S. C. edere poterant; sic etiã episcopi leges
censere, sancireq; possunt, quibus necessario parẽdum est,
ne grauissimus Reipub. status perturbetur. Qua de re me-
rito reges ab ecclesię cõsuetudine, quã antiquitas robora
uit, recedere nõ possunt, vt S. Ferrãdus Carthaginiensis in
Paræn etico ad Rheginũ comitẽ reg. 5. docuit, ne ordo ec-
clesię, cui ipsi maxime parere debẽt, fędari posse videatur.

20 Sunt enim episcopi principes, nõ modo ob cã caussam
quod principatum in ecclesijs obtineant; verũ etiã quod
ἀρχὴν ἀνεξέταστον, vt loquitur S. Greg. Nazian. in Apologeti
co, hoc est liberam, & referendarũ rationẽ omnino solutã
potestatẽ habeãt, vel eo maxime quod ἀρχὴν, idest, iurisd
ctionẽ obtineant, quã imperium sequitur. Sed quamquã
multi ἀρχὴν ad iurisdictionẽ non referãt, sed ad imperiũ, ni
hil refert tamẽ, dum hoc ita cũ iurisdictione connexũ sit,
vt ab ea necessario obuenire fateamur. etenim episcopi
pręsunt tanquã anima corpori, cum talẽ diuina prouidẽtia
ordinẽ obtineat, vt quemadmodũ est in corpore τὶ ἄρχον,
idest, quod imperat & pręscribit, & aliud τὸ ἀρχόμενον καὶ
ἀγόμενον, idest, quod gubernatur, quod subijcitur, quod re-
gitur, sic in ecclesia ad eius καταρτισμὸν, idest, integritatẽ &
firmitatẽ, vt loquitur Paul. ad Galat. 6. & Ephes. 4. reperiri
debẽt alii qui pręsint, alii qui pareãt. Quæ imperandi pro
uincia λειτουργία ἡγεμονία. idest, sacra præfectura & imperiũ
dicitur, cum episcopus a Gregorio Nazianzeno βασιλεὺς
καὶ ἄρχων, idest, rex, princeps & magister nuncupetur.

21 Quamobrem, ex mero magistratus imperio competit
episcopis leges rogare, & de ipsismet Imperatoribus ferre
sententiam, vt quemadmodum Apostolus νομοθετεῖ ἀρχοῦσι
καὶ ἀρχομένοις, vt ait Gregorius Apologetico 1. leges con
stituit, & imperauit principibus, & qui ipsis subduntur, ita
quoque & ipsimet Pontifices Imperatoribus præscripse-
rint. Qui Pontificibus necessario parere debent, ne a re-
gio throno & dignitate tanquã degeneres deturbentur.
Quod Gregorius Nazianzenus, oratione ad ciues timore
perculsos, edocuit, vbi ῥάβδους, idest fasces, quibus Im-

peratores

peratores auctoritate tuentur, submitti debere sacerdotibus edixit, cum ipsi, δυναστείαν, idest, regium imperium in principes exerceant. Atque id quidem non modo spirituale, quod Petrus 1. episto. cap. 2. βασίλειον ἱεράτευμα, vt interpretatur Lucifer, regnum sacratissimum, sed etiam temporale, quod proprie δυναστεία dicitur, vt superius docuimus. At vero leges moderate ferre, in initio nascentis ecclesię, Apostolis cautio fuit, cum solum eo tempore eas imperarint, quę a legibus humanis negligenter omissę fuerant; vel de quibus nihil lex humana decreuerat, vt de fornicatione simplici Origenes lib. 9. in cap. 13. ad Romanos demonstrauit.

Praeterea episcopus est tanquam classium dux, vt ait 22
Gregorius Nazianzenus oratione ad CL. episcopos, & totius belli Imperator, vel Tribunus militũ, qui toti exercitui praeest, & totius militiae administrationem, curamq. habet, cum Tribuni militares Consulibus potestate pares fuerint, vt ait Eutropius lib. 2. breuiarij. Ab his vero muneribus, qui potestatem iurisdictionemq; tollit, rei militaris virtutem tollit: sub cuius tutela & praesidio omnia cõtinentur. Gubernatores vero classiũ, si idonei habiti sunt, quibus classis committatur custodia πιστοὶ, idest, vt docet Harmenopolus lib. 6. promptuarij tit. 3. magistri nuncupantur. Qua voce seruum vicarium, qui in rationibus reddendis toti familiae praeest, Christus Dominus Matth. 24. πιστὸν δοῦλον, idest, fidelem seruũ appellauit, cum Christi familia magnę naui sit similis, vt docet S. Clemens Romanus lib. 2. const. cap. 57. in qua sedet episcopus tanquã in puppi, & diaconi tanquã nautę, vt quę opportuna sunt, accurate disponant. Qua de re imminent episcopis ęque ac gubernatoribus nauium, & Tribunis militaribus grauissimae curę, ne dum in negotiorũ fluctibus comprimendis, non modo non in bellorum tumultibus sedandis, quibus sępe conficimur. Quod pręter Clementem Romanũ epist. ad Iacobum fratrem Domini, Nazianzenus Apologetico 1. & oratione de modestia seruanda, mirifice inter

cętera

cætera demonstauit. Cum appellet episcopum ἡγεμόνιαν ἐγχειρισθῆναι πόλεμου, ideſt, totius belli adminiſtrationem, quaſi manibus gerentem. Qui vero aliquid defert manibus executionem adminiſtationemq; eiuſdem habet, cũ ea quę in noſtra poteſtate ſunt, in manu noſtra eſſe dicantur, & δίκη ἐν χερσὶν, ius in manu, ius a ſe dicere, & non per alienos iudices repoſcere ſignificat, vt Pomponius lib. 2. D. de origine iur. ait omnia manu a regibus gubernari, ideſt, non aliena ope, ſed a ſe ipſis omnia iura dici.

Vnde Grego. loco citato epiſcopali munere tribuit χειραγωγῆσαι, ideſt, manibus ſubditos tenere ac ducere, & diligenter omnium incommodis præcauere, damna depellere, neceſſaria ciuibus iubere, parare, inſtruere; vt ſicut duces exercitus, magiſtratus, ac militares iudices aſſignabant, qui de controuerſiis exortis cognoſcerent. l. 1. C. de offic. milit. iud. & l. 3. D. de re militari: Eadem ratione epiſcopi pro commodo ſubditorum minores iudices negotiis pręficerent, vt ex Paulo 1. ad Corint. 6. demonſtratur. Erat enim inter ſeptem diaconos vnus, qui negotia ſęcularia gereret, & ad epiſcopum referret, vt S. Ferrandus Carthaginiẽſis diaconus, in procemio parænetici ad Rheginũ, ſe curis ſæcularibus deſipatũ affirmauit. Quod plane ex conſuetudine eccleſiæ græcę colligitur, & ex Canone. 62. concilij Nicæni, quem refert Franciſcus Turrianus, ubi vnus ex ſeptem Diaconis πρωτέκδικος dicebatur, qui cuſtodiæ legum ſacrarum præerat, & de homicidijs & alijs criminibus inquirebat. hos ex conſuetudine Romanę eccleſiæ, Iudicum primicerios appellat Benno Cardinalis in vita Gregorij VII.

23 Iuriſdictio duplex eſt, altera quę in ipſo iudicio exercendo vim continet, & executionem; altera, quę ipſummet iudicatum exequitur. Ad primum genus referuntur hæc, actor reo actionem edat, teſtes producat, reus compareat, in ius vocetur, comprehendatur, in ius educatur, vt inſtit. de pœna temere litig. §. omnium, quę illo reſpõſo continentur, quod iuſſit vetuitve Prætor. D. de re iud.

cum

cum proprie hęc edicta dicantur.l. ad peremptoriũ.D. de iudicijs. qua iurisdictione nullus magistratus destitutus est, ne futilis aut leuis eorum potestas esse uideatur. Qua de re facile Labeonis uana fiducia reprimitur, qua tribunum plebis in ius vocandi, vt ait Gellius lib. 13. cap. 12. potestatem adimebat; cum prehendendi & in vincula ducendi auctoritatem concederet.

Posterioris generis tria sunt capita: nam posteaquam 24
sentētia lata fuit, aut ipsemet prætor exequendam iubet; aut ab ea recedere non licet, neq; ad aliud tribunal prouocare; aut quamquam is sententiam tulit eam non exequatur, coactione tamen facere potest eam exequi. Prętor iubebat iudicatum solui, & statim soluebatur; cum ab eo nulla esset prouocatio, sed executionem paratam haberet. deinde in iudicis sententia, tametsi cautum non esset ut statim debitum solueretur, si tamen nulla intercessio alterius magistratus esset, uel prouocatio reo permissa, censebatur iudicatum soluendum, cum iure nullo prohiberi posset. Tertio cum princeps cogit magistratum inferiorem seruare, quidquid ab ipso imperatum fuit, principis iurisdictioni ascribitur. ex his rebus facile episcoporum iurisdictio liquet. Primum episcopi in capitali supplicio executionem non habent, nec secures ad terrorem tamquam dictatores deferunt; quibus statim reum capite plectant, aut detractis vestimentis, multum ad necem usque cedant: quod B. Hilarius in psalm. 2. docet, Paulo ius prætorium non fuisse, nec ipsum lictoris officio vsum. id enim ab episcopali munere, vt docet Paulus ad Titum, cap. 1. abhorret maxime, quod etiam in cap. in Archiepiscopatu de raptoribus cautum est: sed quia ab episcoporũ decretis recedere non licet, neque ad alium iudicem prouocare, ut docet Iustinianus C. de episcopali audientia, & nouella 123. merito executionem sententię habere dicentur; cum intercessione alterius magistratus impediri non possint. Tum etiam eorum executio hac vna in re apparet maxime, quod cum ipsi ob muneris personęque gra

uitatem huiusmodi iudicia sæpe abijciant, & ad inferiores iudices referãt: eosdem cogere possunt, ut episcopales sẽtentias absque tergiuersatione exequantur. Quod ex l. 29. Vuisigothorum demonstratum est, & ex cap. 2. de maledicis constat. vbi blasphemi ad sæculares principes puniendi remittuntur, qui si eos punire neglexerint, ab episcopo diœcesano pœnis adhibitis, coactione compelli possunt sæculares principes ut imperata seruentur. vt 23. q. 5. ca. administratores, & ca. de liguribus. & 96. distinct. ca. Imperator. & cap. ad Apostolicę §. nos itaq; vers. priuamus, de re iudic. libr. 6. Quod etiam docet Paulus de Oberstain de pręeminentia cãcellariatus, conclus. 1. Nam cum Pontifices rerum temporalium immediatam executionem contulerint Imperatoribus, ut extra de maiorit. & obedient. cap. solitæ, & extra de electione cap. per venerabilem. vt etiam Ioannes Quintinus de Aristocratia comprobauit; ipsi Imperatores quę ab episcopis præscripta sunt, pœnis seruare facere debẽt. 23. q. 5. ca. principes, ut diligentius episcopi rebus spiritualibus inuigilent.

Quod si principes sęculi Pont. Max. pręcepta negligant, vel quę ipsis pręscripta sunt exequi contemnant, vel vt plerumque fit, iussa eorum impediant, aut perturbent, tunc libere sacerdotes pœnas temporales in eos pręscriptas per se ipsos exequi, & in sui præsidium, quod fecit Cyrillus, Christianorum auxilia postulare poterunt. Quod Hieremias cap. 16. loquens de Apostolis demonstrauit his verbis: *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos, de omni monte & de omni colle, & de cauernis petrarum.* Qui venantur primum armatorum alis omnes saltus cingunt, ne quę bestiæ prętereant; tũ lanceis, & venabulis vrsos sectantur, canibus vrgẽt, cõcitatissimo equorũ cursu in apros irruũt, vt eos cõfodiãt, vel cũ illis egregie confligentur: sic Apostoli & eorũ successores, cũ piscatione barbaras gẽtes quasi dolo capere aut retibus ob feros mores cõtinere nõ possent, eas quasi

12.q.40. belluas & sues saluaticos in mõtibus vbi idola colebãtur, sectati sunt, ut ad ecclesiæ obedientiam,& ad virtutis cultum adigerent.Quod B. Ioannem fecisse legimus, apud Eusebium lib.3. cap. 17.Qui adolescentem,quem episcopo educandum reliquerat,per siluas concitato equo sectatus fuit, ut eum ad bonam frugem reduceret:sic Christus flagello de funiculis confecto e templo Patris ementes & vendentes proiecit, cum id si auxilium a principibus implorasset,conficere non posset.Sic Babylas episcopus (ut auctor est Chrysostomus) dexteram in pectus Imperatoris impegit,ut eum a templo repelleret. Sic Amphianus martyr(ut ait Eusebius)in Hieroclẽ prętorem irruit, eum humi supinum prouoluit,plagis affecit,cum Dei ac naturæ leges violari ægre ferret. sic Samuel Agag regem in frusta concidit 1. Reg.15. cum Saul rex eum a morte seruasset.Sic Elias in Prophetas Baal 3. Reg. 18. & in quinquagenarios Ochosiæ 4. Reg. Eliseus in pueros irrisores 4. Reg. hac vsus est potestate. Et Ioiadas in Athaliam 4. Reg.12. & 2. Paralip. 22.& Eliachim in Holofernem illam exercuit. Quare licet prohibitum sit episcopo manibus suis aliquem cædere, cum sit alienum a sacerdote (ut ait Iulianus Antecessor nouella 123. cap. 16. & habetur 86. dist. ca. non licet)si tamen episcopus non habet ministrũ qui verberare aut nocẽtem cędere possit, per se quoque verberare potest, ut ibi notat glos. Verberare inquã, non tamen atrociter ad mortem vsque cædere, ut cap. cũ beatus 45. dist. & 23. q.5. ca.Circuncelliones.

Ex quibus omnibus palam aduersariorum rationes 26
dissoluuntur, in quibus cum absolute de iurisdictione episcoporum in res temporales pronuntient, necesse est,vt una cum episcopali potestate tribunalia ecclesiastica, de quibus sæpe pronuntiatur, & ius nostrum reposcimus, funditus subuertant. Quę cum a S. Gregorio Nazianzeno, oratione ad ciues statuantur in ecclesia, sæpe etiam βῆματα, idest,tribunalia de quibus iura postulamus, sæpe δυναστεία, idest, regius gradus appellentur; & a S. Chryso-

sosto-

ſoſtomo(tom.1.hom.5.de verbis Eſaiæ)epiſcopi in ſubli-
miori tribunali præſidẽtes dicãtur: æquius plane de eorũ
iuriſdictione ſtatuere debuiſſent. Theodoſij vero cõſtitu
tio & Iuſtiniani nouel.fortaſſe a Conſtãtini Magni decre
to(quod refert Nicephorus lib.7.cap.49.)originem duxe-
runt. vbi religioſiſſimus princeps nihil unquam auſus eſt
in rebus eccleſię vel ſtatuere, uel decernere;niſi quod Pa-
trum ſententijs laudatum,vel ſacris ſanctionibus ratũ fir
27 mumque foret.Qua de re cum can.8. Apoſtolico cautum
eſſet, ne ſe epiſcopi aut presbyteri publicis popularibus-
ue adminiſtrationibus immitterent, vt commodius pieta
ti uacarent:Ideo princeps optimus quidquid ab epiſco-
pis iudicatum foret,ad ſæculares magiſtratus exequendũ
retulit,cum in executione,quę vi & armis haberi ſolet,ſę-
pe graues perturbationes,nonnunquam etiam ſeditiones
atque tumultus excitentur: a quibus omnino vacuos ac
liberos voluit epiſcopos,ne ijs quaſi turbinibus tranquil-
lus eorum vitę ſtatus deijceretur.

Sed bene haberet Conſtantini decretum, niſi iam ali-
qua mala ſuborta eſſent,quę ad eccleſię iuriſdictionem in
firmandam clanculum obrepunt.eo enim res deducta eſt,
vt iam epiſcoporum negligantur decreta, contemnantur
iudicia,ſententiæ impugnentur, temporalium bonorum
vſus eis quandoque interdicatur.Hinc grauius ſubſecutũ
eſt malum,cum iudicia epiſcoporum ad ſęcularia tribuna
lia examinanda plerumque referãtur. Quod fecit Valen-
tinianus iunior, quẽ infracti pectoris Ambroſius tom. 3.
epiſtola 5. & 32. obiurgauit, & in Imperatoris adulato-
res epiſcopos acriter inuectus eſt, quia ſacerdotalia iura
laicis ſubſternerent.

28 Sunt enim tria temporalium adminiſtrationum gene-
ra,de quibus fit mentio apud Paulum,& apud Apoſtoli-
cos canones, ex quibus facile colligitur quid olim penes
ſacerdotum dignitatem exiſteret. Primum δημοσίας διοική-
σεις, ideſt, quę ad popularia negotia, & rerum publicarum
adminiſtrationem ſpectant, vt pote, quæ in comitiis tri-

bunitijs, centuriatis vel curiatis, ad creandos magistratus populi tractabantur; a quibus presbyteri & episcopi cano ne 80. remouentur, cum turpe esset, eos vel tribunos fieri militares, vel magistratus Romanos eligi (vt can. 82. prohibitum est) vel de magistratuum electione discernere, vt faciebat olim Collegium Pontificum Romanorum. Alterum vero genus est eorũ quę κοσμικαὶ φροντίδες vel βίου πραγματεῖαι, vt ait Paulus 2. ad Timot. 1. idest, sæculares curæ dicuntur, de quibus prescribebat Apostolus ne quisquam militans Deo, huiusmodi negotijs se ipsum immisceret, cum illa exercere ius fasque non esset episcopis & diaconibus; qualia sunt mercaturę, vsuræ, fideiussiones, quę omnia a sacerdotibus aliena sunt, ut cã. 6. Apostolico cautum est. Neque enim debet esse episcopus aduocatus, neque aliorum pecuniarias causas defendere, ut ait S. Clemens Romanus lib. 2. cap. 6. neque de suis rebus litigare, vt ex lib. 4. variarum, epist. 44. ad Antonium constat, cum tantum ab re sua otij esse non possit, nisi id per procuratores fiat, qui Apocrisarii nominantur, nouell. 123. Neque etiam debet fideiubere, n eq; pro alijs postulare, ut can. 20. Apostolico prohibitum est, & Synesius epistola 121. Optatus lib. 1. Photius tit. 8. cap. 13. retulerunt. Tertium vero genus est eorum, quæ βιωτικὰ appellantur a Paulo 1. ad Corinthi. 6. noster tamen interpres, sęcularia negotia reddidit. Ex vocis vero etymologia vitalia, seu victualia interpretari possumus ex Ambrosio. Sub qua voce continetur, vt constat ex lib. 3. var. epistola 44. & liber 6. formula 6. quidquid ad victum spectat, quod etiam ex Apuleio libro de dogmate Platonis colligitur. Etenim victualia in comercij facultate consistunt, idest, in frumenti emendi vendendique inuicem iure, ut ait Vlpianus in frac. titulo 19. & Theophilus §. 1. de inuti. stipulat. vel potius in negotiandi iure, vt l. Senatus. de contra. emptio. Cum hęc in comercio siue promercio, seu negotiandi ratione consistant. l. cæteræ, de legat. 1. Victualia vero signifi-

cant

cant omnia illa,quæ ad victum necessaria sunt, nempe ad habitationem, ad agrorum sationem & cultum, ad venditionem, depositum, mutuum, & alios contractus, qui ex gentium iure proueniunt; sine quibus vitæ nostræ temporalis status tutus atque tranquillus esse non posset. Etenim victus nomine, continētur ea quæ esui, quæ potui, cultuique corporis, & vt vno verbo complectar,quæ ad viuendum homini necessaria sunt, quibus tuendi curandique corporis nostri gratia vtimur, teste Vlpiano l. verbo victus,de verb. signific. Sic & victuale vel βιωτικὸν omnia illa continet quę victui necessaria sunt, videlicet domus,quam victus vicem habere Labeo docuit, & tectum. Harum igitur rerum cura administratioque a Paulo commissa est episcopis, cum turpe esset a profanis magistratibus, nostrę vitę necessaria quærere. Hæc apud ecclesiæ tribunalia tractabantur, hę controuersię disceptabantur, quas episcopi pro sua auctoritate & iurisdictione dirimebant: de quibus Paulus 1. ad Thess. 4. pręcipiebat, ne quisquam circumueniret in negotio fratrem suum, idest, supplantaret fraudibus, aut violentia opprimeret & suffocaret; serui nequam imitatus exemplum, qui conseruum suum opprimebat & suffocabat, vt debitum ab eo violenter exigeret. Sed quo nam pacto inde alię caussę ad ecclesiasticos princeps deferri cœperint, quaue illas auctoritate confecerint, licet arduum & difficile videatur, sequenti libro vbi omnia copiose tractabuntur, disceptabo.

29 Quæ uero ex Valentiniani nouella obijciuntur, ad ecclesiæ immunitatem impugnādam,parum fidei & auctoritatis habēt, præsertim cum ab his Imperatoribus profecta fuerint,qui minus commode negotijs ecclesiæ consuluerunt. Nam Valentinianus pleraque contra ecclesiæ libertatem instituit, quæ enormiter sacerdotes lędebant; cum eos hæreditatibus inter dixerit, & ecclesijs pias donationes relinqui prohibuerit, ut in C. Theodo. lib. 16. tit. 2. l. ecclesiastici, & l. nulla,uidere est. De quo rescripto

to conqueritur S. Hieronymus ad Nepotianum de uita clericorum, ubi huius constitutionis odium in clericos potius quam in Imperatores refundit; & S. Ambrosius contra Symmachi relationē. Valentinianus iunior summus extitit libertatis ecclesiasticæ impugnator, ut ex S. Ambrosio demonstratum est, Eudoxā imitatus a qua impietatem imbibit, artes curiosas pertractauit, & earum habuit assiduam consuetudinem, ut auctor est Grego. Cedrenus in historiarum compendio. Arbitror tamen ab hoc eam in episcopos constitutionem editam fuisse, cum in ea Arcadij & Honorij fiat mentio: quæ tamen a Maioriani posteriori lege abrogata dicitur ab Aniano illius interprete. Sic etiam Sozomenus audiendus non est in hac parte, cuius notæ, vt sæpe expressæ sunt a Gregorio lib.6.epist.31. Sed ne solum in hac re huius hominis auctoritatē eleuare videamur, addendū est, multa eius temporibus militibus fuisse concessa, quæ maxime ecclesiasticam disciplinam fœdarunt. Qualia sunt, eruptiones armatorum hominum, iussu permissuq; Imperatoris in ecclesias factæ, multitudo Christianorum per summam vim e templis eiecta, mulieres castæ suis ornamentis exutæ, sacerdotes contumeliose tractati ac cęsi, vt lib. 8. cap. 7. 21. & 23. diffuse demonstrauit. Quare illæ temporum iniuriæ in exemplum trahi non debent, vt inde constituantur iura, quæ ecclesiæ auctoritatem lædant.

Tandem vt nostrū pensum absoluamus, diligenter ad- 30
monendus est lector, vt ab illorum sententia tanquā a scopuloso & infesto loco declinet: qui cū maxime Pontificię auctoritati detrahant, plurimumque populo & Imperatori concedant, eo rem deduxerunt, vt solum Pontificem Romanum auctoritate potius quam imperio ditiones sibi subiectas continere doceant. In qua re maxime multis scandalo fuere. Qui enim tollit imperium, necesse est vt gladii materialis potestatē tollat; in quo maxime Pontificis viget imperium, vt antea docuimus, & ex cap.88. lib.2. D. Augustini contra litteras Petiliani constat, & ha

betur

betur 23.q.3.ca.pro membris. nisi fortasse veterem illam querelam reuocet,in qua multum laboratum fuit tempore Frederici Enobarbi,ut refert Radiuicus lib. 1. cap. 10. & lib. 2.cap. 30. & Guntherus Ligurinus lib. 6. de qua re sequēti lib. copiose differemus.Faciunt etiam inclementer qui Archiepiscopo Mediolanensi imperium tribuunt, idest,ius necis uitęque, cum illud a Romanis Pontificibus tollant:& ius amplissimum episcopis in singulis ciuitatibus concedant, quod tamen Romano Pontifici non concedunt.Discrimen vero inter auctoritatem & imperium maxime ecclesię auctoritatem lædere videtur, vt ex Ioanne Gilotto lib. 2. de iurisdictione & imperio cap. 20.constat: ubi potestas executionem continere arbitratur,auctoritas uero confirmationem,qua actum gestumq; nititur,quę etiam vim & robur,ac ius actui tribuit.Quare cum Pontifici Romano vtraque conueniant non decet hæc ita distinguere, cum inde illius dignitas deprimi uideatur.

CAP. XIII.
Quæ sint animaduersionum genera, quæ ab ecclesia exerceri possint.

SVMMARIVM.

1 *Commonitiones & pœna quod sit discrimen & earum usus varius.*
2 *Commonitio eadem est cúm correctione fraterna,cuius ordo explicatur.*
3 *Qui corrigendus est primum debet edoceri, vt ab eo omnis cæcitas expellatur.*
4 *Post correctionem iniungendam esse pœnitentiam,ex Christi verbis Matth.18. deducitur.*
5 *Duo vel tres in scriptura quid significet.*
6 *Qui corrigebantur,si monitis duorum vel trium non parebant,ecclesiæ erant denuntiandi.*

Quo

7 *Quo pacto in omnibus synodis peccatorum caussæ agerentur, & quæ inquisitiones fierent.*

8 *Discrimen maximum est inter accusationem, & inquisitionem.*

9 *Formula accusationis, atque iudicij publici ab Apostolo præscripta.*

10 *Præter excommunicationem in vsu fuisse corporales pœnas, quas episcopi pro criminum qualitate imponebant.*

11 *Traditionis Satanæ pœnæ corporales successerunt.*

12 *Præter excommunicationem quæ fuerint pœnæ temporales.*

SVperioribus capitibus satis diffuse demõstratum est debere in catholica ecclesia magistratus existere; quorum auctoritate, non solum scelera arcerentur, sed etiam scelerum artifices pœnas flagitijs pares rependerent. Nunc agendum est de animaduersionum generibus, quibus iniuriæ vindicantur, vt ex his aperte magistratuum vim atq; coactionem agnoscamus. Quæ plane disputatio ex media Platonis academia in nostrum institutum deducenda est, vt facilius rem satis per se ipsam difficilem illustremus. Plato omnium philosophorum facile princeps in Gorgia, quẽ secutus est Taurus philosophus in eius commentarijs, quamquam paululum mutata sententia (vt refert A. Gellius lib. 6. cap. 14. & Isocra. in Panegyrico, & Sosipater in epistolis, teste Stobęo sermone 44.) animaduersionum genera ad duo tantum capita retulit. Vnum est commonitio siue νουθεσία, quæ corrigendi & emendandi caussa adhibetur, vt is qui deliquit cautior & attentior fiat: alterum vero est vindicta, siue publica pœna ad publicum hominum exemplum instituta, vt ceteri a similibus flagitijs, quę prohiberi publicitus interest, metu pœnę deterreantur. Quorum hic est vsus. Quando spes magna est, vt is qui peccauit citra pœnam, aut vltro se corrigat, & dignitatem proximi in quam est peccatum tueatur, vt inde nullus proximi contemptus, nulla iactura dignitatis fiat; tunc admo-

admonitione vtendum est. Sed si proximi dignitas imminuta, honor publice detractus, bona surrepta; tunc pœnę publice imponendæ sunt reo, ne flagitiosorum hominum exemplo boni ciuium mores corrumpantur. Quæ plane Platonis sententia quammaxime refert ad ecclesiæ disciplinam indicandam, cum in ecclesia Dei, quæ columna & firmamentum veritatis est, nonnunquam seueritatis disciplina exerceri, tum homines in scelera dilapsos admonitione reuocare, quandoque etiam iniurias ciuibus impositas publice vindicare oporteat. Etenim quæ in omni bene constituta Republica cautio adhibenda est, hęc etiā maxime in ecclesia seruari debet, quam Christus legislator & Doctor præscripsit his verbis: *Si peccauerit in te frater tuus*, idest, vel te præsente peccantem videris, vt Origenes homil. 2. in Leuit. interpretatur; vel contra te, quando peccati contagio in reliquum corpus peruadere potest, *corrige eum inter te & ipsum solum.* *Matt. 18.*

2 Primum.n. antequā malum hoc latius serpat, si criminis auctor publice manifestus non est, monendus & exorandus erit, vt a peccatis desistat, vt eius delicti mole deposita, ad optimam frugem quasi ad viam redeat. Si vero nostris precibus non accedit, alij adiungendi sunt socii, aliis etiam hęc cura imponenda, vt eamdem sententiam multis rationibus ostendant, iterum atque iterum instent, admoneant, deprecentur; vt si tādem monitis eorum peccator non pareat, ipsorum testimonio, publico ecclesię iudici deferatur. quod eleganter Iuuencus lib. 3. his carminibus expressit:

Tunc alius pariter monitor pia iussa frequentet,
Vt si decutiat Doctorum fræna duorum;
Tunc ad Concilium referantur crimina plenum
Vt populi tandem sanetur pondere victus.

Quam emendandi formulam concilium Nicænum can. 79. ut refert Franciscus Turrianus vir pietate & eru-

 ditio-

ditione singularis præscripsit his uerbis: *Quicumque ab ecclesia aliquid indignum faciat, adhibebitur ei remedium per exhortationem & diligentem admonitionem, dum non est manifestum quod facit, & non perseueret in eo, & discedat a via sanctorum Dei, eorumque conuersatione, imponaturque ei pœnitentia prout conueniat; quod si pœnitentia & exhortatione non emendetur, separetur a communione fidelium, & tamquam membrũ putre abscindatur, ne contagio in reliquum corpus peruadat.* hęc ibi. Quem etiam ordinem S. Leo 1. epistola 84. & Nicolaus primus Pontifex Max. in responsione ad consulta Bulgarorum cap. 18. demonstrauit.

Sed cum multi ex rerum ignorantia peccẽt, prius edoceri debent, vt ait Photius in scholiis Euangeliorum, ut videant turpitudinem facti, & pulsa cęcitate & tenebris, commissum crimen agnoscant. Qua de caussa B. Paulus ad Titum 3. admonebat, *hæreticum hominem post vnam,* solum, vt legit Tertullianus lib. de præscriptionibus hęreticorum, cap. 16. & S. Cyprianus epist. 55. & lib. 3. testimoniorum ad Quirinũ, cap. 48. & S. Pacianus epistola 1. & S. Ambrobus lib. 5. de fide c. 1. & S. Augustin. epistola. 162. *vel vnam aut alteram,* vt fere omnes Gręci patres, & vultigati codices legunt, vel tertiam correctionẽ siue νουθεσίαν idest, doctrinam, & mentis institutionem, ut legit Ruffinus in Apologia, quam nomine Pamphilij pro Origene edidit, & Irenęus lib. 1. cap. 13. fugiendum detestandumq; esse. Hanc vero tertiam admonitionem in ecclesiæ vsu olim fuisse S. Cælestinus Papa in epistola ad Nestorium docuit his verbis: *Post vnam, & alteram, & tertiam admonitionem hæreticum ab impia mente reuocatum; cum tandem ecclesiæ monitis parere noluisset, a cetu fidelium præscriptum*. Ex his vero admonitionibus, citationes quę fiunt iudicij ordine seruato, originem duxerunt: quibus sępe hęretici ad publicos magistratus vocabãtur. quod ex synodo Ephesina tom. 2. cap. 3. satis liquet, vbi Iuuenialis patriarcha Hierosolymitanus ita locutus est: *Quamuis ecclesiastica sanctiones sat esse statuant, si rei ad diluenda crimina tertio citentur;* 3

nos

nos tamen ex quadam benignitate Nestorium quarta citatione admonere & prouocare parati eramus, nisi satellitum turma quæ edes obsessas habent, impedirent. Sed grçca vox νουθεσία, nihil tam proprie meo arbitratu significare uidetur; quam correctionem, doctrinam, cõmonitionem, & institutionę vitę, ut quisque cautior & attentior fiat. Quod ex aureis carminibus Pythagoræ, & ex uocis etymologia docuit Clemens Alexandrinus lib. 1. pędagogi, cap. 10. est enim νοῦ ἐνθηματισμός idest, mentis immissio, & increpatoriũ genus, quod mentẽ pariat. qua quidẽ voce sępe vsus est Paulus, primum *Acto.* 20. *Non cessaui,* inquit, *diu noctuque admonens vnumquemque vestrum*. νουθετῶν; idest, reuocans uobis in mentem id quod factu opus esset. & ad Romanos 15. plenos omni scientia eos appellat, *qui possunt alterutrũ monere*. νουθετεῖν, corrigendo docere. est enim proprie νουθεσία, parentum admonitio, obiurgatioque, qua adolescẽtuli cauti fiunt. sic 1. ad Corinth. 4. *Hæc scribo vobis, vt vos tamquam filios charissimos moneam* νουθετῶ. & 1. ad Cor. 10. & ad Ephes. 6. eadem prorsus vocis significatio in aperto est: *Patres*, inquit Paulus, *educate filios vestros in disciplina & correctione* νουθεσίᾳ, idest, admonitione institutioneque uirtutum, ut illi Dei opera cognoscant. Hanc plane institutionẽ in hęreticorum cõmonitione seruandam esse, si spes magna ac pene certa est, eos nostris admonitionibus deposituros errorem, Paul. 1. ad Thessal. 5. docuit: *Corripite inquietos*, νουθετεῖτε ἀτάκτους. Quem locum Cyprianus, epistola 55. de hæreticis interpretatus est, ut ex 2. ad Thessalon. cap. 3. constat: *Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini, ut subtrahatis vos ab omni fratre inordinate* ἀτάκτως *ambulante; & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis*. Et paulo post: *audiuimus inter vos quosdam ambulantes in quiete*, ἀτάκτως. Hos uero hęreticos esse, qui intra militię catholicę ordinem se ipsos continere nolũt, satis ἀτακτεῖν uerbi significatio explicat: est enim uerbum militare, significatque extra militię ordinem se ponere, uel tumultuari, ut ait Glossarium. Quod faciunt hęretici

retici fidei desertores ac religionis transfugæ, qui ut se ab ecclesiæ castris subducant, defectionem moliuntur. significat prꝗterea uerbum ἀτακτεῖ ornatum nostri corporis inuertere aut commutare, unde ἀταξία enormitas dicitur. quod plane uitium familiare est hꝗreticis, qui omnes ecclesiæ gradus perturbant, commutant, inuertunt. Solent enim, ut ait Epiphanius hꝗresi. 59. calceos capiti imponere, & pedes pileo, aliisque capitis ornamentis uestire, ut omnibus pro ridiculo habeantur. Quamobrem primum hꝗretici edoceri debent, ut mentem deponant, si spes sit maxima; idque ex Pauli prꝗscripto 2. ad Ti. 2. ubi prꝗcipit: *Seruum Dei cum modestia corripientem eos, qui resistunt ueritati, si quando Deus det illis pœnitentiam & resipiscant a Diaboli laqueis.* corripientem παιδεύοντα, idest, coarguentem & edocentem, ut ex S. Chrysostomo, Hieronymo & aliis docuit Ioannes Quintinus in notationibus ad Tertulliani librum de præscriptionibus. Ergo in correctione necesse est primum homines erudiri, & ad scelus fugiendum prꝗmoneri, ut si forsan quod plerumque fit, rerum ignoratione laborent, resipiscant, & scelus perpetratum detestētur. Sed tumidi & fastuosi homines, qui uix ac ne uix quidem ab errore quem arcte complectuntur desistunt, acerbioribus obiurgationibus coarguendi, conuitio & pœna increpandi & puniendi, ut ab eis eripiamus errorem, quem semel animo imbiberunt. Hanc Clemens Romanus lib. 2. cap. 37. prꝗscripsit legem, quam ex usu verbi ἔλεγξον, idest, argue, quo usus est Matthæus, confirmare possumus. significat enim redarguere, conuincere, & ab instituto depellere; cum nostrum studium eo referatur, ut peccantem fratrem ab errore auertamus. Sic Paulus ad Titum 2. *Hæc loquere & exhortare, & corripe cum omni imperio.* ueritatem primũ docere, mox admonere ut eam amplectantur, tādem corripere iussit, cum omni imperio; idest, coarguere, & conuincere, μετὰ πάσης ἐπιταγῆς secundum omne imperium, secundũ omnē prꝗcipiēdi facultatē. ergo cum omne imperiũ exercendũ docuerit Paulus, nihil nō facien-

faciendum,nihil omitēdum præcipit,ut peccatores a pessima mēte depelleremus. Hinc Lucifer hoc Pauli testimonio se ipsum tuetur,quod Imperatorē Constantiū multis cōtumeliis onerasset, ut animū a recta fide abalienatū probris & conuitijs, ad veram fidei disciplinam reduceret.

4 Sed esto frater detestatus fuerit peccatum,statim apud Matt.cap.18. constituit Christus pænitentię,idest,confessionis legē, ut reus, peccatorū quibus erat obnoxius,veniam assequatur. Qua de caussa intulit Christus vno contextu: *Si duo vestrum consenserint in nomine meo,ibi ego sum.* Matth.18. Consentit reus,quando a sacerdote recitata peccatorum serie,veniam magno cum dolore deprecatur,consentit sacerdos,quando beneficium absolutionis impendit,ambo consentiunt,quando ad oris confessionem inter duos celebrandam in vnum coeunt locum, ad Christi voluntatē compositi.Ita S. Basilius in regula breuiori 15. & 225. & 261. hunc locum interpretatus est his verbis: *Ipsa tractatio declarat Christum de peccatore & sacerdote verba fecisse: nam cum Deus nolit peccatoris mortem,si is qui reprehensus est animo compungatur, & consentiat scopo redarguentis, de omni re, idest, omni peccato, cuius petierit remissionem, dabitur ei.Sed si is,qui reprehenditur non consentit cum obiurgante, non fiet peccatorum remissio,sed litigatio.* In eadem etiam est sententia idem Basilius in regulis breuioribus 78. qui locum Pauli ad Galat. 6. interpretatus, reos criminum a sacerdotibus per confessionem subleuandos esse affirmauit. & S. Clemens lib. 2.constitutionum, vbi cum lenitatem sacerdotū in sacramento pęnitentiæ administrando traderet, peccatorem per confessionem sarcina exonerandum,& depressum pondere erigendum docuit.Ita B. Pacianus episcopus Barchinonen. in epist. 3. locum Matth. 18. de duobus scilicet confitente & sacerdote confessionem audiente,interpretatus est; & Gregorius Nazianzenus oratione de modestia seruanda:*Habes medicinæ regulā, Christi discipulus es mitis & humani, infirmitatesque nostras portantis.Si primum obluctetur,leniter expecta;si secundo,ne animum*

mum deſpondeas, nondũ enim curationis tempus effluxit; Si tertio, benignum illum & humanitate præditum agricolam immitare, Dominum adhuc precare, ne infructuoſam & inutilem ficũ excidat, atque odio habeat; verum conuertat, & curet, & ſtercus iniĳciat, hoc eſt, eam correctionem, quæ peccati confeſſione & manifeſta pudefactione, atque ignominioſiori uitæ ratione conſtat. Quis ſcit an mutabitur, ac fructum feret, Ieſumque a Bethania redeuntem alet? Tu qui ſpirituali illo unguento arte unguentaria confecto, delibutus es, fraterni fætoris non nihil perfer, ſiue uerus ſit fætor ille, ſiue ita tibi videatur, ut ipſi uiciſſim boni tui odoris aliquid impertias. hæc ille. Tandem Angelomus in cõmentariis lib. 1. Reg. cap. 2. & 13. correctionem eo inſtituto faciendam eſſe cenſet, ut prauis pœnitentiæ dolorem ingeramus, & eorum conatus infringamus, & labefactemus.

Sed bene haberet, ſi omnes peccatores admonitionibus locum relinquerent, eiſque perſuaderi poſſent. At vero cum multi ſint nimium proterui & procaces, qui neque precibus, neque admonitionibus à ſuſcepta ſententia depelli poſſunt: tunc ij ad eccleſiam deferendi ſunt. Et quamquam a B. Chryſoſtomo, Auguſtino, S. Thoma, & aliis patribus eccleſię nomen vere de paſtore & præfecto eccleſiæ intelligatur: olim tamen epiſcopi etiam concilio habito ſacerdotum, & cum inferiorum presbyterorum aſſenſu ſententias ferebant. Quod ex Paulo ad Titum primo ſatis liquet, vbi præſcribit, epiſcopum non eſſe ſuperbum, μὴ αὐθάδη, ideſt, conſilium ſuæ eccleſiæ reſpuentem, ac fugientem, contumacem, atque perfractum; ſed modeſtum & inferiorum iudicium conſulentem, vt ex Chryſoſtomo lib. 1. de ſacerdotio, & ab Origene tract. 12. in Matthęum cõſtat. Quod etiam ex eiſdem Chriſti verbis agnoſcemus. Nam poſtquam contulit Apoſtolis poteſtatem remittendi peccata per confeſſionem audita, ſtatim auctoritatem conciliorum eodem contextu commẽdauit, annuens non a ſolis modo epiſcopis, qui id iure optimo poſſunt, ſed etiã quandoque in ſynodo excõmunicandi ſententiã in peccatores

tores

tores multis criminibus obnoxios,fieri poſſe: *Vbi*, inquit, *duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum ego.* Ex quo loco ab omnibus Patribus Conciliorum auctoritas comprobatur, quæ ſemper penes eccleſiæ caput exiſtit, & eorum firmitas & certitudo colligitur:cum tanta ſit Chriſti potentia, tanta benignitas,vt ſi duo vel tres eius nomine fuerint congregati,ſtatim ipſe vt ſocius, & vt iudex aſſiſtat.

6 Duo vel tres numeri paucitatem ſignificant, vt ex aliis ſcripturæ locis agnoſcimus 4. Reg.9. *Inclinarunt ſe duo vel tres eunuchi*,ideſt,pauci.& 3.Reg.17. *Colligo*,inquit mulier, *duo ligna*,ideſt pauca.& primæ ad Corinth.14. *Propheta duo vel tres dicant,ceteri diiudicent*,ideſt,dicant nonnulli,ne Doctorum multitudine auditorum animi monitis obruantur: ſic & Chriſtus vt diſcipulorum auctoritatem non ex multitudine & numero ſed ex virtute & auctoritate commendaret,duo vel tres nominat,quos ſua præſentia cohoneſtare pollicetur:*ibi*, inquit, *ſum ego*,ideſt,accedam ad veſtram ſentētiam,veſtris decretis acquieſcam, atque ſubſcribam: abſcindite eum qui vobis parere noluerit, tanquā ethnicum & publicanum:nam ego in medio veſtrū ſum, veſtræ ſententiæ approbator atque laudator. Ita docuit B.Cyrillus in epiſtola ad Anaſtaſium,quæ in tom.2. concilij Epheſini habetur: *Patribus noſtris in ſynodo Nicæna congregatis Chriſtus aſſedit, qui dixit,vbi duo vel tres fuerint congregati,ibi ſum in medio eorum. Nam quod præſiderit inuiſibiliter ſanctæ & magnæ ſynodo, vbi Arius damnatus eſt, quomodo ambigetur?*

Quare ab eccleſia, ideſt ab eius capite, vel a ſynodo vna cum capitis auctoritate exterminatur reus & excluditur,vt Paulus 1.ad Corint.5.docuit his verbis:*Congregatis vobis & ſpiritu meo cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti,iam iudicaui vt præſens,tradere hunc hominem Satanæ.* Fert hoc loco ſententiam Paulus in Corinthum vt adulterum ſeuero excommunicationis gladio detruncaret, eamque fert cum virtute Domini noſtri Ieſu, ne odio humano (vt ait

Oecu-

Oecumenius)fieri videretur,sed Christi auctoritate atque sententia. Idem retulit Tertullianus in Apologetico cap. 39. &ordinem corrigendi peccata in synodo seruatum, eleganter descripsit: *Congregatis adhibentur exhortationes, & censura diuina; nam & iudicatur magno cum pondere, & apud certos de Dei conspectu,summumque futuri iudicij praiudicium est: si quis ita deliquerit,vt a communione & conuentu & oratione relegetur, præsident probati quique seniores, honorem non pretio sed testimonio adepti.* Hæc Tertullianus.

At vero in omnibus synodis, quarum olim summa erat frequentia, peccatorum caussas peragi, & mores difficiles, atque ægre tractabiles in concilio emendari:(neque enim ob leuia quæque peccata quisquam tanquam publicanus & ethnicus habendus est, vt ex Origene tractatu 6.in Matthæum colligi videtur)Basilius q.54.diffusè tradita, & Isidorus Hispalen. libr. de initianda synodo,demonstrarunt. qui locus Isidori cum multis in partibus esset corruptus,ex vetustissimis duobus exemplaribus Longobardis in pristinum nitorem restitui. vbi cum episcopus clericos admoneat,vt omni cum pietate diligenter & prouide ecclesiastica negotia curent, ait: *Deinde vos simili obtestatione coniuro & obsecro,vt nullus vestrum in iudicando fratrem suum,aut personam accipiat,aut quolibet fauore & munere pulsatus,a iusto iudicio scienter auocetur,aut discedat. Sed cum tanta pietate fraternæ dilectionis & cum Dei timore libenter nobis adhibeatis studium, quatenus per nostram doctrinam & sanctā admonitionē, peccata,errores,prauitates filiorum nostrorum,quæ in Ciuitate nostra, vel parochia vestra fuerunt,Dei auxiliante misericordia,ad correctionis emendationem perducere valeamus.* hæc ibi. Mox in eadem synodo ab ipsisinet parochis, vel presbyteris probatissimæ vitæ,qui testes synodales dicebantur,episcopi hominum peccata perquirebant, vt subditorum deprauatos mores emendarent.Quod in decreto S.Eutychiani Papæ ca.9 præscriptum,& a Burchardo lib.1.decretorum, cap.91.copiose recitatis 44.interrogationibus, quæ in synodo habebantur, delato iuramento,demonstratum; & etiam

tiam ab Innocentio III. in concilio Lateranensi cap. 8. traditum est: quod maxime veteri disciplinæ consentaneum fuisse S. Ioãnes Climacus in oratione de officio pastoris, eleganter exposuit. Quare cum inquisitiones & correctiones ad fratrum emendationem referantur, consulto ab episcopo fieri possunt, nec semper est expectanda synodus, siue concilium, vt quam primum peccatorum vulnera medico pateant, & reus criminis a morte liberetur: *Nam malitia occulta morbus putris est animi*, vt ait Ecclesiast. cap. 25. In quibus ad solam commonitionem, & non ad pœnã, nisi ita publicum esset crimen, vt celari non posset, procedendum est. Quod plane consultissimum esset, hoc tempore in synodis diœcesanis diligenter animaduertere, cum correctio fratrũ ita ab aliquibus negligatur, vt nihil aliud præter nudum fere nomen audiamus. consulendus erit Basilius in quæstionibus diffuse traditis 46. & 49.

8 Sequitur iam, vt de coactione & pœna ob publicum hominum exemplum instituta disseramus. Innocentius III. in concilio Lateranensi cap. 8. maximum constituit discrimen inter accusationem & inquisitionem; cum hæc ad proximi emendationem, illa ad capitis pœnam referatur: etenim instituitur accusatio ad capitis diminutionem, ac propterea nulli potest pœna imponi, nisi instet accusator, qui si non probet factum, talionis pœnæ subiaceat. Quare cum in ecclesia præter fratrum admonitionem etiam accusationibus locus pateat, cum ex Pauli doctrina fuerint instituti prȩsides, qui dirimere controuersias, falsas criminationes depellere, & ex formula præscripta ab Apostolo, iudicium ferre possent; necesse est fateamur has accusationes puniendorum maleficiorum caussa repertas, pœnis terminari: quod fiet cum sine inuidia culpa plectitur, & sine culpa iniuria vindicatur.

9 *Aduersus presbyterum*, ait Paulus prima ad Timoth. 5. *accusationẽ noli recipere, nisi sub duobus aut trib. testibus.* ecce prȩscripta iudiciorum formula: *Noli recipere*, inquit, *accusationem*, tu qui prȩes litibus iudicãdis, nisi cum hac nota iudi-

 cium

cium committas. Si enim abhorreas ab hac formula,qua presbyteri iudicium includitur,dolo malo ages,& tua sententia non stabit.quod Hermas Lematius lib.7. de instauranda veteri religione explicauit. Hic namque probationis modus adhibitis duobus vel tribus testibus, cum in omnibus caussis teneri, vt ex Deut.cap.17.constat,vel maxime in presbytero,vt ait Theodoritus, cui prçfectura ecclesiæ credita est, seruari debet. Quamobrem obtestatur Paulus,cum iudicem ecclesiasticum instituerent,vt *hæc custodiat sine præiudicio,nihil faciens in alterutram partem declinando.* Graue namque crimen est personarum acceptio,prçsertim in iudiciis,ex quibus sæpe iudices gratiam sibi procerum conciliant. Graue etiam illud,quod a diuitibus committitur,cum lites & controuersias excitant,teste B.Iacobo cap.2.vt pauperes opprimant:vtrumque tamē crimen

1.Tim. 5. effugiet iudex, si ea quæ præscripta a Paulo sunt,custodiat sine prçiudicio, vel vt habet Codex græcus χωρὶς προκρίματος,idest, sine aliqua anticipatione iudicij, vel vllam in partem temere impingat, vel μηδὲν κατὰ πρόσκλησιν, idest, non habita vnius partis tantum ratione,aut animi propensione ferat sententiam. Quod etiam a S. Clemente libr.2. constitutionum cap.47.cautum est,vt seruata æquitatis ratione iudicetur.

In his tamen iudiciis ecclesiæ non solum excommunicationis pœna imponebatur,sed etiam mulctç pecuniariæ & corporales pœnç irrogabantur ab episcopis.Enimuero si solam excommunicationem ecclesiasticam pœnam existimes, eamque solam ab episcopis peccatis omnibus imponi posse censeas, in eas angustias redigemur, vt omnia peccata,ob quç flagitiosi homines excōmunicationis censurç addicuntur,çqualia esse dicamus;quod Christi doctrinç non consentiet,aut si aliqua aliis grauiora sint,etiam alias pœnas prçter excommunicationē olim impositas fuisse,fateri oportet: vt pro qualitate peccatorum pœnarum etiam modus existat.quod Martinus ab Aiala Valentinus archiepiscopus,lib.de traditionibus apostolicis eadem ratione 10

tione

tione comprobauit. Nam si Paulus seriem peccatorum describens, 1. ad Corinth. 5. his omnibus solam excommunicationis pœnam iniunxisset, non exhorruissent homines grauiora peccata, sacrilegium, homicidium, blasphemiam, cum ob minora eadem excommunicationis pœna irrogetur. Nam abstentus, vt ait Cyprianus epist. 38. & excõmunicatus maiori excommunicatione ob fornicationem, dũmodo iuste sententia episcopali damnetur, æque a communione fidelium, & ab eorum congressu prohibitus est, ac si ob adulterium, vel stuprum fuerit exclusus. Quare temporalibus pœnis etiam afficiendi erãt illi, qui grauissimis peccatis implicabantur; vt si saltem spiritualem pœnam contemnerent, temporalem pertimescerét. Quod ex Paulo 1. ad Corinth. 5. colligitur, *& vos inflati estis, & non lugetis, & non tollitis malum de medio vestrum?* Vbi Apostolus vt pœnę magnitudinem exprimeret, quę iure perditissimo homini debebatur, gręca voce ἐξαρθῇ ἐκμέσου est vsus, idest, nõne expelletis & profligabitis e medio vẽstrũ hũc hominẽ, nõne hoc malum euerruncabitis, ne cuipiam detrimento sit? cuius rei sensum aperte Paulus ex tribus locis Moysi in suam sententiam transtulit. In quibus præscripsit Moyses, eum qui ludibria artium & opera manuum adorauerit, vel in sacerdotem contumeliosus extiterit, vel proximum oppresserit insidiis, tãquam malum esse tollendum, pœnisque mulctandũ vt cum malus & iniquus fuerit; morte sublatus ex Israel, ceteri deinde similia flagitia auersentur. Sic Apostolus idem postulat fieri a Corinthiis, non plane vt gladium exsererent, quo inflatum illum adulterum transuerberarent, sed vt a Deo precibus mortem scelesti hominis exposcerent, vt cum inde mors fuisset subsecuta, omnes flagitium tamquam colubri faciem pertimescerent. Sed audiamus, quęso, Tertullianum, in lib. de pudicitia de hac re differentem his verbis: *Et quid vultis; veniam ad vos in virga an in spiritu lenitatis? quid enim suberat? auditur in vobis in totum fornicatio, & talis fornicatio qualis neque in gentibus, vt vxorem patris suę quis habeat, & vos inflati estis, &*

non luxistis potius, vt auferatur de medio vestrum, qui tale facinus admisit? pro quo lugerent? vtique pro mortuo. Ad quem lugerent? vtique ad Dominum, vt quomodo auferatur de medio eorũ, non vtique vt extra ecclesiam detur. Hoc enim non à Deo postularetur, quod erat in præsidentis officio, sed vt pro morte hanc quo que communem & propriam carnis ipsius; quæ iam cadauer, quod captiuum esset immunditia irrecuperabili tabiosum, plenius de ecclesia deberet auferri. Ergo non erat solum per excommunicationẽ ab ecclesia proiiciendus; sed etiã precibus postulandum a Domino, vt malum ab ecclesiæ communione, morte scelestis inflicta penitus tolleretur. Extat in prato spirituali Sophronij cap. 145. huius rei exemplum illustre, quod non pigebit huic disputationi inserere, vt omnes agnoscant, sæpe mortem temporalem sacerdotum precibus propter peccata perpetrata sceleratis inferri. *Gennadius Patriarcha cum Caritium clericum templi sancti Eleutherij non solum paterna admonitione obiurgasset, sed etiam ecclesiastica censura frustra corripuisset, ad beatum Eleutherium martyrem totam caussam retulit, ad quem sic est locutus: Sancte martyr Eleutheri aut emenda Charitium clericum tuum, aut eum abscinde: quã cum dixisset, statim clericus spirauit*: quod etiam refert Georgius Cedrenus in historiarum compendio.

Prȩterea quid aliud erat ea traditio satanæ, cui durissimum imperium in peccatores exercendum committe- 11
1.Cor.5. bat Apostolus ad interitum carnis, nisi abdicatio a consociatione fidelium, ex qua detrimenta membrorum (vt ait Pacianus epis. 3.) iacturȩ grauissimȩ, interitus carnis, mors deniq; ipsa subsequebatur? Quod ex significatione verbi ὄλεθρον colligitur, qua uoce pro cȩde atque pernitioso interitu 1. ad Timoth. 6. 1. Thess. 5. & 3. Reg. 20. vtitur scriptura. Vnde Tertullianus. lib. de pudicitia, cum demonstrasset per mortem scelestum & inflatum esse ab ecclesia auferendum, subiungit: *Et ideo quomodo interim potuit auferri, iudicauit dedendum eiusmodi satanæ in interitum carnis, quæ diabolo proijciebatur*. Sic Hieronymus in 1. ad

Co-

Corinth.cap.5. ait *Paulum tradidisse hominem satanæ, ut arripiendi illum corporaliter haberet potestatem*. Et paulo post: *Hic ostendit Paulus eiectum extra ecclesiam rabido ore dæmonũ lacerari*. & epist. ad Heliodorũ de laude vitę solitariæ, idẽ affirmat. *Nunc inobedientes spirituali mucrone truncantur, aut eiectus de ecclesia rabido dæmonũ ore discerpitur*. Sic Chrysost. in cap. 2. pri. ad Timo. ait: *Olim excommunicatos in febrim incidere*. Cui suffragatur Theodoritus dicẽs; *traditũ satanæ non tanquam magistro, sed tanquam sæuo carnifici proiici cruciandũ: cum ille ab ecclesiastico corpore separatus, & diuina gratia exutus, ab aduersario crudeliter flagellabatur, & in morbos & difficiles affectiones, & alias calamitates incidebat*. Quod ex epistola Apollinaris ad Tolosanos, cap. 23. aperte constat. Idem prorsus testatur S. Paulinus episcopus, in vita B. Ambrosij, vbi refert Stiliconis comitis seruum, visibiliter ob excommunicationem a dęmone raptatum, & eius corpus discerptum & fœdatum fuisse, vt ex interitu carnis spiritus saluus fieret. Præterea dum a Pio episcopo Apsarensi quidam excommunicatus fuisset, neque se sacerdotalibus præceptis humiliare voluisset, vt ait Petrus Damianus epist. 2. repente fulmine ictus extinctus est. fulminibus vero pessimos quosque percussos ob scelera perpetrata, docet Gregorius Thaumaturgus epistola 1. canonica, can. 6. & ibi Balsamon. Ad hæc Aimoinius lib. 3. historiæ cap. 31. testatur, Nantinum comitem Engolesmensem ab Herachio episcopo excõmunicatum, dum ardentissima vreretur febri, in hæc verba exclamasse: *Heu quæ tormenta ab Herachio illata patior, ipse me nunc torquet, ipsius igne absumor*. Quæ cum protulisset interiit oppressus dęmone. Sanctus Gregorius Turonensis libro quinto historiæ capite trigesimosexto totum hoc factum vberius narrat his verbis: *Cum Nantinus domos ecclesiæ male peruasisset, spoliasset, ac deiecisset, ab episcopo excommunicatus est. Quæ dum aguntur, Beatus Pontifex impleto vitæ suæ cursu, migrauit ad Dominum. Natinus etiam morbo corripitur, qui nimia exustus febri, clamauit dicẽs: Heu heu ab Herachio Antistite exu-*

ror

ror, ab illo crucior, ab illo ad iudicium vocor, cognosco facinus, reminiscor me iniuste iniurias intulisse Pontifici, mortem deprecor, ne diu crucier hoc tormẽto. Hæc cum maxima in febre clamaret, deficiente robore corporis infelicem animam fudit, indubia relinquens vestigia hoc ei ad vltionem B. Pontificis euenisse. Nam exanime corpus ita nigredinem duxit, vt putares eum prunis superpositis fuisse combustum. hæc Gregorius. Sed post mortem excommunicatorum cadauera in horrẽdas formas, & varios colores trãsmutari, ex lib. vetustissimo M.S. ecclesię sanctę Sophiæ Thessalonicẽsis, quem citat Matthęus Blastares in Nomimo aperte cõstat. Cum tanta sit eorum corporũ impuritas, vt vix terra gremio suo illa contineat, sed plerumque expungat & depellat; vt Manuelus Malaxus in vita Maximi Patriarchæ copiosa narratione prosecutus est, quam breuiter strictimque complectar: *Nuntiatum fuit Sultano in ecclesia hanc esse potestatem, vt quotiescunque Christiani Pontifices legitime ob peccatum aliquod admissum, e sacro cœtu aliquem eiiciant, neque dum in viuis sunt excommunicati, illum lapsum propter quem eiecti fuerunt, expiare contendant: eorum cadauera nunquam a terra dissolui, sed remanere tympanorum instar inflata, integraque restare; etiam si mille anni elapsi fuissent. Quo miraculo audito Sultanus, iussit, vocato Patriarcha, de hac re diligenter inquiri. Itaque cum huc illucque cogitatione volueret Maximus Patriarcha, vbi nam excommunicati cadauer inueniri posset, tandem venit in mentem tempore Gennadij Scholarij Patriarcha sanctissimi fuisse mulierem viduam a sacerdote relictam (& cum corpore haud obscure vulgato questum faceret, neque obiurgationibus a scelere retrahi posset) a Patriarcha ex piorum grege eliminatã, atque anathemate percussam. Quæ post quadragesimum diem dysenteria dissoluta est, nec post plures annos vnquam consumpta, adeo vt ne crines quidem capitis eius defluxerint, sed tympani more inflata, nigra & tumefacta remanserit. Quod cum nuntiatum fuisset Regi, & ipse ministros ad spectandum corpus transmisisset, cohorruerũt, vimque excommunicationis admirati sunt; hæc autem Anno Domini 1450. euenisse legimus.* Sæpe tamen ob maius hominum exemplum, excommunicatorum cadauera

dauera a dęmonibus occupantur,& diſtorto vultu & ardẽtibus oculis amicis occurſant, aut vrbem timore complẽt, aut calamitatibus vexant:quod malum Græci,vt ait Mat thæus Blaſtares, βουλκόλακα appellant.

12 Sed cum iam viſibiliter ſatanas rapere deſierit homines, & eorum carnem acerbiſſime cruciare, mox ab ipſis Apoſtolicis viris fuerunt maiorum exemplo, corporales pœnæ ſancitæ,quas in B.Benedicti ſanctiſſimi Apoſtolicę diſciplinę æmulatoris regula,Apoſtolorum exemplo inſtitutas legimus:*Semper*,inquit, *Apoſtolica forma ſeruanda eſt,in qua dicitur: Argue,obſecra,increpa,ideſt,miſcens temporibus tempora, terroribus blandimenta, dirum magiſtri,pium patris oſtendat affectũ; ſed indiſciplinatos & inquietos debet durius arguere; obedientes autẽ & mites & patientes vt in melius proficiant obſecrare.Negligẽtes & contemnẽtes vt increpet & corripiat admonemus,neq; diſsimulet peccata delinquentium, ſed mox vt cœperint oriri,radicitus vt praualet,amputet;memor periculi Heli ſacerdotis in Silo;honeſtiores quidẽ atq; intelligibiles animos,prima vel ſecũda admonitione verbis corripiat,improbos autẽ & durõs,ſuperbos vel inobedientes, verberum vel corporis fuſtigatione in ipſo initio peccati coerceat,ſciens ſcriptũ,ſtultus verbis nõ corrigitur.Et iterũ, Percute filium tuum virga,& liberabis animam eius a morte.* Ca.2.Reg. Sic Lucifer epiſcopus Caleritanus li.1.pro S.Athanaſio, hãc diſciplinæ formulam in Cõſtantium Imp.exercuit, quem his verbis inſecutus eſt: *Retineo quidem ſacris continens ſcripturis, noli ſuperbire coram Rege, ſed ſi intra terminos poteſtatis tuæ eſſe voluiſſes,& ſuperbus extitiſſem te contra,re vera ipſe me vt præuaricatorem legis condemnaſſem. Nunc vero quia homicidæ tibi & ſacrilego, o Imperator, vera dicamus, non vtique tanquam ſuperbi puniri merebimur; ſed magis præmiis afficiemur æternis,quia tibi erranti non pepercimus. Scriptum eſt enim: Flagellum equo,& ſtimulum aſino,virgam autem genti inſipienti.* Præterea idem B.Benedictus cap.23.ſibi ipſi conſentiens,præter excommunicationem,corporalem vindictam & caſtigationem imponit his verbis: *Si frater contumax repertus fuerit, admoneatur ſemel ac iterum ſecrete a ſenioribus, ſi non emen-*

emendauerit publice; si vero neque sic correxerit, excommunicationi subiaceat: si autem improbus est, vindicta corporali subdatur. & cap. 28. *Si frater frequenter correptus, si etiam excommunicatus non emendauerit, acerbior ei accidat correptio, idest, verberum vindicta in eum procedat. Quod si nec ita correxerit,* 21
nec sanatus fuerit, ferro abscissionis vtatur Abbas, ut ait Apostolus. Auferte malum ex vobis: & iterum, si infidelis discedit, discedat. Et quamquã B. Benedictus flagitiosos homines extra septa Monasterij tamquã deportatos expellat, id tamẽ B. Basilius in regula breuiori 57. non laudat. Neque enim incorrigibiles, & quasi omni peccatorum genere oberatos suo arbitrio reliquit; ratus eis vtilius fore, pedes aut manus abscindi, aut oculos erui, quam totum corpus acerrimo gehennę incendio absumi. Quare pœnis grauissimis subiugandi sunt nocentes, ne si prodesse sibi non possunt; alijs detrimento sint, cum modicum fermẽtum totam massam corrumpat, & ex leuissima scintilla ingens incẽdium excitetur. Quare merito carceres vindices scelerum ædificati sunt, in quos nefarij detrudi, vinculis alligari, ferro & ligno constringi possent, vt iugum seruitutis quod ducebant cum infidelibus abijcerent. Id S. Ioannes Climacus cap. 5. docuit, uariaque pœnarum genera præscripsit, quibus in reos desæuire fuit solitum; & Burchardus lib. 16. decretorum per varia capita. Quę plane pœnarum genera ab episcopo ob excommunicationis contemptum imponi posse, docet Hostiensis cap. pro humani, de homicidio, lib. 6. cum hac pœna temporali non solũ clericos, sed etiam laicos mulctare, & in eorum bona sententiam ferre valeat; ut ait Dominicus cap. cum episcopus, de officio ord. lib. 6.

Quod plane variis exemplis constat: nam si sæcularis princeps episcopum vel pro ciuili uel pro criminali caussa ad sæcularem iudicem perduxerit, vel exhibuerit, qui hoc iubere fuerit ausus, amissione cinguli condemnatur a Bonifacio Romano, in epistola ad episcopos Gallię. Cinguli verò amissio pœna est tẽporalis, qua milites suo offi-

cio deponuntur, vel dignitate excidunt. Quod aperte ex Nicephoro Callisto lib. 13. cap. 30. constat, vbi iussiones Imperiales referens, inter alias pœnas hãc vnam de amissione cinguli constitutam fuisse testatur, his cõceptis verbis. *Si quis Episcoporum cum Theophilo Attico Porphyrio communicare noluerit, extorris Ecclesia esto, & facultatibus priuator, ex laicis autem seu popularibus, qui magistratus gerunt dignitate excidunto, milites cingulos deponunto, vulgus & opifices auro mulctati exilio damnantor*. Hac vero pœna mulctatum fuisse Ludouicum Imp. Caroli filium, Robertus Gaguinus, & Trithemius in chronico Hirsaguẽsis monasterij, memoriæ prodidere. Fuit enim ob Iudith, quam in vxorem acceperat à Synodo coniectus in monasterij arctam custodiam, & militari cingulo exauctoratus, vt ipse Ludouicus apud Gaguinum lib. 4. conqueritur: mox causa cognita, imperio restitutus, & iterum baltheo militari, auctoritate episcoporum accinctus. Gregorius etiam publicam fustiũ pœnam, exilij atque deportationis in clericum calumniatorem constituit, cap. 1. de calumniatoribus. Quo vergit & illa Vrbani III. constitutio proscriptionis exilijq. reorum comprobatoria, cap. ad audientiam de crim. fals. Neque ab his longe recedit Alexandri III. rescriptum, quo Panormitanus Pontifex iubebatur loris flagrisque cædere criminis peractos, eo solo temperamento adhibito, ne flagella in sanguinis effusionem exirent. Quod etiam fusius exequitur Innocentius IIII. in cap. qualiter & quãdo de accusatio: cum turpe esse videatur clericos qui ad altaris ministerium, & noui testamenti sacerdotium delecti sunt, sanguinis pœna mulctari, vt S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 4. docuit. Vulgo etiam perpetuis vinculis plectuntur Sacerdotes, ex Bonifacij constitutione cap. quamuis, De pœnis. Licet Eugenius II. Pontifex instituisse carceres, & custodias ad delicta cohibenda dicatur. Sed monastica inclusio cum parum aut nihil videatur differre à custodia carcerum, vetustissima fuit in Ecclesia, vt ex Concilio Agathensi cap. 50. & in canone si Episcopus 50. distinct.

Hæc quoque eadem pœna indicta fuit à Iuſtiniano nouel. 134. adulteræ mulieri, & a S. Gregorio lib. 1. regeſti epiſt. 42. Vnde Blanda Caroli Pulchri coniux adulterij conuicta in perpetuam conijcitur cuſtodiam monaſterij. Hæc ſatis ſit hoc loco dixiſſe: cetera ſequenti diſputatiõne proſequemur. Quę omnia Romanæ Eccleſię iudicio & auctoritati ſubdunto.

LIBRI PRIMI FINIS.

INDEX

INDEX VERBORVM ET SENTENTIARVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

D

Sum-

INDEX.

I N D E X.

R

FINIS.

LECTORI.

CVm festinantius ob meum subitum ab Vrbe discessum Typographi editionem maturarent, multi errores in paginarum supputatione, aliisq; in locis exciderunt, quos vix in tam celeri editionis cursu emendare potui. Tu interim quidquid a me profectum fuerit, boni consule, donec laxato paululum animo, & tibi & mihi hac in parte possim satisfacere. Vale.

Errata.	*Correcta.*	*Errata.*	*Correcta.*
Pag. 4. Michęas cap.3.	cap.5.	Pag.69 choriphęus.	corypheus.
5. quid.	quod.	67. ille.	illę.
12. itesum.	iterum.	74. Hadriasno.	Hadriano.
13. ex lib.numer.	cap.21.	74. congreges.	congreges.
18. iudicum.	iudicium.	75. apertc.	aperte.
25. Romaua.	Romana.	78. pastorale.	pastoralem.
pag.28.	26.	78. datriarchali.	patriarchali.
pag.29.	27.	79. Herclex.	Heraclex.
26. Caldæus.	Chaldæus.	80. significat.	significat.
27. lasceſciuit.	lacessiuit.	82. sacerdotum.	sacerdotium.
29. poesst.	posset.	83. argeretur.	vrgeretur.
33. Caldæa.	Chaldæa.	83. mille.	millia.
33. adhæreicunt.	adhærescunt.	84. sandalum.	scandalum.
41. Herminians.	Herminianus.	85. promissum.	permissum.
41. captiuant.	captiuat.	94. quibusque.	quę.
42. erefacit.	arefacit.	95. militare.	militarem.
44. Anfiranus.	Ancyranus.	95. littores.	lictores.
46. concidi.	concedi.	96. iudices.	adde, essent.
46. Bulgororum.	Bulgarorum.	104. pietate.	pietatem.
57. defortor.	desertor.	111. πολημικὸν	πολεμικὸν
60. Corinthi.	Corinthij.	116. oppositum.	appositum.
66. non veret.	dele, non.	120. Oecomenius.	Oecumenius.
67. miuus.	minus,	121. Pauli.	Paulus.

Errata.

Errata.	*Correcta.*
122. orrestionem.	correctionem.
122. omnibns.	omnibus.
123. δόζα.	δόξα.
124. flagitio.	flagitiis.
126. Choppinus.	Coppinus.
127. apertissime.	áptissime.
132. prgsbyteri.	presbyteri.
133. eudoxia.	Eudoxia.
139. Arianum secutum: sequutum se.	Arianum:
141. Pipinus.	Carolus.
141 Carnotensis.	Carnutensis.
141.	145.
142.	146.
146. Appollinaris.	Apollinaris.
146. Indas.	Iudas.
143.	147.
147. Pamphilonensis.	Pāpilonensis.
144.	148.
148. ecclesie.	ecclesię
148. Iactensis.	Iaccensis.
145.	149.
149. expressum est	est.
149. Luthprando.	Luithprando.
149. saculi.	sęculi.
146.	150
147.	151.
151. num. 13.	23
148.	152.
152. erga.	ergo.
152. cū Gerasimo.	cū de Gerasimo.
152. diligendo.	deligendo.
153. Carnotense.	Carnutense.
161. fore	fori.
168. Carnotensis.	Carnutensis.
174. Domine.	Domino.
174. idem.	iidem.
185. & piscabuntur eos.	adde, postea mittam venatores multos & venabuntur eos.
187. primum.	adde, appellant.
188. liber.	libro.
193. disciplina.	disciplinam.
194. Ambrobus.	Ambrosius.
197. litigatio.	ligatio.
197. ab alienatum probris,	abalienatum, probris.

Regeſtum.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes ſunt duerniones, †, & Ee, terniones.

R O M AE
Excudebant Alexander Gardanus, & Franciſcus Coattinus.
M. D. LXXXVI.